

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1939:46

HANDELSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE
MED UTREDNING

ANGÅENDE BEHOVET AV

LEGALA KOMPETENSFÖRE-
SKRIFTER FÖR UTÖVANDE
AV HANTVERKSYRKEN

AVGIVET DEN 15 AUGUSTI 1939 AV

1936 års hantverkssakkunniga

S T O C K H O L M

1 9 3 9

Statens offentliga utredningar 1939

Kronologisk förteckning

1. Betänkande angående grunder för intagning av enskild väg till allmänt underhåll ävensom angående statsbidrag till enskilda vägar. Svenska Tryckeri a.-b. 59 s. K.
2. Utredning och förslag rörande plats i Stockholms skärgård för förläggning av Stockholms örlogsbas. Beckman. 30, 87 s. 6 kartor. F6.
3. Betänkande med förslag till taxa för befordring av gods m. m. å statens järnvägar. Beckman. 206 s. K.
4. Svensk namnbok till vägledning vid val av nya släktnamn. Lund, Blom. v, 106 s. Ju.
5. Betänkande angående revision av tjänsteförteckningen i vad avser statens affärsdrivande verk. Norstedt. 163 s. Fi.
6. Underlättandet av kvinnornas arbete i de mindre lanthemmen. Kihlström. 126 s. Jo.
7. Betänkande angående justitiekanslerns, justitieombudsmannens och militieombudsmannens allmänna ämbetsställning m. m. Norstedt. 128 s. Ju.
8. Betänkande med förslag till exporttariffer. Beckman. 20 s. K.
9. 1937 års landsfiskals- och stadsfiskalsutredning. Betänkande med förslag till omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna m. m. Norstedt. 341 s. Ju.
10. 1936 års lönekommitté. Betänkande med förslag till militärt icke-ordinariereglemente. Marcus. 130 s. Fi.
11. Betänkande och förslag rörande befrämjande av avsättningen av den svenska stenindustriens produkter. Idun. 319 s. H.
12. Betänkande rörande industriellt utnyttjande av halm. Hæggström. 125 s. Jo.
13. Rationaliseringsutredningens betänkande. Del 1. Motiv och förslag. Marcus. 257 s. S.
14. Rationaliseringsutredningens betänkande. Del 2. Verkställda undersökningar. Marcus. 550 s. S.
15. Hembiträdesutredningens betänkande. 2. Betänkande med förslag till lag om reglering av anställnings- och arbetsförhållandena inom det husliga arbetet. Hæggström. 194 s. S.
16. Utredning och förslag angående fortsatt förstatligande av kommunala mellanskolor. Hæggström. x, 157 s. E.
17. Utredning och förslag rörande fri undervisningsmaterieell för folk- och fortsättningsskolor. Hæggström. 224 s. E.
18. 1938 års arvskattekommitté. Betänkande med förslag till förordning om arvs- och gåvoskatt m. m. Marcus. 264 s. Fi.
19. Betänkande om statstjänstemäns ställning vid arbetskonflikter. Marcus. 82 s. Fi.
20. Betänkande med förslag till vissa ändringar i beklädnadsreglementet för polispersonalen m. m. Beckman. 28 s. S.
21. Betänkande med förslag till ändringar i vissa delar av sjömanslagen m. m. Norstedt. 39 s. Ju.
22. Betänkande och förslag angående vissa med beviljande av tillstånd till yrkesmässig automobiltrafik förenade frågor. Hæggström. (2), 74 s. K.
23. Ledningen av landstingens hälso- och sjukvårdsverksamhet. Beckman. 105 s. S.
24. Arbetslöshetsräkningen den 31 augusti 1937. Del 2. Arbetsförhät m. m. Beckman. 117 s. S.
25. Betänkande med förslag till lag om arbetsfostran m. m. Marcus. viij, 134, 138, 142 s. Ju.
26. Sociala försvarsberedskapskommittén. Betänkande. Del 1. Förslag till familjebidragslag m. m. Beckman. 75 s. F6.
27. Betänkande med utredning och förslag angående rätt för folkskollärare m. fl. att inskrivas vid universitet och högskolor samt där avlägga examina. Hæggström. 80 s. E.
28. Betänkande rörande eft ändamålsenligt utnyttjande av kronans fliskevatten. Idun. 237 s. Jo.
29. 1937 års domsagoutredning. Betänkande med förslag till omorganisation av domsagoförvaltningen samt lönerereglering för domsagopersonalen. Norstedt. 126 s. Ju.
30. Betänkande med utredning och förslag rörande tillgodoseendet av behovet av allmänna samlingslokaler. Marcus. 134 s. S.
31. Betänkande angående vissa med vården av civila patienter å garnisonssjukhusen sammanhängande organisationsfrågor. Beckman. 75 s. F6.
32. Betänkande angående revision av tryckfrihetsförordningens ansvarighetsregler och därmed sammanhängande förhållanden. Norstedt. 51 s. Ju.
33. Betänkande med förslag till ändringar i förmynderskapslagstiftningen. Av Å. Holmbäck. Uppsala, Almqvist & Wiksell. 92 s. Ju.
34. Betänkande med förslag rörande skärgårdarnas behov av förbättrade kommunikationer. Del 1. Beckman. 200 s. 8 bil. K.
35. Dragbilar. Betänkande med förslag till klassificering av vissa för framdragande av släpfordon eller arbetsredskap ombyggda automobilerna. m. m. Hæggström. 64 s. K.
36. Nytt förslag till riktlinjer för bestämmandet av ersättning för tjänstebostad. Marcus. 36 s. Fi.
37. Betänkande med förslag till kungörelse med vissa föreskrifter angående tillverkning av bröd efter vikt m. m. Hæggström. 58 s. S.
38. 1938 års lönekommitté. Betänkande med förslag till manskapsavlöningsreglemente. Marcus. 256 s. Fi.
39. Utredning och förslag angående de kommunala flickskolornas organisation. Hæggström. 74 s. E.
40. Betänkande angående åtgärder till motverkande av vattenförorening m. m. 1. Förslag och motivering. Norstedt. 274 s. Ju.
41. 1938 års docentutredning. Betänkande och förslag rörande docentinstitutionen. Uppsala, Almqvist & Wiksell. 159 s. E.
42. Betänkande med utredning och förslag angående civilbefolkningens försedande med gasmasker samt inrättande av skyddsrum för luftskyddsändamål. Hæggström. vj, 64 s. S.
43. Betänkande med utredning och förslag angående rekryteringen av försvarsväsendets officerskårer m. m. Beckman. 283 s. F6.
44. Utredning angående statsdepartementens organisation och därmed sammanhängande frågor. Norstedt. 93 s. Ju.
45. Sociala försvarsberedskapskommittén. Betänkande. Del 2. Förslag till bestämmelser om utrymningshjälp och avlöning av viss luftskyddspersonal m. m. Beckman. 52 s. F6.
46. Betänkande med utredning angående behovet av legala kompetensföreskrifter för utövande av hantverksyrken. Idun. 205 s. H.

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1939: 46
HANDELSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE
MED UTREDNING

ANGÅENDE BEHOVET AV

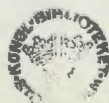
LEGALA KOMPETENSFÖRESKRIFTER
FÖR UTÖVANDE AV HANTVERKSYRKEN

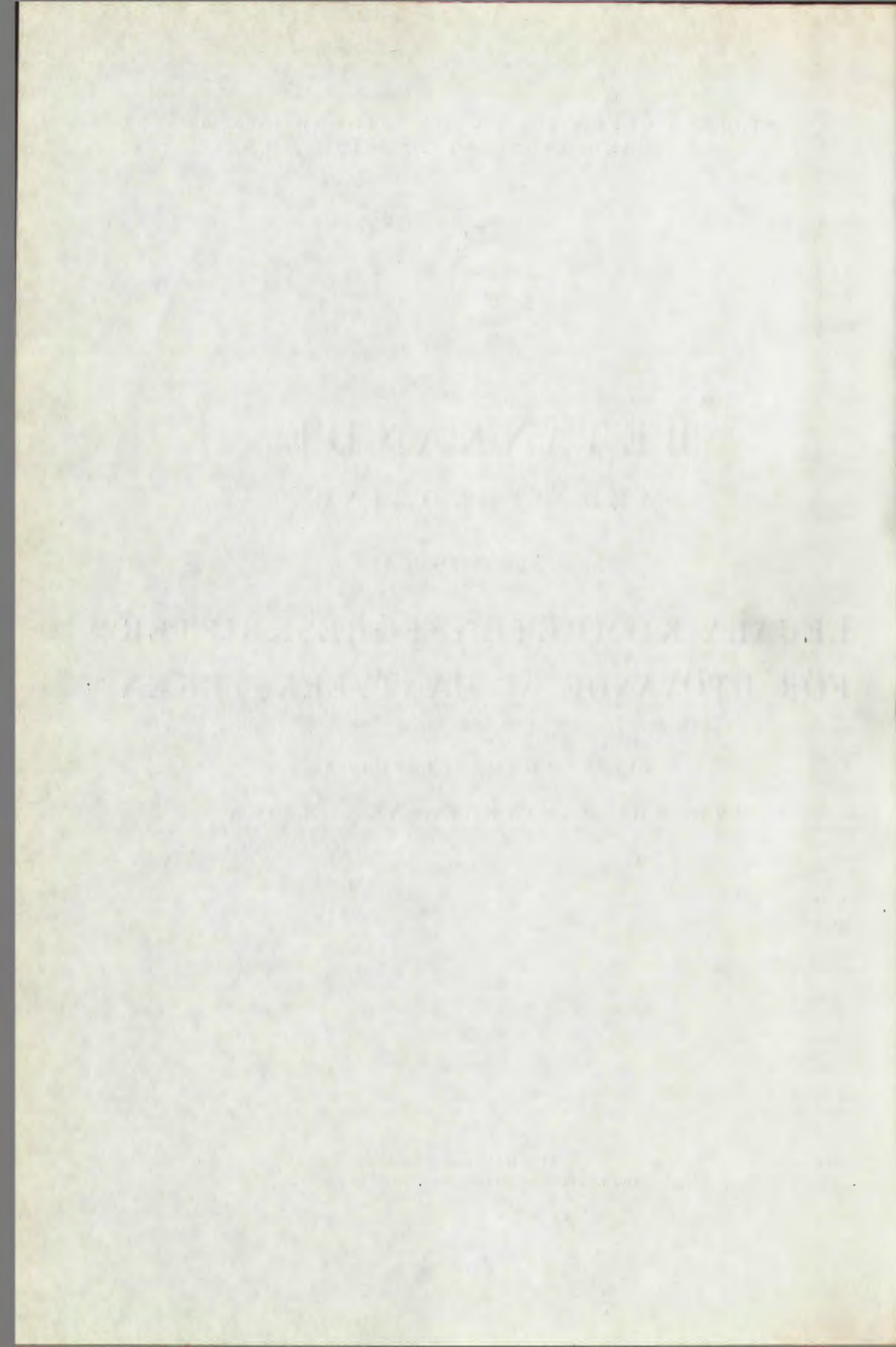
AVGIVET DEN 15 AUGUSTI 1939 AV

1936 ÅRS HANTVERKSSAKKUNNIGA

STOCKHOLM 1939
IDUNS TRYCKERI AKTIEBOLAG, ESSELTE AB.

917668

I N N E H Å L L

	Sid.
Skrivelse till Statsrådet och Chefen för Kungl. Handelsdepartementet	5
Författningsförslag.	
Förslag till Kungl. Maj:ts kungörelse angående mästarbrev för hantverks- utövare	7
Förslag till Kungl. Maj:ts och Rikets Kommerskollegii kungörelse angå- ende tilldelande av mästarbrev till bilreparatörer	10
Förslag till ändring i vissa delar av byggnadsstadgan den 20 november 1931	12
Utredning och yttrande.	
Kap. I. Redogörelse för tidigare utredningar angående införande av le- gala kompetensföreskrifter för hantverksyrkena	15
Kap. II. Gällande kompetensföreskrifter för hantverk och därmed be- släktade yrken	33
Legala kompetensbestämmelser s. 34. — Kommunala och därmed jäm- förliga kompetensbestämmelser s. 39. — Kompetenskontroll från yrkes- utövarnas sida s. 42. — Sammanfattning s. 45.	
Kap. III. Kompetenslagstiftningen för hantverket i vissa europeiska stater	46
Länder utan allmän kompetensreglering s. 47. — Länder med legal kom- petensreglering av icke tvingande natur s. 49. — Länder, som infört kompetens tvång s. 51.	
Kap. IV. De sakkunnigas yttrande rörande behovet av legala kompetens- bestämmelser för utövande av hantverksrörelse	60
Fastställande av begreppet hantverk och skydd mot konkurrens från inkompetenta yrkesutövare s. 61. — Riskerna för hantverkets bestånd och utveckling vid fortsatt avsaknad av kompetenslagstiftning s. 62. — Förekomsten av hantverksidkare med bristfällig kompetens s. 64. — Det svenska hantverkets ställning jämfört med förhållandena i vissa andra länder med hänsyn till avsaknaden av kompetensföreskrifter s. 69. — Olägen- heterna för kundkretsen av utbud av mindervärdigt hantverksarbete s. 76.	
Kap. V. Frågan om genomförande ur skyddssynpunkt av särskilda kom- petensbestämmelser för vissa hantverksyrken	77
Byggnadsyrket s. 78. — Optikeryrket s. 82. — Rörläggaryrket s. 83. — Svetsningsyrket s. 84. — Tillverkning av betongrör s. 85. — Bilreparatörs- yrket s. 85. — Frisöryrket s. 89. — Hovslagaryrket s. 90. — Samman- fattning s. 90.	
Kap. VI. Förslag om statligt skydd för mästarbrev inom hantverksyr- kena	92
Allmänt s. 92. — Speciell motivering s. 95. — Auktorisation av bilrepa- ratörer s. 97.	
Kap. VII. Sammanfattning och hemställan	101
Särskilt yttrande av herrar Andersson och Lindmark	106

B I L A G O R

	Sid.
Bilaga 1. P. M. ang. senaste tyska hantverkslagstiftningen.	113
» 2. a—g. Skrivelser rörande s. k. korttidskurser	115
» 3. a—d. Skrivelser rörande hovslagaryrket.	125
» 4. Skrivelse från skoriksförbundet ang. behovet av kompetensföreskrifter för skomakaryrket.	136
» 5. Skrivelse från Skånes vagnmakeriförening ang. kompetensbestämmelser för vagnmakaryrket.	140
» 6. Skrivelse från Stockholms bildhuggareförening	141
» 7. a—f. Yttranden rörande byggnadsyrket.	141
» 8. a—c. Skrivelser rörande optikeryrket.	153
» 9. a—b. Skrivelser ang. rörläggaryrket.	157
» 10. a—b. Yttrande m. m. rörande svetsningsyrket.	161
» 11. a—d. Skrivelser rörande betongrörstillverkning.	164
» 12. a—l. Skrivelser rörande bilreparatörsyrket.	168
» 13. a—e. Skrivelser rörande frisöryrket.	187
» 14. Uppgifter ang. utfärdade mästarbrev.	197
» 15. Resumé av Norges industriförbunds yttrande över förslag till ny norsk näringslag.	198
» 16. Instruktion för norska auktorisationsnämnden för automobilverkstäder.	199
» 17. a—b. Transumt av årsberättelserna för 1936 och 1938 för norska auktorisationsnämnden för bilverkstäder.	201

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Handelsdepartementet.

Genom beslut den 9 januari 1936 bemyndigade Kungl. Maj:t dåvarande statsrådet och chefen för handelsdepartementet att tillkalla högst fem personer att såsom sakkunniga inom departementet verkställa utredning i vissa frågor rörande hantverket ävensom uppdraga åt en av de sakkunniga att i egenskap av ordförande leda de sakkunnigas arbete. Med stöd härav tillkallade departementschefen samma dag kommerserådet R. Sohlman, ledamoten av riksdagens andra kammare snickaren A. B. Andersson, undervisningsrådet N. Fredriksson, numera t. f. generaldirektören A. Gjores samt ordföranden i Sveriges hantverksorganisation hovskomakaren C. A. Lindmark att såsom sakkunniga biträda med verkställande av nämnda utredning. Tillika uppdrog departementschefen åt Sohlman att i egenskap av ordförande leda de sakkunnigas arbete.

Den 15 februari 1938 tillkallade departementschefen vidare, jämlikt av Kungl. Maj:t tillika lämnat bemyndigande, kommerserådet S. Matz att såsom särskild expert biträda de sakkunniga vid handläggning av fråga om införande av legala kompetensföreskrifter inom hantverksyrkena.

Såsom sekreterare hos de sakkunniga ha efter förordnande av departementschefen tjänstgjort förutvarande amanuensen hos kommerskollegium G. Jacobsson samt, sedan Jacobsson erhållit anställning som sekreterare hos Skånes handelskammare, från och med den 15 september 1936 jämväl amanuensen hos kommerskollegium M. Möller.

De sakkunniga ha å sammanträde den 14 januari 1936 antagit benämningen *1936 års hantverkssakkunniga*.

Enligt i statsrådsprotokollet över handelsärenden den 9 januari 1936 intagen motivering för de sakkunnigas tillkallande har det ålegat dem att verkställa utredning beträffande följande tre huvudfrågor, nämligen angående ordnandet av hantverkets högre yrkesundervisning, rörande lärlingsutbildningen inom hantverket samt i fråga om uppställande av legala kompetensföreskrifter för rätten att idka hantverk.

I skrivelse till statsrådet och chefen för handelsdepartementet den 30 november 1936 ha de sakkunniga framlagt förslag om inrättande av ett statens hantverksinstitut i Stockholm och därmed slutfört handläggningen av frågan om hantverkets högre yrkesundervisning. Förslaget har föranlett

proposition till 1937 års riksdag (nr 141) angående inrättande av ett dylikt institut i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget. Sedan riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen framställda yrkande beviljat anslag till uppförande av byggnad för institutet, har även beslut fattats om institutets inrättande och styrelse för institutet utsetts.

De sakkunniga ha vidare den 10 juni 1938 avgivit betänkande jämte lagförslag angående lärlingsutbildningen inom hantverket och den mindre industrien, vilket med Kungl. Maj:ts medgivande befordrats till trycket i Statens offentliga utredningar (1938:30). Den andra av ovannämnda utredningsfrågor, nämligen frågan om lärlingsutbildningen inom hantverket har därvid slutbehandlats av de sakkunniga.

Sedan numera jämväl utredningen av den återstående av de åt de sakkunniga anförtrodda frågorna, nämligen spörsmålet om uppställande av legala kompetensföreskrifter för rätten att idka hantverk, blivit slutförd, få de sakkunniga härmed överlämna betänkande i ämnet med av utredningen föranledda förslag.

Med förevarande betänkande torde jämväl få anses besvarat remiss från handelsdepartementet av den 20 augusti 1936, varmed avskrift av en skrivelse från Svenska småföretagares intresseförening till chefen för handelsdepartementet den 2 juli samt transumt av ett av kommerskollegium den 8 augusti samma år avgivet utlåtande överlämnats till de sakkunniga för att i fråga om vad handlingarna innehölle rörande yrkeskompetens för hantverkare tagas i övervägande vid fullgörande av de sakkunnigas uppdrag.

Särskilt yttrande av undertecknade Andersson och Lindmark bifogas betänkandet.

De sakkunniga hava härmed slutfört sitt uppdrag.

Stockholm den 15 augusti 1939.

RAGNAR SOHLMAN.

ANDERS ANDERSSON.

NILS FREDRIKSSON.

AXEL GJÖRES.

AUG. LINDMARK.

/ *Mögens Möller.*

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

Förslag till Kungl. Maj:ts kungörelse angående mästarbrev för hantverksutövare.

Kungl. Maj:t har funnit gott förordna som följer:

1 §.

Mästarbrev må av Sveriges hantverksorganisation tilldelas förtjänta och skickliga yrkesutövare.

2 §.

Mästarbrev skall avse visst yrke.

Kommerskollegium har att fastställa de yrken, i vilka mästarbrev må kunna utfärdas.

Beslut om tilldelande av mästarbrev fattas av hantverksorganisationens styrelse.

3 §.

Mästarbrev må icke tilldelas annan än den, som

- 1) uppnått 25 års ålder;
- 2) gjort sig känd för god vandel;
- 3) minst åtta år arbetat i det yrke, som ansökningen om mästarbrevet avser, eller närbesläktat yrke samt därvid förvärvat sådan skicklighet och erfarenhet, som en självständig utövare av yrket anses böra äga;
- 4) i avgångsbetyg från ämnes- eller yrkeskurs i statsunderstödd yrkeskola erhållit minst vitsordet godkänd i kalkylation och bokföring eller visar sig äga däremot svarande kunskaper i dessa ämnen; samt
- 5) driver egen rörelse i yrket eller är anställd som arbetsledare vid företag inom yrket.

4 §.

Ansökan om erhållande av mästarbrev ingives till hantverksorganisationen.

Vid ansökan skola fogas de handlingar, sökanden till bevis att han fyller de i 3 § angivna villkoren och i övrigt till stöd för densamma kan vilja åberopa.

5 §.

Innan hantverksorganisationens styrelse till avgörande företar frågan om utfärdande av mästarbrev, skall yttrande rörande sökandenas kompetens inhämtas av en för ändamålet tillsatt nämnd. Nämnden skall utgöras av tre personer, av vilka en, som skall vara nämndens ordförande, förordnas av kommerskollegium, en av styrelsen för statens hantverksinstitut och en av hantverksorganisationens styrelse. Förordnandet gäller för en tid av tre kalenderår.

Nämnden har att efter granskning av ansökningshandlingarna verkställa den utredning, som må erfordras för bedömande av sökandens kvalifikationer, samt att därom till hantverksorganisationens styrelse avgiva skriftligt yttrande, vari ansökan till- eller avstyrkes.

Kommerskollegium må för visst yrke föreskriva, att den i första stycket avsedda utredningen skall verkställas av en särskild nämnd, sammansatt på sätt kollegium stadgar.

6 §.

Har innehavare av mästarbrev som ovan sagts i utövandets av sitt yrke ådagalagt uppenbar vårdslöshet eller bristande skicklighet må efter verkställd utredning och sedan nämnden hörts hantverksorganisationens styrelse återkalla mästarbrevet.

7 §.

Besvär över beslut av hantverksorganisationens styrelse, varigenom ansökan om erhållande av mästarbrev avslagits, ävensom över beslut i ärende, som i 6 § avses, må inom 30 dagar, sedan vederbörande av beslutet erhållit del, anföras hos kommerskollegium.

Över kollegii beslut i sådant ärende må klagan ej föras.

8 §.

Kommerskollegium må utöver vad i 3 § är stadgat där så provas erforderligt för visst yrke föreskriva, att mästarbrevet skall gälla allenast så länge yrkesutövaren innehar eller förestår viss verkstad, som är försedd med sådan utrustning, att ett tillfredsställande arbete där kan utföras, ävensom i övrigt stadga ytterligare villkor för tilldelande av mästarbrev.

Kollegium äger jämväl eljest meddela de för denna kungörelses tillämpning erforderliga bestämmelser. Därjämte äger kollegium på framställning av hantverksorganisationen lämna denna bemyndigande att i särskilt fall tilldela mästarbrev åt den, som icke uppfyller de i 3 § uppställda villkor men likväl finnes förtjänt av att erhålla mästarbrev, ävensom bemyndiga hantverksorganisationen att i fall, som i föregående stycke avses, återkalla mästarbrev, där den verkstad, vari rörelsen bedrivs, ej längre är försedd med sådan utrustning att ett tillfredsställande arbete där kan utföras.

9 §.

Hantverksorganisationen må i ärende angående tilldelande av mästarbrev, där ej av kommerskollegium för särskilt yrke annorlunda stadgas, uttaga högst följande avgifter:

vid ansökans inlämnande 10 kr.
 för mästarbrev 40 kr.

10 §.

Hantverksutövare, som tilldelats mästarbrev, äger rätt att mot avgift, som av kommerskollegium fastställs, använda särskild av Sveriges hantverksorganisation tillhandahållen skylt.

Skylten, som förbliver hantverksorganisationens egendom, skall återställas till denna, därest mästarbrevet återkallas eller den av hantverksutövaren bedrivna rörelsen övergår till annan innehavare.

11 §.

Utgiver sig någon obehörigen att vara innehavare av Sveriges hantverksorganisations mästarbrev, straffes med dagsböter.

12 §.

Den, som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse mot denna kungörelse, fortsätter samma förseelse, skall för varje gång åtal därför anhängiggöres fällas till särskilt straff.

13 §.

Böter, som ådömas enligt denna kungörelse, tillfalla kronan.

14 §.

Förseelse mot denna kungörelse åtalas av allmän åklagare vid allmän domstol.

Denna kungörelse träder i kraft den — — —

**Förslag till Kungl. Maj:ts och Rikets Kommerskollegii
kungörelse angående tilldelande av mästarbrev
till bilreparatörer;**

given Stockholm den

Med stöd av 8 § Kungl. Maj:ts kungörelse den angående mästarbrev för hantverksutövare har Kungl. Maj:ts och Rikets Kommerskollegium funnit gott förordna som följer:

1 §.

Mästarbrev såsom reparatör av motorfordon (bilreparatör) må ej tilldelas annan än den, som för utövning av yrket innehar godkänd verkstad eller är anställd såsom arbetsledare vid dylik verkstad.

Fråga om godkännande av verkstad prövas av den i 2 § omnämnda nämnden. Godkännande må ej lämnas med mindre verkstaden är försedd med sådan utrustning, att ett tillfredsställande arbete där kan utföras.

2 §.

Utredning, varom i 5 § ovannämnda kungörelse sägs, verkställs, såvitt angår sökande till mästarbrev såsom bilreparatör, av en för ändamålet tillsatt nämnd. Nämnden skall bestå av fem personer, av vilka en, som skall vara nämndens ordförande, utses av kommerskollegium, en av styrelsen för statens hantverksinstitut, en av styrelsen för Sveriges hantverksorganisation, en av styrelsen för Sveriges maskinindustriförening samt en av styrelsen för motormännens riksförbund.

Vid verkställande av utredning äger nämnden anlita biträde av statens besiktningsmän för motorfordon.

3 §.

Bilreparatör, som erhållit mästarbrev, må vid utövning av sitt yrke antaga benämningen »Av Sveriges Hantverksorganisation auktoriserad bilreparatör».

4 §.

Det åligger den i 2 § omförmälda nämnden, att, därest det kommit till dess kännedom, att godkänd bilreparationsverkstad ej längre är försedd med sådan utrustning, att ett tillfredsställande arbete där kan utföras, ofördröjligen föranstalta undersökning härom.

Har därvid fastställts, att förutsättningarna för meddelande av mästarbrev för verkstadens innehavare eller arbetsledare ej längre äro för handen, skall nämnden anmäla förhållandet för hantverksorganisationens styrelse, som äger förelägga bilreparatören att inom viss tid avhjälpa bristen i verkstadens utrustning samt, därest rättelse ej sker, äger fränkänna honom rätten till innehav av mästarbrevet.

Vad i 7 § ovannämnda kungörelse stadgas angående rätt att i vissa fall anföra besvär över beslut av hantverksorganisationens styrelse skall äga motsvarande tillämpning i fråga om beslut, som i andra stycket avses.

5 §.

Hantverksorganisationen må i ärende angående tilldelande av mästarbrev såsom bilreparatör uttaga högst följande avgifter:

vid inlämnande av ansökan om mästarbrev Kr. 50:—
 vid lösande av mästarbrev » 50:—

Denna kungörelse träder i kraft den — — —

Förslag till ändring i vissa delar av byggnadsstadgan den 20 november 1931.

Nuvarande lydelse.

75 §.

För varje byggnadsarbete, däri inbegripet rivning av byggnad samt schaktning eller sprängning för byggnadsföretag, skall finnas person, som utövar ledning och tillsyn av arbetet samt är ansvarig för detsammans utförande.

Föreslagen lydelse.

75 §.

För varje byggnadsarbete, däri inbegripet rivning av byggnad samt schaktning eller sprängning för byggnadsföretag, skall finnas person, som fortlöpande utövar ledning och tillsyn av arbetet samt är ansvarig för detsammans utförande.

76 §.

Befattning som arbetsledare må ej utövas av annan än den, som genom intyg från byggnadsyrkesskola eller på annat i byggnadsordningen stadgat sätt styrkt sig äga erforderlig teoretisk kunskap och därjämte besitter nödig praktisk erfarenhet, där ej byggnadsnämnden för visst särskilt fall prövar skäl föreligga att härifrån medgiva undantag.

För sådant arbete, vars ledning kräver speciell utbildning eller erfarenhet, må i byggnadsordningen stadgas ytterligare kompetensvillkor för arbetets ledning.

För trähus så ock för stenhus av en vånings höjd ävensom eljest för mindre betydande arbete må i byggnadsordningen medgivas eftergift i fråga om de eljest föreskrivna kompetensvillkoren.

För byggnadsarbete av mindre omfattning må i byggnadsordningen medgivas eftergift i fråga om de sålunda föreskrivna kompetensvillkoren.

Förekommer vid byggnadsföretag svårare grundläggningsarbete eller sådan konstruktion av järn eller betong, vars utförande kräver särskild sakkunskap, äger byggnadsnämnden bestämma, att ledningen av sådant arbete skall anförtros åt person, som besitter särskild utbildning i dylikt avseende. Kräver eljest ledningen av byggnadsarbete speciell utbild-

Nuvarande lydelse.

ning eller erfarenhet, må i byggnadsordningen stadgas ytterligare kompetensvillkor för arbetets ledning.

Föreslagen lydelse.

116 a §.

Länsstyrelse äger, där så med hänsyn till byggnadsverksamhetens omfattning å viss ort eller eljest finnes lämpligt, förordna, att vad i 75—78 §§ stadgats i tillämpliga delar skall lända till efterrättelse i orten. Innan dylikt förordnande meddelas, skall kommunalnämndens samt kommunalfullmäktiges eller kommunalstämmans yttrande i ärendet inhämtas.

Finnes ej särskild byggnadsnämnd utsedd i kommun, för vilken i första stycket omförmält förordnande är gällande, skall kommunalnämnden fullgöra vad enligt 76—78 §§ åligger byggnadsnämnden. Byggnadsordning i dylik kommun ävensom ändring däri antages av kommunalfullmäktige eller kommunalstämma efter kommunalnämndens hörande, men skall för att bliva gällande fastställas av länsstyrelsen. Vad i 3 § är stadgat skall i tillämpliga delar gälla även i fråga om byggnadsordning, som nu sagts, skolandet vad enligt nämnda paragraf åligger magistraten fullgöras av kommunalnämnden.

123 §.

1 mom. Över byggnadsnämnds enligt denna stadga eller gällande bygg-

123 §.

1 mom. Över byggnadsnämnds eller i fall, som i 116 a § avses, kom-

Nuvarande lydelse.

nadsordning meddelade beslut må besvär anföras hos Konungens befallningshavande inom en månad från det klaganden erhållit del av beslutet.

Har åt — — — godkänt förslaget.

Föreslagen lydelse.

munalnämnds enligt denna stadga eller gällande byggnadsordning meddelade beslut må besvär anföras hos Konungens befallningshavande inom en månad från det klaganden erhållit del av beslutet.

Har åt — — — godkänt förslaget.

UTREDNING OCH YTTRANDE

Kap. I. Redogörelse för tidigare utredningar angående införande av legala kompetensföreskrifter för hantverksyrkena.

Nu gällande allmänna stadganden angående rättighet att idka handel eller annan näring, däribland även hantverk, finnas som bekant meddelade i Kungl. Maj:ts förordning angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 med däri senare vidtagna ändringar. Genom denna förordning undanröjdes till stor del tidigare gällande begränsningar i rätten att idka näring. Vad särskilt angår hantverksyrkena funnos vid tiden för näringsfrihetsförordningens tillkomst dylika begränsningar intagna i fabriks- och hantverksordningen den 22 december 1846. I § 3 i denna författning stadgades sålunda i avseende å ett stort antal särskilt uppräknade hantverksyrken, att rättigheten att i stad eller på landet hålla hantverksverkstad och med biträde av gesäll, lärling eller annan arbetare till avsalu åstadkomma hantverksarbeten, endast skulle tillkomma den, som förvärvat mästerskap i yrket. För rätt att idka hantverk i stad eller inom en halv mil från stad fordrades därjämte att hava förvärvat burskap å yrket i staden.

Dessa kompetensfordringar upphävdes genom näringsfrihetsförordningen. I dennas § 1, vilken alltsedan förordningens tillkomst kvarstått oförändrad, stadgas såsom allmän regel, att svensk man och kvinna är, med vissa i förordningen angivna undantag och inskränkningar, berättigad att i stad och på landet idka handels- eller fabriksrörelse, hantverk eller annan hantering. Enligt § 2 fordras såsom villkor för rättigheten att bland annat till avsalu tillverka hantverksarbeten att råda över sig själv och sin egendom. I övrigt innehåller förordningen inga inskränkningar i rätten att idka hantverksyrke i allmänhet. Genom förordningen har således kravet på viss yrkesskicklighet hos hantverksutövaren slopats. Från denna regel finnas endast i avseende å vissa enstaka yrken stadgade särskilda undantag, för vilka komma att närmare redogöras i följande kapitel.

Denna rättighet att utan ådagalagd kompetens öppna hantverksrörelse har inom de yrkeskunniga hantverkarnas läger ständigt framkallat betänkligheter och missnöje. Återinförandet av legala kompetensbestämmelser för

rätten att idka hantverk och andra näringar blev även tidigt ett stående önskemål hos yrkesutövarna. Redan under senare delen av 1800-talet framställdes krav på revision av näringsfrihetsförordningen i berörda hänseende utan att dock föranleda åtgärd från statsmakternas sida. Utredning i ämnet kom emellertid i gång i anledning av en av Skånes handels-, industri- och sjöfartskammare den 15 juni 1909 hos Kungl. Maj:t gjord framställning om en dylik revision och frågan om genomförande av en allmän kompetensreglering för hantverket och andra näringar har sedan dess i stort sett varit svävande.

Inom nämnda kammare bragtes frågan om en allmän revision av näringsfrihetsförordningen på tal redan vid dess första sammanträde den 20 oktober 1906. Efter en genom särskilda kommitterade verkställd förberedande utredning uttalade kammaren i ovannämnda framställning bland annat, att erfarenheten syntes hava givit vid handen, att näringsfriheten av år 1864 i vissa avseenden vore för stor, beroende därpå, att den alltjämt fortgående samhällsutvecklingen medfört ökade krav på kompetens på olika verksamhetsområden. Kammaren hade därför kommit till den uppfattningen, att skärpta kompetensvillkor borde fastställas för rättigheten att utöva näringsyrke i allmänhet. I sådant avseende förordade kammaren såvitt angår hantverksyrkena, att för utövande av sådan hantering skulle fordras dels kunighet i bokföring och dels betryggande garantier för att vederbörande utövare av yrket innehade yrkesskicklighet, vilka garantier kammaren ansåg lämpligen kunna ernås genom återinförande av mästarprov, som i sin tur borde föregås av obligatoriska lärlingsprov. I handelskammarens framställning behandlades i övrigt frågorna om kompetensvillkor för handelsidkare, utlänning och prokurist, reglering av gårdfarihandeln och realisationshandeln, utvidgning av bokföringsskyldigheten samt införande av bestämmelser om obligatoriska sammanslutningar av näringsidkare och offentlig inspektion över handelsverksamhet. Framställningen utmynnade i en hemställan hos Kungl. Maj:t om utredning rörande behovet av revision av näringsfrihetsförordningen jämte i samband med denna stående författningar samt vidtagande av de åtgärder, vartill en dylik utredning kunde föranleda.

Sedan nämnda framställning remitterats till kommerskollegium, införskaffade kollegium yttranden över densamma från samtliga länsstyrelser, överståthållarämbetet, övriga handelskammare i riket, Sveriges hantverksorganisation samt ett flertal hantverks- och handelsföreningar m. fl. I dessa yttranden tillstyrktes i allmänhet förslaget om utredning rörande revision av näringsfrihetsförordningen. I åtskilliga fall — särskilt av yrkesorganisationerna men även av flera länsstyrelser — biträdades dessutom de av Skånes handelskammare föreslagna riktlinjerna för en dylik revision. En avvisande hållning intogs endast av överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Gotlands och Blekinge län samt Stockholms handelskammare, vilka icke ansågo en allmän revision av näringsfrihetsförordningen erforderlig eller i vart fall

uttalade, att något behov av obligatoriska lärlings- och mästarprov för rätt att idka hantverk icke förefunnnes.

Kommerskollegium avgav för egen del utlåtande i ärendet den 2 juni 1913. Därvid erinrade kollegium om åtskilliga andra näringsrättsliga spörsmål, som varit eller voro under behandling, och föreslog i anslutning härtill, att en kommitté erhöle uppdrag att verkställa en modernisering av näringslagstiftningen i allmänhet. Beträffande kraven på skärpta kompetensvillkor för handel och hantverk framhöll kollegium, att detta vore ett spörsmål av den allra största betydelse, samt påpekade, att frågan om yrkesskicklighet sammanhänge med ordnandet av lärlingsväsendet och den lägre tekniska undervisningen, som för det dåvarande vore under utredning av en särskild kommitté. Någon bestämd uppfattning rörande behovet av kompetensföreskrifter för hantverksyrkena uttalades således icke i nämnda utlåtande.

Härefter synes ärendet hava varit vilande hos Kungl. Maj:t ända till år 1921. Detta uppskov med frågans vidare behandling torde väl till huvudsaklig del få tillskrivas då rådande kristidsförhållanden. Den 25 februari 1921 uppdrog emellertid Kungl. Maj:t åt numera överståthållaren Nothin att verkställa vissa för en revision av näringsfrihetsförordningen jämte därmed sammanhängande författningar erforderliga förberedande utredningar. Sedan Nothin i oktober 1921 utnämnts till statsråd, förordnades t. f. revisionssekreteraren Olof Haeggström att tillsvidare fullfölja utredningsarbetet. Denna förberedande utredning hann emellertid icke slutföras. Den 24 november 1922 beslöts nämligen i samband med då vidtagna allmänna inskränkningar i kommittéväsendet, att utredningsarbetet skulle från och med den 1 januari 1923 vila och därefter icke utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande upptagas.

Frågan upptogs till fortsatt behandling enligt Kungl. Maj:ts beslut den 27 september 1924, varigenom kommerskollegium erhöle i uppdrag att i huvudsaklig överensstämmelse med vissa av föredragande departementschefen angivna riktlinjer fullfölja utredningsarbetet. Enligt nämnda riktlinjer skulle vid utredningen de olika önskemål, som från näringsidkarehåll och eljest under årens lopp till statsmakterna framförts, göras till föremål för ingående och allsidig prövning, varvid särskilt borde upptagas till förutsättningslöst övervägande det omstridda spörsmålet rörande stadgande av speciella kompetensvillkor för rätt till utövning av hantverks- och handelsverksamhet.

Efter slutförd utredning framlade kollegium den 24 oktober 1928 förslag till riktlinjer för revision av näringsfrihetsförordningen (tryckt som bilaga till kommersiella meddelanden 1928 nr 21). Kollegium lämnade däri en översikt över olika frågors läge och framkomna reformförslag samt angav de huvudsakliga riktlinjer, efter vilka enligt kollegii mening en författningsrevision borde företagas. Däremot fann kollegium det icke ändamålsenligt, att förslag till ny näringslag och till de författningsändringar, som i övrigt

kunde påkallas, utformades innan nämnda riktlinjer blivit av Kungl. Maj:t vederbörligen prövade. Kollegium hemställde därför bland annat, att Kungl. Maj:t måtte förklara, att de av kollegium i utlåtandet utvecklade principerna för en författningsrevision i huvudsak måtte läggas till grund för förslag till ny näringsfrihetsförordning.

I avseende å spörsmålet om införande av legala kompetensbestämmelser för hantverksyrkena påpekade kollegium, att kravet på sådana bestämmelser huvudsakligen bottnade i en strävan att i konkurrensförminskande syfte kringgärda den egna yrkesutövningen samt anförde i övrigt i ämnet följande:

»Då kollegium för egen del haft ifrågavarande spörsmål under övernägande, har kollegium icke kunnat undgå att finna de från hantverks- och detaljhandelskretsar förordade utvägarna ägnade att väcka starka betänkligheter. Särskilt gäller detta kravet på viss yrkeskompetens eller viss yrkeserfarenhet såsom legalt villkor för rätt att idka näring. Frågan härom synes kollegium äga betydligt större räckvidd än vad man inom närmast intresserade kretsar i allmänhet torde vara höjd att tro. Vad som särskilt komplicerar det ifrågavarande spörsmålet är — såsom också i flera av de ovannämnda yttrandena framhållits — detsamma nära beroende av den praktiska yrkesutbildningens organiserande. Tydligt är, att, om det allmänna för rätten att idka hantverk eller detaljhandel uppställer såsom villkor viss kompetens eller viss tids erfarenhet inom yrket resp. inom branschen, det också måste vara sörjt för att den enskilde äger möjlighet förvärva dylik kompetens eller erfarenhet på ett för honom icke alltför betungande och svåråtkomligt sätt. Om så icke vore förhållandet, skulle ett legalt villkor av nu avsedd innebörd påtagligen kunna medföra avsevärt större inskränkningar i den allmänna näringsfriheten, än som därmed egentligen avsetts, och i varje fall skulle därav följa en starkare begränsning av konkurrensförhållandena, än som ur det allmännas synpunkt kan anses gagneligt. Man kunde också befara en utveckling i den riktning, att uppfyllandet av det legala villkoret kunde urarta till enbart en formalitet, vilket naturligen föga skulle motsvara de avsedda syftena. Otivelaktigt skulle det ofta komma att inträffa, att den erforderliga yrkeskompetensen mera formellt förvärvades genom utnyttjande av personliga förbindelser eller genom ekonomiska uppoffringar, medan den verkliga dugligheten — i saknad av dylika hjälpmedel — hölles utestängd från hantverksyrkena och från detaljhandeln.

Tillkomsten av legala kompetensvillkor för rätten att idka näring utan samband med en lagstiftning om lärlingsväsendet skulle också medföra avsevärda svårigheter med avseende å ett rättvist bedömande av huruvida den i lag fastställda yrkeskompetensen i det enskilda fallet vore för handen. I saknad av objektiva grunder för prövningen härav skulle lätteligen rena tillfälligheter eller mera subjektiva inflytanden kunna bli avgörande. Rörande de svårigheter, kollegium här åsyftar, har kollegium under senare år varit i tillfälle att vinna erfarenhet vid tillämpningen av en specialförfattning rörande behörighet att utöva visst yrke, nämligen förordningen om rätt att vara installatör av elektriska anläggningar. Och dock må framhållas, att nämnda författning innehåller ganska preciserade bestämmelser om såväl den teoretiska utbildning som den praktiska yrkeskompetens, vilken skall vara för handen för tillstånds beviljande. Bemärkas bör också, att i Norge, vars näringslagstiftning ofta åberopats såsom exempel vid kraven på införandet av legala kompetensvillkor, man sedan länge äger en detaljerad lagstiftning om lärlingsväsendet.

Av nu anförda skäl har kollegium funnit det vara ofrånkomligt, att det nu av-

sedda näringsvillkoret, om det överhuvud skall av lagstiftaren upptagas, förbindes med en lagstiftning om lärlingsutbildning och yrkesprov, genom vilken möjlighet beredes envar att under av det allmänna kontrollerade former och villkor förvärva nödig yrkeskompetens och yrkeserfarenhet. I betraktande härav har kollegium med hänsyn jämväl till frågan om revision av näringsfrihetsförordningen ägnat speciellt intresse åt den praktiska yrkesutbildningens ordnande. Tyvärr har emellertid utvecklingen på sistnämnda område icke varit sådan, att den kunnat utgöra någon grund för förslag till reformer av nu avsedd innebörd ifråga om rätten att idka näring. Kollegium får härutinnan erinra om ett av kollegium, socialstyrelsen och skolöverstyrelsen den 10 mars 1927 avgivet utlåtande i lärlingsfrågan, i vilket ämbetsverken på grund av det rådande opinionsläget bland arbetsgivare- och arbetareorganisationerna nödgades förorda, att från det allmännas sida en avvaktande hållning tillsvidare intages i avseende å lagstiftningen om lärlingsväsendet.

Såsom läget sålunda för närvarande är anser kollegium icke tillrådligt att förbinda rätten att idka näring med ett legalt villkor om viss yrkeskompetens eller yrkeserfarenhet.»

Kollegium kom i utlåtandet även in på frågan om kontroll över yrkeskunnigheten av yrkesorganisationerna själva, närmast genom meddelande av särskilda diplom eller kompetensbevis, som inför kunderna kunde manifesteras innehavarnes kompetens. I sådant avseende anförde kollegium i huvudsak följande. Det måste ur flera synpunkter anses mest lyckligt, om strävandena till yrkesskicklighetens höjande i första hand uppbures av näringsidkarna själva. Emellertid syntes skäl tala för att dessa strävanden till mästartkompetensens utmärkande även erhöles stöd i lagstiftningen. Med hänsyn härtill ifrågasatte kollegium, huruvida icke denna mästartdiplomering kunde beredas legal sanktionering liksom fallet vore exempelvis i tysk lagstiftning. Diplomeringen borde enligt kollegii mening omhänderväras av hantverket självt, antingen genom Sveriges hantverksorganisation eller, därest detta skulle möta motstånd från de speciella yrkesförbunden, genom de lokala hantverksföreningarna eller ock genom särskilda hantverksnämnder, i vilka såväl de lokala hantverksföreningarna som yrkesförbunden vore representerade. Denna sistnämnda utväg syntes kollegium mest tillrådlig, därvid kollegium ifrågasatte, huruvida icke nämnderna lämpligen borde organiseras på samma sätt som de lärlingskommissioner resp. lärlingsnämnder, vilka föreslagits i samband med utredningar om en lärlingslag. Kollegium ansåg sig dock icke i frågans dåvarande läge böra närmare utforma den sålunda ifrågasatta nämndorganisationen.

På grundval av kollegii nu berörda utlåtande utarbetades därefter inom handelsdepartementet genom särskild tillkallad sakkunnig, revisionssekreteraren William Hemberg ett preliminärt utkast till näringslag, framlagt i maj 1930. I överensstämmelse med kollegii förslag upptogs däri icke några kompetensbestämmelser för hantverksyrkena, varemot för butikshandeln uppställdes kravet på nöjaktigt bokföringskunskap. I övrigt bibehölls principen om näringsfrihet i huvudsak oförändrad.

Emellertid upptogs i utkastet förslaget om legal sanktionering av mästarbevis för hantverkare. 15 § i utkastet innehöll nämligen förslag om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om »yrkesskicklighets utmärkande genom mästarbrev». Själva reglerna för mästarbevisens utfärdande ansågos dock icke höra hemma i näringslagen utan intogos i ett särskilt av Hemberg i samråd med undervisningsrådet Fredriksson såsom för ändamålet tillkallad sakkunnig utarbetat författningsförslag av följande lydelse.

»§ 1. Mästarbrev må av Sveriges hantverksorganisation tilldelas förtjänta och skickliga yrkesutövare.

§ 2. Mästarbrev skall avse visst yrke eller yrkesgren och må icke tilldelas annan än den, som

1) fyllt 25 år;

2) är känd för god vandel;

3) minst 8 år arbetat i yrket samt därvid förvärvat sådan skicklighet och erfarenhet, som en självständig utövare av yrket eller yrkesgrenen skäligen kan anses böra äga;

4) i avgångsbetyg från ämnes- eller yrkeskurs i statsunderstödd yrkesskola erhållit godkända vitsord i kalkylation och bokföring eller äger däremot svarande kunskaper i dessa ämnen; samt

5) driver eller står i begrepp att starta självständig yrkesverksamhet eller är anställd som arbetsledare.

§ 3. Vid ansökningen om mästarbrev skola fogas de handlingar, sökanden till bevis att han fyller de i § 2 angivna villkoren och i övrigt till stöd för ansökningen kan vilja åberopa.

§ 4. För utredning angående sökandens kompetens och yrkesskicklighet skall tillsättas en nämnd om tre personer, därav en, som skall vara nämndens ordförande, utses av kommerskollegium och de övriga av hantverksorganisationens styrelse. Nämnden har att efter granskning av ansökningshandlingarna verkställa den utredning, som må erfordras för bedömning av sökandens kvalifikationer, samt att därom avgiva skriftligt yttrande. I detta skall ansökningen till- eller avstyrkas.

§ 5. Sedan nämndens yttrande inkommit, skall ansökningen av styrelsen prövas och avgöras.

§ 6. Nämndens omkostnader skola gäldas av hantverksorganisationen.

§ 7. Närmare bestämmelser angående nämndens verksamhet må efter hantverksorganisationens hörande utfärdas av kommerskollegium.

§ 8. För mästarbrev må hantverksorganisationen uttaga en avgift av högst fyrtio kronor.»

Enligt förslaget skulle således mästartiplomeringen icke såsom av kommerskollegium ifrågasatts överlämnas åt särskilda nämnder utan i stället anförtros åt Sveriges hantverksorganisation. Denna avvikelse från kollegii förslag har sannolikt berott på att hantverksorganisationen år 1929, eller således efter det kollegii utlåtande avgivits, börjat utdela mästarbrev.

Över nämnda näringslagsutkast inhämtades genom handelsdepartementets försorg yttranden från åtskilliga näringssammanslutningar, däribland Sveriges hantverksorganisation, som överlämnade uttalanden jämväl av ett stort antal hantverksföreningar och yrkesförbund m. fl., Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund samt kooperativa förbundet, vidare

från rikets handelskammare, magistrater och stadsstyrelser i rikets städer, samtliga länsstyrelser, skolöverstyrelsen, statistiska centralbyrån samt kontrollstyrelsen. Sedan samtliga inkomna yttranden och övriga handlingar i ärendet därefter överlämnats till kommerskollegium, avgav kollegium den 6 juni 1931 utlåtande i ärendet (tryckt i Statens off. utr. 1931 nr 13).

Såvitt de sålunda avgivna yttrandena giva vid handen, synas betänkligheterna mot införande av legala kompetensvillkor för hantverksyrkena hava ökats, sedan yttrandena över Skånes handelskammares ovannämnda framställning avgåvos. Kraven på styrkt yrkeskompetens och viss praktik i yrket understöddes nu, förutom av Sveriges hantverksorganisation och av denna återopade hantverkssammanslutningar, endast av skolöverstyrelsen, länsstyrelsen i Östergötlands län, magistraten i Södertälje, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län samt Sveriges köpmannaförbund. Vidare ansågo skolöverstyrelsen, länsstyrelsen i Hallands län samt vissa magistrater m. fl., att fordran på viss bokföringskunskap borde gälla för sådana hantverksföretag, som vore underkastade skyldighet att föra handelsböcker.

Vad särskilt angår hantverksorganisationen riktade densamma sig i sitt yttrande huvudsakligen mot de av kollegium i dess principutlåtande 1928 framförda skälen mot införande av legala kompetensbestämmelser för hantverket, vilka skäl organisationen icke ansåg bindande. Sålunda framhöll organisationen gentemot kollegii påpekande, att kompetenskraven ytterst bottnade i en strävan efter konkurrensminskning, att hantverkarna icke begärde något slags undantagsställning i en sunt och lojalt bedriven konkurrens. Hantverkarna hade i huvudsak intet emot konkurrens mellan yrkesmän, som kunde sin sak, men det borde vara förståeligt, om de synnerligen kraftigt reagerade emot att behöva konkurrera med personer, som utövade ett yrke utan att behärska sin konst. Den propaganda, som man inom hantverksvärlden bedrivit för hantverksyrkenas rekrytering, utgjorde ett bevis för ohållbarheten av kollegii nämnda påstående. Vidare anförde organisationen till bemötande av kollegii uttalande rörande sambandet mellan kompetensfrågan och en av lagstiftning reglerad lärlingsutbildning, att det funnes mycket goda möjligheter att vinna utbildning inom hantverksyrkena, nämligen dels genom lärlingsutbildning hos hantverksmästare på verkstad och dels genom den yrkesutbildning, som till följd av 1918 års riksdagsbeslut blivit anordnad. För övrigt borde beaktas, att om det allmänna uppställde vissa kompetensvillkor, komme säkerligen också motsvarande utbildningsmöjligheter helt automatiskt att tillskapas såsom en följd av de uppställda fordringarna. Så hade skett inom andra områden, där det allmänna fordrade viss kompetens utan att för den skull sörja för att möjligheter funnos att inhämta de för fyllandet av dessa fordringar nödiga kunskaper. Ett exempel härå vore rätten att köra bil. Hantverksorganisationen anförde slutligen, att hantverkarna i princip icke eftersträvade någon rubbning av näringsfriheten. Möjligheten att välja levnadsbana även på hantverkets område borde givetvis

vara öppen för vem som helst, men hantverkarna fasthölle vid kraven på att vederbörande först skulle lära sig yrket. I avseende å kompetensbestäm- melseernas innehåll hemställde organisationen, att för rätten att utöva hant- verksrörelse självständigt måtte i näringslagen stadgas, att vederbörande skulle hava lärt yrket, vilket borde styrkas genom gesällbrev eller på annat lämpligt sätt, samt vidare efter gesällbrevets erhållande hava arbetat i yrket ett visst antal år ävensom äga kunskap i bokföring och kalkylation.

Kommerskollegium åter anförde i ovannämnda utlåtande den 6 juni 1931 bland annat följande:

»Vid den förnyade prövning, som kommerskollegium ägnat det föreliggande spörs- målet om uppställande av legala kompetenskrav för rätten att idka hantverks- näring, har kollegium ej kunnat undgå att fästa synnerligt avseende vid den opinion inom hantverksskretsar, som i de avgivna yttrandena kommit till uttryck. Kollegium finner visserligen det skäl, som från några håll förts fram i främsta planet — nämligen behovet av skydd för den stora allmänheten mot icke yrkeskunniga hant- verkare — mindre talande. De olägenheter, som icke minst ur konsumenternas synpunkt äro oundgängligen förenade med ett på legala kompetenskrav grundat system torde väga betydligt tyngre än den risk, som allmänheten utsättes för genom icke yrkeskunniga hantverkare. Denna risk bör ej överskattas. Redan nu torde det icke möta några svårigheter för den, som vill ha ett hantverksarbete utfört, att genom hänvändelse till hantverkssammanslutningar eller eljest på förhand för- vissa sig om den persons kompetens, som han ärnar anlita. Från konsumenthåll har anspråk på ökat skydd i förevarande hänseende ej heller under diskussionen framställts. Därtill kommer, att konsumenternas intresse i detta hänseende kan ytterligare tillgodoses på den vida enklare väg, som redan i kollegii principbetänkan- de berörts och i det föreliggande lagutkastet närmare utformats, nämligen genom mästarbrev. Den, som vill för ett mera krävande hantverksarbete anlita en verkligt kvalificerad kraft, kan då hänvända sig till en företagare, som innehar mästar- brev, och därigenom vinna större trygghet att få arbetet utfört förstklassigt.»

Efter att närmare hava utvecklats, hurusom det från hantverkshåll så starkt framträdande kravet på viss yrkeskompetens hade sin grund i en känsla av att hantverket genom det senaste halvseklets ekonomiska utveckling försatts i ett oförmånligt läge samt att hantverkets trångmål egentligen bott- nade i den konkurrens, som den yrkeskunnige hantverkaren hade att utstå från såväl icke yrkeskunniga hantverkare som industrien, fortsatte kol- legium:

»Ett konsekvent genomförande av principen, att hantverket skall förbehållas endast verkligt yrkesutbildat folk, skulle uppenbarligen göra det nödvändigt, dels att låta kompetenskravet gälla såväl på landet som i städerna, dels ock att ge dessa yrkesutbildade ensamrätt eller monopol att utföra allt vad som kan anses hänför- ligt till 'hantverksarbete'. Det torde också enligt vad kollegium inhämtat på le- dande håll inom hantverksorganisationen vara avsett, att en näringslag hos oss borde grundas på dessa principer. För att garantera uppehållande av ett sådant system bleve det nödvändigt att straffbelägga den, som, utan att vara yrkesutbildad hantverkare eller anställd hos en sådan, företoge sig att mot ersättning åt annan utföra hantverksarbete. En hantverkslagstiftning av så strängt monopolistisk karak-

tär skulle emellertid knappast vara genomförbar. Det skulle säkerligen vara i hög grad stridande mot allmänhetens uppfattningssätt, att det vore en brottslig gärning att — låt vara mot ersättning — hjälpa en annan vid något arbete, som kunde rubriceras såsom 'hantverksarbete'. För stora grupper av landsbygdsbefolkningen är hemslöjden som bekant en betydande förvärvskälla. Men även hemslöjdsarbete utfört i förvärvssyfte bleve med den principiella utgångspunkt, som ovan angivits, ett straffbart intrång på hantverkarnas skyddade förvärvsområde. Att undantaga dylikt arbete från straffbudets tillämplighet skulle svårligen gå för sig, ty var skall en hållbar gräns dragas mellan 'hemslöjd' och annat 'hantverksarbete'.

Det må också påpekas, att en så strängt monopolistisk hantverkslagstiftning, som med tillmötesgående av kraven på hantverkarhåll skulle bli gällande, för närvarande icke finnes i något land. Den norska lagen, som ofta åberopas som lämplig förebild för oss, har dock i två synnerligen väsentliga avseenden frånträtt kravet på yrkeskompetens. För det första gäller lagen nämligen obligatoriskt blott i städerna, medan densamma blir tillämplig på landsbygden endast efter särskilt beslut av regeringen på framställning av de kommunala myndigheterna. En dylik frivillig underkastelse under lagen har, oaktat densamma varit i gällande kraft i sjutton år, ej beslutats av mer än sex kommuner. I 'ladestæder', motsvarande våra köpingar och municipalsamhällen, gäller lagen, såvida ej regeringen gör särskilt undantag, vilket skett i fråga om ett tjugotal dylika samhällen. Vidare medger den norska lagen rätt för envar såväl i stad som på landet att utan att styrka sin kompetens 'ernære sig ved haandverksdrift, naar han hertil icke bruker hjælp av andre end sin hustru og hjemmevarende barn'. En dylik s. k. 'frihaandverker' äger även rätt att till utförande av den del av sitt personliga arbete, som icke kräver hantverkarskunskaper, begagna nödvändig 'haandlangerhjælp'.

De avvikelser, som i Norge sålunda måst företagas från principen om legala kompetenskrav för hantverkets utövare, torde ej heller hos oss kunna undvikas. Eljest skulle andra berättigade intressen komma att på ett betänkligt sätt trädas för när. Vad först beträffar frågan, huruvida kompetenskravet skall gälla obligatoriskt blott för städer och stadslignande samhällen och icke för landsbygden, så lär man med säkerhet kunna förvänta, att hantverkare med den stadgade yrkesutbildningen komma att slå sig ner huvudsakligen i städer och större samhällen. Landsbygdens befolkning skulle då vid behov bliva nödsakad att anlita mången gång avlägset boende hantverkare. Det är alldeles uppenbart, att om ett dylikt system verkligen skulle efterlevas, detta skulle för landsbygdens befolkning innebära högst kännbara olägenheter och medföra en avsevärd fördyring av denna befolknings utgifter för nödvändig hantverkshjälp.

Om en hantverkslagstiftning hos oss ej skulle upptaga det andra av de i Norge gällande undantagen — det som gäller s. k. frihantverkare — skulle lagen på ett synnerligen betänkligt sätt inkräkta på stora befolkningslagars lojala försörjningsmöjligheter. En arbetslös snickeriarbetare skulle t. ex. icke kunna utnyttja sin yrkesskicklighet för att livnära sig på att tillverka föremål, som kunde betecknas såsom hantverksarbeten, en arbetslös konfektionsarbetare skulle vara lagligen hindrad att reparera kläder o. s. v. Det är alldeles uppenbart, att samhället icke bör beröva arbetsvilliga medborgare möjligheten att hederligen försörja sig. Det kan icke vara något tilltalande perspektiv, att dylika personer skulle vara utlämnade att omhändertagas av den allmänna hjälpverksamheten.

Om det således lär vara ofrånkomligt att även hos oss i båda de ovan berörda hänseendena göra undantag från den ensamrätt till hantverk, som skulle tänkas bli de yrkesutbildade tillerkänd, har man allt skäl fråga sig, om ej dessa undantag äro så betydelsefulla, att de praktiskt taget riva sönder systemet.

Skulle hos oss, i likhet med vad som skett i Norge, det legala kompetenskravet i princip begränsas till städerna och möjligen även större samhällsbildningar på landsbygden, så vore ej gärna möjligt att undgå en konsekvens, som man också nödgats draga i Norge, nämligen att i viss omfattning *lokalt* skydda städernas yrkeskunniga hantverksutövare. Ett sådant lokalt skydd har visserligen från Sveriges hantverksorganisation ej yrkats, men hantverksorganisationen har därvid utgått ifrån att lagens kompetenskrav skulle bli generellt gällande. Då en sådan linje, enligt vad nyss påvisats, ej gärna lär vara genomförbar, utan man måste räkna med att landsbygden i princip blir undantagen från kompetenskravets tillämplighet, så följer därav att också en viss lokal kompetensbegränsning är ofrånkomlig. Klart är nämligen att, om kompetenskravet överhuvudtaget skall äga någon betydelse, landsbygdens icke yrkeskunniga hantverkare icke kunna få fritt konkurrera med städernas yrkeskunniga. Därvid skulle emellertid frihantverkarnas ställning bli synnerligen svårreglerbar. Frågan blir: skola frihantverkarna, d. v. s. de, som i huvudsak ej sysselsätta andra än familjemedlemmar, tillåtas att utföra arbete i andra kommuner än där de äro bosatta eller där de hava sin verkstad. Går man därvid den väg, man valt i Norge — nämligen att låta frihantverkarna röra sig utan lokala skrankor — kommer en frihantverkare i en landskommun att ha en förmånligare ställning i konkurrenshänseende än en hantverkare i samma kommun, som har anställda biträden utom familjen. Den senare är utestängd från möjligheten att utföra ett arbete i en närbelägen stad, även om han skulle kunna utföra arbetet i fråga utan anlitande av biträde, men frihantverkaren är det icke. Att åter generellt begränsa frihantverkarnas rätt att verkställa arbete till den kommun, där han har bostad eller verkstad, skulle givetvis vara alldeles för strängt och särskilt på landsbygden bereda påtagliga olägenheter både för hantverkaren och för dem, som taga hans tjänster i anspråk. Ej heller kan åt en yrkeskunnig hantverkare i stad beredas skydd mot frihantverkarna i samma stad. Redan av det sagda torde framgå, att en rättvis avvägning av denna lokala konkurrensbegränsning knappast låter sig göra och i varje fall skulle leda till ett mycket invecklat reglementerande. Därtill kommer, att det torde visa sig synnerligen svårt att i praktiken få dessa lokala skrankor respekterade. Redan den norska lagens förhållandevis enkla föreskrifter hava visat sig vara lätta nog att kringgå. En snickare i en landskommun, som får i uppdrag att göra ett hantverksarbete för en person i en närliggande stad, kan utföra arbetet hemma i sin verkstad, men skulle något särskilt installationsarbete erfordras hos kunden, måste detta verkställas av en snickare på platsen, såvida ej landssnickaren är frihantverkare, i vilket fall han, såsom förut nämnts, är obunden av de lokala begränsningarna. Vid butiksinredningar o. d. brukar då ofta ordnas så, att en hantverkare i staden formellt står för arbetet, medan det i själva verket utföres av en hantverkare från annan ort.

Det säger sig självt, att det skall vara ytterligt svårt att på ett verkligen effektivt sätt övervaka lagens tillämpning i de enstaka fallen. Och de bulvansystem, som uppgives i stor omfattning florera i Norge, har lagstiftningen knappast någon möjlighet att komma till rätta med. Det förefaller föga troligt, att våra hantverkare, som sedan lång tid tillbaka varit vana vid att få fritt utöva sitt hantverk, skulle önska se sin hantering instängd i lokala skrankor, som binda den skicklige och lojale utövaren av hantverksyrket, medan den mindre lojale ej lär draga i betänkande att med begagnande av de kryphål lagen erbjuder åsidosätta de stadgade inskränkningarna. Och dock är ett lokalt skyddssystem, såsom tidigare visats, ofrånkomligt, såvida det åskade skyddet mot icke yrkesutbildade hantverkare skall bli av något värde.

Beträffande det andra av de ovan berörda undantagen från de legala kompetenskraven, nämligen de s. k. *frihantverkarnas* rätt att även i städerna driva hantverksrörelse, bör ej förbises, att detta undantag i själva verket innebär ett synnerligen betydelsefullt ingrepp i den utslutanderätt till hantverksarbete, som skulle förbehållas de formellt yrkesutbildade. Den enda skillnaden, som skulle föreligga mellan de båda grupperna, skulle bestå däri, att frihantverkarna ej finge i sin rörelse sysselsätta andra än familjemedlemmar och sådana icke familjemedlemmar, som sysselsattes med arbete, vartill icke krävdes hantverkskunskap. De yrkesutbildade hantverkarnas företrädesrätt skulle alltså bestå i befogenheten att antaga kvalificerad biträdeshjälp. Det förefaller som om denna företrädesrätt knappast vore av den betydelse, att den kunde rättfärdiga de förhoppningar om hantverkets regeneration, som man inom hantverkskretsar knyter till den nya lagen. Det bleve uppenbarligen ofta fråga om en prövning av ytterst subtil art, huruvida ett visst arbete vore mer eller mindre kvalificerat. I Norge hava t. ex. förelupit rättstvister, där fråga varit om en raxsalongsinnehavare, som var frihantverkare, ägde rätt att anställa biträde för att tvåla in kunderna; huruvida en målare, som låtit en lärpojke skrapa stolpar i och för målning, skulle straffas därför att biträdet också grundat stolparna. Det torde knappast vara att förvänta, att man från allmänhetens sida skulle komma att hysa förståelse för det förnuftiga och berättigade i ett dylikt i yrkesskyddets syfte tillkommet restriktionssystem. Och även för de yrkesutbildade hantverkarna själva skulle föga vara vunnet, om en eller annan frihantverkare bleve bötfälld för en slik förseelse. Snarare kan väl befaras, att den allmänna opinionen ej skulle underlåta att reagera mot tillämpningen av en dylik lag.

Även i andra hänseenden kan en lagstiftning om legala kompetenskrav förväntas ge upphov till synnerligen invecklade lagbestämmelser. Det kan visserligen synas vara enkelt nog, att i en lagparagraf stadga, att för rätten att driva hantverksnärings kräves intyg om vederbörandes kompetens. En sådan lagstiftning förutsätter emellertid uppenbarligen ett bestämmande av ej blott vad som överhuvudtaget skall räknas som hantverk utan även en närmare *avgränsning mellan olika yrken* ävensom ingående föreskrifter om fordringarna för att nödig kompetens i yrket skall kunna anses föreligga. Den vunna kompetensen kan givetvis ej berättiga vederbörande att utöva annat än just det yrket, som är avsett. Här har emellertid den norska lagen nödgats göra ett undantag av synnerlig betydelse. Lagen stadgar nämligen, att näringsbrevet ger rätt att driva det eller de hantverk, som däri nämnas, och dessutom vilket som helst annat hantverk i den utsträckning, som är nödvändigt för att frambringa ett 'helt haandverksarbeide'. Det är givet, att tolkningen av en dylik föreskrift skall i det enskilda fallet vålla allehanda tvister. Också föreligga en hel del höjesteretsutslag — särskilt från byggnadsverksamhetens område — som ett bevis för de tolkningssvårigheter, som lagen i de enstaka fallen bereder.

Också spörsmålet, huruvida överhuvudtaget ett visst arbete är att betrakta såsom hantverk, har vållat en stor mängd tvister. Själva hantverksbegreppet är enligt den norska lagen närmare reglerat i administrativ väg. Det tillkommer Konungen att bestämma, att verksamhet, som tidigare icke ansetts som hantverk, skall vara underkastad hantverkslagen. För att i någon mån belysa de vanskligheter, som här möta i praxis, må anföras följande fall. Såsom hantverk har ansetts: uppförande av en träkaj; tillverkning och sammansättning av träställning till möbler; inläggning av korkmattor. Däremot har ansetts ej vara hantverk: framkallning och kopiering av amatörfilm (oaktat 'fotograf'-yrket är hantverk); framställning och ompressning av damhattar; reparation och montering av elektriska maskiner och apparater. Särskilt besvärligt har varit att i det enstaka fallet draga gränsen mellan

industri och hantverk: färgeri betraktas som hantverk, däremot icke 'vaskeri og kemisk renseri'; fabrikation av sandaler är ej hantverk. Skeppsbyggeri är icke hantverk; en mekanisk verkstad eller ett varv anses därför kunna reparera fartyg och maskiner, när arbetet står i sammanhang med att fartyget lägges på slip eller när en genomgripande reparation skall företagas; däremot anses verkstaden ej kunna företaga sig 'arbete, som bara går ut på hantverksarbete', dylikt arbete måste utföras i hantverkslagens former.

Det har också visat sig nödvändigt i Norge att i detalj reglera de olika hantverksyrkenas avgränsning mot varandra. Sålunda har genom handelsdepartementet upprättats en förteckning över alla hantverksyrken. Denna förteckning utvidgas årligen, och tendensen är att allt mer och mer specialisera de olika yrkena. De på detta sätt i administrativ väg fixerade yrkena uppgå för närvarande till ett antal av ej mindre än 52, varvid är att märka, att åtskilliga yrken äro uppdelade i underavdelningar. Det är givet, att det vid hantverksarbetenas utförande ej sällan kan uppkomma tvekan, huruvida en viss åtgärd skall anses falla inom det ena eller det andra hantverkets lagligt skyddade rayon. Särskilt vid reparationsarbeten inom byggnadsfacket uppgives i Norge stridigheter hava vållats rörande fixering av gränserna — stridigheter som i mångt och mycket påminna om dem, som hos oss gjort sig gällande inom byggnadsbranschen genom avgränsningen mellan de olika fackföreningarnas områden.

Det är naturligt, att från hantverkshåll det överbärande intresset skall vara inriktat på att nå en stark specialisering av yrkena. Å andra sidan är en dylik utveckling emellertid för den konsumerande allmänheten i vissa fall föga önskvärd, ty därigenom att ett antal olika hantverkare måste anlitas för ett och samma arbete, blir givetvis arbetet fördyrat. Visserligen finnes i norska hantverkslagen, såsom nämnt, en föreskrift, att hantverkare har rätt att gripa över även i andra hantverk, så snart det gäller färdigställande av ett 'helt haandverksarbeide', men klart är också, att denna bestämmelse icke kan vinna tillämpning i en hel del fall, bl. a. just på det område, från vilket klagomål i berörda hänseende ivrigast förnummits, nämligen vid reparationsarbeten o. d. inom byggnadsbranschen. — — — — —

En svårighet, som i detta sammanhang måste beaktas, gäller de juridiska personernas ställning. Liksom när det gäller bokföringskravet måste det nämligen även i förevarande hänseende tillses, att icke denna företagsform väljes för att kringgå kravet på yrkeskompetens. I Norge har man därvid genom särskilda restriktiva bestämmelser sökt förekomma en sammankoppling av ett flertal hantverksyrken till stordrift. Hantverkslagen föreskriver sålunda, att ett bolag kan förvärva hantverksbrev endast på villkor, att en delägare i bolaget, som är medlem av styrelsen och har den fackmässiga ledningen av arbetet, har hantverksbrev i yrket, och bolaget har ej rätt att driva annat hantverk än det, som är nämnt i hantverksbrevet. Yrkeskunskap hos annan än styrelseledamot t. ex. hos särskilt anställd person räcker således ej. Även om man icke hos oss skulle genomföra så restriktiva bestämmelser, lär det dock icke vara möjligt att förekomma, att icke för vissa grenar av näringslivet till följd av det nära samarbetet mellan hantverk och industri, kravet på formell yrkeskompetens skulle komma att kännas som en besvärande tvångströja. Man skulle vid upptagande av nya produktionsgrenar eller omläggning av driftsmetoder o. s. v. från ledningens sida städe få ha uppmärksamheten riktad på huruvida icke möjligen något visst led i produktionsförloppet kan komma att tänga det ena eller andra hantverksområdet och påkalla, att en förman med kompetensbevis såsom hantverkare skulle få lov att knytas till företaget. De kompetenskonflikter, som enligt vad förut är berört, kunna befaras bli en följd av den åsyftade hantverkslagstiftningen komme helt naturligt också att ur förevarande synpunkt bereda olägenheter för industrien.

Av det anförda torde klart framgå, vilka betydande svårigheter, som äro för-
 enade med genomförande av legala krav på yrkeskompetens. Det är alldeles uppen-
 bart, att *övervakningen* av en dylik lagstiftnings efterlevnad ej är lätt att ordna.
 En lagstiftning, som med en mångfald restriktioner griper in i stora befolknings-
 lagers dagliga verksamhet, kommer helt naturligt att leda till en mångfald lag-
 överträdelser. Då kontrollen av naturliga skäl icke kan bli synnerligen effektiv,
 kommer sannolikt endast en del enstaka fall att bli föremål för beivran. Det
 säger sig självt, att lagen kan komma att utnyttjas i rent trakasserings-
 syfte, och i allt fall kan en sådan uppfattning lätt nog vinna insteg hos allmänheten. Här är också
 att beakta en viktig skillnad i åklagaremaktens ställning i Norge och hos oss. Genom
 en särskild föreskrift i norska strafflagen äger nämligen åklagarmyndigheten en
 diskretionär prövningsrätt i frågan, huruvida åtal skall anställas eller ej. Någon
 motsvarande befogenhet tillkommer ej de svenska åklagarna och lär ej heller
 för det specialområde, varom här är fråga, böra tilläggas dem.»

Kollegium framhöll slutligen, att ämbetsverket vid det förnyade över-
 vägande, som ägnats frågan, icke kunnat undgå att hysa allvarliga betänk-
 ligheter mot uppställande av legala kompetensvillkor för rätten att idka
 hantverk. Att genomföra ett krav härom med den stränghet, som från hant-
 verkshåll önskades, syntes — om ej andra berättigade intressen skulle trä-
 das för när — icke vara görligt. Om åter kompetenskravet begränsades dels
 lokalt till städer och möjligen stadsliknande samhällen dels ock till hant-
 verkare, som i rörelsen sysselsatte andra än make och barn, syntes den
 principiella utgångspunkten för hantverkarnas krav — att endast den, vars
 kompetens i viss ordning konstaterats, skulle ha rätt att utöva ett hant-
 verk — vara så modifierad, att ur hantverkssynpunkt så avsevärda fördelar
 knappast syntes vara förenade med systemet, att de skulle uppväga de
 ofrånkomliga olägenheter, som vore förenade därmed. Tanken, att ifråga-
 varande system skulle kunna föra hantverket över de svårigheter, med vilka
 det otvivelaktigt hade att kämpa, syntes kollegium bottna i en övertro på
 lagstiftningens förmåga att råda bot på de ekonomiska verkningarna av
 förändringar i produktionsbetingelserna. De rubbningar, som bleve en följd
 av dylika förändringar, kunde enligt kollegii mening säkrast övervinnas
 genom att de näringsgrenar, som drabbades av dylika rubbningar, av egen
 kraft anpassade sig efter det nya läget.

Det i lagutkastet närmare utformade förslaget med *mästarbrev* fann kol-
 legium däremot äga bestämda företräden framför systemet med legala kom-
 petensbestämmelser för hantverkare. Något närmare uttalande rörande de
 föreslagna bestämmelserna för mästarbrevets erhållande gjordes emellertid
 icke i utlåtandet.

Frågan om revision av näringslagstiftningen förelades därefter 1932 års
 riksdag genom proposition nr 41. Därvid upptogs dock icke förslaget om
 näringsfrihetsförordningens ersättande med en ny näringslag. Av de frågor,
 som under utredningsarbetets gång varit föremål för behandling — näm-
 ligen huvudsakligen spörsmålen om legala kompetensvillkor för hantverk
 och handel, om utlännings rätt att här i riket idka näring, om ändringar

i näringsregistreringen samt om reglering av kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning — fann Kungl. Maj:t endast frågan om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning för det dåvarande påkalla ändringar i lagstiftningen. Någon allmän näringslagsrevision ansågs därför icke erforderlig.

Vad särskilt angår frågan om kompetensvillkor för rätt att idka hantverk, uttalade vederbörande departementschef vid ärendets föredragning i statsrådet den 27 november 1931 bland annat, att man bland hantverkarna själva knappast syntes hava tillräckligt beaktat de praktiska verkningarna av en bestämmelse, enligt vilken endast den, som behörigen styrkt sin yrkeskunskap, skulle få utöva yrket. Såsom kommerskollegium framhållit syntes det icke låta sig göra att genomföra en sådan ordning utan att samtidigt medgiva vittgående undantag från huvudregeln. På de av kollegium anförda skäl syntes det ofrånkomligt att undantaga frihantverkarna, eller som de här i landet plägat benämnas, självförsörjarna. Vidare syntes det av praktiska skäl oundgängligt att helt undantaga den egentliga landsbygden från lagens tillämpningsområde eller i varje fall göra dess tillämpning beroende på framställning av kommunala myndigheter. Med stöd av erfarenheten från Norge, hade kommerskollegium utförligt påvisat, hur förhållandena enligt kollegii mening skulle gestalta sig, om en dylik lagstiftning här förverkligades, samt redogjort för de vanskligheter och i åtskilliga hänseenden otillfredsställande resultat, som därvid kunde förväntas uppkomma. Dessa olägenheter, vilka torde vara i allt väsentligt ofrånkomliga, syntes vara av sådan beskaffenhet, att de måste anses mer än uppväga de fördelar, som systemet skulle medföra. På grund härav fann statsrådet sig icke kunna tillstyrka, att praktisk utbildning, yrkeskunskap eller förfarenhet i kostnadsberäkning gjordes till legalt villkor för rätt till självständig hantverksutövning.

I enlighet med den av föredragande departementschefen sålunda uttalade uppfattningen upptogs, som nämnts, ej heller i propositionen förslag om införande av legala kompetensvillkor för hantverksyrkena. Kungl. Maj:ts ståndpunkt i denna del vann även riksdagens godkännande. Första lagutskottet, som förehade propositionen till behandling, uttalade sålunda i sitt utlåtande i ämnet (nr 20), under hänvisning till de av departementschefen anförda skälen, sin anslutning till den i propositionen intagna ståndpunkt till frågan.

Föredragande departementschefen intog däremot en mera välvillig inställning till frågan om legal sanktionering av *mästartipolom* för hantverkare. Efter att hava redogjort för det inom handelsdepartementet utarbetade författningsförslaget samt det mottagande detta erhållit, uttalade departementschefen i propositionen rörande detta spörsmål följande. Att det allmänna genom sin medverkan förlänade ökad auktoritet åt mästarbrevsinstitutionen syntes välbetänkt. Förutsättningen för en dylik medverkan

syntes dock vara, att densamma av hantverkarna själva någorlunda enligt förordades och att mästarbrevens kunde förväntas bli så uppskattade av hantverkarna själva, att dylika brev uttoges av det övervägande flertalet därtill kompetenta näringsidkare. Till belysning av det intresse, som kunde förväntas, nämndes, att antalet ansökningar om Sveriges hantverksorganisations mästarbrev, vilka första gången utdelats under år 1929, intill den 1 juli 1931 uppgått till 413, därav vid sistnämnda tidpunkt 340 beviljats, 29 avslagits och 44 ännu ej blivit föremål för slutligt avgörande. Departementschefen anförde slutligen beträffande denna fråga, att därest berörda förutsättningar visade sig vara för handen, vore det hans avsikt att förelägga Kungl. Maj:t förslag till författning i huvudsaklig överensstämmelse med det uppgjorda förslaget. Så organiserad syntes mästarbrevsinstitutionen genom energiskt bedriven upplysningsverksamhet bland den köpande allmänheten kunna bli hantverkets män en god hjälp i deras strävanden till yrkets förkovran. Utfärdandet av en författning av nämnd innebörd syntes dock ankomma på Kungl. Maj:t i administrativ ordning.

Något uttalande rörande detta spörsmål gjordes icke vid ärendets behandling i riksdagen. Veterligen har ej heller frågan om utfärdande av den i propositionen avsedda författningen senare varit föremål för närmare överväganden inom handelsdepartementet.

Återupptagandet av förevarande spörsmål har närmast föranletts av motioner vid 1934 och 1935 års riksdagar. Vid 1934 års riksdag väcktes sålunda i likalydande motioner, nr 137 i första kammaren av herr Wohlin m. fl. och nr 307 i andra kammaren av herr Hagberg i Malmö m. fl. förslag om att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt återupptagande av utredningen om revision av gällande näringsfrihetsförordning, varvid särskild uppmärksamhet borde fästas vid frågan om näringsfrihetens begränsning genom uppställande av legala kompetensvillkor för rätten att idka hantverk. Till stöd härför påpekades i motionerna, att förhållandena inom hantverket under då rådande depression undergått en väsentlig försämring. Motionärerna anförde i sådant avseende bland annat följande:

»I icke ringa mån torde de svårigheter, mot vilka hantverkarna under krisen hava att kämpa, vara en följd av den väldiga ökning av antalet självständiga företagare inom hantverket, som de senaste åren förekommit. Med krisen har följt en omfattande nyetablering inom nära nog samtliga yrken. De nya företagen hava givetvis i viss utsträckning utgjorts av arbetare från bestående hantverksföretag, vilka på grund av krisen måst permitteras och vilka till följd därav etablerat egna rörelser. I betydande omfattning torde emellertid de nya företagen hava bestått av arbetslösa från industri, handel och jordbruk med ringa eller inga kvalifikationer för yrkets utövande. Över hela landet och inom alla yrken klagas allmänt över den skadegörelse, som förövas inom yrkena av sist angivna kategorier företagare, vilka utföra arbeten till nära nog hur låga priser som helst, därigenom pressande

prisnivån till förfång och skada för de verkliga yrkesmännen. Den till följd av konkurrensen från 'bönhasar' minskade avsättningen hos hantverksmästarna har resulterat i ökad permittering av hos dem anställda, fackutbildade arbetare. Även för allmänheten ha de skildrade företeelserna haft ytterst menliga verkningar i form av fuskarbeten och försämrade varukvaliteter.

För hantverkets fortbestånd torde de skildrade missförhållandena utgöra en allvarlig fara. En grundbetingelse för att hantverket skall kunna hävda sig i samhället är, att allmänhetens tro på det goda, hållbara hantverksarbetet icke utplånas. Genom det undermåliga arbete, som nu på många håll av icke fackutbildade hantverkare presteras, torde det vara fara värt, att allmänhetens förtroende för hantverkets utövare försvinner.»

Motionärerna uttalade vidare, att enligt deras uppfattning vore de påtalade svårigheterna så stora, att möjligheten och lämpligheten av genomgripande åtgärder å lagstiftningens väg för beredande av berättigat skydd för hantverkarna i deras yrkesutövning borde göras till föremål för allvarligt övervägande. Särskild uppmärksamhet syntes därvid höra fästas vid frågan om begränsning av näringsfriheten genom uppställande av ett legalt villkor om viss yrkeskompetens eller yrkeserfarenhet för rätten att bedriva hantverk.

Förslaget om en förnyad näringslagsrevision avslogs emellertid av riksdagen. Första lagutskottet avstyrkte i utlåtande nr 44 bifall till motionerna under hänvisning bland annat till den utredning, som förut verkställdes i frågan. Därjämte anförde utskottet, att detsamma icke kunde finna skäl till antagande, att hantverket genom införande av legala kompetensvillkor skulle kunna erhålla det stöd, som dess målsmän eftersträvade. Det syntes vara otvivelaktigt, att de svårigheter, som uppstått för hantverket under de senaste årtiondena, huvudsakligen utgjort återverkningar av den pågående industrialiseringsprocessen. Utskottet beaktade till fullo de synnerligen betydande svårigheter, med vilka hantverket under då rådande depression hade att kämpa, men ansåg det mindre tilltalande att genom uppställande av vissa legala kompetensvillkor hindra arbetslösa personer från att skaffa sig sin utkomst inom ifrågavarande näringsgrenar. Utskottet erinrade om att för upprätthållande av dylika föreskrifter uppenbarligen fordrades vissa straffbestämmelser, och det bjöde mycket emot att staten skulle med straff hota i och för sig lofvärda strävanden av den enskilde att icke falla det allmänna till last.

I en vid utskottets utlåtande fogad reservation hade emellertid föreslagits, att särskild utredning skulle verkställas angående lärlingsutbildningen inom hantverket. Detta förslag bifölls även av riksdagen, som i skrivelse till Kungl. Maj:t den 20 april 1934, nr 191, anhöll, att förnyad utredning i nämnda hänseende måtte verkställas. På grund härav anbefalldes Kungl. Maj:t genom beslut den 24 maj 1934 kommerskollegium att i samråd med socialstyrelsen och skolöverstyrelsen verkställa den av riksdagen begärda utredningen.

Vid 1935 års riksdag återkom kravet på utredning rörande kompetensreglering för hantverket. I likalydande motioner nr 51 i första kammaren av herr Wohlin m. fl. samt nr 134 i andra kammaren av herr Hagberg i Malmö m. fl. framlades förslag om näringslagsutredningens återupptagande av enahanda innebörd, som ovannämnda förslag vid 1934 års riksdag. Vidare hemställdes i två ävenledes likalydande motioner nr 175 i första kammaren av herr Th. Nilsson samt nr 220 i andra kammaren av herrar Andersson i Falkenberg och Gustavson i Västerås om utredning rörande införande av legala kompetensvillkor för rätten att idka hantverk.

I de två förstnämnda motionerna framhölls bland annat, att hantverkets ekonomiska läge alltjämt vore bekymmersamt och att många tecken tydde på att för flertalet hantverksyrken tillbakagången icke enbart vore en övergående konjunkturföreteelse utan till icke oväsentlig del härrörde från omständigheter, vilka icke direkt sammanhänge med krisen. Enighet förelåg inom hantverket om att det vore den omfattande obehindrade nyetableringen, vilken de senaste åren skett och tillfört yrkena ett stort antal mindre önskvärda element, som varit en av de främsta orsakerna till hantverkets svåra läge. Efter att olägenheterna av denna nyetablering av företagare utan tillräcklig yrkesskicklighet och erfarenhet i yrket närmare framhållits uttalades vidare i motionerna följande:

»Bland hantverkarna själva gjorda försök att på organisatorisk väg skapa dragligare förhållanden inom yrkena hava blivit utan påtagliga positiva resultat. För hantverkets män skulle genom den föreslagna lagstiftningen skapas ett välbehövligt och berättigat skydd i deras yrkesutövning gentemot osund konkurrens från fuskare och 'bönhasar'. För hantverkets utövare skulle densamma ytterligare hava till följd ett ökat intresse att förkovra sig i sitt yrke. Yrkesutbildningen inom hantverket skulle befrämjas och hantverket i sin helhet höjas. Även för den yrkesutbildade arbetarkåren inom hantverket skulle ökad trygghet beredas. Enligt vår övertygelse är nu förevarande spörsmål icke en angelägenhet, som enbart rör de självständiga företagarna, hantverksmästarna, utan i minst lika hög grad en arbetarfråga. Ökade insikter om att så är fallet torde ock numera vara till finnandes inom vederbörande arbetarorganisationer. — Genom den allmänna höjning av kvaliteten å hantverkets alster, som lagstiftningen komme att medföra, skulle även allmänhetens intressen komma att tillgodoses. — För statsmakterna slutligen borde det vara en samhällsangelägenhet av största vikt och betydelse att söka komma till rätta med de skildrade missförhållandena inom hantverket.

Från hantverkets sida önskas ingen återgång till skratidens strängt reglerade förhållanden. Man påyrkar ingen monopolisering. Man begär allenast, att av den, som självständigt idkar hantverk, skall fordras, att han verkligen kan sin sak, att han har tillfredsställande kvalifikationer för yrkets utövande. Mot den lojala nyetableringen inom yrkena förefinnes icke någon önskan att uppressa hinder. För alla, som så önskade, skulle finnas möjlighet att bli egna företagare inom sitt yrke, under förutsättning allenast att de besutte de nödiga kvalifikationerna för yrkets bedrivande.»

Vad vidare angår de båda motionerna nr 175 i första och nr 220 i andra kammaren framhölls i desamma, att den beslutade utredningen rörande lär-

lingsutbildningen endast kunde betecknas såsom ett första steg i rätt riktning i syfte att komma det för varje år alltmer betryckta hantverket till hjälp. Någon verkligt rationell lösning av frågan syntes icke kunna vinnas på annan väg än genom införande i näringsfrihetsförordningen av särskilda kompetensvillkor för rätten att idka hantverk. Givetvis vore svårigheterna utomordentligt stora, då det gällde att komma fram till en sådan lösning, men de syntes dock ej vara oöverkomliga. I varje fall borde ingen för hantverkets lyckliga fortbestånd intresserad ställa sig avvisande gentemot tanken på en grundlig och allsidig utredning, huruvida och på vad sätt det kunde vara möjligt att undanröja de nämnda svårigheterna och bringa den förevarande frågan till en lycklig lösning.

Efter behandling av dessa fyra motioner uttalade första lagutskottet i utlåtande nr 27 för egen del att det måhända icke vore uteslutet, att en närmare undersökning av hantverkets nuvarande ställning och de senaste erfarenheterna inom främmande länder skulle kunna tänkas giva nya synpunkter i frågan. Det syntes även vara riktigt, att utredningen i lärlingsfrågan, vilken för det dåvarande ännu befunne sig på ett förberedande stadium, näppeligen kunde förväntas medföra en allsidig belysning av de spörsmål, som hantverkarna främst önskade få upptaga till omprövning. Då det syntes önskvärt, att den undersökning, vartill utredningen i lärlingsfrågan utgjorde en inledning, bleve uttömmande, ville utskottet icke längre motsätta sig, att en dylik mera omfattande utredning skedde. Med avseende å utgångspunkterna för utredningen ville utskottet för övrigt endast uttala, att ett återinförande i en eller annan form av tidigare skråtvång enligt utskottets mening icke under några förhållanden borde ifrågakomma. Utskottet hemställde slutligen, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa ny utredning angående frågan om införande av legala kompetensvillkor inom hantverket.

Den av utskottet sålunda gjorda hemställan bifölls av riksdagen, som i skrivelse den 28 mars 1935, nr 127, anhöll, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa den begärda utredningen.

I enlighet med riksdagens hemställan har Kungl. Maj:t genom beslut den 9 januari 1936 bemyndigat chefen för handelsdepartementet att tillkalla högst fem personer att såsom sakkunniga inom departementet verkställa den avsedda utredningen, vilken skulle omfatta, förutom kompetensfrågan jämväl frågorna om lärlingsutbildningen inom hantverket samt angående lämpliga ordnandet av hantverkets högre yrkesutbildning. I följd härav befriades kommerskollegium från det genom ovannämnda beslut den 24 maj 1934 åt ämbetsverket lämnade uppdraget att verkställa utredning om lärlingsutbildningen inom hantverket.

I avseende å direktiven för utredningsarbetet uttalade föredragande departementschefen vid ärendets anmälan i statsrådet, att genom utredningen, som borde göras fullständigt förutsättningslös, syntes böra så uttömmande

som möjligt klarläggas hantverkets nuvarande ställning och förefintliga utvägar att förverkliga de önskemål, som från såväl hantverksidkarnas som samhällets i övrigt synpunkter kunde anses böra genomföras. Vad särskilt beträffar frågan om legala kompetensvillkor ville departementschefen, utan att taga någon ställning i ämnet i övrigt, i likhet med första lagutskottet understryka, att ett återinförande i en eller annan form av tidigare skråtvång icke under några förhållanden borde ifrågakomma. Även andra därmed jämförliga åtgärder, vilka åsyftade ett förhinder av en samhällsgagnande konkurrens, borde undvikas.

Kap. II. Gällande kompetensföreskrifter för hantverk och därmed besläktade yrken.

Principen om allmän näringsfrihet, sådan den finnes angiven i § 1 näringsfrihetsförordningen, har självfallet icke kunnat upprätthållas utan inskränkningar. I förordningen stadgas sålunda vissa allmänna villkor för rätt till näringsutövning, såsom att näringsidkaren skall råda över sig själv och sitt gods, hava fullgjort viss anmälningsskyldighet m. m. Därjämte har genom föreskrift i nämnda förordning eller i särskilda författningar åtskilliga yrken uttryckligen undantagits från fri näringsutövning. För deras utövande fordras i regel tillstånd av offentlig myndighet, vars erhållande förutsätter bland annat ådagalagd kompetens i yrket. Även för vissa yrken av hantverksmässig eller därmed närbesläktad natur ha i författningsväg särskilda kompetensföreskrifter blivit meddelade. Hit kunna hänföras befattning som ledare av byggnadsarbeten i stad, utövande av skorstensfejaryrket i stad samt elektriskt installationsarbete. Jämväl vissa av socialstyrelsen utfärdade bestämmelser för utförande av svetsningsarbeten synas i detta sammanhang böra uppmärksammas.

Även av kommunala myndigheter eller vissa allmänna verk har uppställts kompetenskrav för utövande av vissa hantverksbetonade yrken. Städernas och motsvarande samhällens byggnadsordningar innehålla sålunda i allmänhet kompetensbestämmelser för byggnadsledare, vilka kompletteras de legala föreskrifterna i ämnet. På liknande sätt kompletteras de legala kompetensbestämmelserna för skorstensfejare med närmare föreskrifter i de särskilda brandordningarna. En kompetensreglering av i viss mån annat slag innefattas i de entreprenörsbestämmelser, som styrelserna för vissa kommunala eller därmed jämförliga anläggningar uppställa såsom villkor för utförande av arbeten, som äga samband med vederbörande anläggningsverksamhet. Dylika entreprenörsbestämmelser förekomma för utövande av installationsarbeten å elektriska ledningar, som skola anslutas till elektri-

citetsverkens ledningsnät samt för anläggning av gas-, vatten- och avloppsledningar till allmänna gas-, vatten- och avloppsverk.

Slutligen må omnämnas, att kompetenskontroll från yrkesutövarnas egen sida även förekommer i viss utsträckning bland annat på så sätt, att vissa yrkesförbund stipulerat särskilda kompetensfordringar såsom villkor för att vinna inträde i vederbörande förbund.

De sakkunniga avse att i det följande lämna en närmare redogörelse för ovan angivna kompetensbestämmelser och kompetensreglering i övrigt.

Legala kompetensbestämmelser.

Gällande legala kompetensbestämmelser för *ledare av byggnadsarbeten* i stad finnas intagna i byggnadsstadgans av den 20 november 1931 bestämmelser angående stad (avdelning I). I 75 § av stadgan föreskrives, att för varje byggnadsarbete, däri inbegripet rivning av byggnad samt schaktning eller sprängning för byggnadsföretag, skall finnas person, som utövar ledning och tillsyn av arbetet samt är ansvarig för detsamma utförande. Befattning som arbetsledare må enligt 76 § ej utövas av annan än den, som genom intyg från byggnadsyrkesskola eller på annat i byggnadsordningen stadgat sätt styrkt sig äga erforderlig teoretisk kunskap och därjämte besitter nödig praktisk erfarenhet. Byggnadsnämnden äger dock för visst särskilt fall medgiva undantag från dessa kompetensbestämmelser. Enligt sista stycket av samma paragraf må därjämte i byggnadsordningen medgivas eftergift från kompetensvillkoren såvitt angår trähus samt för stenhus av en vånings höjd och för mindre betydande arbete i övrigt. Enligt paragrafens andra stycke må även för sådant arbete, vars ledning kräver speciell utbildning eller erfarenhet, i byggnadsordningen stadgas ytterligare kompetensvillkor för arbetets ledning.

Enligt 82 och 83 §§ byggnadsstadgan äga ifrågavarande bestämmelser tillämpning — förutom för stad — även för köping samt för sådana samhällen, för vilka stadsplanelagens bestämmelser för stad skola gälla.

Med 1931 års byggnadsstadga genomfördes en skärpning av tidigare föreskrivna kompetensfordringar för byggnadsledare. I 1874 års byggnadsstadga för rikets städer stadgades nämligen i sådant avseende endast, att i byggnadsordning kunde, där så prövades erforderligt, såsom villkor för uppförande av stenhus av mer än en vånings höjd eller under vilket källare skulle anläggas, föreskrivas, att husägare, som ej själv på sätt i byggnadsordningen angäves, ägde vitsordad skicklighet i yrket, skulle vara skyldig att uppdraga ledningen av arbetet eller tillsynen därå åt sakkunnig byggmästare, vilken genom intyg från yrkesskola eller på annat i byggnadsordningen bestämt sätt styrkt sig äga erforderlig skicklighet i yrket. Kompetenskravet å byggnadsledare var således tidigare icke ovillkorligt utan beroende på att bestämmelse därom intagits i vederbörande byggnadsordning.

Såvitt kunnat utrönas härleda sig de skärpta bestämmelserna i 1931 års byggnadsstadga från ett förslag av dåvarande överintendentensämbetet i ett den 17 mars 1914 avgivet utlåtande över då föreliggande, av särskilda kommitterade den 20 mars 1909 avgivet betänkande med förslag till byggnadsstadga för riket. Någon direkt motivering för skärpningen har icke lämnats i utlåtandet, men man torde vara berättigad att förutsätta, att densamma funnits påkallad med hänsyn till angelägenheten ur säkerhetssynpunkt att skapa ökad garanti för att större byggnadsföretag i städerna endast bleve utförda av erkända fackmän på byggnadsområdet.

I avseende å *skorstensfejare* i stad föreskrives i gällande brandstadga av den 15 juni 1923, att för varje sotningsdistrikt i stad skall finnas anställd en yrkesutbildad skorstensfejare, som av stadens brandstyrelse eller motsvarande myndighet godkänts såsom skorstensfejare för distriktet. För att vinna sådant godkännande fordras enligt 17 § i stadgan att hava uppnått 25 års ålder samt hava antingen med godkända kunskapsbetyg genomgått statsunderstödd fackskola för utbildande av skorstensfejare eller ock minst fem år med goda vitsord arbetat i yrket. Ett meddelat godkännande kan enligt 18 § återkallas, därest brandstyrelsen finner skorstensfejaren icke vidare vara lämplig för yrket. Bestämmelserna ha närmast avseende å stad men gälla enligt 23 § i stadgan även för köping samt kunna av länsstyrelsen genom beslut, som skall underställas Kungl. Maj:ts prövning, göras tillämpliga även för tätare befolkad ort å landet, där sådant av omständigheterna påkallas.

I den före 1923 års brandstadga gällande brandstadgan för rikets städer av 1874 hade i frågavarande avseende endast föreskrivits, att i stad skulle finnas erforderligt antal sotare, vilka antogos och entledigades av vederbörande polismyndighet. Särskilda kompetensfordringar funnos således icke stipulerade. Sådana tillkommo först med 1923 års stadga och grunda sig på ett förslag i sådant avseende, som framlagts av en särskild kommission för revision av brandskyddsbestämmelserna i dess den 16 april 1921 avgivna betänkande med förslag till lag angående brandväsendet i riket och brandstadga för riket. Såsom motiv för införande av kompetensföreskrifter för skorstensfejaryrket anfördes i detta betänkande, att yrkets betydelse för en stads brandvärn med nödvändighet krävde, att en skorstensfejare skulle vara yrkesutbildad. Kommissionen framhöll därjämte, att densamma med sin uppfattning om yrkesutbildningens betydelse för ett rätt handhavande av sotningen icke hade tvekat att föreslå ovillkorlig föreskrift därom, att i varje sotningsdistrikt skulle finnas anställd en yrkesutbildad skorstensfejarmästare.

Kompetenssvång för *elektriska installatörer* infördes genom Kungl. Maj:ts förordning den 5 december 1919 angående behörighet att utföra elektriska

anläggningar för belysning eller arbetsöverföring m. m. Denna förordning har emellertid numera ersatts av Kungl. Maj:ts kungörelse den 2 juni 1939 angående behörighet att vid elektriska starkströmsanläggningar utföra installationsarbete, vilken kungörelse trätt i kraft den 1 juli 1939, från och med vilken dag nyssnämnda förordning upphört att gälla.

1919 års förordning reglerade behörighet för utförande, förändring eller reparation av elektrisk anläggning för belysning eller arbetsöverföring. Sådant installationsarbete¹ fick enligt 2 § i förordningen endast utföras av därtill behörig installatör eller under kontroll av sådan installatör. Behörighet såsom installatör meddelades av kommerskollegium. Såsom villkor för dylik behörighets erhållande fordrades dels viss teoretisk utbildning och dels viss tids praktisk utbildning inom området för elektrisk installationsverksamhet, därvid dock denna tid ställts i beroende av de förvärvade teoretiska kunskaperna på så sätt, att vid lägre teoretisk utbildning fordrades längre praktik än vid högre teoretisk utbildning. Förordningen lämnade därjämte närmare anvisningar rörande den praktiska verksamhet, som erfordrades för erhållande av behörighet såsom installatör vid hög-, medel- och lågspänningsanläggningar. Kommerskollegium ägde emellertid rätt att meddela dispens från den föreskrivna praktiska utbildningen.

Jämväl enligt 1939 års kungörelse fordras för rätt att självständigt utföra elektriskt installationsarbete att av kommerskollegium hava meddelats behörighet såsom installatör. Däremot hava villkoren för erhållande av behörighet undergått vissa förändringar. Numera finnas tre klasser av behörighet, A, B och C. Behörighet av klass A avser allt installationsarbete, behörighet av klass B installationsarbete inom visst begränsat område samt behörighet av klass C installationsarbete i anslutning till redan befintlig distributionsanläggning samt gällande antingen inom visst område, för vilket stadsplanelagens bestämmelser angående stad icke äga tillämpning (behörighet såsom bygdemontör) eller beträffande viss anläggning, tillhörande företag, vid vilket installatören är anställd (behörighet såsom verkmontör).

För vinnande av behörighet av klass A fordras att hava erhållit avgångsbetyg från tekniska högskolans eller Chalmers tekniska högskolas fackavdelning för elektroteknik eller från statens elektrotekniska fackskola eller elektroteknisk linje vid tekniskt gymnasium samt att efter fyllda 17 år hava förvärvat praktisk fackutbildning på det elektriska installationsområdet under viss minimitid, uppgående för den, som innehar högskoleutbildning, till tre år, för den, som innehar fackskoleutbildning, till fem år samt för den, som endast innehar gymnasieutbildning till sju år.

¹ Jämlikt i förordningen lämnat bemyndigande har kommerskollegium genom kungörelse den 30 april 1920 medgivit eftergift från de i förordningen föreskrivna kompetensfordringarna i fråga om mindre betydande arbete av ofarlig beskaffenhet. Även enligt 1939 års kungörelse äro lättnader i behörighetsfordringarna medgivna för vissa installationsarbeten av mindre farlig beskaffenhet.

Under denna verksamhet skall allsidig utbildning beträffande såväl högspännings- som lågspänningsanläggningar hava erhållits.

För behörighet av klass B fordras dels godkänt avgångsbetyg från statsunderstödd yrkeskurs för elektriska installatörer om minst 600 timmars undervisningstid eller godkänt betyg över däremot svarande kunskapsprov vid sådan kurs och dels minst åtta års praktisk fackutbildning på det elektriska installationsområdet, varav minst ett år vid högspänningsanläggning och minst fem år vid lågspänningsanläggning. Därjämte skall denna utbildning, därest behörigheten skall avse område, för vilket stadsplanelagens bestämmelser angående stad icke äga tillämpning, åtminstone delvis hava varit förlagd till landsbygdsanläggning.

Slutligen fordras för erhållande av behörighet av klass C *dels* förtrogenhet med för elektriska starkströmsanläggningar gällande föreskrifter och deras tillämpning å anläggningar av det slag, behörigheten skall avse, jämte kännedom om elektroteknikens enklare grundbegrepp, allt styrkt genom godkänt betyg vid examensprov, avlagt i den ordning, kommerskollegium bestämmer, *dels ock* minst åtta års praktisk fackutbildning, varav minst två år vid högspänningsanläggning och minst fem år vid lågspänningsanläggning, varvid tillika skall hava iakttagits, att verksamheten under minst tre år varit förlagd till landsbygdsanläggning, när fråga är om bygdemontör, och till anläggning, vid vilken vinnes erfarenhet om elektriska maskiner, när fråga är om verkmontör.

I stället för ovan angivna teoretiska utbildning må godtagas även annan dylik utbildning, därest kommerskollegium finner den jämförbar med den särskilt angivna. Även i avseende å den praktiska utbildningen har kommerskollegium erhållit viss dispensrätt. Därjämte äger kollegium rätt att meddela behörighet med viss begränsning, exempelvis avseende endast lågspänningsanläggningar, därest fordringarna å verksamhet vid högspänningsanläggning icke uppfyllts, eller i fråga om arbetsuppgift av speciell natur. Kommerskollegium äger även förklara installatör för viss tid eller för alltid hava förverkat sin behörighet eller inskränka meddelad behörighet. De föreskrivna kompetensfordringarna kompletteras med bestämmelser om straffpåföljd för den, som utan att vara därtill behörig utför installationsarbete.

I kungörelsen medgives vidare leverantör av elektrisk ström, med vissa inskränkningar, rätt att föreskriva, att installation avsedd att anslutas till honom tillhörig distributionsanläggning icke må utföras av annan än den, som innehar av leverantören meddelad entreprenörsrätt. De sakkunniga återkomma härtill vid redogörelsen för övriga förekommande entreprenörsbestämmelser.

Det torde knappast behöva påpekas, att kompetensvånget för elektriska installatörer tillkommit med hänsyn till de uppenbara risker, som yrkets utövande genom personer med bristande sakkunskap på området skulle medföra.

I avseende å *svetsningsyrket* förekomma kompetensbestämmelser för närvarande endast i mycket begränsad omfattning. Desamma återfinnas i vissa av socialstyrelsen i egenskap av yrkesinspektionens chefsmyndighet efter samråd med den till ingenjörsvetenskapsakademien anslutna svetskommisionen den 22 november 1937 utfärdade normalbestämmelser rörande svetsning av sådan ångpanna, kokare eller annat kärl under tryck, som genom explosion kan förorsaka olycksfall. Dessa bestämmelser, vilka socialstyrelsen utfärdat med stöd av § 7 i Kungl. Maj:ts kungörelse den 23 maj 1919 angående registrering och besiktning av vissa ångpannor m. m., hava enligt cirkulär den 15 oktober 1938 av riksförsäkringsanstalten, som då mera övertagit chefsmyndigheten för yrkesinspektionen, trätt i kraft den 1 januari 1939. I normalbestämmelserna föreskrives bland annat, att svetsarbeten å de i bestämmelserna åsyftade artiklarna endast få utföras av sådana företag, som äga för ifrågakommande svetsning erforderlig och lämplig utrustning och vilka efter avlagt prov (licensprov) blivit av yrkesinspektionen godkända för utförande av dylika svetsarbeten. Licensproven äro av två slag, »obligatoriskt licensprov», som avser att styrka, att den firma, som skall utföra ifrågavarande svetsarbeten, har sådan utrustning och använder sig av sådana arbetsförfaranden, att den kan anses kompetent att utföra erforderliga svetsarbeten på ett tillfredsställande sätt, samt »särskilt licensprov» (kvalitetsprov), som är avsett att styrka, att vederbörande firma äger tillräcklig skicklighet för vissa närmare angivna mera kvalificerade svetsarbeten. Proven skola i närvaro av kontrollant, som för ändamålet godkänts av yrkesinspektionen, utföras av vederbörande firmas arbetare under ordinära driftförhållanden i firmans verkstäder. Detaljerade föreskrifter rörande provens beskaffenhet o. dyl. äro därjämte meddelade. Om ett prov icke kunnat godkännas, må nytt sådant avläggas tidigast efter tre månader. Ett lämnat godkännande kan även på förekommen anledning återkallas. I sitt ovan nämnda cirkulär angående normalbestämmelsernas ikraftträdande har riksförsäkringsanstalten i avseende å arbetsledningens kompetens därjämte föreskrivit, att arbetsledningen för firma, som skall utföra svetsning å ångpanna, skall äga erfarenhet vid tillverkning av ångpannor.

Vidare föreskrives i normalbestämmelserna, att den svetsande firman har att svara för att svetsarbetet under kompetent ledning utföres av arbetare, som besitter den grad av skicklighet, noggrannhet, erfarenhet och omdöme, som är nödvändig för utförande av ifrågavarande svetsarbeten. Varje svetsare skall, innan han utför arbetena, avlägga närmare angivet kompetensprov för svetsare. Dylikt prov, för vars kontroll firman själv är ansvarig, skall förnyas minst en gång var sjätte månad. Prov, som avlagts hos ett företag, berättigar icke till utförande av svetsarbeten hos annat företag. Därest ett prov icke godkänts, må nytt sådant avläggas tidigast efter en månad.

Uppenbarligen hava ovan angivna föreskrifter tillkommit i syfte att motverka faran för olycksfall vid bruk av ångpannor och liknande kärl.

Kommunala och därmed jämförliga kompetensbestämmelser.

Såsom i det föregående omnämnts innehåller gällande byggnadsstadga bland annat bestämmelse därom, att i stadssamhällenas byggnadsordningar må, utöver de i stadgan föreskrivna kompetensvillkoren för *byggnadsledare*, för sådant arbete, vars ledning kräver speciell utbildning eller erfarenhet, stadgas ytterligare kompetensvillkor för arbetets ledning. Å andra sidan föreskrives jämväl i stadgan, att för trähus så ock för stenhus av en vånings höjd ävensom eljest för mindre betydande arbete må i byggnadsordningen medgivas eftergift i fråga om de eljest föreskrivna kompetensvillkoren. Byggnadsordningarna pläga även innehålla föreskrifter i båda nu angivna hänseenden.

Till ledning för byggnadsordningarnas upprättande har byggnadsstyrelsen på uppdrag av chefen för kommunikationsdepartementet år 1932 utarbetat särskilda normalförslag, vilka i allmänhet torde följas vid uppgörandet av byggnadsordningar. Dessa normalförslag, vilka föreligga i tryck i statens offentliga utredningar 1932 nr 6 och 7, äro av två typer, nämligen dels en större, som är avsedd för städer, köpingar och större municipalsamhällen, och dels en mindre, avsedd för mindre municipalsamhällen.

I avseende å kompetensen hos ansvarig arbetsledare innehåller det större normalförslaget följande bestämmelse (§ 38 mom. 1):

»Ansvarig byggmästare må ej vara annan än den, som genom betyg från byggnadsyrkesskola eller därmed jämförlig teknisk läroanstalt visat sig äga nöjaktig teoretisk kunskap och därjämte genom intyg av sakkunnig myndighet eller i byggnadsyrket kunnig person styrkt sig äga erforderlig praktisk insikt i yrket, byggnadsnämnden dock obetaget att såsom ansvarig byggmästare godkänna jämväl person, vilken icke kan förete intyg av sådan läroanstalt men av byggnadsnämnden prövas äga nöjaktig kännedom om beräkning av enklare byggnadskonstruktioner och om byggnadsverksamheten berörande författningar samt styrkt sig med skicklighet hava utövat byggnadsyrket under minst tio år, därav minst fyra år såsom verkmästare eller innehavare av därmed jämställd befattning vid större byggnadsföretag.»

I normalförslaget för mindre municipalsamhällen ha kraven på ansvarig byggmästare något minskats. Sålunda föreskrives enligt detta förslag (§ 30 mom. 1), att dylik byggmästare skall genom intyg från byggnadsyrkesskola eller därmed jämförlig teknisk läroanstalt hava visat sig äga nöjaktig kunskap i byggnadsyrket, byggnadsnämnden dock obetaget att såsom ansvarig byggmästare godkänna jämväl annan person, vilken styrkt sig hava i minst fem år utövat byggnadsyrket under sådana förhållanden, att han kan anses hava förvärvat erforderlig praktisk insikt i yrket.

Vad beträffar särskild kompetens för vissa specialarbeten innehåller det större normalförslaget bemyndigande för byggnadsnämnden att bestämma, att ledningen av sådana konstruktioner av järn eller betong, vilkas utförande kräver särskild sakkunskap, skall anförtros åt person, som besitter särskild utbildning och erfarenhet i sådant avseende. Motsvarande bestämmelse saknas i det mindre normalförslaget. Omnämnas må, att byggnadsordningen för Stockholms stad, fastställd den 14 november 1934, bland arbeten, för vilka byggnadsnämnden äger föreskriva speciell kompetens, upptager, förutom konstruktioner av järn och betong, även svårare grundläggningsarbeten.

Vad slutligen angår möjligheten att i byggnadsordningen medgiva eftergift från kompetensfordringarna överlämnas enligt båda förslagen åt byggnadsnämnden att i vissa angivna fall såsom ansvarig arbetsledare godkänna person, som icke besitter den eljest föreskrivna kompetensen. Sådan befogenhet tillkommer enligt det större normalförslaget byggnadsnämnden, då det gäller uppförande av trähus samt av stenhus med en vånings höjd ävensom vid ändringsarbete inom trähus eller sådan ändring av stenhus, som icke berör husets konstruktion, liksom även vid rivning av byggnad eller schaktning eller sprängning för byggnadsföretag, för såvitt arbetet är av ringa omfattning. Även enligt det mindre normalförslaget äger nämnden motsvarande befogenhet i avseende å ändringsarbete samt rivning, schaktning eller sprängning medan för uppförande av byggnad befogenheten anges omfatta »smärre uthus».

De i de särskilda stadssamhällenas brandordningar intagna kompetensbestämmelserna för *skorstensfejare* torde i allmänhet överensstämma med vad som i sådant avseende föreslagits i en inom kommunikationsdepartementet uppgjord handledning vid utarbetandet av brandordningar för städer, köpingar och municipalsamhällen (Statens offentliga utredningar 1923: 63). Denna handledning uppställer såsom fordran för att vinna godkännande såsom skorstensfejare, utöver vad i brandstadgan föreskrives, att sökanden minst två år med goda vitsord arbetat såsom förman i yrket samt i övrigt är lämplig. Därjämte fordras att icke vara underkastad påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen samt att råda över sig och sitt gods.

Vad härefter angår entreprenörsbestämmelserna har svenska elektricitetsverksföreningen år 1922 uppgjort ett förslag till dylika bestämmelser för *elektriska installatörer* (föreningens handlingar 1922 nr 37), innefattande jämväl instruktion för elektriska entreprenörer, vilket förslag enligt uppgift före ikraftträdandet av 1939 års installationskungörelse i regel tillämpats av elektricitetsverkens styrelser. Enligt detta förslag skulle utförandet av elektriska anläggningar, avsedda att anslutas till vederbörande elektricitetsverks ledningsnät, samt förändringar och reparationer av till nämnda nät anslutna anläggningar tillkomma, förutom elektricitetsverket, endast särskilda entreprenörer, vilka av elektricitetsverket blivit tilldelade entreprenörsrättighet.

Sådan entreprenörsrättighet kunde vara av tre olika slag, nämligen *fullständig entreprenörsrättighet*, omfattande utförandet av alla slag av anläggningar och arbeten å dylika oberoende av anläggningens art och spänning, *begränsad entreprenörsrättighet*, omfattande utförandet av anläggningar och arbeten å dylika i viss närmare angiven utsträckning, bland annat endast anläggningar med en spänning om högst 600 V., samt *reparationsrättighet*, omfattande endast mindre betydande arbeten av ofarlig beskaffenhet. För varje slag av dessa entreprenörsrättigheter uppställdes särskilda kompetensfordringar, vari ingick, *dels* för de två högre graderna visst teoretiskt kunskapsmått, *dels* viss tids praktik i yrket, *dels* ock att innehava behörighetsbevis från kommerskollegium för utförande av installationsarbete vid spänningar upp till den vid anläggningen högst ifrågakommande spänningen. För de två högre slagen av entreprenörsrättighet fordrades vidare, att den firma, för vilken rättigheten skulle utövas, förfogade över fullt tillräckliga ekonomiska resurser för att kunna driva installationsrörelse och utföra anläggningar i medgiven omfattning. Entreprenören skulle därjämte ställa säkerhet för fullgörande av sina skyldigheter med visst angivet belopp, nämligen för fullständig rättighet 2 000 kronor, för begränsad rättighet 1 000 kronor samt för reparatörsrättighet 500 kronor.

Såsom tidigare antytts har entreprenörssystemet numera vunnit beaktande och i viss mån reglerats i lagstiftningen. I 10 § av 1939 års installatörskungörelse stadgas nämligen, att leverantör av elektrisk ström äger föreskriva, att installationsarbete å anläggning, ansluten till eller avsedd att anslutas till strömleverantören tillhörig distributionsanläggning, icke må utföras av annan än den, som förutom vederbörligt behörighetsbevis innehar av strömleverantören meddelad entreprenörsrätt. Sådan entreprenörsrätt må dock icke vägras installatör, som dels företer bevis om att firma inregistrerats för honom själv eller installationsföretag, vid vilket han är anställd, dels styrker, att han själv eller företaget, vid vilket han är anställd, äger tillräcklig ekonomisk vederhäftighet för drivande av installationsrörelse, dels ock för binder sig att i sin verksamhet ställa sig till efterrättelse den instruktion för entreprenörer, som strömleverantören äger utfärda. Såsom härav framgår har numera själva yrkeskunnigheten undantagits från de villkor, som strömleverantören kan uppställa för beviljande av entreprenörsrätt. Uppenbarligen har detta skett i syfte att helt förbehålla prövningen av yrkeskompetensen åt kommerskollegium. Även i annat avseende har entreprenörssystemet lagts under kollegii kontroll. Sålunda föreskrives i kungörelsens 11 §, att instruktion för entreprenörer skall underställas kollegium för fastställelse, varjämte lämnas vissa anvisningar om vad instruktionen får innehålla. Därjämte åligger det enligt 13 § i kungörelsen strömleverantör att med angivande av skälen utan dröjsmål delgiva kollegium beslut, varigenom installatör, som innehar kollegii behörighetsbevis, förvägrats entreprenörsrätt eller fått sådan rätt återkallad eller förbjudits att utföra visst arbete. Under-

låtenhet att fullgöra denna uppgiftsskyldighet är enligt 14 § belagd med bötesstraff.

I avsende åter å *rörledningsarbeten* har svenska kommunal-tekniska föreningen år 1937 utgivit ett förslag till normalbestämmelser angående entreprenörsrättigheter för *vatten- och avloppsledningsarbeten* (föreningens handlingar 1937 nr 5 och 6), däri såsom villkor för att kunna antagas till entreprenör eller ansvarig arbetsledare för vatten- och avloppsanläggningar, avsedda att anslutas till vederbörande samhälles rörnät bland annat uppställts följande fordringar å teknisk kompetens, nämligen *dels* att antingen hava med godkänt avgångsbetyg genomgått teknisk högskola, någon av statens tekniska gymnasier eller elementarskolor eller annan därmed jämställd läroanstalt med lämplig undervisning för bedrivandet av entreprenörsverksamheten samt med goda vitsord under minst tre år hava utövat sådan verksamhet inom vatten- och avloppsinstallationsfacket, att tillräcklig erfarenhet vunnits rörande ledandet av dylik rörelse, eller hava med goda vitsord deltagit i rörledningsarbeten under minst åtta år, därav minst tre år såsom verkmästare eller i sådan ställning, att motsvarande erfarenhet förvärvats, *dels ock* att äga fullständig kännedom om gällande reglementen för vattenlednings- och avloppsverken, ordningsstadga och särskilda föreskrifter för vatten- och avloppsledningar inom fastighet, taxor m. m. samt besitta nödiga kunskaper om planering, kostnadsberäkning och utförande av rörinstallationer, äga kännedom om konstruktion av och verknings sätt hos i allmänt bruk varande armatur och apparater för vatten- och avloppsledningar samt vara kunnig i avvägning. Sökande till erhållande av entreprenörsrättighet i facket skall dessutom enligt förslaget vara svensk medborgare och väl känd samt äga tillräckliga ekonomiska resurser för verksamhetens bedrivande. Entreprenör skall vidare inom samhället hava affärs- och verkstadslokal med telefon.

Motsvarande förslag till normalbestämmelser för erhållande av rättighet såsom entreprenör för utförande av *gasledningsarbeten* lärer däremot icke finnas. I allmänhet torde ej heller bestämda kompetensfordringar för erhållande av sådan rättighet vara uppställda, utan vederbörande gasverks ledning prövar från fall till fall, om en sökande till dylik rättighet kan anses besitta erforderlig kompetens för yrket.

Kompetenskontroll från yrkesutövarnas sida.

Vad slutligen angår den kompetenskontroll, som utövas av hantverkarna själva, torde dylik kontroll huvudsakligen bestå däri, att såsom villkor för att upptagas som medlem i vissa yrkesförbund uppställts krav på viss erfarenhet i yrket.

För att utröna i vilken omfattning dylika kompetensfordringar uppställts, ha de sakkunniga från ett antal yrkessammanslutningar på hantverkets om-

råde begärt uppgifter i angivna hänseende. Svar härå ha inkommit från följande organisationer:

Sveriges bageriödkareförening,
 Sveriges konditorförening,
 Svenska frisörföreningen,
 Sveriges juvelerare- och guldsmedsförbund,
 Specialoptikernas riksförbund,
 Sveriges urmakareförbund,
 Svenska elektriska installatörföreningen,
 Sveriges glasmästeri- och förgylleriödkares riksförbund,
 Svenska fotografernas förbund,
 Föreningen Sveriges skönfärgerier och kemiska tvättanstalter,
 Sveriges bokbinderi-ödkares arbetsgivareförbund,
 Svenska boktryckareföreningen,
 Målaremästarnas riksförening i Sverige,
 Sveriges allmänna snickaremästareförening,
 Sveriges skrädderi- och tapetserare Centralförening,
 Sveriges körsnärsmästareförening,
 Sveriges hattmakareförening,
 Sveriges skomakeriödkares och skohandlares riksförbund,
 Sveriges sadelmakare- och tapetseraremästares riksförbund,
 Sveriges tapetseraremästares centralförening,
 Sveriges skorstensfejaremästares riksförbund,
 Sveriges kakelugns- och mekaniska verkstadsödkares riksförbund samt
 Bilverkstädernas riksförbund.

Av svaren framgår, att endast ett fåtal av de uppräknade föreningarna fordrar viss kompetens för vinnande av inträde i föreningarna. Emellertid må påpekas, att i flera fall inträde endast kan erhållas genom medlemskap i en lokalförening, ansluten till huvudorganisationen, eller efter rekommendation av en tidigare intagen medlem eller också medges styrelsen fri prövningsrätt vid intagande av nya medlemmar. I sådana fall torde mera indirekt kunna övas kontroll över att endast väl kvalificerade yrkesutövare vinna inträde i yrkesförbunden. I enstaka fall har i stadgarna intagits föreskrift om vissa allmänna kvalifikationer på medlemmarna. Exempelvis fordras för medlemskap i Sveriges konditorförening, bland annat, att vara välkänd svensk konditor.

Följande sammanslutningar kräva i mer eller mindre preciserad form ådagalagd yrkeskompetens för medlemskap i föreningen, nämligen specialoptikernas riksförbund, urmakareförbundet, installatörföreningen, skönfärgeriernas och kemiska tvättanstalternas förening, körsnärsmästareföreningen, skomakeriödkarnas riksförbunds yrkessektion, tapetseraremästarnas

centralförening samt skorstensfejaremästarnas riksförbund. Av dessa fordrar installatörföreningen för medlemskap kommerskollegii bevis om installatörbehörighet. Även skorstensfejaremästarnas riksförbund stöder sig vid uppställande av sina kompetenskrav på de legala kompetensbestämmelserna. Medlemmarna skola nämligen vara yrkesutbildade skorstensfejare, som i vederbörlig ordning förvärvat rättighet att utöva yrket såsom självständiga företagare. Av övriga nu ifrågavarande sammanslutningar har endast urmakareförbundet närmare preciserat kompetensvillkoren för inträde. För medlemskap i detta förbund skall kompetensen styrkas genom gesällbrev eller genom arbetsbetyg, som visar att vederbörande minst fem år arbetat i yrket, eller i tvistiga fall genom arbetsprov. Återstående föreningar fordra endast fackmässig utbildning utan att närmare angiva på vad sätt denna skall vara förvärvad. För medlemskap fordrar sålunda specialoptikernas riksförbund goda kvalifikationer såsom fackman, skönfärgeriernas och kemiska tvättanstalternas förening, att rörelsen drives under fackmässig ledning, körsnärsmästareföreningen erforderliga kunskaper i yrket, skomakeriudkarnas riksförbund av fackman erkänd yrkeskunskap samt tapetseraremästarnas centralförening, att sökanden lärt tapetserareyrket.

Nämnas må tillika, att vissa av yrkesförbunden till sina medlemmar utlämna inregistrerad föreningsskylt eller märke, som, i de fall då särskilda kompetensvillkor uppställts för medlemskap anses gentemot allmänheten innebära garanti för innehavarens yrkeskompetens.

De sakkunniga ha i detta sammanhang uppmärksammat, att inom vissa yrkesförbund försök gjorts att åvägabringa kontroll över eller försvåra uppkomsten av nya företag inom branschen. I vissa fall torde en dylik nyetableringskontroll möjliggöras genom överenskommelser med leverantörsammanslutningar om särskilda prisförmåner till medlemmar av vederbörande yrkesförbund eller rent av genom utfästelse av leverantörerna att vågra leveranser av råvaror eller maskiner till nya företag. Även genom att försvåra kreditgivningen söka förbunden i vissa fall hålla icke önskvärda element borta från branschen.

Uppllysningar om en dylik nyetableringskontroll ha lämnats till de sakkunniga av Sveriges urmakareförbund, Sveriges juvelerare- och guldsmedsförbund, Sveriges bageriudkareförening och Svenska konditorföreningen. *Urmakareförbundet* meddelar sålunda, att detsamma med ett antal in- och utländska urfabriker och grossistfirmor träffat överenskommelser, vilka lägga vissa hinder i vägen för icke fackmän att erhålla varor och material. Dessa överenskommelser uppgivas hava varit till uppenbar nytta för den sunda, fackmässiga yrkesutövningen. Genom *juvelerare- och guldsmedsförbundet* har i december 1933 träffats överenskommelse med medlemmar av den svenska leverantörsammanslutningen i guldsmedsbranschen därom, att varor icke skola försäljas till nystartade detaljaffärer. Undantag härifrån kan dock göras, då ortsförhållandena samt yrkes- och ekonomiska synpunk-

ter sådant motivera. Även detta förbund anser den begränsning, som sålunda åstadkommits, vara gagnelig. Vidare uppgiver *bageriidkareföreningen*, att den deltagar i nyetableringskontroll för bagerier i Stockholm och Göteborg, samt *konditorföreningen*, att sådan kontroll förekommer i avsende å konditorier i Stockholm.

De sakkunniga ha vidare inhämtat att även svenska *boktryckareföreningen* träffat överenskommelser dels med maskinleverantörer och dels med pappersleverantörer, att dessa icke skola lämna nystartade företag kredit. Slutligen må omnämnas, att även *svenska frisörföreningen* och *bilverkstädernas riksförbund* träffat liknande överenskommelser med leverantörerna, vilka dock icke torde rikta sig mot nya yrkesutövare inom resp. bransch utan mot företag, som bedriva osund konkurrens genom uppenbar prisdumping e. d.

Såvitt framgår av de erhållna uppgifterna synes emellertid omförmälda nyetableringskontroll knappast hava varit av någon större betydelse för åvägabringande av kompetensreglering inom yrkena. I regel torde snarare rena konkurrenssynpunkter än en strävan efter kompetensens höjande hava varit vägledande vid genomförande av en dylik kontroll.

Sammanfattning.

Av den lämnade redogörelsen torde framgå, att kompetensbestämmelser för hantverksyrkena endast förekommer i mycket begränsad omfattning. I den mån legala dylika bestämmelser uppställts, avse de yrken, vilkas utövande av inkompetenta personer skulle kunna medföra allvarliga risker för allmänheten. Säkerhetssynpunkten har således varit avgörande vid meddelandet av dessa bestämmelser. Detsamma torde även vara fallet beträffande entreprenörs- och därmed jämförliga bestämmelser, ehuru för dessa jämväl yrkesutövarnas ekonomiska vederhäftighet och lämplighet i övrigt för yrket i allmänhet beaktats. Vad angår yrkesförbundens kompetensfordringar torde däremot hävdandet av yrkets anseende och önskemålet hos de kunniga yrkesutövarna att taga avstånd från klåpare i yrket hava utgjort de avgörande synpunkterna vid fordringarnas uppställande. Sist angivna kompetensfordringar äro emellertid i motsats till de förstnämnda av helt frivillig natur och torde hava betydelse för yrkesrekryteringen endast i den mån förbunden vunnit tillräcklig anslutning av yrkesutövarna för att på ett effektivt sätt kunna bekämpa och utkonkurrera olämpliga element inom branschen. I allmänhet synas dock förbunden knappast i någon större utsträckning äga möjlighet att genom egna åtgöranden förhindra inkompetenta eller otillräckligt utbildade personer att etablera sig såsom hantverkare.

Kap. III. Kompetenslagstiftningen för hantverket i vissa europeiska stater.

De sakkunniga hava utgått ifrån att en orientering rörande kompetenslagstiftningen för hantverksyrkena i utlandet borde kunna erbjuda intresse för jämförelse med svenska förhållanden på området. Med hänsyn härtill ha genom utrikesdepartementets försorg införskaffats uppgifter rörande förekommande hantverkslagstiftning i följande länder, nämligen Danmark, Norge, Finland, Lettland, Polen, Tyska Riket, förutvarande Tjeckoslovakien och Österrike, Schweiz, Italien, Frankrike, Nederländerna samt Storbritannien. Uppgifter i ämnet från bl. a. följande länder, nämligen Belgien, Ungern, Jugoslavien och Bulgarien ha de sakkunniga därjämte kunnat hämta från en genom Sveriges hantverksorganisations försorg 1936 utgiven sammanställning av kompetenslagstiftningen för hantverket i Europa,¹ i huvudsak utgörande utdrag av en av internationella hantverkscentralen i Rom år 1934 utgiven redogörelse i ämnet. De sakkunniga ha vidare under en efter medgivande av statsrådet och chefen för handelsdepartementet år 1936 företagen studieresa till Oslo varit i tillfälle att på ort och ställe informera sig rörande kompetenslagstiftningens verkningar och aktuella hantverksfrågor i Norge. De därvid inhämtade upplysningarna har de sakkunnigas ordförande kompletterat under en privat resa till Norge våren 1939. I avseende å hantverkets ställning i Tyskland har närmare upplysningar införskaffats av de sakkunnigas expert, kommerserådet Matz, under en resa därstädes i april månad 1939.

Såsom en genomgående tendens hos de senaste decenniernas hantverkslagstiftning i Europa synes kunna framhållas en alltmer ökad statlig reglering, som i de länder, där man gått längst, resulterat i legala kompetensfordringar för rätt till självständig hantverksutövning eller formligt hantverksmonopol. I Norge, där kompetensvång för hantverkare infördes redan 1894, har genom hantverkslagen 1913 genomförts vissa skärpningar av 1894 års bestämmelser. I Tyskland har hantverksmonopol införts 1935. Lettland har genom författningar 1938 slagit in på samma väg. I Italien ha under de senaste åren åtgärder förberetts i samma syfte. Bestämmelser, som i viss mån innefatta kompetensreglering för hantverket utan att dock innebära kompetensvång, har utfärdats i Danmark 1931, i Schweiz 1930 samt i Nederländerna 1937. Även i Polen gälla sådana bestämmelser och Österrike liksom även Tjeckoslovakien hade redan före dessa länders anslutning till Tyskland i vidsträckt omfattning uppställt obligatoriska kompetensbestämmelser för hantverksyrkena.

¹ Särtryck av Svensk Hantverkstidning 1935; utgivet febr. 1936.

Förutom vårt eget land sakna för närvarande av ovan redovisade länder endast Finland, Belgien, Frankrike, Storbritannien och Italien allmän kompetensreglering för hantverksyrkena. Länder, som genomfört viss reglering på området utan att dock hava uppställt krav på innehav av kompetensbevis såsom villkor för självständig hantverksutövning, äro Danmark, Nederländerna och Schweiz. Länder slutligen, som infört kompetens tvång för hantverksidkare, äro Norge, Tyskland, Österrike och Tjeckoslovakien (före anslutningen till Tyskland), Polen, Ungern, Jugoslavien, Bulgarien samt Lettland.

I det följande lämnas en översikt över gällande kompetensbestämmelser i de särskilda länderna.¹

Länder utan allmän kompetensreglering.

Finland. Ehuru Finland i likhet med Sverige saknar lagbestämmelser, som reglera de självständiga hantverksidkarnas kompetens, har man dock därstädes i viss mån beaktat betydelsen av att förvärvad yrkesskicklighet kan styrkas på ett av det allmänna godkänt sätt. I lagen om läroavtal den 28 april 1923 (i vissa delar ändrad genom lag den 6 april 1934) stadgas, att lärling vid lärotidens slut äger avlägga yrkesprov, utvisande hans insikter och färdighet i det yrke eller den yrkesgren, vari han utbildats. Yrkesproven skola bedömas av en särskild nämnd med ordföranden i vederbörande yrkeslärlingsnämnd som ordförande samt med representanter för arbetsgivarna och arbetarna inom det hantverks- eller industriområde, i vilket proven skola avläggas, såsom ledamöter. Lärling, som med framgång och noggrannhet slutfört sin lärotid, må av prövningsnämnden tilldelas diplom. Sådant diplom lämnar visserligen icke innehavaren någon särskild företrädesrätt vid yrkesutövningen men torde dock äga värde såsom offentligt bevis för att innehavaren är utlärd i sitt fack.

Belgien torde helt sakna kompetensbestämmelser för hantverkare i allmänhet. Nämnas må emellertid, att enligt uppgift i ovannämnda, av Sveriges hantverksorganisation utgivna sammanställning över kompetenslagstiftningen i Europa har år 1928 i Belgien framlagts ett lagförslag rörande organiseringen av hantverket, vari bland annat föreslagits, att lärling vid lärotidens slut skulle avlägga ett prov inför en av offentlig myndighet utsedd »lärlingskammare». Förslaget innehöll därjämte förbud mot användande av mästartiteln för annan än den, som avlagt dylikt prov och genomgått en ytterligare yrkesutbildning, som skulle bestämmas genom särskild kungö-

¹ De sakkunniga måste göra reservation för ändringar, som kunna hava inträtt, sedan uppgifterna i ämnet inkommit. I allmänhet ha de sakkunniga dock sökt följa utvecklingen fram till början av 1939.

relse. Såvitt de sakkunniga ha sig bekant, blev emellertid detta lagförslag icke antaget.

Frankrike. Ej heller i detta land är utövandet av hantverk beroende av särskilda kompetensbestämmelser. Avläggandet av yrkesprov av frivillig natur har emellertid i samband med organiserandet av den tekniska undervisningen reglerats genom lag den 25 juli 1919. Dyligt prov får avläggas av den, som under tre år deltagit i kompletterande yrkesundervisning vid yrkesskola. Avlagt prov berättigar till erhållande av ett yrkesdiplom. Enligt lagen den 20 mars 1928 angående lärlingsväsendet kan även lärling vid slutet av sin lärotid undergå ett efter utbildningen avpassat prov, vilket jämväl berättigar till diplom, utvisande vederbörandes yrkesduglighet. Båda proven skola avläggas inför av offentlig myndighet utsedda organ.

Nämnas må tillika, att Elsass-Lothringen bibehållit de vid tiden för denna provins införlivning med Frankrike gällande tyska bestämmelserna rörande kompetensbevis, gesäll- och mästareprov o. dyl. Sålunda skola i denna provins alla, som önska antaga lärlingar, inneha mästarebrev.

Storbritannien. Tillträdet till hantverksyrkena är i Storbritannien i allmänhet icke underkastat kompetensbestämmelser. Kompetensvillkor för rätt till yrkesutövning finnas dock beträffande vissa såsom riskfyllda ansedda yrken. Bland sådana yrken må nämnas elektriska installationsarbeten samt vissa arbeten, som äga samband med tillverkning av reservoarer.

Italien. I detta land har principen om allmän näringsfrihet under senare år underkastats åtskilliga restriktioner. Sålunda erfordras särskild licens av vederbörande prefektur, resp. polismyndighet för utövande av guldsmedsyrket, mjölnareyrket, vagnmakareyrket, typografyrket, fotografyrket m. fl. För utövande av vissa yrken, som äga samband med sanitär vård såsom optiker, teknisk ortopedist och bräckbandist fordras att vara i besittning av särskilt tillståndsbevis, vilket erhålles efter genomgång av vissa av regeringen anordnade undervisningskurser. Vidare finnes föreskrivet, att den, som tillverkar eller handhar fyrverkeripjäser, skall hava ådagalagt sin kompetens härför.

Såsom ovan nämnts pågå för närvarande i Italien förberedelser för genomförande av allmänt kompetensvång för hantverksyrkena. Enligt uppgifter, som i juni 1939 erhållits från svenska beskickningen i Rom, synes frågan här om nu stå inför sin lösning. Ett lagförslag i ämnet har godkänts av centrala korporativa kommittén. Enligt detta förslag skulle innehavet av kompetensbevis bliva nödvändigt för utövande av vissa hantverksyrken, vilka skulle angivas i en särskild förteckning. Meningen synes vara att göra denna förteckning så omfattande, att däri inbegripes alla egentliga hantverksyrken. Däremot avses icke att kompetensvånget skall gälla mindre industriidkare

eller dem, som arbeta i annans tjänst, även om arbetet utföres i hemmet. För att förvärva kompetensbevis skulle komma att fordras att hava genomgått ett praktiskt prov inom vederbörande yrkesområde samt ett muntligt prov, avsett att ådagalägga, huruvida aspiranten har erforderlig mogenhet för att på egen hand leda ett mindre företag. Rätt att avlägga dessa prov skulle endast tillkomma den, som fullgjort stadgad lärlingstid hos en hantverkare, som själv innehar kompetensbevis i det yrke, proven avse. Vidare torde komma att fordras viss minimiålder, sannolikt 21 år, samt att aspiranten besitter erforderliga egenskaper i fråga om gott moraliskt och politiskt uppförande. Förbud skulle därjämte meddelas för hantverkare, som icke själv innehar kompetensbevis, att hålla lärlingar.

Länder med legal kompetensreglering av icke tvingande natur.

Danmark. Enligt näringslagen av den 28 april 1931 har endast den, som förvärvat näringsbrev, rätt att självständigt idka näringsverksamhet. Undantag härifrån har dock medgivits bland annat för personer, som idka industriell eller hantverksmässig verksamhet utan biträde av andra än maka och hemmavarande barn eller barnbarn. Förvärvandet av näringsbrev är emellertid icke beroende av särskilda kompetenskrav utan endast av vissa allmänna kvalifikationer såsom att vara bosatt i landet, hava uppnått 21 års ålder och ej stå under förmyndarskap, att råda över sitt bo samt åtnjuta medborgerligt förtroende. Särskilda regler gälla för utländska medborgare, juridiska personer o. dyl.

Av särskilt intresse ur kompetenssynpunkt är en bestämmelse i § 22 av lagen, vilken uppställer legalt skydd för *mästarenamnet*. Enligt denna bestämmelse äger departementet för handel och industri föreskriva, att beteckningen mästare i samband med angivande av hantverksrörelse endast tillkommer personer, som innehava näringsbrev i ifrågakommande yrke och dessutom avlagt prov i yrket eller på annat tillfredsställande sätt visat sig besitta färdighet i yrket. Mästaretiteln har även i lagen tillerkänts viss företrädesrätt. Sålunda stadgas, att vid val av representanter för hantverket i kommissioner, nämnder, styrelser o. dyl. bör företrädesvis utses hantverkare, som uppfylla villkoren för att bära mästaretiteln. Obehörigt användande av mästaretiteln är belagt med bötesstraff. Därjämte stadgas i lagen såsom särskild påföljd för avsiktligt överträdande av lagens föreskrifter, att den därigenom erhållna förtjänsten genom dom kan indragas till statskassan.

Bestämmelserna angående mästarebeteckningen ha närmare utformats i departementskungörelse av den 30 mars 1932. Därvid ha de i lagen angivna bestämmelserna fastställts varjämte bland annat föreskrivits, att gesällprov, avlagt i överensstämmelse med normer, som utarbetats av vederbörande representation för hantverk och industri, skall anses som tillfredsställande bevis om färdighet i yrket.

Nederländerna. Genom lag den 13 mars 1937 om etablering av mindre rörelser har i Nederländerna uppställts bestämmelser, innebärande offentlig kontroll över rekryteringen inom detaljhandel, hantverk och småindustri. Enligt lagen kan, därest en eller flera föreningar av företagare inom någon gren av nämnda näringar gör framställning härom, genom regeringsbeslut bestämmas, att nya företag inom yrkesgrenen i fråga icke må etableras utan tillstånd av handels- och industrikammaren för det område, inom vilket företaget är avsett att drivas. Sådant tillstånd får endast lämnas företag, som uppfyller genom särskilt regeringsbeslut angivna minimifordringar i fråga om kreditvärdighet, handelskunskap och yrkesskicklighet. Samma bestämmelser gälla i viss omfattning även vid utvidgning av företag.

Lagen syftar uppenbarligen närmast till en reglering av tillströmningen till ifrågavarande yrkesgrenar. Då bland etableringsvillkoren uppställts krav på yrkesskicklighet, synes genomförandet av legalt kompetenssvång för bland annat hantverksyrkena hava möjliggjorts genom lagen. Emellertid äger lagen tillämpning inom skilda yrkesgrenar först efter framställning av vederbörande yrkesorganisationer och av motiven till densamma framgår, att något generellt ingripande icke avsetts. Därtill anses förhållandena inom skilda yrkesgrenar och skilda kommuner vara allt för divergerande. Lagens främsta syfte förklaras vara att förhindra uppkomsten av överflöd på småföretag samt att med bibehållande av näringsfriheten ha möjlighet att avvisa icke önskvärda element. Huvudvikten synes komma att läggas på företagens kreditvärdighet. I avseende å kravet på yrkesskicklighet framhålles i förarbetena till lagen, att endast minimifordringar skulle komma ifråga.

Schweiz. I Schweiz äro gesäll- och mästareproven legaliserade genom förbundsagen den 26 juni 1930 angående yrkesutbildningen. Enligt denna lag tillkommer det de särskilda kantonerna att med iakttagande av lagens bestämmelser organisera avläggandet av gesäll- (lärlings-) prov vid lärotidens slut. Emellertid kan förbundsregeringen efter kantonernas hörande anförtro åt vederbörande yrkessammanslutningar att anordna lärlingsproven, i vilket fall ett av regeringen godkänt reglemente för proven skall vara upprättat. Dylika reglementen ha enligt rapporter, som inkommit från beskickningen i Bern, fastställts för ett stort antal skilda hantverksyrken. Lärlingar, som godkännas vid prövningen, skola tilldelas ett kompetensbevis, som berättigar dem att bära titeln utlärld hantverkare (= gesäll). Likställda med dessa lärlingsprov äro prov, avlagda vid yrkesskola, som står under förbundsregeringens uppsikt. Yrkesföreningarna äro vidare enligt lagen berättigade att föranstalta om högre yrkesprov för erhållande av mästartiteln. Sådana prov, för vilka ävenledes skola gälla av regeringen godkänt reglemente, få endast avläggas av den, som erhållit kompetensbevis som utlärld gesäll eller avlagt därmed likställt prov samt efter lärotidens slut arbetat minst 3 år i yrket. Den, som genomgått provet, erhåller ett diplom och berättigas att föra mästartiteln

eller annan i reglementet angiven titel (t. ex. »diplomerad installatör»). Över dem, som erhållit mästarediplom, skall föras ett för allmänheten tillgängligt register. Enligt erhållen uppgift ha från lagens ikraftträdande den 1 januari 1933 till utgången av maj 1936 fastställts 22 reglementen avseende mästareprov för 31 yrken. Både gesälltiteln och mästaretiteln äro skyddade genom bötespåföljd vid missbruk av desamma.

Innehavet av gesäll- eller mästarebevis utgör icke villkor för utövande av vederbörande yrke. I princip gäller näringsfrihet i Schweiz. Således förekommer kompetenstvång för hantverksyrkena endast i vissa undantagsfall, då dylikt tvång ur hälsovårds-, brandsäkerhets- eller liknande synpunkt ansetts påkallat. Emellertid äger mästaretiteln viss legal betydelse så tillvida, att enligt art. 4 i lagen kan i de yrken, inom vilka införts mästareprov eller motsvarande högre yrkesprov, efter förslag av vederbörande yrkesförbund genom särskild förordning föreskrivas, att rätten att anställa lärlingar skall vara beroende av att innehavaren av företaget eller den, som handhar utbildningen, genomgått dylikt prov.

Omnämnas må därjämte, att i avseende å skoreparatörsyrket genom förordning av den 28 september 1934 införts statlig reglering av tillströmningen till detta yrke. Enligt förordningen få nya skoreparationsverkstäder eller uppsamlingsställen för skoreparationer icke öppnas eller äldre sådana icke utvidgas utan tillstånd av vederbörande kantonala myndighet. Sådant tillstånd får dock icke vägras, bland annat om sökanden kan visa, att behov av verkstaden förefinnes, eller om ett avslag på grund av särskilda förhållanden skulle vara obilligt och icke betydande folkhushållningsintressen tala däremot. Tillstånd kan även lämnas för rörelse i begränsad omfattning eller under särskilda villkor, exempelvis att innehavaren av tillståndet själv som skomakare deltagit i verkstadsarbetet.

Nämnda förordning torde emellertid få anses som en provisorisk anordning, sannolikt motiverad av en av kristidsförhållanden föranledd onormal tillströmning till yrket. Ursprungligen gällde bestämmelserna blott till utgången av år 1936. Genom beslut den 23 december 1936 förlängdes den emellertid till utgången av 1938, i samband varmed tillkom en bestämmelse, att tillstånd i regel icke skulle vägras den, som förvärvat mästaretiteln. Senare har förordningens giltighetstid ytterligare förlängts till utgången av år 1941.

Länder, som infört kompetenstvång för rätt att driva självständig hantverksrörelse.

Norge. Såsom ovan nämnts infördes i Norge kompetenstvång för hantverkare redan 1894. Nu gällande bestämmelser i ämnet innefattas i lagen om hantverksnärings den 25 juli 1913. Enligt § 2 i denna lag fordras för rätt att idka hantverksrörelse i stad, köping eller vissa landskommuner att inneha

näringsbrev. För erhållande av näringsbrev på hantverk (»hantverksbrev»), vilket utfärdas i stad av magistraten och på landet av vederbörande länsman, fordras bland annat att hava avlagt gesällprov i ifrågavarande yrke samt därefter hava arbetat 2 år i yrket eller före och efter provets avläggande hava arbetat sammanlagt 6 år i yrket. Vidare skall sökanden besitta erforderlig kunskap i bokföring. Hantverksbrev berättigar till utövande av det eller de i brevet angivna hantverk inom den kommun, för vilken brevet är gällande, samt dessutom till utövande av varje annat hantverk i den utsträckning, som erfordras för att frambringa en hel hantverksprodukt. Den, som innehar hantverksbrev inom ett yrke, äger därjämte rätt att utöva även annat hantverk, därest han har anställt särskild driftsledare med hantverksbrev i det yrke, ledarebefattningen avser. För industriella företag och juridiska personer gälla särskilda bestämmelser, vilka i huvudsak innebära, att en delägare i ifrågakommande bolag eller ledamot av dess styrelse eller också annan person, som har ledningen av den hantverksmässiga sidan av rörelsen, innehar hantverksbrev i yrket inom den kommun, där rörelsen drives.

Hantverksbrev berättigar i regel endast till utövande av yrket inom den kommun, för vilken brevet är utställt. Dock kan vederbörande departement bevilja utsträckning av giltighetsområdet för viss tid eller under vissa villkor. Hantverksbrev i ny kommun kan däremot icke erhållas, förrän det tidigare erhållna brevet blivit uppsagt.

Uppmärksammas bör särskilt, att lagen icke äger obegränsad giltighet inom hela landet och ej heller i avseende å all hantverksrörelse. Lagen gäller således ovillkorligt endast för städerna. Därjämte gäller den för köpingar (»ladesteder»); dock kan genom beslut av regeringen köping undantagas från lagens tillämpning. Enligt inhämtad uppgift hade intill 1937 års utgång sådant undantag medgivits för 4 av landets 20 köpingar. Vidare kan lagen efter framställning av vederbörande kommunalförvaltning genom regeringsbeslut förklaras tillämplig även inom visst område å landsbygden. Vid utgången av år 1937 hade dock lagen gjorts tillämplig endast inom 15 av rikets 681 landskommuner (»herreder»). Till belysning av omfattningen av lagens giltighetsområde må nämnas, att av Norges år 1930 till c:a 2 814 000 personer uppgående folkmängd voro omkring 980 000 hemmahörande inom distrikt, där hantverkslagen var gällande år 1937.

Befriad från skyldigheten att inneha näringsbrev är vidare den, som driver hantverk utan annan hjälp än maka och hemmavarande barn. Sådan s. k. »frihantverkare» får dessutom anlita nödvändig hantlangarehjälp till arbete, som icke kräver hantverkskunnighet. Därjämte föreskrives, att flera frihantverkare icke äga rätt att driva yrket i gemenskap. Frihantverksinstitutionen har i Norge tagit stor omfattning, uppenbarligen beroende på det kompetens tvång, som ålagts hantverksrörelse i allmänhet. Sålunda utgjorde enligt en år 1935 framlagd statistik antalet hantverkare i Norge år 1930 c:a 85 000, varav 12 500 höllo biträden, 44 500 utgjordes av förmän, gesäller och lär-

lingar samt 28 000 företagare, som arbetade utan anställd arbetskraft. Av dessa sistnämnda anses flertalet vara frihantverkare.

De luckor i olika hänseenden, som enligt vad ovan påpekats förefinnas i den norska hantverkslagen, liksom de tvister rörande tillämpningen av densamma, som ständigt förekomma och som lett till osäkerhet och missnöje på skilda håll, ha på senare tid givit anledning till yrkanden såväl från hantverks- som industrihåll om en genomgripande revision av lagen, varvid meningarna emellertid starkt brutit sig mot varandra. De sakkunniga få i det följande anledning att återkomma härtill.

Tyska Riket. Hantverkets rättsliga ställning i Tykland regleras numera genom lagen den 29 november 1933 angående det preliminära uppbyggandet av tyska hantverket (Gesetz über den vorläufigen Aufbau des deutschen Handwerks) jämte tre med stöd av denna lag utfärdade förordningar med samma rubrik, den första daterad den 15 juni 1934 och de två senare den 18 januari 1935. Genom den tredje av dessa förordningar har legalt kompetensvång för rätt att idka hantverk blivit genomfört i Tyskland i en form, som företer stora likheter med det gamla skråväsendet. Förordningen liksom den övriga nya tyska hantverkslagstiftningen får i viss mån ses mot bakgrunden av nationalsocialismens näringspolitiska system, som strävar efter att uppbygga en stark organisation för hela näringslivet. Detta har indelats i 18 grupper, sammanförda i »Deutsche Arbeitsfront». Härav utgör hantverket grupp 18.

Å andra sidan bör även framhållas, att kompetensvånget icke uteslutande utgör en av den nuvarande regimen införd nyhet utan samtidigt kunnat stödja sig på en halvsekelång strävan hos hantverkarna efter ökat rättsligt skydd. Oppositionen inom hantverkskretsar mot den genom 1869 års näringsförordning införda nästan obegränsade näringsfriheten började ganska snart göra sig gällande. 1881 genomfördes en reglering av hantverkets organisationsväsende, varvid hantverkssammanslutningarna erhöilo bemyndigande att anordna gesäll- och mästartepröv. Ett ytterligare stöd för hantverket genomfördes 1897 med den s. k. »Handwerkernovelle», varigenom i samband med inrättande av hantverksskammare och nyreglering av lärlingsväsendet bestämdes, att blott sådana hantverkare, vilka uppfyllde vissa personliga och yrkestekniska fordringar, voro befogade att utbilda lärlingar. Genom förordning av den 30 maj 1908 infördes det s. k. »lilla kompetensbeviset», vilket innebar, att endast den, som antingen avlagt mästartepröv eller på annat sätt styrkt sin kompetens, ägde rätt att utbilda lärlingar. Slutligen bestämdes genom förordning 1929, att alla, som självständigt utövade ett hantverk eller drevo hantverksbetonad bisysselsättning, skulle införas i en hantverkssrolla.

För att bli införd i hantverkssrollan erfordrades emellertid icke enligt 1929 års förordning bevis om särskilda kvalifikationer i yrket. Dylig be-

stämmelse har tillkommit först genom ovannämnda tredje förordning angående det preliminära uppbyggandet av tyska hantverket. Denna förordning har infört stadganden om det s. k. stora kompetensbeviset eller hantverksbrevet. Enligt förordningen gäller såsom villkor för att idka självständig hantverksrörelse att vara införd i hantverksrullan, vilken föres av hantverksskammaren. I hantverksrullan kan emellertid enligt § 3 i förordningen blott införas hantverkare, som avlagt mästarprov i det av honom bedrivna eller detta närstående hantverk eller erhållit rätt att handleda lärlingar. För rätt att avlägga mästarprov fordras i regel 5 års praktisk verksamhet som fackarbetare eller självständig näringsidkare i yrket. Juridiska personer kunna blott upptagas i rullan, därest rörelsens ledare uppfyller nyssnämnda fordringar. Särskilda bestämmelser gälla för änkor och minderåriga arvingar efter hantverksidkare m. fl. Likaledes äro särskilda övergångsbestämmelser meddelade.

Den, som införts i hantverksrullan, erhåller ett hantverkskort, vilket skall återlämnas när rörelsen upphör. Hantverkskortet måste före rörelsens öppnande uppvisas för vederbörlig myndighet. Den, som upptagits i hantverksrullan för det av honom huvudsakligen drivna hantverket, är berättigad att i sin rörelse också utföra arbeten i andra hantverksyrken. Överträdelse av de meddelade föreskrifterna är belagd med bötesstraff.

Av det anförda torde framgå, att de nya tyska författningsbestämmelserna möjliggöra en noggrann kontroll över rekryteringen av hantverksyrkena. Genom förordning den 22 februari 1939 angående genomförande av fyraårsplan på hantverkets område jämte en därtill ansluten följd författning har tagits ett ytterligare steg mot tvångssanering av hantverksyrkena. Genom dessa författningar har nämligen dels möjliggjorts att tvångsvis överföra den vid vissa mindre bärkraftiga hantverksföretag sysselsatta arbetskraften till industrien eller andra yrkesgrenar och dels införts bestämmelser därom, att öppnande av en hantverksrörelse endast får ske, om ett behov härav föreligger. En närmare redogörelse för nu angivna lagstiftning lämnas i bifogade av de sakkunnigas expert uppgjorda promemoria angående den senaste tyska hantverkslagstiftningen (bil. 1).

Österrike. Hantverkslagstiftningen i Österrike före anslutningen till Tyska Riket erbjuder särskilt intresse, därför att den bland annat vad angår kompetensbestämmelser för hantverket utgjort förebild för motsvarande lagstiftning i ett flertal av Mellaneuropas stater. Även kompetenslagstiftningen i Tyskland före nationalsocialistiska regimens genombrott torde i väsentliga delar ha tagit intryck från Österrike.

De österrikiska hantverksbestämmelserna återfinnas huvudsakligen i näringsförordningen (»Gewerbeordnung»), som daterar sig från 1859 men i vilken efter hand införts mycket betydelsefulla ändringar och tillägg. Ursprungligen lagfästes i förordningen principen om näringsfrihet. Redan ge-

nom lagändring 1883 övergavs emellertid denna princip beträffande ett stort antal hantverksyrken och innehavet av kompetensbevis uppställdes såsom villkor för rätt att idka dessa yrken. Antalet hantverksyrken, som sålunda belagts med kompetens tvång, har därefter under årens lopp utökats. Därjämte ha kompetensbestämmelserna särskilt genom lagtillägg 1934 avsevärt skärpts. Såsom en provisorisk åtgärd före utfärdandet av sistnämnda tillägg infördes år 1933 även yrkesspär, som innebar förbud mot öppnande eller utvidgning av företag i vissa yrken, som upptagits å en särskild lista.

De yrken, som regleras av näringsförordningen, indelades före 1934 enligt förordningens § 1 i fria yrken, för vilkas utövande särskilt tillstånd icke erfordrades, hantverksmässiga yrken, vilka krävde kompetensbevis, samt koncessionerade yrken, för vilkas utövande fordrades särskild licens och bland vilka även förekommo åtskilliga hantverksbetonade yrken såsom byggnads-, murare-, stenarbetare-, snickare- och sotareyrkena. Genom lagändringen 1934 tillkom en ny grupp, s. k. bundna yrken, som huvudsakligen omfattade detaljhandeln men även vissa hantverksyrken, exempelvis vävare, stickare, konststoppare, tvättinrättningar m. fl.

De fria yrkena kunna utövas utan särskilt tillstånd, sedan viss anmälingsskyldighet fullgjorts. För utövande av koncessionerat yrke erfordras som nämnts särskilt tillstånd av offentlig myndighet, licens, för vilkens erhållande särskilda villkor stipulerats. Ett stort antal av dessa yrken hava därjämte underkastats kompetens tvång. Vad angår de år 1934 tillkomna bundna yrkena utmärkas desamma av att för deras utövande erfordras bevis om treårig praktik (det s. k. lilla kompetensbeviset).

I förevarande sammanhang erbjuda naturligtvis de hantverksmässiga yrkena störst intresse. De betecknas i förordningens § 1 b) såsom yrken, vilka fordra viss genom lärlingsutbildning och längre tids praktik förvärvad yrkesfärdighet, och omfattade efter vissa tillägg 1934 tillhoppa 59 i förordningen särskilt uppräknade yrken. Emellertid ägde handelsministern befogenhet att dit hänföra ytterligare yrken, som uppfyllde nyss angivna förutsättningar.

Före lagändringen 1934 fordrades för att utöva något av ifrågavarande yrken att ha genomgått vanlig lärlingsutbildning och avlagt gesällprov samt därefter ha arbetat såsom gesäll i yrket minst 3 år. Genom nämnda lagändring har kompetenskravet ytterligare skärpts. Sålunda fordras nu avlagt mästareprov för att vinna rätt att utöva något av de såsom hantverksmässiga ansedda yrkena. Tidigare (sedan 1922) hade blott sådana hantverkare, som ville utbilda lärlingar, behövt avlägga mästareprov. Rätt att avlägga sådant prov tillkommer i regel blott den, som efter avlagt gesällprov arbetat 3 år i yrket. Förutsättningarna för att man skall kunna driva självständig verksamhet i ett hantverksmässigt yrke äro således numera lärotid (2—4 år), gesällprov, gesällarbete minst 3 år samt mästareprov. Lärotiden kan efter vissa regler ersättas med utbildning i yrkesskola, vari meddelas även praktisk undervisning. Vederbörande myndighet kan även medgiva hantverks-

idkare inom ett yrke rätt att driva rörelse jämväl i ett närbesläktat yrke eller att övergå till annat yrke utan att avlägga mästareprov i det senare. I avseende å hantverksföretag, som drives av juridiska personer, gäller som huvudregel, att den yrkesmässiga ledningen av företaget skall handhavas av en delägare eller ställföreträdare, som innehar föreskriven kompetens i yrket. Även i andra fall äger en yrkesutövare rätt att driva sin verksamhet genom behörig ställföreträdare.

Överträdelse av kompetensföreskrifterna är belagd med bötes- eller fängelsestraff. Vidare förekommer såsom straff förlust av hantverksrätten för viss tid eller för alltid eller förlust av rätten att hålla lärlingar. Straffbart är även i vissa fall att anlita en hantverkare, som olagligt driver sin rörelse. Ett annat legalt skydd för hantverkarna innefattas i förskriften, att företag av industriell karaktär icke må åtaga sig reparation av kläder eller skodon. Genom den nyaste lagstiftningen har vidare bestämmelser meddelats i syfte att förhindra dumpingmetoder och illojal verksamhet i övrigt.

Såsom utmärkande för den nyaste lagstiftningen må jämväl framhållas en tendens att åt yrkesförbunden överlåta befogenheter, som förut tillkommit offentliga myndigheter. Sålunda åligger yrkesförbunden viss uppsikt över lärlingsutbildningen, gesäll- och mästareproven m. m. Den österrikiska näringsorganisationen har reglerats genom lag den 12 mars 1935 angående inrättandet av ett förbund av näringsidkare (Gewerbebund), däri jämväl förbundets och dess underavdelningars (»Innungen» och »Zünfte») skyldigheter och rättigheter angivits.

Tjeckoslovakien.¹ Efter Tjeckoslovariens självständighetsförklaring bibehölls — med vissa modifikationer — den dåvarande österrikiska hantverkslagstiftningen, d. v. s. Gewerbeordnung, inom de s. k. historiska länderna Böhmen och Mähren-Schlesien. För de forna ungerska områdena Slovakien och Karpato-Ryssland utfärdades däremot den 10 oktober 1924 en särskild näringslag (Gewerbegesetz), som i huvudsak överensstämmer med nyssnämnda Gewerbeordnung.

Liksom i Österrike före lagändringen 1934 indelas enligt den tjeckoslovakiska lagstiftningen de däri reglerade näringarna i fria yrken, hantverksmässiga yrken och koncessionerade yrken. De hantverksmässiga yrkena betecknas som sådana, i vilka en genom lärlingsutbildning och längre tids praktik förvärvad yrkesskicklighet är erforderlig. De uppgå enligt ovan nämnda Gewerbeordnung i de forna österrikiska områdena till 56 särskilt uppräknade hantverk, vartill dock komma ytterligare 4, som tillagts genom senare förordningar. I den för de förutvarande ungerska områdena gällande lagen uppräknas 67 yrken.

För rätt att utöva ett hantverksmässigt yrke fordras bland annat kom-

¹ Följande redogörelse avser förhållandena före landets anslutning till Tyska Riket.

petensbevis utvisande, att sökanden genomgått föreskriven lärlingsutbildning och därefter förvärvat antingen gesällbrev eller ett däremot svarande intyg över genomgången lärlingsutbildning samt att hava arbetat minst 3 år som gesäll i yrket eller som arbetare i fabriksföretag med motsvarande sysselsättning. Lärotiden är fastställd till minst 2 och högst 4 år. Såväl lärotiden som gesälltiden kan enligt vissa grunder ersättas med utbildning i yrkesundervisningsanstalt, där både praktisk undervisning och fackmässig utbildning erhålles. I vissa angivna fall kan dispens lämnas från de föreskrivna fordringarna. Särskilt för sådana hantverksyrken, som vanligen brukas utövas av kvinnor, äro vissa lättnader möjliggjorda. I avseende å handelsbolag och juridiska personer i övrigt gäller, att minst en av delägarna, vilken äger representera företaget och handhar den yrkesmässiga delen av driften, skall inneha föreskrivet behörighetsbevis. Vidare är det tillåtet att driva ett företag genom ställföreträdare eller utarrendera det samma under förutsättning, att ställföreträdaren eller förvaltaren uppfyller föreskrivna behörighetsvillkor. Envar, som förvärvat behörighet att idka hantverk, är berättigad att utföra alla arbeten, som erfordras för att frambringa en fullständig produkt inom det yrkesområde, hans behörighet avser.

Polen.¹ Tillträdet till hantverksyrkena regleras i Polen genom näringsrättsförordningen den 7 juni 1927 med däri genom lag den 10 mars 1934 vidtagna ändringar. Även här har bestämmelserna i Österrike i väsentliga delar tjänat som mönster. Sålunda skiljes på fria yrken, koncessionerade yrken och hantverk i egentlig mening. Hantverksyrkena finnas uppräknade i förordningen. Vederbörande departement är dock befogat att vidtaga ändringar i förteckningen.

För rätt att idka hantverk fordras antingen att ha avlagt mästareprov och äga rätt till mästartiteln inom ifrågakommande hantverk eller att ha genomgått stadgad lärlingsutbildning (3—4 års lärotid) och avlagt gesällprov samt ha arbetat minst 3 år som erkänd gesäll i yrket eller också att ha avlagt föreskrivet prov inför en prövningskommission för militärmästare. På administrativ väg kan därjämte bestämmas i vilken omfattning utbildning i tekniska skolor må kunna ersätta de allmänna kompetenskraven. Även i andra hänseenden finnes möjlighet att medgiva undantag från kompetensbestämmelserna. Den, som visar sig uppfylla föreskrivna villkor för rätt att idka hantverksrörelse, skall tilldelas ett hantverkskort. Enligt lagändringen 1934 får rörelsen icke påbörjas, innan hantverkskortet erhållits.

Ungern. Även den ungerska näringslagstiftningen har haft den österrikiska till förebild. Gällande lag i ämnet fastställdes 1922. Uppdelningen av de av lagen reglerade yrkena i fria yrken, koncessionerade yrken och

¹ Redogörelsen avser givetvis den före Polens okupation därstädes gällande lagstiftningen. (Anm. under tryckningen.)

egentliga hantverksyrken återfinnes här. Förteckningen över de sistnämnda upptar 75 yrken. Genom senare beslut ha tillkommit ytterligare 10.

För rätt att idka ifrågavarande yrken fordras stadgad lärlingsutbildning, avlagt gesällprov samt 2 års arbete som gesäll i yrket. Lagen lämnar dock stora dispensmöjligheter från dessa allmänna kompetenskrav. Mästareprov av frivillig natur förekommer och mästaretiteln är genom lagen förbehållen dem, som avlagt sådant prov.

Jugoslavien. De österrikiska principerna för kompetensregleringen ha även legat till grund för hantverkslagstiftningen i Jugoslavien. Gällande lag i ämnet är utfärdad den 15 november 1931. Den sedvanliga uppdelningen i fria yrken, yrken, för vilkas utövande kräves licens, samt egentliga hantverksyrken förekommer även i denna. De sistnämnda uppräknas i lagen och omfattade vid tiden för uppgifternas lämnande (1935) 88 yrken.

För rätt att driva hantverksrörelse fordras lärlingsutbildning, omfattande 2—4 år, gesällprov, arbete som utbildad gesäll minst 3 år samt mästareprov. Särskilda regler gälla för yrken, i vilka huvudsakligen kvinnor sysselsätts, för dem, som genomgått yrkesskola m. fl.

Mästareprovet är således i Jugoslavien liksom i Österrike efter 1934 obligatoriskt. Mästareprovet omfattar såväl teoretiska som praktiska uppgifter varjämte fordras förmåga att uppgöra kostnadskalkyler samt nödig känedom om handelskalkyler.

Lagen innehåller även bestämmelser i syfte att underlätta övergången från ett hantverksyrke till ett annat. I sådana fall får mästareprovet i det nya yrket avläggas utan att sökanden genomgått lärlings- och gesällstadierna. Därjämte får den, som är berättigad att driva rörelse i ett yrke, utan särskilt behörighetsbevis utöva även andra närbesläktade yrken.

Bulgarien. Gällande bulgariska hantverkslag utfärdades den 1 juni 1933. Enligt denna utgör avlagt mästareprov förutsättning för rätt att utöva självständig hantverksrörelse. För mästareprovets avläggande är en minimi-ålder av 18 år föreskriven. Därjämte fordras föreskriven lärlingsutbildning, som omfattar 2—3 år, gesällprov och arbete som utbildad gesäll 2—4 år enligt för varje yrke för sig på administrativ väg meddelat beslut. De, som med godkänt resultat genomgått aftonkurs för lärlingar i av staten erkänd yrkesskola, äro befriade från avläggande av gesällprov. Övergången från ett yrke till ett annat är även i Bulgarien underlättat enligt i huvudsak samma grunder som i Jugoslavien. Omnämns må därjämte, att endast den, som avlagt mästareprov och uppnått 25 års ålder eller, om han är gift, 21 år, äger rätt att mottaga lärlingar.

Lettland. Enligt en i Lettland den 13 maj 1938 utfärdad lag angående skydd för hantverket äger endast den, som erhållit mästarediplom eller hantverkskort från Lettlands hantverksskammare, rätt att självständigt driva

hantverksrörelse. I fråga om handelsbolag eller kommanditbolag skola alla oinskränkt ansvariga delägare uppfylla detta villkor. I aktiebolag och liknande företag, som idkar hantverksrörelse, skall den tekniske ledaren av företaget inneha mästartediplom eller hantverkskort. Detsamma gäller i avseende å hantverksföretag, som efter en hantverksidkares död fortsättes av dennes efterlevande maka eller barn.

De yrkesgrenar, som skola anses som hantverk i lagens mening, skola bestämmas av finansministern genom särskild förordning. Sådan förordning har även utfärdats den 5 november 1938 och omfattar 55 yrken. I förordningen föreskrives även, att såsom hantverk skola icke anses industriella företag, d. v. s. sådana, vilkas huvudsakliga verksamhet består i mekanisk tillverkning av massartiklar och i vilka i större utsträckning genomförts arbetsfördelning på sådant sätt, att någon hantverksmässig utbildning för arbetets bedrivande icke erfordras. I tveksamma fall, huruvida ett företag skall anses som hantverk eller industri, har finansministern avgörandet.

I lagen lämnas även skydd för mästartiteln. Titeln hantverksmästare får endast bäras av den, som erhållit hantverkskammarens mästartediplom (»diplomiertere Amtsmeister»). Därvid skall även angivas det hantverk, i vilket mästartegraden förvärvats. Hantverkskort utfärdas till personer, som efter särskild prövning eller enligt hantverkskammarens praxis kunna godkännas som fackmän inom ifrågakommande hantverk. Sådant kort, som gäller för viss tid eller tillsvidare, kan av hantverkskammaren återkallas, när skäl därtill föreligger.

Särskilda tillämpningsföreskrifter till lagen har utfärdats den 5 november 1938. Enligt dessa är inrättandet av nytt eller utvidgning av redan existerande hantverksföretag endast tillåtet, om föreskrivet mästartediplom eller hantverkskort kan förete. Mästartediplom utfärdar hantverkskammaren i enlighet med sina bestämmelser om mästartepröv. Hantverkskort skall utan särskild prövning utfärdas för innehavare av vid lagens ikraftträdande bestående hantverksföretag, därest vederbörande antingen uppnått gesällgraden i yrket eller varit verksam i detta minst 8 år och behärskar sitt yrke tillfredsställande. Personer, som vid lagens ikraftträdande icke idkade hantverksrörelse, skola för att erhålla hantverkskort hava förvärvat gesällgraden samt varit verksamma i yrket minst 12 år. I nu angivna fall skola hantverkskorten utfärdas endast för viss angiven tid i syfte att innehavarna inom denna tid skola hinna förskaffa sig mästartediplom. För trakter, där det förekommer brist på hantverkare, må hantverkskort utfärdas även till personer, som arbetat kortare tid i yrket än ovan sagts. I sådana fall kunna hantverkskorten förses med vissa begränsningar av hantverksrätten eller göras tillämpliga blott inom visst område.

Hantverkskammaren skall föra ett för allmänheten tillgängligt register över hantverksmästare och personer, som erhållit hantverkskort.

För klarläggande av kompetenstvangen betydelse för hantverket och näringslivet i övrigt skulle givetvis en undersökning rörande hantverkets ställning i de länder, där dylikt tvång genomförts, vara av värde. Av naturliga skäl har det emellertid icke varit möjligt för de sakkunniga att verkställa en sådan undersökning. Endast i avseende å förhållandena i Norge har ett mera ingående studium kunnat ifrågakomma. Beträffande de upplysningar, som kunnat inhämtas rörande tillämpningen av hantverkslagstiftningen i detta land få de sakkunniga tillfälle att i det följande återkomma.

Kap. IV. De sakkunnigas yttrande rörande behovet av legala kompetensbestämmelser för utövande av hantverksrörelse.

Såsom framgår av den i Kap. I lämnade redogörelsen från tidigare utredningar har frågan om införande av lagstadgade kompetensvillkor för idkare av hantverk sedan åtskilliga decennier tillbaka framstått såsom ett angeläget önskemål inom landets hantverksskretsar i samband med krav om revision av 1864 års näringsfrihetsförordning. Kompetenslagstiftningens genomförande har härvid ställts i intimaste sammanhang med frågan om införandet av bestämmelser rörande en lagstadgad — helst obligatorisk — lärlingsutbildning för hantverksyrkenas vidkommande och ansetts såsom en följdriktig och naturlig konsekvens av en sådan lärlingsutbildning och av därmed sammanhängande gesäll- och mästarprov.

I sin längst drivna form innebär kravet på en sådan kompetenslagstiftning yrkandet om uteslutande rätt för den, som genom viss kvalificerad utbildning och praktik inom hantverksyrke samt genom avläggande av vissa prov eller styrkande på annat sätt av nödiga kunskaper i varukännedom, yrkeskalkylation och bokföring m. m. ådagalagt fullgod kompetens att såsom självständig företagare bedriva hantverksrörelse. Intrång från icke kompetensförklarades sida inom sådant verksamhetsområde skulle beläggas med straff.

Vid en närmare granskning av de motiv, som pläga anföras för införandet av en lagstiftning av ovan angivna natur, som i vissa hänseenden skulle stå i starkaste motsättning mot hittills i vårt land eljest gängse uppfattning rörande den enskildes rätt och plikt till försörjning genom eget arbete, torde desamma kunna i huvudsak sammanfattas sålunda:

1) Angelägenheten av att undanröja det missförhållande, som kan anses ligga däri, att den i yrket vederbörligen och allsidigt utbildade såsom nu är fallet utsättes för konkurrens från inkompetenta eller mindre yrkeskunniga företagare, s. k. bönhasar.

2) De risker för hela hantverksnäringens bestånd och önskvärda utveckling, som det påtalade missförhållandet kan anses medföra.

3) Den ogynnsamma särställning i lagstiftningshänseende, som det svenska hantverket i nu berörda avseende kan anses intaga vid jämförelse med förhållandena i vissa andra länder.

4) De olägenheter och risker för kundkretsen, d. v. s. för den stora allmänheten, som en ohejdad konkurrens från mindre kunniga yrkesutövares sida kan anses medföra till följd av att det utförda arbetet blir mindervärdigt.

Särskilt den sist anförda synpunkten har under diskussionen i frågan tillmätts synnerlig betydelse.

De sakkunniga, som ägnat hithörande spörsmål ingående överläggningar och så omfattande undersökningar, som förhållandena medgivit, skola i det följande upptaga de anförda skälen för en allmän kompetenslagstiftning, gällande samtliga hantverksyrken, till närmare skärskådande.

Fastställande av begreppet hantverk och skydd mot konkurrens från inkompetenta yrkesutövare. Grundläggande för varje lagstiftning av här ifrågavarande slag måste till att börja med vara ett fastställande av vad som i varje särskilt fall och med avseende å varje särskilt yrke eller yrkesgrupp skall räknas såsom »hantverk», fallande under den ifrågasatta lagens bestämmelser, till skillnad från industri, särskilt småindustri, hemslöjd eller hemindustri. Det räcker härvidlag icke med en enkel uppräkningsområde arbetande industrien som mot övriga ovannämnda producentgrupper. De svårigheter, som härvid möta, hava av de sakkunniga närmare berörts i deras betänkande rörande lärlingsutbildningen (sid. 25—29). Liksom de uppenbara vanskligheterna i fråga om definiering och begränsning av vad som skall rätteligen hänföras under hantverksarbete lett till, att de sakkunniga funnit sig böra avstå från att framlägga förslag om ett obligatoriskt lärlingstvång inom hithörande yrken, måste de sakkunniga, trots de i åtskilliga avseenden beaktansvärda skäl, som kunna anföras till stöd för kravet om kompetenstvång för rätt till yrkesutövning, redan på nu angivna grunder ställa sig i hög grad tveksamma beträffande genomförbarheten och lämpligheten av ett dylikt *obligatoriskt* krav. Erinras må i detta samband, att flertalet hantverksyrken var för sig omfatta åtskilliga grenar och arbetsoperationer, vilka icke med nödvändighet behöva vara med varandra förbundna eller av varandra beroende, och att en person, som arbetat längre tid exempelvis inom industrien kan hava förvärvat fullgod färdighet i en sådan gren av ett hantverket närstående yrke, utan att hantverksmässigt behärska yrket i dess helhet. Det torde få anses stötande för

en allmänt omfattad rättsuppfattning att förbjuda en sådan, kanske eljest arbetslös yrkesman att bereda nödig utkomst för sig själv och sin familj genom att åtaga sig sådant arbete, som ligger inom hans yrkesfärdighet och som han kan utföra på ett för kunderna fullt tillfredsställande sätt, blott därför att hans utbildning ej omfattat *alla* till yrket hänförliga grenar. Såsom exempel må anföras: förbud för en arbetslös konfektionsarbetare eller -arbeterska att åtaga sig enklare klädsömnad eller lagning och pressning av kläder, för en skoindustriarbetare att utföra halvsvulning och klackning av skodon, för en bysmed att verkställa lagning av jordbruksredskap, skoning av hästar o. s. v.

Det kan måhända häremot invändas att möjlighet förefinnes att för varje hantverksyrke fastställa vad detsamma skall anses omfatta och vilka arbetsoperationer, som borde anses vara »fria» för utövning även av icke kompetensförklarade. Detta åter skulle antingen innebära ytterligt detaljerade specialföreskrifter för varje yrke rörande vad som skall anses falla under den egentliga så att säga monopoliserade yrkesutövningen och vad som kunde hänföras till »fria arbeten» — i likhet med vad fallet är i fråga om elektriska installatörsarbeten — eller ock ett överlämnande åt administrativa myndigheter eller domstolar att träffa avgöranden i en hel del tvistiga fall. Tillämpningen av den norska hantverkslagstiftningen lämna för svensk uppfattning föga tilltalande erfarenheter rörande sistnämnda förfarande för avgörande av dylika tvister.

Mot den i yrket allsidigt utbildade hantverksmästarens krav på skydd mot otillbörlig konkurrens står alltså den i vissa av arbetets grenar yrkeskunniges önskan och behov av självförsörjning genom eget arbete. Mellan dessa var för sig legitima krav synes en partiell lösning efter andra linjer vara den enda fullt tillfredsställande utvägen. De sakkunniga skola i det följande återkomma med förslag till en sådan lösning.

Riskerna för hantverkets bestånd och utveckling vid fortsatt avsaknad av kompetenslagstiftning. Vid bedömning av det ofta framställda påståendet, att frånvaron av kompetensbestämmelser för hantverkets vidkommande innebär risker för hantverksnäringarnas bestånd, synes det angeläget att söka bilda sig en såvitt möjligt korrekt statistisk bild av dessa näringars utveckling under senaste decennierna. I sitt betänkande rörande lärlingsutbildningen ha de sakkunniga berört denna fråga och därvid framhållit de svårigheter, som möta vid åstadkommandet av en riktig bild av förhållandena på hithörande områden, detta beroende på de redan berörda, föga markerade gränslinjerna mellan hantverket och vissa grenar av industriell verksamhet. De sakkunniga tillåta sig här citera vad som i sådant avseende anförts i ovannämnda betänkande (sid. 50—52).

»*Tidigare hantverksstatistik.* I sådant avseende må till en början erinras, att i samband med de av kommerskollegium utgivna industriberättelserna (förr benämnda

berättelser om fabriker och bergverk) har sedan 1868 periodvis lämnats vissa statistiska uppgifter rörande hantverket, baserade på förteckningar, vilka upprättats av vederbörande ortsmyndigheter med ledning av mantals- och taxeringslängderna. Dessa uppgifter, som avsågo jämna femårsperioder eller förhållandena vid varje femårsperiods slut, innehöllo bland annat redovisningar rörande inom hantverket sysselsatta personer. Till belysning av resultatet av dessa redovisningar må lämnas följande sammanställning av desamma.

	1901—05	1906—10	1910	1915
Antal hantverkare	52 818	59 167	63 485	72 471
Antal inom hantverk anställda arbetare	47 478	52 894	53 793	49 840
Summa	100 296	112 061	117 278	122 311

Emellertid bör framhållas, att dessa uppgifter äro behäftade med uppenbara brister. Sålunda skilde man ej på hantverk och mindre industri. Till hantverk räknades nämligen alla företag, som i regel icke hade mera än 10 arbetare och vars årliga produktionsvärde understeg vissa belopp (olika för olika perioder och för skilda yrken). Till hantverk kom således att hänföras även mindre industriföretag medan å andra sidan större hantverksföretag icke medtogos i redovisningarna för hantverket. Därjämte redovisades såsom arbetare inom hantverk endast de hos hantverksmästarna mantalsskrivna arbetarna. Särskilt med hänsyn härtill har man skäl att antaga, att antalet arbetare och i följd härav även antalet inom hantverket sysselsatta personer varit avsevärt högre än vad de angivna siffrorna utvisa.

I syfte att få till stånd mera tillförlitliga uppgifter i ämnet utarbetades under åren närmast före världskriget inom kommerskollegium en plan för omläggning av hantverksstatistiken, enligt vilken redovisningen av de inom ifrågakommande yrken sysselsatta personerna skulle grundas, förutom på förteckningar från ortsmyndigheterna, på frågeformulär, avsedda att ifyllas av hantverkarna själva. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 november 1912 — kompletterat genom kungörelse den 16 maj 1913 — föreskrefs också i överensstämmelse med kollegii förslag, att berättelsen om industri vart femte år från och med 1915 skulle redovisa alla hantverk och därmed jämförliga hanteringar. Dessa bestämmelser kommo emellertid aldrig att tillämpas. Huvudsakligen av kostnadsskäl har nämligen genom senare beslut av Kungl. Maj:t dispenserats från desamma. De i 1915 års industriberättelse lämnade statistiska uppgifterna för hantverk äro även i stort sett lika ofullständiga som tidigare uppgifter och sedan 1915 har någon periodisk hantverksstatistik icke upprättats.

Hantverksstatistik baserad på 1931 års företagsräkning. I anslutning till 1931 års företagsräkning har emellertid gjorts ett nytt försök till en statistisk beräkning av hantverkets (inklusive småindustriens) omfattning, intaget i 'Kommersiella Meddelanden' för 1935 (sid. 603 o. f.). Enligt därvid uppgjorda beräkningar skulle antalet år 1931 inom hantverk och mindre industri sysselsatta personer ha uppgått till 352 535, fördelade på 99 430 företag. Denna uppskattning redovisas således vida högre siffror än tidigare statistik i ämnet. Emellertid torde desamma tåla vid en ganska avsevärd reduktion. Förutom hela den mindre industrien, som även medtagits i uppskattningen, redovisas nämligen under hantverk exempelvis anläggningsverksamhet (c:a 60 000 sysselsatta), husbyggnadsverksamhet (c:a 39 000), vissa textil- och konfektionsföretag (c:a 6 500), sågverk o. d. (c:a 6 000), jord- och stenarbeten (c:a 5 500), elektricitet-, gas- och vattenledningsverk (c:a 2 000) m. fl. yrkesgrenar, vilka sannolikt endast till mindre del torde vara att hänföra till hantverksrörelse. Frändragas nu dessa yrkesutövare från totalantalet inom hantverk

och mindre industri sysselsatta personer (c:a 352 000), torde man komma fram till ett mera sannolikt resultat, nämligen omkring 230 000 personer. Även denna siffra torde emellertid ligga i överkant. Med beaktande jämväl av ovan angivna siffra för 1915 (122 000), vilken som nämnts måste anses för låg, synes man emellertid vara berättigad att utgå ifrån, att mellan 150 000 och 200 000 personer ägna sig åt hantverksyrkena.»

Ehuru nu anförda statistik av åberopade skäl ej kan anses uttömmande, tyder densamma i varje fall knappast på någon successiv tillbakagång för hantverksyrkena under nu rådande villkor för yrkesutövarna; snarare motsatsen. Att det svenska hantverket fastmer under senaste decennierna, alla svårigheter till trots, successivt utvecklats, både i kvantitativt och kvalitativt hänseende, torde för övrigt vara en känd sak. Många skilda faktorer hava tvivelsutan medverkat härtill: teknikens utveckling, som i vissa hänseenden gynnat de mindre produktionsenheterna — stundom på de medelstoras bekostnad — uppkomsten av nya behov, speciellt i fråga om reparationer och tjänster, samt icke minst hantverkarnas egna bemödanden att höja yrkena genom förbättrad yrkesutbildning. Men även den sporre, som den inbördes konkurrensen yrkesidkarna emellan inneburit, torde i sin mån hava medverkat.

Det kunde måhända synas ligga nära tillhands att söka få till stånd en jämförelse mellan utvecklingen under de senaste decennierna på hantverkets område i Sverige och i de länder, där en kompetenslagstiftning genomförts och tillämpats under någon längre tid, såsom i Norge och Tyskland. Tyvärr har det icke visat sig möjligt för de sakkunniga att åstadkomma en dylik på faktiska siffror grundad jämförelse. Vissa slutsatser torde emellertid kunna dragas av kända förhållanden beträffande de nya krav, som i nämnda länder från hantverkshåll göras gällande till förstärkande av skyddet för yrkesidkarna. De sakkunniga få anledning att i annat samband återkomma härtill.

Förekomsten av hantverksidkare med bristfällig kompetens. Om således varken tillgänglig statistik eller en allmän undersökning av hantverkets utveckling under senare tid kan lämna stöd för antagandet, att den nuvarande fria ordningen för yrkesutövningen skulle hava utgjort ett hinder för hantverket att hävda sin ställning inom näringslivet, synes å andra sidan av den förebragta utredningen otvetydigt framgå, att konkurrensen från yrkesutövare med otillräcklig utbildning inom många hantverksyrken varit mycket kännbar och även i vissa fall, där den förekommit i större omfattning, minskat möjligheterna för den kunnige hantverkaren att hålla sin tillverkning och yrkets standard på ett kvalitativt högt plan. Utmärkande för den oerfarne och otillräckligt utbildade yrkesutövaren torde nämligen ofta vara, att han är mindre nogräknad med kvaliteten på sitt arbete. Detta har givetvis sin grund dels i hans bristande sakkunskap och dels i den om-

ständigheten, att en dylik yrkesutöwares utsikter att vinna insteg och försörja sig i ett yrke, han icke till fullo behärskar, äro helt beroende av hans möjligheter att kunna erbjuda ett billigare arbetsresultat än den erfarne yrkesmannen. För honom måste därför hänsynen till arbetets kvalitet och arbetsmaterialets beskaffenhet allt för ofta komma i andra hand.

Att direkt påvisa i vilken utsträckning dylik icke önskvärd yrkesutövning förekommer inom de särskilda hantverksyrkena låter sig av naturliga skäl icke göra, i synnerhet som några allmänt erkända normer rörande utbildningen inom de olika hantverksyrkena saknas i vårt land. Därjämte är man här inne på gränstrakterna mellan yrkesmässigt hantverk, hemslöjd och rent tillfälligt yrkesutövning, där det i många fall ställer sig omöjligt att avgöra, huruvida en viss verksamhet bör hänföras till yrkesmässigt hantverk eller ej. Emellertid synes under de senaste åren inom vissa hantverksyrken en avsevärd ökning av självständiga företagare med otillräcklig utbildning i yrket hava aktualiserat kravet på kompetensreglering för hantverket. Anledningen till nämnda ökning torde huvudsakligen kunna härledas av två skilda omständigheter, nämligen *dels* den under senaste ekonomiska krisen rådande stora arbetslösheten, som föranledde många arbetslösa hantverks- och industriarbetare m. fl. att etablera sig som egna företagare, utan att äga tillräckliga förutsättningar härför, och *dels* en på sista tiden inom flera yrken allt oftare förekommande bristfällig kursverksamhet, bestående av okontrollerade yrkeskurser av relativt kort varaktighet och genom sin kortvarighet i regel av underhållig karaktär — de s. k. korttidskurserna — vilka utgivnas kunna öppna en genväg till utbildning inom vederbörande yrke.

Vad först angår *nyetableringen inom hantverksyrkena under kristider*, hava de vid 1934 och 1935 års riksdagar väckta motionerna rörande kompetenslagstiftning för hantverket, för vilka ovan i kap. I närmare redogjorts, särskilt tagit sikte på de därmed förbundna olägenheterna. Särskilt i de likalydande motionerna nr 137 i första kammaren och nr 307 i andra kammaren vid 1934 års riksdag har framhållits, hurusom över hela landet och inom alla yrken allmänt klagats över den skadegörelse, som förövades inom yrkena av nyetablerade företagare utan tillräcklig yrkeskompetens, vilka utförde arbeten till nära nog hur låga priser som helst, därigenom pressande prisnivån till förfång och skada för de verkliga yrkesmännen. Därjämte har i dessa motioner påpekats, att den till följd av konkurrensen från »bönhasar» minskade avsättningen hos hantverksmästarna resulterat i ökad permittering av hos dem anställda, fackutbildade arbetare samt att de skildrade företeelserna även för allmänheten haft ytterst menliga verkningar i form av fuskarbeten och försämrade varukvaliteter.

De i nämnda motioner sålunda påtalade missförhållandena sakna givetvis icke grund. Emellertid torde ökad nyetablering inom hantverksyrkena av okvalificerade företagare knappast vara en för senaste depressionen sär-

skilt utmärkande företeelse. En dylik icke önskvärd ökning av antalet hantverksföretag torde alltid följa med en stegrad arbetslöshet och torde, i den mån densamma förorsakats av arbetslösheten, kunna karakteriseras som en företeelse av mera tillfällig och extraordinär natur. Man synes nämligen kunna förutsätta, att stora flertalet av de arbetslösa, som under en kristid startat egna företag, sakna möjligheter att i längden skaffa sig sin försörjning inom ett yrke, de endast bristfälligt behärska, och därför måste söka sig tillbaka till sitt föregående arbete så snart tillfälle därtill erbjudes. Härav följer även, att man vid strävandena att råda bot på de med ifrågavarande onormala företagarverksamhet förbundna olägenheterna i första hand bör inrikta sig på att bekämpa själva arbetslösheten. Däremot synas enligt de sakkunnigas mening ifrågavarande av exceptionella förhållanden förorsakade olägenheter icke böra bli avgörande vid bedömandet av behovet av en legal kompetensreglering för hantverksutövning. Det skulle nämligen knappast vara välbetänt att grunda en lagstiftning av så genomgripande betydelse för hela näringslivet, som den här åsyftade, på en ren kristidsföreteelse. Därjämte synas även humanitära skäl tala mot att genom en dylik lagstiftning avskära möjligheterna för personer, som kanske oförskyllt drabbats av arbetslöshet, att genom egen företagsamhet söka skaffa sig en nödortftig bärgning i stället för att falla det allmänna till last. De sakkunniga biträda i sådant hänseende de ovan (sid. 30) relaterade, av första lagutskottet vid 1934 års riksdag i dess över nyssnämnda motioner avgivna utlåtande framförda synpunkterna.

Beträffande åter de s. k. *korttidskurserna* ha de sakkunniga under sitt utredningsarbete från flera håll fått mottaga påpekanden rörande den otillfredsställande inverkan på yrkesrekryteringen, som ifrågavarande kursverksamhet medfört inom skilda yrkesgrenar. Såvitt framgår av inkomna uppgifter ha olägenheter av dylika kurser gjort sig kännbara inom *frisöryrket*, särskilt *damfrisöryrket* (skrivelse från Svenska frisörföreningen den 4 november 1936 resp. från Svenska frisörarbetareförbundet den 1 september 1937), *konditoryrket* (skrivelse från Sveriges konditorförening den 11 september 1936), *damskräddaryrket* (skrivelse från Stockholms damskädderi-idkareförening den 12 oktober 1936), *hovslagaryrket* (skrivelse från Sveriges smides- och mekaniska verkstadsidkares riksförbund den 30 mars 1937) samt *möbelsnickaryrket* (till Sveriges hantverksorganisation ställd och av organisationen till de sakkunniga överlämnad skrivelse från styrelsen för Småland-Blekinge hantverksdistrikt den 18 augusti 1937). Jämväl från yrkesförbundens representantskap inom Sveriges hantverksorganisation ha de sakkunniga fått mottaga ett den 5 juni 1937 dagtecknat uttalande i ämnet. Avskrifter av samtliga nämnda skrivelser och uttalande finnas intagna som bilagor till förevarande betänkande (bil. 2 a—2 g). Såsom betydande för de anmärkningar, som riktats mot korttidskurserna, må särskilt hänvisas till frisörföreningens skrivelse.

För att råda bot på de med ifrågavarande korttidskurser förbundna missförhållandena har föreslagits dels en i samband med statlig reglering av lärlingsutbildningen genomförd ökad kontroll över yrkeskurser av här ifrågavarande slag, dels ock kompetensbestämmelser för rätt att idka hantverk. Frågan om ökad kontroll å yrkeskurser ha de sakkunniga redan behandlat i sitt betänkande angående lärlingsutbildningen. Beträffande denna fråga framhölls i betänkandet (sid. 88—89) i huvudsak, att även om korttidskurserna otvivelaktigt i viss omfattning finge anses mindre önskvärda, förefölle det dock vanskligt att genom lagstiftning söka hindra eller reglera dylik kursverksamhet. Om ett statligt ingripande mot dylika kurser skulle komma till stånd erfordrades bland annat en mycket ingående och omfattande tillsyn. Emellertid hade skolöverstyrelsen i ett den 13 december 1933 avgivet utlåtande ansett sig böra avstyrka en ökad statlig tillsyn på grund av de betydande kostnader en effektiv kontroll skulle föranleda. De sakkunniga föreställde sig även, att en väl ordnad lärlingsutbildning skulle kunna bidra att öka förståelsen för värdet av gedigna yrkeskunskaper och bliva en god vägledning för ungdomen vid planläggningen av dess utbildning. Därest lärlingsutbildningen, såsom i betänkandet föreslagits, erhöles fastare former och ställdes under ledning och tillsyn av offentliga organ, syntes densamma jämväl kunna bliva ett verksamt stöd i strävandena att få underhålliga och olämpliga utbildningsformer bortrensade. Därjämte syntes en lämplig upplysningsverksamhet från yrkesförbundens och hantverkssammanslutningarnas sida kunna främja samma strävanden. De sakkunniga ansåge sig därför icke böra föreslå några särskilda åtgärder från det allmännas sida för undanröjande av otillfredsställande yrkeskurser inom hantverksyrkena.

Vad de sakkunniga sålunda framhållit synes även förtjäna avseende, då det gäller att bedöma, huruvida de av korttidskurserna föranledda missförhållandena med hänsyn till sin omfattning och betydelse kunna motivera legal kompetensreglering för hantverksyrkena. Vid bedömandet av denna fråga synes man emellertid ej heller kunna bortse ifrån att ifrågavarande kurser i viss utsträckning även fylla ett fullt legitimt behov. Vid en närmare utredning rörande dessa kurser har det därjämte visat sig, att de uttalade farhågorna för desammas ogynnsamma inverkan på yrkesrekryteringen åtminstone för vissa yrkens vidkommande varit betydligt överdrivna. För klarläggande härav må här redogöras för en av de sakkunniga verkställd utredning rörande korttidskurser inom hovslagaryrket.

Såsom ovan nämnts har Sveriges smides- och mekaniska verkstadsidkares riksförbund i skrivelse den 30 mars 1937 påtalat vissa enligt förbundets mening förkastliga korta kurser i hovbeslag, därvid förbundet närmast riktat sig mot sådana av jordbrukareungdomens förbund (J. U. F.) anordnade kurser om 3—4 dagars varaktighet (bil. 2 e). Sedan riksförbundet i anslutning härtill i en förnyad skrivelse i ämnet den 2 juli 1937 (bil. 3 a)

närmare utvecklat nödvändigheten av att särskild kompetens för rätten att utföra hovbeslag föreskrevs, hemställde de sakkunniga om yttrande i ämnet från lantbruksstyrelsen, veterinärhögskolan och jordbrukareungdomens förbund. Av de i anledning därav inkomna yttrandena (bil. 3 b—3 d) framgår, att de av sistnämnda förbund anordnade hovbeslagskurserna icke äro avsedda att utbilda yrkesmän utan att bibringa yngre jordbrukare, som i sin yrkesutövning behöva kunna utföra ett normalt hovbeslag, nödiga insikter i hithörande ämnen. Beträffande frågan om en lagstiftning i syfte att skoning endast skulle få utföras av fackutbildade hovslagare har lantbruksstyrelsen därjämte framhållit, att ett dylikt förbud skulle stöta på svårigheter särskilt med tanke på de långa avstånd till yrkeskunniga hovslagare, som förefunnes inom stora delar av landet, särskilt i Norrland. Av ålder hade nämligen s. k. hemmaskoning ägt rum inom avsevärda delar av vårt land. Även veterinärhögskolans lärarkollegium har i en vid högskolans yttrande fogad skrivelse förklarat, att kollegiet av hänsyn dels till att tillgången på kvalificerade hovslagare åtminstone i vissa delar av landet vore otillräcklig och dels till att hovbeslag trots detta nödvändigtvis över allt måste genomföras, ansett det icke vara lämpligt eller ens möjligt att för närvarande införa legala kompetensbestämmelser i yrket, och högskolans styrelse har under hänvisning härtill för egen del framhållit nödvändigheten av att, därest sådana bestämmelser ändock ansåges böra införas, en mycket lång övergångstid, minst fem år, föreskrevs.

Av det anförda torde framgå, att de påtalade korttidskurserna i hovbeslag knappast kunna medföra ett så allvarligt avbräck för den yrkesmässigt bedrivna hovslagarverksamheten, som befarats från yrkesutövarnas sida. Förhållandet torde vara liknande även beträffande vissa inom andra yrken förekommande korttidskurser. Sålunda ha de sakkunniga sig bekant, att de av vissa institut i Stockholm anordnade kortare kurser i sömnad, varom förmäles i Stockholms damskrädderi-idkareförenings ovannämnda skrivelse (bil. 2 d), icke äro avsedda att bereda fullständig yrkesutbildning utan till stor del närmast ha till uppgift att lämna en för hennens behov anpassad kunskap i sömnad o. d. Dock förekommer det måhända även i många fall, att personer efter genomgången av en dylik kurs ägnat sig åt förvärvsmässig skräddarverksamhet, och det må även medgivas, att, kanske särskilt i damfrisöryrket, med korttidskurserna stundom åsyftas att lämna fullständig yrkesutbildning samt att denna otvivelaktigt mången gång kan vara mycket otillräcklig och otillfredsställande för sitt ändamål.

Vid bedömandet av behovet av statligt skydd mot kursverksamhet av ifrågavarande slag synes man emellertid icke kunna bortse ifrån, att sådan verksamhet i vart fall endast inom ett mycket begränsat antal yrken och blott i förhållandevis ringa omfattning torde bidra till yrkesrekryteringen. Det förefaller de sakkunniga med hänsyn härtill som om de missförhållanden, som kunna uppstå till följd av ifrågavarande kurser knappast äro

så framträdande, att de kunna motivera en allmän kompetensreglering för hantverket. I vart fall synas de möjligheter att motarbeta underhaltig yrkesutbildning, som antytts i de sakkunnigas ovannämnda betänkande, först böra prövas, innan en dylik genomgripande förändring av villkoren för utövande av hantverk vidtages. Sålunda synes i första hand böra avvaktas resultatet av de sakkunnigas i betänkandet framlagda förslag angående lärlingsutbildningen. Vidare torde hantverkarnas egna möjligheter att genom sina organisationer bekämpa olämpliga former av hantverksutbildning böra ytterligare prövas innan en statlig tvångsreglering på området bör ifrågakomma. Slutligen må framhållas, att därest en statlig sanktionering av mästarbevis för hantverkare skulle komma att genomföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det följande föreslås, synes man även därigenom kunna erhålla ett värdefullt stöd för strävandena att för den utbildningssökande ungdomen klargöra betydelsen av en gedigen yrkesutbildning.

Av det sagda torde framgå, att de sakkunniga efter ingående överläggningar och sorgfällig prövning icke ansett sig kunna framställa några mera allmängiltiga förslag till kontroll över den nu berörda, okontrollerade rekryteringen inom hantverksyrkena eller funnit densamma medföra några mera framträdande risker för hantverksnäringens bestånd och utveckling. I den mån några direkta olägenheter därav kunnat påvisas, ha dessa delvis kunnat hänföras till mera exceptionella och tillfälliga orsaker och i övrigt varit av relativt begränsad betydelse för hantverksyrkena som sådana, även om desamma för den enskilde hantverkaren i vissa fall kunnat framstå såsom ganska besvärande. För hantverkets utveckling har den sedan mera än ett halvsekel pågående industrialiseringsprocessen utan allt tvivel varit av mycket mera genomgripande betydelse än det fria tillträdet till hantverksyrkena.

Det svenska hantverkets ställning jämfört med förhållandena i vissa andra länder med hänsyn till avsaknaden av kompetensföreskrifter. Ovan har i kap. III lämnats en översikt över nu gällande bestämmelser i ett antal främmande länder i Europa med hänsyn till rätten att utöva hantverk. Såsom därav framgår kunna de i sådant avseende genomförda, legala bestämmelserna i huvudsak uppdelas i tvenne grupper, nämligen:

1. Bestämmelser enligt vilka bevis om yrkeskompetens erfordras för rätt att över huvud taget idka hantverksrörelse.
2. Sådana bestämmelser, som medföra vissa företräden för den, som kan förete bevis om fullständig yrkesutbildning, utan att likväl innebära uteslutanderätt till yrkesutövning.

Den senare kategorien av föreskrifter är i allmänhet knuten till gällande bestämmelser om lärlingsutbildning och omfattar oftast vissa utmärkelser för den, som genomgått fullständig gesällutbildning eller avlagt mästar-

prov, såsom — i senare fallet — ensamrätt till mästartiteln, till utbildning av lärlingar o. s. v. Bland de länder, som genomfört dylika bestämmelser, må nämnas Danmark och Schweiz. Såsom framgår av det följande är det också närmast enligt dessa linjer, som de sakkunniga förorda, att vissa kompetensföreskrifter, avseende särskilt kvalificerade utövare av hantverksrelse, måtte genomföras i vårt land.

Då kravet om en genomförd kompetenslagstiftning framförts från svenska hantverksskretsar, torde det emellertid varit sådana bestämmelser, som äro att hänföra under punkt 1 här ovan, t. o. m. i sin mest skärpta form, d. v. s. ett faktiskt, lagstadgat monopol för utövande av hantverksyrken, som avsetts.

Bland oss närliggande länder, som genomfört en sådan ordning — om ock ej alltid i strängaste omfattning — må nämnas främst Norge och Tyskland samt Lettland. Vad det sistnämnda landet beträffar är den ifrågavarande lagstiftningen av så nytt datum, att några egentliga erfarenheter knappast torde vara att hämta därifrån.

Den *norska* lagen av den 25 juli 1913 jämte tilläggsbestämmelser — s. k. plakat — av senare datum har i det föregående utförligt behandlats. Den har ofta uppställts såsom ett föredöme och mål för svensk lagstiftning på området.

I den inledande översikten över kompetensfrågans tidigare behandling har emellertid redogjorts för de betänkligheter och den kritik ur synpunkten av svensk uppfattning och svenska förhållanden, som av kommerskollegium anförts mot lagens tillämpning. De sakkunniga hava vid studiebesök i Norge kommit till den uppfattningen, att den sålunda framförda kritiken alltjämt, sedd ur svenska synpunkter, äger sitt berättigande och att svårigheter av för svensk uppfattning betänklig art alltjämt göra sig gällande vid tillämpningen av lagen. I särskild grad gäller detta dels avgränsningen mellan hantverk och industri, som ger upphov till ständiga friktionsanledningar, dels de s. k. frihantverkarnas ställning dels ock utövandet av hantverk på landsbygden.

Frågan, huruvida visst arbete vore att hänföra till hantverket eller borde anses tillhöra det industriella området, har sålunda allt sedan hantverkslagens tillkomst och icke minst under senare år lett till en mängd rättstvister inför domstol. I ett stort antal fall — enligt uppgift 3—4 årligen under de sista åren — hava sådana tvister ansetts vara av den principiella vikt, att de fullföljts till högsta domstolen (höiesteret), som sålunda haft att i förekommande fall efter inhämtande av utlåtanden från sakkunniga uppdraga gränslinjerna mellan hantverksmässigt och industriellt arbete. I allmänhet ha dessa tvister uppkommit såsom ett led i hantverksorganisationernas strävan att utvidga området för hantverksmonopolet och att bland annat för visst hantverksyrkes räkning göra anspråk på nya, med den tekniska

utvecklingen sammanhängande specialarbeten. Några exempel må anföras till belysning av förhållandena.

En firma, som utan innehav av hantverksbrev bedrev tillverkning och reparation av bilkarosserier, instämde av hjulmakarnas fackförbund för olovligt utövande av hantverksarbete, som ansågs tillhöra hjulmakarnas fack. Yrkandet bifölls av underrätten, men den åtalade fullföljde målet till höiesteret, där han frikändes under hänvisning till att bilarnas konstruktion och i samband därmed karosseriarbetet genomgått en betydande utveckling, krävande en däremot svarande specialutbildning, vilken man icke kunde förutsätta såsom förefintlig hos de vanliga hjul- och vagnmakarna. Frågan fullföljdes emellertid från hantverkshåll hos regeringen, och genom kungl. resolution den 17 april 1931 blev karosseriarbete ställt under hantverkslagen och hänfört dels till hjulmakare- dels till sadelmakarefacken.

Såsom ett annat exempel må anföras murarehantverkarnas åtal mot en byggnadsfirma, som vid utförandet av cementputsning å betongvägg låtit detta arbete utföras av cementarbetare i stället för av hantverksmässigt legitimerad muraremästare. Även i detta fall dömdes vederbörande av »byretten» för överträdelse av hantverkslagen men frikändes av höiesteret, sedan det påvisats, att utförande av cementputs krävde speciellt utbildade anläggningsarbetare.

En mångfald dylika exempel föreligga, samtliga belysande den rådande osäkerheten rörande den författningsmässiga omfattningen av begreppet hantverk.

Såväl från industrihåll som från representanter för handeln har också med anledning härav vid upprepade tillfällen under senare år ett starkt missnöje framförts mot hantverkslagens avfattning och tillämpning. Å andra sidan ha från norskt hantverkshåll framförts vittgående krav på lagens skärpning i olika hänseenden, utsträckande av dess giltighetsområde samt borttagande av nu gällande undantagsbestämmelser för frihantverkarna. Dessa krav ha även föranlett upptagande av en ännu icke slutförd utredning rörande revision av hantverkslagstiftningen. En redogörelse för hittills framkomna resultat av denna utredning synes kunna erbjuda synpunkter av intresse även för svenska förhållanden och skall därför lämnas i det följande.

Efter konferens med chefen för departementet för handel, sjöfart, industri, hantverk och fiske tillsattes år 1935 av Norges hantverksförbund under samverkan med arbetarnas fackliga landsorganisation en kommitté med uppdrag att utarbete ett förslag till revision av 1913 års hantverkslag. I kommitténs arbete deltog till en början även en representant för handelsdepartementet. Krav, som framställdes från handels- och industrihåll om kommitténs komplettering med representanter även för dessa grenar av näringslivet, avvisades av hantverksförbundet, som ansåg att förslaget till

revision av lagen borde i första hand giva uttryck för *hantverkarnas* önskemål och synpunkter på de föreliggande spörsmålen. Under dessa förhållanden trädde även departementets representant i kommittén tillbaka.

Kommittén, som sålunda i fortsättningen utgjordes av trenne medlemmar, därav två representerande hantverksförbundet och en arbetarnas landsorganisation, framlade den 27 april 1938 sitt slutliga betänkande med ett omfattande förslag till ny »lov om håndverksnæring». Förslaget innebar en betydande utvidgning och skärpning i olika avseenden av nu gällande bestämmelser om rätten att utöva hantverk. Lagen skulle sålunda gälla riket i dess helhet, lantdistrikten inbegripna. Rätten för de s. k. »frihantverkarna» att utföra arbeten utan annan hjälp än hemmaboende familjemedlemmar skulle göras betingad av avlagt utlärlingsprov (»svenneprøve»). För övriga självständiga hantverksidkare uppställdes därjämte krav på avlagt mästarprov som villkor för rätten att erhålla näringsbrev. Frågor rörande vad som borde anses såsom hantverksnæring, således bland annat uppdragandet i omstridda fall av gränslinjen mellan hantverk och industri, skulle falla under regeringens — handelsdepartementets — avgörande, likaså frågor angående uppdelning av hittillsvarande hantverk i skilda, nya fack.

I ett uttalande av en kommitté, tillsatt av »Norges handelsstands forbund» för granskning av det sålunda framlagda förslaget, framhålles beträffande förslaget: »Efter dette forslag vil — bortsett fra de nødvendige overgangsbestemmelser for nuværende håndverksdrivende — enhver utøvelse av håndverk, som ikke skjer utelukkende til eget eller families bruk såvel i by som på land, være betinget av at vedkommende har avlagt mesterprøve resp. svenneprøve. Disse endringer i loven er så vidtrekkende at de i praxis vil være ensbetydende med en monopolisering av håndverksdriften till fordel for de i henhold til loven fagutdannede håndverkere.»

Betänkandet jämte det förslag till skärpt hantverkslag, vari detsamma utmynnar, remitterades av handelsdepartementet till fylkesmännen med anmodan att inhämta yttranden jämväl från samtliga »herredstyrene» och »kommunestyrene» i de köpingar, där den nuvarande hantverkslagen icke gäller, rörande utsträckningen av lagens giltighetsområde till lantdistriktena. Vidare anmodades samtliga »bystyrene» att uttala sig rörande den hittills gällande hantverkslagens lämplighet, liksom om det framlagda förslaget till skärpning av densamma. Även intresserade näringssammanslutningar bereddes tillfälle inkomma med erinringar.

Sammanställningen av de inkomna yttrandena utvisar, att hantverksförbundets betänkande och förslag mötts av en synnerligen skarp kritik från skilda håll. Ett överväldigande flertal av herredstyrena hava sålunda bestämt motsatt sig hantverkslagens utsträckning till landskommunerna; likaså har man vad städerna beträffar framhållit betydelsen för stora befolkningsskikt av det arbete, som de s. k. frihantverkarna utföra. Den utförligaste och mest ingående kritiken mot förslaget har framställts av ovan-

nämnda kommitterade för Norges handelsstands forbund (november 1938), av kommitterade å bonde-, småbrukare- och fiskarebefolkningens vägnar (maj 1939) samt i ett synnerligen omfattande tryckt betänkande den 30 mars 1939 från Norges industriforbund. Såsom framgår av resumén av sistnämnda betänkande (se bil. 15) riktas icke blott den skarpaste kritik mot förslaget till ny lagstiftning, utan även mot det redan existerande hantverksmonopolet såsom sådant, och yrkande framställes om en fullständig revision av den gällande hantverkslagen under medverkan av och belysning från övriga berörda näringsområden, särskilt industri och handel.

Den norska hantverkslagen, vilken inom en del hantverkskretsar i vårt land brukar framställas såsom ett föredöme, befinner sålunda från de mest skilda håll i Norge vara i behov av en genomgripande omarbetning. Det av hantverksförbundet framlagda förslaget framstår onekligen såsom ett följdriktigt försök att råda bot för de luckor i den nuvarande lagen och därmed sammanhängande tvistigheter, inkonsekvenser och osäkerhet i tillämpningen, som i det föregående påvisats. Men den allmänna meningen inom övriga näringskretsar liksom hos företrädarna för stora grupper av konsumenter synes starkt reagera mot det konsekvent genomförda hantverksmonopol, som förslaget innebär.

I vad mån den hittills gällande lagstiftningen varit till gagn för utvecklingen inom det norska hantverket undandraget sig givetvis utomståendes bedömande. Såsom ett påfallande drag i denna utveckling må emellertid omnämnas den utpräglade tendens, som framträtt under senaste decennier, till utflyttning av hantverksföretag från städerna, där hantverkslagen är gällande, till landsbygdsdistrikt, där lagen hittills ej äger tillämpning. Enligt av hantverksförbundet anförda siffror ur befolkningsstatistiken utgjorde antalet inom hantverksyrken arbetande personer

år	i städerna	på landsbygden	motsvarande i % av hela antalet	
			för städerna	för landsbygden
1910	45 149	38 385	54 %	46 %
1920	44 592	49 840	48 %	52 %
1930	38 091	48 611	44 %	56 %

Av hantverksförbundet anföras dessa siffror såsom bevis på verkningarna av den ojämna och illojala konkurrens, som utövas av landsbygdens hantverkare gentemot städernas, en konkurrens, som påstås verka neddragande även i kvalitetshänseende på de utförda arbetsprestationerna. Gentemot sistnämnda påstående reses emellertid en gensaga i ett utlåtande, avgivet av kommitterade för »Norges Bondelag» såsom företrädare för landsbygdens och fiskarebefolkningens intressen. Man hänvisar härvid bland annat till ett uttalande från utomstående, sakkunnigt håll, nämligen av fabriksinspektören i Rogaland och Vest-Agder distrikt, som i en ämbetsberättelse yttrar:

»Mens de på landet fremstillede møbler tidligere var til dels slette, er kvaliteten med årene blitt stadig bedre, og da priserne er rimelige, fant mestrene i byene det lønnsomt å selge disse møbler. Snekkermestrene kjøper nu omtrent alle sine møbler ferdiglaget.» — — — »omtrent alle møbler — undtatt særlig store og kostbare ting — blir for den vesentligste del arbeidet på landet og solgt til snekkermestrene i byene, særlig da i de større byer.» — Av förfäktarna för landsbygdens intressen framhållas även, att konkurrensförmågan hos hantverkarna ute i bygderna, speciellt i fråga om möbelsnickeri, icke endast gjort sig gällande gentemot hantverksproduktionen inom städer och stadsliknande samhällen utan även i hög grad medverkat till den starka begränsning av importen, som framgår av handelsstatistiken. Frågan om vilka fördelar den norska hantverksnäringen i dess helhet må kunna anses hava dragit i kvantitativt och kvalitetshänseende av den nu gällande lagstiftningen torde sålunda kunna anses omstridd även inom landet.

Vad angår förhållandena och utvecklingen i vårt eget land vill det emellertid synas, som om det svenska hantverket, trots frånvaron av ett motsvarande legalt skydd vid yrkesutövningen, kan sägas vid jämförelse med grannlandets hava väl hävdad sin ställning.

Vad åter förhållandena i *Tyskland* beträffar, torde de därstädes i samband med det nationalsocialistiska partiets övertagande av regeringsmakten genomförda förordningarna av år 1933 och 1935, varigenom en återgång i viss mån till skråväsendet på hantverkets område genomförts, få betraktas som ett led i den nationalsocialistiska planhushållningen samtidigt som därvid gamla önskemål från hantverkshåll kunnat tillgodoses.

I samband med genomförandet av den nya ordningen har förutom tillämpningen av kompetensbestämmelser i form av krav på avlagt mästarprov för rätt att utöva hantverk även på senaste tid (1939) införts en behovsprövning genom vederbörande myndighets försorg före meddelande av rätt till öppnande av ny hantverksrörelse å viss ort. Åtgärder ha jämväl igångsatts för avveckling, eventuellt genom myndigheternas direkta ingripande, av sådana mindre hantverksföretag, som igångsatts under tidigare år, särskilt under tider av ekonomisk depression, och vilkas omsättning ansetts för ringa att motivera en fortsatt självständig existens samtidigt som de ansetts vara till visst förfång för andra såsom fullvärdiga ansedda hantverksidkare genom den konkurrens, dessa småföretagare utöva. Den sålunda lediggjorda arbetskraften överföres under de offentliga myndigheternas medverkan till industrien (i vissa fall efter genomgång av härför erforderlig förberedande fackutbildning) för fyllande av den brist på arbetare, som under senaste årens forcerade industriella verksamhet i *Tyskland* gjort sig gällande.

Den tyska lagstiftningen på hantverkets område och särskilt den senaste kompletteringen av densamma genom införande av behovsprövning rörande

rätt att öppna ny hantverksrörelse är ju av så relativt nytt datum, att någon längre tids erfarenhet av verkningarna därav ej kan föreligga.

För övrigt torde den reglering av hantverket, som ägt rum i Tyskland, utgå från så speciella förutsättningar, att denna reglering ej gärna torde kunna tjäna som förebild för svenska förhållanden.

Vad beträffar övriga länder, där lagstiftning innebärande vissa kompetensvillkor för rätten att utöva hantverk införts, är den ifrågavarande lagstiftningen till dels såsom fallet är beträffande *Nederländerna* och *Lettland* av så nytt datum, att några egentliga erfarenheter rörande verkningarna näppeligen kunna därifrån hämtas. I andra fall åter såsom i fråga om *Polen* och *Ungern* m. fl. länder äro förhållandena i det hela så olikartade från våra svenska, att en jämförelse ställer sig vansklig.

Sammanfattningsvis vilja de sakkunniga såsom sin uppfattning framhålla, att de åtminstone hittills framkomna erfarenheterna från kompetenslagstiftningens verkningar i de anförda länderna icke giva tillräckligt stöd för genomförandet av en mera generell liknande lagstiftning i vårt land.

Därest emellertid från utländsk hantverkslagstiftning förebilder skulle hämtas för en reglering på området hos oss, synes i första rummet kunna ifrågasättas genomförande av viss kompetenskontroll i samband med hantverksföretagens införande i handelsregistret respektive aktiebolagsregistret. Enligt lagen angående handelsregister, firma och pokura av den 13 juli 1887 är envar, som vill idka handel eller annan näring, med vars utövande följer skyldighet att föra handelsböcker, pliktig att anmäla sig till införande i handelsregistret. Bokföringsskyldighet åter åligger enligt 1 § bokföringslagen av den 31 maj 1929 bl. a. den, som tillverkar eller bearbetar varor till avsalu eller på beställning eller driver reparationsverksamhet, således hantverksutövare i allmänhet, dock att enligt 2 § i lagen nu angivna yrkesutövare äro befriade från bokföringsskyldigheten, om rörelsen vanligen drives utan biträde av flera än make och barn under 16 år samt 2 andra personer. Ifall således såsom villkor för införande av en hantverksrörelse i handelsregistret skulle fordras bevis om viss kompetens i yrket, skulle kompetenskravet komma att begränsas till sådana hantverksföretag, som dreves med flera än två biträden, fränsett make och minderåriga barn, medan däremot kompetensvillkoren icke skulle komma att gälla för mindre hantverksrörelser.

Onekligen kunna vissa skäl, särskilt av humanitär art, anföras för en dylik begränsning av kompetensvånget. Å andra sidan skulle det otvivelaktigt i många fall te sig ganska egendomligt att göra en dylik åtskillnad mellan större och mindre företag. Många hantverksyrken torde till sin natur vara sådana att de väl lämpa sig för rörelse i mindre skala, ehuru de för ett tillfredsställande utövande kräva ett relativt stort mått av sakkunskap. Såsom exempel härpå må nämnas urmakare- och juvelerareyrkena. Ett yrke, för vilket behovet av kompetensbestämmelser framhållits

med särskild styrka, nämligen frisöryrket, skulle sannolikt i regel komma att lämnas helt utanför kompetensregleringen. Beaktas bör även att just den kategori av yrkesutövare, mot vilka kravet från hantverkshåll på kompetenssvång särskilt riktar sig, nämligen »bönhasar» och de, som erhållit underhållig utbildning i yrket genom korttidskurser e. dyl., i regel torde driva sin rörelse i så ringa omfattning, att de äro befriade från bokförings-skyldighet och därigenom även från registreringskyldighet. Ur hantverkarnas synpunkt skulle således föga kunna vinnas med en på här antytt sätt begränsad kompetensreglering. Av angivna skäl och då de sakkunniga såsom framgår av det ovan anförda icke heller funnit tillräckliga skäl föreligga för en allmän kompetensreglering för hantverksyrkena, ha de sakkunniga icke ansett sig böra föreslå genomförandet av ett till registreringskyldiga hantverksföretag begränsat kompetenssvång.

Olägenheterna för kundkretsen av utbud av mindervärdigt hantverksarbete. Till stöd för yrkandena om en restriktiv kompetenslagstiftning i fråga om rätten till utövandet av hantverk brukar slutligen framhållas de olägenheter och förluster, som vållas kundkretsen därigenom, att densamma förledes att anlita oskickliga eller mindre kunniga yrkesutövare, som i pris-hänseende underbjuda de verkliga yrkesmännen.

Sett i största allmänhet torde det vara svårt att godtaga detta betraktelsesätt, då det gäller alster eller tjänster av vanligen förekommande slag. Det förefaller nämligen som om det knappast skulle föreligga anledning att på hantverkets område fränkänna köparen det ansvar och den skyldighet, som eljest naturligen anses påvila honom, att själv pröva och bedöma kvaliteten och värdet av den erbjudna varan eller prestationen. I avseende å omfattningen av ifrågavarande olägenheter vilja de sakkunniga även biträda den uppfattning, som kommit till uttryck i kommerskollegii ovan omförmälda utlåtande den 6 juni 1931 (se ovan sid. 22).

Emellertid förefinnas ovedersägligen inom hantverket och detsamma närstående verksamhetsområden yrken, vid vilkas utövning otillräcklig erfarenhet eller bristande yrkesskicklighet kan anses medföra verklig risk till skada å person eller avsevärd skada å egendom. I fråga om vissa sådana yrken hava, såsom framgår av redogörelsen i kap. II, redan till allmänhetens skydd genomförts reglerande bestämmelser för rätten till yrkesutövning. De sakkunniga hava ägnat särskild uppmärksamhet åt att söka utreda, huruvida och i vilken omfattning likartade bestämmelser ur nyss angivna synpunkter kunna anses påkrävda eller önskvärda beträffande vissa andra arbetsuppgifter av hantverksmässig natur, och i så fall inom vilka yrkesområden. Resultatet av denna utredning framgår av nästföljande kapitel i de sakkunnigas betänkande.

Kap. V. Frågan om genomförande ur skyddssynpunkt av särskilda kompetensbestämmelser för vissa hantverksyrken.

För att en kompetensreglering, avseende legala kompetensvillkor för rätt till utövande av hantverksrörelse i sådana fall, där bristande yrkesutbildning eller erfarenhet kan befaras medföra risk för skada till person eller avsevärd skada å egendom, skall kunna motiveras av ren skyddssynpunkt, borde den uppenbarligen begränsas till yrken eller yrkesuppgifter, vilka för ett tillfredsställande utförande kräva ett visst minimimått av yrkesskicklighet.

I avseende å formen för genomförande av en författningsmässig reglering på området skulle det knappast vara fullt ändamålsenligt att i näringsfrihetsförordningen noga precisera de yrken eller yrkesuppgifter, för vilka särskilda kompetensföreskrifter skulle utfärdas. Med hänsyn till teknikens framsteg och den ständigt fortgående utvecklingen och ändringarna i arbetsmetoder m. m. måste det nämligen ställa sig vanskligt att på en gång i lagtext, avsedd att äga giltighet och tillämpning för längre tid framåt, fastslå området för en ur skyddssynpunkt erforderlig kompetenslagstiftning. En lämpligare utväg synes vara att i näringsfrihetsförordningen blott stipulera en mera allmän befogenhet för Kungl. Maj:t att för viss yrkesutövning, som funnes medföra uppenbar risk till liv eller hälsa eller avsevärd risk för egendom, i form av kungörelser utfärda särskilda kompetensföreskrifter. Beträffande formuleringen av en sådan befogenhet kunde emellertid lämpligen till en början vissa yrken uppräknas, för vilka kompetensvillkor ansåges böra omedelbart genomföras, vilken uppräkning därjämte skulle kunna tjäna till ledning i fråga om utsträckning av kompetensbestämmelserna till andra yrkesområden.

Vid övervägandet av frågan om de yrken och arbetsuppgifter, som ur ovan angivna synpunkter kunde anses böra bliva föremål för kompetensföreskrifter, ha de sakkunniga dels utgått från mera allmänt kända förhållanden och erfarenheter, dels tagit i beaktande från respektive yrkessammanslutningar inkomna framställningar. De yrken av hantverksmässig karaktär, som därvid upptagits till närmare prövning, ha dels avsett direkt produktiv verksamhet, dels presterandet av vissa tjänster.

Bland direkt produktiva yrken ha de sakkunniga ägnat sin uppmärksamhet åt

byggnadsyrket,

optikeryrket,

anläggningsverksamhet, avseende värme-, ventilations- och avloppsledningar m. m.,

svetsningsyrket samt
tillverkning av betongrör.

I fråga om hantverksyrken, där arbetsuppgifterna närmast avse vissa tjänster, ha uppmärksamrats

bilreparatörsyrket,
frisöryrket samt
hovslagaryrket.

De sakkunniga ha även fått mottaga framställningar om genomförande av kompetensbestämmelser för följande yrken, nämligen rörande *skomakareyrket* från skoriksförbundets yrkessektion, beträffande *vagnmakareyrket* från Skånes vagnmakeriförening m. fl. samt i avseende å *bildhuggareyrket* från Stockholms bildhuggareförening. Avskrifter av dessa framställningar närslutas som bilagor till detta betänkande (bil. 4, 5 och 6). Beträffande dessa yrken föreligga emellertid uppenbarligen icke sådana förutsättningar för kompetensreglering, som enligt de sakkunnigas ovan angivna mening böra vara för handen för genomförande av dylik reglering. Med hänsyn härtill ha de sakkunniga, som i övrigt tillfullo behjärta de svårigheter, vilka möta ifrågavarande hantverksidkare vid utöandet av deras yrken, ansett sig sakna anledning att verkställa närmare utredning rörande dessa yrken. Skulle kompetensföreskrifter för desamma anses av omständigheterna påkallade, torde de böra genomföras i form av en allmän kompetensreglering för hantverksnäringen. Motsvarande skäl, som i framställningarna åberopats till stöd för kompetenskravets genomförande, torde nämligen i större eller mindre grad förefinnas jämväl i avseende å flertalet andra hantverksyrken. Av skäl, för vilka i det föregående redogjorts, ha de sakkunniga dock icke kunnat finna en dylik reglering tillräddlig.

De framställningar om kompetensreglering i syfte att bekämpa vissa olämpliga utbildningsformer, som inkommit från representanter för konditoryrket, damskräddaryrket och möbelsnickaryrket, ha de sakkunniga tidigare haft tillfälle att behandla i samband med de s. k. kortidskurserna.

De sakkunniga övergå härefter till en redogörelse för den beträffande övriga ovannämnda yrken verkställda utredningen samt de slutsatser, vartill denna utredning givit anledning.

Byggnadsyrket. Vad först angår byggnadsyrket få de sakkunniga till en början erinra om de kompetensbestämmelser för arbetsledare vid byggnadsföretag, för vilka redogjorts i kap. II här ovan. Såsom därav framgår ha i 76 § byggnadsstadgan uppställts vissa krav på den, som utövar befattning som byggnadsledare i stad, vilka krav kunna kompletteras med ytterligare bestämmelser i byggnadsordningarna för de särskilda städerna. Enligt 82 och 83 §§ i stadgan äga föreskrifterna i fråga även tillämpning för köping samt för sådana samhällen å landsbygden, för vilka stadsplanelagens bestäm-

melser för stad gälla. För den egentliga landsbygden saknas däremot motsvarande kompetensbestämmelser.

De sakkunniga ha från nedan angivna myndigheter och organisationer införskaffat yttranden rörande behovet av nyssberörda kompetensföreskrifters tillämpning å landsbygden ävensom angående behovet av deras komplettering eller ändring i övrigt, nämligen från byggnadsstyrelsen, statens egnahemsstyrelse, svenska teknologföreningen, som bifogat ett yttrande, avgivet av vissa av dess avdelning svenska arkitektföreningen och dess avdelning för väg- och vattenbyggnadskonst utsedda representanter, svenska arkitekters riksförbund, som i avskrift bifogat yttrande jämväl av föreningen Sveriges stadsarkitekter, svenska byggnadsentreprenörföreningen samt svenska byggnadsindustriförbundet. Avskrifter av dessa yttranden bifogas (bil. 7 a—7 f). Såsom av yttrandena framgår synes en enig uppfattning råda därom, att liknande kompetensbestämmelser för ledare av byggnadsföretag, som gälla i städer och därmed likställda samhällen, böra uppställas även för byggnadsledare å landsbygden. Därvid framhåller dock statens egnahemsstyrelse, att tillgången på goda byggnadsyrkesmän å landsbygden sedan lång tid tillbaka varit knapp och att en ytterligare försämring härvidlag ägt rum genom de senaste årens konjunkturläge och städernas därav ökade behov av byggnadsfolk. Erforderliga åtgärder på området anser styrelsen därför böra än så länge syfta till en utökning av landsbygdens antal av goda arbetsledare och arbetare inom husbyggnadsfacket, för vilket syfte styrelsen föreslår inrättandet av ett ordnat lärlingsväsende även på landet, kompetensvillkor för byggmästare, som skola ha lärlingar i tjänst, samt auktorisering av byggmästare. Även stadsarkitektföreningen, i vars yttrande arkitekternas riksförbund instämt, påpekar bristen på fackmän inom byggnadsbranschen. Därjämte framhåller sistnämnda förening, liksom även teknologföreningens kommitterade, att en utsträckning av ifrågasvarande kompetensbestämmelser till landsbygden förutsätter en motsvarande utsträckning av den offentliga kontrollen över byggnadsverksamheten. Byggnadsentreprenörföreningen, vars yttrande biträdades av byggnadsindustriförbundet, ifrågasätter i avseende å bestämmelsernas tillämpning å landsbygden, huruvida icke lämplig statlig myndighet, närmast vederbörande länsstyrelse, borde äga befogenhet att vid behov ingripa och tillse, att en ansvarig arbetsledare med erforderlig kompetens utövade ledningen för byggnadsföretag av större eller mera komplicerad natur.

Vad beträffar frågan om behovet av ändring eller utökning av de nu för yrket gällande kompetenskraven anser byggnadsstyrelsen, att dessa krav äro avpassade på ett lämpligt sätt, och ej heller teknologföreningens kommitterade eller stadsarkitektföreningen anse någon ändring av fordringarna erforderlig. Däremot finner byggnadsentreprenörföreningen dessa bestämmelser för allmänt avfattade och föreslår därför mera detaljerade föreskrifter i avseende å såväl den teoretiska kunskapen som den praktiska erfarenheten.

Vidare anse teknologföreningens kommitterade, att det i 76 § sista stycket byggnadsstadgan lämnade medgivandet om eftergift från kompetensvillkoren för trähus, stenhus av en vånings höjd samt mindre betydande arbeten borde av såväl tekniska som praktiska skäl utgå och i stället i paragrafen intagas särskilda kompetensfordringar för dylika byggnader och arbeten, vilka fordringar dock kunde vara av mindre omfattning än de allmänna kompetensföreskrifterna i första stycket av samma paragraf. Däremot anser byggnadsentreprenörföreningen ifrågavarande stadgande om undantag från kompetensföreskrifterna — liksom även 76 § andra stycket byggnadsstadgan — väl avfattat och icke i behov av ändring, därvid föreningen dock framhåller, att dispens borde lämnas med urskillning, ty det kunde vid exempelvis envånings stenhus i större städer förekomma mycket invecklade förhållanden. Sistnämnda förening påpekar å andra sidan, att byggnadsstadgans kompetensbestämmelser givit anledning till ett tämligen omfattande bulvanförhållande inom byggnadsindustrien, innebärande, att en byggherre, som ej själv ville eller kunde utöva ledningen av sitt byggnadsföretag, anställde en i vederbörlig ordning godkänd person som ansvarig arbetsledare gentemot myndigheterna men bibehölle själv eller överlämnade till en icke kvalificerad person den egentliga ledningen och den fortlöpande tillsynen över arbetet. I syfte att i någon mån motverka detta missförhållande föreslår föreningen, att bestämmelsen i 75 § byggnadsstadgan därom, att för byggnadsarbete skall finnas person, som utövar ledning och tillsyn av arbetet samt är ansvarig för detsammans utförande, måtte ändras därhän, att den ansvarige arbetsledaren ålägges att *fortlöpande* utöva ledning och tillsyn över arbetet. En annan ändring i byggnadsstadgan har föreslagits av stadsarkitektföreningen, som anser, att den i stadgans 76 § andra stycke intagna allmänna anvisningen om särskilda kompetensvillkor för arbete, vars ledning kräver speciell utbildning eller erfarenhet, bör ersättas med ett mera konkret stadgande, och i sådant avseende hänvisar till den i Stockholms byggnadsordning och byggnadsordningarna för vissa andra städer intagna kompletterande bestämmelsen i ämnet.

Vad angår frågan om särskilda kompetensföreskrifter för hantverkare och arbetare inom byggnadsindustrien ha i de avgivna yttrandena dylika föreskrifter i allmänhet icke ansetts erforderliga. Sålunda framhåller byggnadsstyrelsen, att enligt dess erfarenhet skäl knappast föreläge att stadga speciell kompetens för dylik hantverkare. Stadsarkitektföreningen anser det varken nödvändigt eller tillrådligt att ställa fordran på viss utbildning för den hantverksmässiga yrkesutövningen utom för vissa specialarbeten såsom elektriska anläggningar, rörledningsarbeten och möjligen mera krävande järnkonstruktioner, medan teknologföreningens kommitterade framhålla önskvärdheten av att kompetensföreskrifter liknande dem, som gälla för elektriska installationsarbeten, utfärdas för följande arbetsuppgifter inom byggnadsverksamheten, nämligen anläggning av vatten- och avloppsledning-

gar, värme- och ventilationsanläggningar, gasinstallationer, järnkonstruktioner, svetsningsarbeten, betongarbeten samt grundläggningsarbeten.

De sakkunniga hava av de framförda synpunkterna kommit till den övertygelsen, att en tillämpning av stadssamhällellens kompetensbestämmelser för byggnadsledare å den egentliga landsbygden i många fall är av behovet påkallad. Det ligger i sakens natur, att den för en byggnads uppförande erforderliga sakkunskapen i stort sett är densamma vare sig byggnaden uppföres i stad eller på landet, och de risker, som kunna föranledas av att ett byggnadsföretag blivit oriktigt utfört, äro även i huvudsak enahanda oavsett byggnadens belägenhet. Med de utvidgade kommunikationsmöjligheter, som de senaste decenniernas utveckling medfört, lärers även större byggnader, exempelvis fabriksanläggningar, numera oftare än förr uppföras å landsbygden. Erinras må särskilt om den bebyggelse, som ofta uppkommer utanför städers och andra samhällens områden men i omedelbar anslutning till stadsbebyggelsen. Någon väsentlig skillnad mellan sådana förstadsbildningar och stadsbebyggelsen torde i allmänhet icke förefinnas och det torde knappast kunna bestridas, att ett behov av att kunna ställa samma krav på byggnadsledare utanför stadsgränsen som innanför densamma i många fall gjort sig gällande.

Det står således för de sakkunniga klart, att tillämpning å landsbygden av de i städer och därmed jämförliga samhällen gällande kompetensbestämmelserna för byggnadsledare bör möjliggöras. De sakkunniga ha därför ansett sig böra i förevarande betänkande framlägga förslag i sådant hänseende. Stadgande av åsyftad innebörd synes lämpligen kunna intagas under en särskild paragraf, förslagsvis 116 a, i gällande byggnadsstadga. De sakkunniga ha emellertid icke funnit en ovillkorlig kompetensreglering för byggnadsledare å landet nödvändig utan ha, i anslutning till byggnadsentreprenörföreningens förslag, ansett det lämpligen kunna överlämnas åt vederbörande länsstyrelse att avgöra, när sådan byggnadsverksamhet å en ort förekommer, att en reglering av vederbörande byggnadsledares kompetens kan anses påkallad. Någon motivering av de i förslaget intagna bestämmelserna synes i övrigt icke erforderlig utan tillåta de sakkunniga sig att beträffande dessa bestämmelser hänvisa till författningsförslaget.

De sakkunniga ha i anslutning till nyssberörda tillägg till byggnadsstadgan även till behandling upptagit övriga framkomna förslag till ändringar i stadgans kompetensbestämmelser. Vad först angår den av byggnadsentreprenörföreningen föreslagna ändringen av 75 § byggnadsstadgan i syfte att förhindra bulvanförhållande vid byggnadsföretag ha de sakkunniga funnit densamma fullt befogad och ha därför även framlagt förslag till ändring av paragrafen i enlighet med föreningens yrkande. Även det av föreningen Sveriges stadsarkitekter föreslagna tillägget till 76 §, avseende att närmare angiva vissa specialarbeten inom byggnadsbranschen, som kräva särskild utbildning, ha de sakkunniga ansett lämpligt. Förslag till sådant tillägg har

därför utarbetats. Avfattningen överensstämmer med motsvarande i byggnadsordningen för Stockholms stad intagna föreskrift (§ 65 mom. 3 byggnadsordningen). Enligt förslaget skulle det ankomma på byggnadsnämnden att bestämma, när särskild utbildning skall påfordras av ledare för ifrågavarande arbeten. Vid bifall till förslaget skulle därjämte bestämmelsen i nuvarande andra stycket av paragrafen kvarstå efter viss omarbetning, som framgår av förslaget.

De sakkunniga ha däremot ställt sig mera tveksamma gentemot teknologföreningens kommitterades förslag om att den i 76 § sista stycket medgivna eftergiften från kompetensbestämmelserna skulle borttagas. Otivelaktigt förekomma i stad byggnadsarbeten av så ringa omfattning — exempelvis garage å tomt i villasamhälle — att särskilda kompetenskrav å ledare för desamma icke med de sakkunnigas utgångspunkter för en kompetensreglering kunna upprätthållas. Skulle kompetensbestämmelserna för byggnadsledare enligt sakkunnigas förslag i viss utsträckning bliva tillämpliga även å landsbygden, förefaller det alldeles uppenbart, att viss eftergift vid tillämpningen av desamma bör vara möjlig. Det torde sålunda vara tämligen vanligt, att lantbefolkningen själv uppför mindre uthus o. dyl. eller överlämnar sådant arbete åt personer utan egentlig fackmässig utbildning. Likaledes lär det numera ganska ofta förekomma, att bostadshus av viss typ (s. k. »Borohus» m. fl.), vid vilkas uppförande byggnadsarbetet till väsentlig del omfattar sammansättning av fabriksmässigt förfärdigade byggnadsdelar, uppföras utan någon fackman som arbetsledare. Ett tvång att i sådana fall alltid nödgas anlita fackmän skulle utan tvivel medföra en avsevärd ökning av kostnaderna utan något påvisbart gagn. De sakkunniga anse sig sålunda icke kunna förorda ett upphävande av ifrågavarande bestämmelse. Däremot synes en ändring av densammas ordalydelse i syfte att möjliggöra en mera smidig tillämpning vara befogad. Med hänsyn härtill ha de sakkunniga, såsom framgår av förslaget, verkställt en omarbetning jämväl av ifrågavarande författningsrum, enligt vilken för byggnadsarbete av mindre omfattning skulle få i byggnadsordningen medgivna eftergift i fråga om de föreskrivna kompetensvillkoren.

Vad slutligen angår det av teknologföreningens kommitterade framställda förslaget om särskilda kompetensbestämmelser jämväl för vissa byggnadsindustrien närstående hantverksyrken komma de sakkunniga att nedan närmare behandla denna fråga såvitt angår utförande av rörledningar samt svetsningsarbeten. I fråga åter om behovet av kompetensvillkor för utförande av järnkonstruktioner samt betong- och grundläggningsarbeten torde detsamma kunna tillräckligt tillgodoses genom det ovan föreslagna tillägget till 76 § byggnadsstadgan.

Optikeryrket. Yttranden rörande behovet av kompetensföreskrifter för optikeryrket ha införskaffats från specialoptikernas riksförbund och svenska

optiker-föreningen (bil. 8 a—8 b). Båda sammanslutningarna ha visserligen principiellt ansett det önskvärt, att kompetenslagstiftning för yrket komme till stånd, men å andra sidan, bland annat med hänsyn till att det förefintliga antalet kompetenta optiker vore för ringa för att en dylik lagstiftning nu skulle kunna genomföras utan stora nackdelar för allmänheten, icke funnit sig kunna för närvarande framlägga förslag i ämnet.

Härefter har på hemställan av de sakkunniga medicinalstyrelsen avgivit yttrande i frågan och därvid överlämnat avskrift av yttrande jämväl från svenska oftalmologförbundet (bil. 8 c) samt i likhet med detta förbund uttalat, att ett icke-kompetent utövande av optikeryrket icke kunde medföra våda för ögonskada eller ögonsjukdom, varvid styrelsen dock tagit hänsyn allenast till det rent hantverksmässiga utövandet av yrket.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit ha *de sakkunniga* icke ansett sig böra föreslå införandet av kompetensbestämmelser såsom undantagslöst villkor för rätt till utövande av detta yrke. Behovet av att mera kvalificerade utövare av yrket särskilt utmärkas synes kunna i nödig utsträckning tillgodoses genom det skydd för mästarbrev inom yrket, vartill de sakkunniga i det följande återkomma.

Rörläggaryrket. Yttranden rörande behovet av kompetensreglering för rörläggaryrket, varmed här avses gasinstallationer samt anläggning av vatten- och avloppsledningar, värmeledningar och ventilationssystem, ha de sakkunniga införskaffat från svenska värme- och sanitetstekniska föreningen samt Sveriges rörledningsfirmors förening (bil. 9 a—9 b). Av dessa föreningar inskränker den förra sig i huvudsak till att hänvisa till den senares yttrande. Rörledningsfirmornas förening åter uttalar sig för införandet av legala kompetensvillkor för yrket och framhåller till stöd härför bland annat, att felaktigt utförda anläggningar kunna medföra betydande ekonomiska förluster och även innebära stora risker. I sistnämnda hänseende anföres särskilt, att en värmeledning kunde så utföras, att risk för liv och egendom föreläge, exempelvis genom uteslutande eller felaktig koppling av erforderliga säkerhetsapparater; en vattenledning kunde av okunnighet utföras så, att vattnet vid tappningsstället framkomme förorenat av smittoämnen, samt en avloppsledning läggas så, att ett större eller mindre samhälle utsattes för sanitära vådor. Föreningen uttalar sig därjämte beträffande vilka delar av yrket, kompetensregleringen borde avse, kompetensfordringarnas omfattning samt vilken myndighet, som lämpligen kunde meddela nödig auktorisation.

Vid bedömandet av spørsmålet, huruvida legal kompetensreglering för yrket kan anses påkallad med hänsyn till de med ett inkompetent utövande av detsamma förbundna riskerna, må i första hand beaktas, att, såsom även de båda hörda föreningarna påpekat, kontroll från det allmännas sida redan i viss utsträckning utövas över de ur risksynpunkt sannolikt viktigaste grenarna av yrket. De sakkunniga syfta härvid på de entreprenörsbestämmelser

för anläggning av gas-, vatten- och avloppsledningar i städer och stadsliggande samhällen, varom närmare redogjorts i kap. II. Rörledningsfirmornas förening påpekar även, att intet kommunalt eller enskilt gasverk, vattenverk eller avloppsverk lär tillåta någon, som icke av verket på förhand godkänts, att taga befattning med sådana ledningar. Man synes med hänsyn härtill ha befogad anledning att förutsätta, att genom nämnda bestämmelser tillfredsställande sörjts för eliminering av de risker, som kunna uppkomma genom ett inkompetent utövande av dessa yrkesgrenar.

Även beträffande övriga grenar av yrket kan otvivelaktigt vissa säkerhets-synpunkter anföras till stöd för ett kompetenskrav. Huruvida dessa synpunkter kunna anses tillräckliga för att motivera genomförandet av en legal reglering på området, synes däremot mera tveksamt. *De sakkunniga* ha emellertid kommit till den uppfattningen, att inom detta yrke slarv eller vårdslöshet i arbetet kan medföra risker för skadegörelse i väl så hög grad som ett inkompetent utövande av yrket. Med andra ord skulle vid utövande av detta yrke omsorg och noggrannhet *ur säkerhetssynpunkt* vara av lika stort eller ännu större betydelse än viss utbildning i yrket. I viss mån torde arbetets beskaffenhet berättiga till ett sådant antagande. Frånvaron av kännedom om fall där skadegörelse uppkommit på grund av bristande kompetens vid utförande av rörledningsarbete synes även giva stöd åt denna de sakkunnigas uppfattning. Med fästat avseende på nu anförda förhållanden ha de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att det allmännas liksom även kundkretsens intressen lämpligen kunna tillgodoses genom den auktorisation i viss mån av den fullt kompetente yrkesutövaren, som genomförandet, på sätt i följande kapitel närmare föreslås, av legala bestämmelser om utfärdande och innehav av mästarbrev inom yrket skulle innebära. De sakkunniga få anledning i det följande återkomma härtill.

Svetsningsyrket. Rörande frågan om införande av kompetensbestämmelser för svetsningsyrket har yttrande införskaffats från den till ingenjörsvetenskapsakademien anslutna svetskommissionen (bil. 10 a). Däri lämnas vissa uppgifter rörande inom kommissionen i närmaste kontakt med vederbörande statliga myndigheter — särskilt yrkesinspektionen och järnvägsstyrelsen — pågående arbete för genomförande av normalbestämmelser för svetsning, innebärande bland annat uppställande av kompetensvillkor för utförande av svetsningsarbeten. Genom bestämmelserna avses att reglera svetsning inom sådana verksamhetsområden, där säkerhetssynpunkten ansetts påkalla särskilda försiktighetsmått, nämligen svetsning å *dels* ångpannor och andra kärl under tryck, *dels* rullande järnvägsmateriel och *dels* broar och andra byggnadskonstruktioner. Såsom närmare angivits i kap. II har såsom resultat av detta arbete socialstyrelsen i egenskap av yrkesinspektionens chefsmyndighet den 22 november 1937 utfärdat dylika normalbestämmelser rörande svetsning av sådan ångpanna, kokare eller annat kärl

under tryck, som genom explosion kan förorsaka olycksfall. Sedan chefsmyndigheten över yrkesinspektionen övergått å riksförsäkringsanstalten, har denna genom cirkulär den 15 oktober 1938 föreskrivit, att nämnda normalbestämmelser skulle träda i kraft den 1 januari 1939, samt i anslutning därtill meddelat vissa kompletterande föreskrifter i ämnet. Transumt av ifrågasvarande bestämmelser och cirkulär i vad de avse kompetensfordringar för utövande av svetsning bifogas (bil. 10 b). Enligt vad de sakkunniga under hand inhämtat från svetskommissionen tillämpas även numera inom järnvägsstyrelsen liknande bestämmelser för godkännande av svetsningsarbeten å rullande järnvägsmateriel utan att de dock ännu torde vara formellt fastställda. Vad däremot angår svetsning å broar och andra byggnadskonstruktioner läser arbetet med uppgörande av förslag till normalbestämmelser här för ännu icke hava slutförts inom kommissionen.

Enligt *de sakkunnigas* uppfattning förekommer inom svetsningsyrket otvivelaktigt arbetsuppgifter av så riskfylld och krävande natur, att legal kompetensreglering för desamma såsom villkor för arbetets utförande ur säkerhetssynpunkt är väl motiverad. Då emellertid genomförandet av bestämmelser i ämnet, i den mån så befunnits erforderligt, redan i viss utsträckning utfärdats och i övrigt äro under förberedande genom närmast intresserade myndigheter och fackinstitutioner, anse sig de sakkunniga sakna anledning att här framlägga förslag i ämnet men vilja samtidigt uttala såsom ett önskemål, att, sedan de nämnda förberedande utredningarna genom närmast intresserade myndigheter och sakkunniga organ slutförts, en allmän kodifiering av hithörande föreskrifter måtte åvägabringas.

Tillverkning av betongrör. Frågan om kompetensbestämmelser för detta yrke ha de sakkunniga upptagit på grund av en från svenska cementvarufabrikanternas riksförbund inkommen skrivelse i ämnet (bil. 11 a), däri bland annat göres gällande, att för det allmänna stora värden stode på spel genom användandet av underhaltiga cementvaror till betongrör för kloakledning. Därjämte framhålles behovet av legala kompetensfordringar för tillverkning av sådana rör.

I anledning av skrivelsen ha yttranden inhämtats från lantbruksstyrelsen, byggnadsstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen (bil. 11 b—11 d). Intet av dessa ämbetsverk har emellertid kunnat vitsorda, att ur de synpunkter, de sakkunniga anlagt på förevarande spörsmål, tillräckliga skäl skulle förefinnas för införande av kompetensbestämmelser för yrket.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit ha *de sakkunniga* icke ansett sig böra för närvarande framlägga förslag i angivna hänseende beträffande detta yrke.

Bilreparatörsyrket. På begäran av de sakkunniga har bilverkstädernas riksförbund i skrivelse den 15 juli 1936 (bil. 12 a) bland annat utvecklat sina

synpunkter rörande behovet av kompetensföreskrifter för utförande av bilreparationer. I skrivelsen redogöres särskilt för de olycksfallsrisker, som kunna uppstå genom ett inkompetent och oansvarigt reparationsarbete, och redovisas för ett flertal olycksfall eller olyckstillbud, som uppkommit till följd av underhaltigt eller felaktigt utförda reparationer. Förbundet uttalar slutligen önskemålet, att legala kompetensvillkor måtte uppställas för utövande av yrket. I en senare skrivelse (bil. 12 b) har förbundet framlagt förslag rörande de arbetsuppgifter inom yrket, som ansåges böra inordnas under en kompetenslagstiftning ävensom beträffande de minimikrav i fråga om utbildning och praktik, som borde uppställas för förvärvande av rätt till självständig yrkesutövning.

I anledning av förbundets skrivelser ha de sakkunniga inhämtat yttranden i frågan från motormännens riksförbund, Sveriges trafikbilägares riksorganisation och föreningen för gemensamt lagenligt trafikförsäkringsansvar (bil. 12 c—12 e). I anledning av vad sistnämnda förening anfört har bilverkstädernas riksförbund inkommit med ytterligare en skrift i ämnet (bil. 12 f). Vidare ha svenska automobilhandlareföreningen, aktiebolaget Volvo, Ford Motor Company aktiebolag och General Motors nordiska aktiebolag på begäran av de sakkunniga yttrat sig i ämnet (bil. 12 g—12 j). Även svenska automobiltarifföreningen och kungl. automobilklubben ha beretts tillfälle att yttra sig utan att dock ha begagnat sig härav. Av de hörda sammanslutningarna och företagen anse motormännens riksförbund, automobilhandlareföreningen och General Motors aktiebolag, att kompetensbestämmelser för yrket böra införas, och åberopa till stöd härför i huvudsak de risker, som kunna föranledas av ett inkompetent utförande av bilreparationer. Trafikbilägarnas organisation finner det även i och för sig önskligt, att legala kompetensvillkor kunde införas för yrket, men framhåller tillika, att en eventuell kompetenslagstiftning under inga omständigheter borde få en sådan avfattning, att hinder därigenom skulle uppstå för utövare av yrkesmässig trafik att själv eller genom anställda arbetare utföra reparationer eller för förare av fordon i yrkesmässig trafik att avhjälpa under färd uppstående felaktigheter.

Genomförandet av en reglering på området har däremot avstyrkts av föreningen för trafikförsäkringsansvar, aktiebolaget Volvo och Ford Motor Company. Försäkringsföreningen framhåller till stöd härför under åberopande av vissa siffror från statistiska centralbyråns statistik över olyckor vid trafik med motorfordon 1935 och 1936, att den officiella statistiken icke gäve belägg för en förmodan, att olyckor i större antal inträffat på grund av yrkesmässigt men osakkunnigt utförda bilreparationer, vilket även överensstämde med trafikförsäkringsanstalternas erfarenheter från skaderegleringsarbetet. Där vore knappast några fall kända, vid vilka en olycka bevisligen föranletts av motorfordons bristfällighet, uppkommen genom oskickligt arbete på reparationsverkstad. Föreningen gör därjämte gällande, att

införandet av kompetensvillkor för yrket måhända skulle kunna få en motsatt verkan än den åsyftade, nämligen en ökning av riskmomentet, när bilägarna, i den mån en reglering på området komme att nedbringa antalet verkstäder särskilt å landsbygden och medföra ökning av verkstädernas reparationspriser, kunde bliva frestade att i ökad utsträckning själva eller med tillhjälp av helt yrkesovant folk utföra reparationsarbeten. Föreningen anser även, att en kompetensreglering inom ifrågavarande bransch sannolikt skulle bliva förenad med särskilda svårigheter på grund av branschens heterogena natur och utvecklar närmare sin uppfattning härutinnan. Aktiebolaget Volvo åter anser, att de reparationer, som skulle kunna medföra risk för skada till person eller allvarlig skada till egendom — främst fastsättande av styrinrättning med länkstång och styrarmar samt påsättande av hjul — i allmänhet icke fordra någon särskild kompetens utan endast noggrannhet och ansvarskänsla och därjämte lätt kunna utföras av vagnägaren själv.

I sina påminnelser över trafikförsäkringsföreningens yttrande framhåller bilverkstädernas riksförbund bland annat, att en kompetensreglering, som endast toge sikte på yrkesmässig reparationsverksamhet men i övrigt medgäve vem som helst att befatta sig med bilreparationer skulle vara av föga värde. Att ett absolut förbud för annan än behörig reparatör att utföra dylika reparationer skulle vara den bilägande allmänheten till hinder, kunde förbundet icke finna, när i § 26 mom. 2 motorfordonsförordningen medgäves, att bristfälligt fordon finge framföras till närmast belägna plats för skadans avhjälpande, om uppenbar fara ej vore därmed förenad. Förbundet har slutligen i två ytterligare skrivelser lämnat de sakkunniga uppgifter angående felaktigt utförda bilreparationer (bil. 12 k—12 l).

I avseende å omfattningen av de under åren 1935, 1936 och 1937 inom landet inträffade automobilolyckor, som förorsakats av motorfordonets beskaffenhet, ha de sakkunniga från de av statistiska centralbyrån utgivna årsredogörelserna för olyckor vid trafik med motorfordon inhämtat följande uppgifter.

Motortrafikolyckor, vid vilka fordonets beskaffenhet varit huvudorsak.

<i>Orsaker:</i>	1935	1936	1937
Bromsarna eller styrinrättningen eller lyktorna i olag	327	263	260
Motorstopp.....	18	14	17
Punktering.....	62	61	81
Annat	59	52	70
Summa	466	390	428
Totala antalet olyckor.....	10 820	12 382	14 128
Ovannämnda i procent av totala antalet	4·3	3·1	3·0

Av uppgifterna framgår, att antalet olyckor, vid vilka motorfordonets beskaffenhet utgjort huvudorsaken, under angivna tre år uppgått till resp. 466, 390 och 428, motsvarande resp. 4·3, 3·1 och 3·0 procent av totala antalet

olyckor samma år. Av de redovisade fallen har övertvägande antalet eller resp. 327, 263 och 260 tillskrivits fel på bromsarna, styrinrättningen eller lyktorna.

Det torde emellertid vara uppenbart, att man icke av dessa uppgifter kan draga några bestämda slutsatser rörande antalet olyckor, som förorsakats av felaktigt utförda reparationer. Givetvis kunna uppgifterna ännu mindre lämna någon ledning för en uppskattning rörande huru många av dessa olyckor, som föranletts av reparatörens okunnighet eller bristande erfarenhet, och några tillförlitliga statistiska uppgifter i sådant hänseende torde icke heller i övrigt kunna framskaffas.

Emellertid torde genom de av bilverkstädernas riksförbund lämnade upplysningarna hava blivit tillräckligt påvisat, att allvarliga risker kunna uppstå till följd av ett inkompetent utfört reparationsarbete å automobilerna. *De sakkunniga* ha även från början varit inställda på att bilreparatörsyrket måste anses tillhöra de hantverksgrenar, beträffande vilka kompetensreglering borde allvarligt övertvägas. Efter hand som utredningen fortskridit har emellertid viss tveksamhet uppstått beträffande lämpligheten och genomförbarheten av en reglering innebärande kompetenskrav såsom oefftergivligt villkor för yrkets utövande. Sålunda torde man icke kunna förneka, att vissa av de arbetsuppgifter inom yrket, som äro särskilt ägnade att medföra risker vid ett oriktigt utförande, exempelvis utbyte av ett hjul mot ett annat, fastkruvande av muttrar m. m., äro av så enkel beskaffenhet, att viss utbildning eller erfarenhet knappast kan innebära någon som helst garanti för ett mera tillfredsställande utfört arbete. Vidare inställer sig frågan, huruvida en eventuell kompetensreglering för yrket skall begränsas till yrkesmässigt utövande av reparationer eller även innefatta förbud för den enskilde vagnägaren eller föraren att verkställa erforderliga reparationer å sin vagn. Därest säkerhetssynpunkten anses avgörande för kompetenskravets uppställande, synes det, i likhet med exempelvis elektriska installationsarbeten, nödvändigt att låta regleringen omfatta även den icke yrkesmässiga bilreparationsverksamheten. Å andra sidan skulle ett förbud för annan än auktoriserad reparatör att verkställa reparationer otvivelaktigt medföra mycket betänkliga praktiska och ekonomiska konsekvenser för bilägarna och särskilt för den yrkesmässiga person- och lastbilstrafiken. Beaktas må även, att det säkerligen mången gång skulle komma att stöta på stora svårigheter för en trafikant, särskilt vid trafik å landsbygden, att vid tillfälligt uppkommande behov av reparation kunna anträffa en behörig reparatör.

De sakkunniga ha på grund av ovan angivna synpunkter icke ansett sig kunna förorda en kompetensreglering för yrket utan att samtidigt förutsätta vissa lättnader för den icke yrkesmässiga reparationsverksamheten särskilt i fråga om vissa mera enkla reparationsarbeten. Men en sålunda begränsad kompetenslagstiftning skulle ur säkerhetssynpunkt knappast i någon högre grad skapa ökad trygghet och ej heller ur yrkesutövarnas synpunkt innebära någon egentlig vinst. Såsom ovan nämnts har även bilverkstädernas riksför-

bund framhållit, att föga skulle vara att vinna genom en sådan lagstiftning. Med hänsyn härtill synes man i första hand böra undersöka möjligheterna att med andra medel än genom införande av kompetens tvång skapa ökad trygghet för ett sakkunnigt utövande av bilreparationsyrket. De sakkunniga skola senare återkomma härtill.

Frisöryrket. Såsom de sakkunniga i kap. IV vid behandlingen av korttidskurserna inom vissa hantverksyrken meddelat ha svenska frisörföreningen och svenska frisörarbetarförbundet i skrivelser till de sakkunniga (bil. 2 a—2 b) hemställt om införande av kompetensbestämmelser för frisöryrket i syfte att förhindra den mindervärdiga utbildning i yrket, som i stor omfattning bedreves genom dylika kurser. Frisörföreningen gör därjämte gällande, att yrkets utövande av okunniga personer innebure en fara för allmänheten. Särskilt vid damfrisöryrkets utövande måste man nämligen i stor utsträckning använda sig av elektriska apparater samt kemikalier, såsom permanentapparater, högfrekvensapparater, massageapparater och hårtorkningsapparater, vilka i händerna på undermåligt fackutbildat folk kunde utgöra en allvarlig fara såväl för vederbörande själva som framför allt för den del av allmänheten, som frekventerade de affärer, där personer med dylik utbildning hade anställning. Därjämte uppgives, att olyckor och olyckstillbud inträffat, när sådan apparatur satts i okunniga händer. Liknande synpunkter framhålles av frisörarbetareförbundet. Frisörföreningen har därjämte i ytterligare tvenne skrivelser i ämnet av den 3 juni och 14 oktober 1937 (bil. 13 a—13 b) närmare utvecklat sin uppfattning i hithörande frågor. I sistnämnda skrivelse angives därjämte vissa arbetsuppgifter, vilka enligt föreningens mening i första hand krävde legala kompetensfordringar.

För att få utrönt i vilken utsträckning olycksfall inträffat vid utövande av frisöryrket och särskilt på grund av ett inkompetent utövande av yrket ha de sakkunniga inhämtat yttrande dels från medicinalstyrelsen och dels från försäkringsaktiebolagen Skandia och Freja samt försäkringsaktiebolaget Skandinavien (bil. 13 c—13 e). Från intetdera hållet har emellertid erhållits stöd för påståendet, att större skador skulle ha uppstått på grund av ett inkompetent utövande av ifrågavarande yrke. Medicinalstyrelsen, som verkställt en ingående utredning i ämnet, har kommit till den uppfattningen, att skador, varom här är fråga, vare sig de kunna tillskrivas bristande kompetens hos yrkesutövarna eller ej, endast i rena undantagsfall komma till behandling å sjukvårdsinrättning, varjämte styrelsen uttalat, att legala kompetensfordringar för rätt att utöva frisöryrket för närvarande icke kunde anses motiverade av medicinska skäl.

De sakkunniga ha av den förebragta utredningen icke blivit övertygade om att några mera avsevärda risker för skada å person eller egendom uppkommit till följd av att personer med bristfällig utbildning utöva ifrågavarande yrke. I den mån dylika risker förefinnas torde de till huvudsaklig

del hänföra sig till användandet av elektriska apparater såsom onduleringsapparater o. dyl. ävensom till användningen av lätt flyktiga och i hög grad eldfarliga vätskor såsom eter. De sakkunniga anse sig emellertid böra fästa uppmärksamheten därpå, att numera en synnerligen noggrann kontroll över allt elektriskt materiel utövas genom den av Kungl. Maj:t auktoriserade svenska elektriska materielkontrollanstalten. Jämlikt Kungl. Maj:ts kungörelse den 26 april 1935 (nr 138) angående kontroll av viss elektrisk materiel äger därjämte kommerskollegium befogenhet att meddela föreskrift, att materiel, som vid elektriska starkströmsanläggningar nyttjas företrädesvis inomhus och utgöres av installationsmateriel eller bruksföremål, skall vara för användning godkänd av materielkontrollanstalten. Med hänsyn härtill synes möjlighet finnas att på annat sätt än genom införande av kompetensvång förhindra uppkomsten av risker vid användandet av elektriska apparater inom frisöryrket. Även de risker, som kunna vara förbundna med användandet av vissa kemikalier o. dyl., torde på ett enklare och även mera ändamålsenligt sätt kunna undvikas genom förbud eller särskilda försiktighetsföreskrifter vid användandet. Till följd härav ha de sakkunniga enligt de principer för bedömandet av behovet av kompetensreglering, de sakkunniga uppställt, ansett sig icke böra föreslå dylik reglering för frisöryrket.

Hovslagaryrket. De sakkunniga ha redan i föregående kapitel vid behandlingen av korttidskurserna lämnat en redogörelse för den utredning, som verkstälts rörande behovet av kompetensbestämmelser för hovslagaryrket. Såsom därav framgår ha varken lantbruksstyrelsen eller veterinärhögskolans styrelse ansett sig kunna förorda genomförande av sådana bestämmelser för yrket. Även *de sakkunniga* ha med hänsyn till vad under utredningen framkommit ansett sig sakna tillräcklig anledning att föreslå kompetensreglering för detta yrke.

Sammanfattning.

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen ha de sakkunniga endast i avseende å byggnadsyrket ansett sig böra föreslå nya bestämmelser, avseende kompetensfordringar för yrkets utövande. Dessa skulle för detta yrkes vidkommande i huvudsak innebära viss skärpning av de för byggnadsledare i stad och liknande samhällen i byggnadsstadgan intagna behörighetsbestämmelserna samt befogenhet för vederbörande länsstyrelse att förordna om samma bestämmelsers tillämpning å landsbygden. Av övriga behandlade yrken ha de sakkunniga av angivna skäl icke ansett sig böra föreslå särskilda kompetensbestämmelser för optikeryrket, svetsningsyrket, betongrörstillverkning, frisöryrket eller hovslagaryrket. Beträffande rörläggaryrket och bilreparatörsyrket ha de sakkunniga däremot ställt sig mera tveksamma,

huvuvida icke med de utgångspunkter, de sakkunniga ansett sig böra anlägga för kompetensbehovets bedömande, dylika bestämmelser borde genomföras.

Med hänsyn till den begränsade omfattning en kompetensreglering enligt de sakkunnigas uppfattning sålunda i vart fall skulle erhålla synes emellertid tillräcklig anledning knappast förefinnas att i *näringsfrihetsförordningen* intaga en sådan befogenhet för Kungl. Maj:t att utfärda kompetensföreskrifter, som de sakkunniga i detta kapitel inledningsvis angivit. I den mån kompetensreglering skulle ifrågakomma, synes lämpligen riksdagens medverkan vid bestämmelsernas utfärdande i varje särskilt fall böra förutsättas. De sakkunniga anse sig därför icke böra framlägga förslag till den åsyftade ändringen i *näringsfrihetsförordningen*.

Vad härefter angår rörläggaryrket och bilreparatörsyrket ha de sakkunniga visserligen funnit vissa risker vara förbundna med utövningen av dessa yrken, vilka risker i och för sig skulle kunna motivera införande av kompetensvillkor för yrkena. Å andra sidan ha de sakkunniga emellertid ansett vissa andra synpunkter tala mot uppställandet av dylika villkor. I avseende å rörläggaryrket har sålunda ifrågasatts, huruvida med hänsyn till arbetets art kompetensvångets genomförande verkligen skulle kunna medföra ökad garanti mot skador till följd av felaktigheter vid yrkesutövningen. I fråga om bilreparatörsyrket synes däremot i avseende å vissa yrket tillhörande arbetsuppgifter en dylik garanti i viss utsträckning kunna vinnas genom en kompetensreglering. Å andra sidan skulle en sådan reglering, därest den genomfördes utan inskränkningar, otvivelaktigt medföra mycket betydande nackdelar i främsta rummet för trafikanterna. Om man åter medgäve sådana lättnader i kompetensvånget, som skulle bli nödvändiga för att undvika nämnda nackdelar, skulle bestämmelserna knappast bli tillräckligt effektiva och omfattande för att kunna tillfredsställande fylla det avsedda syftet.

Med hänsyn till angivna omständigheter ha de sakkunniga ansett, att i första hand andra till buds stående möjligheter att åstadkomma ökad trygghet för allmänheten att vid anlitan av yrkesmän av nu ifrågavarande slag kunna få utfört ett tillfredsställande och sakkunnigt arbete böra prövas innan kompetensvång genomföres. I sådant avseende få de sakkunniga fästa uppmärksamheten på en i Norge införd offentlig auktorisation av bilverkstäder. En närmare redogörelse för det därvid tillämpade systemet kan inhämtas av den för vederbörande auktorisationsnämnd gällande instruktionen (se bil. 16). Att märka är, att denna auktorisering är av helt frivillig natur. I och för sig medför den således ingen särskild företrädesrätt för de auktoriserade företagen att befatta sig med bilreparationer. Med auktorisationen avses att säkerställa ett gott och pålitligt bilreparationsarbete och densamma anses förläna auktoriserade verkstäder ett offentligt erkännande såsom fackmässigt sett tillförlitliga yrkesutövarer.

Ehuru de i Norge fastställda reglerna och villkoren för auktorisationens erhållande måhända icke utan vidare kunna överföras på svenska förhål-

landen, synes dock även hos oss en genom det offentligas försorg meddelad auktorisation eller utmärkelse kunna fylla en uppgift såsom en offentlig anvisning på yrkesutövare med tillfredsställande erfarenhet och kunnighet i yrket.

Den nu angivna auktorisationen synes lämpligen kunna införas i viss mån parallellt med och utgöra ett speciellt fall av den statliga sanktioneringen av mästarbrev inom hantverksyrkena i allmänhet, varom de sakkunniga i nästföljande kapitel framlägga närmare förslag.

Kap. VI. Förslag om statligt skydd för mästarbrev inom hantverksyrkena.

Ehuru de sakkunniga, av skäl som ovan anförts, icke ansett sig kunna förorda införandet av ett system, innebärande förbud för andra än dem, som arbetat viss tid i yrket och avlagt vissa prov, att idka hantverksrörelse, ha de därmed ingalunda velat underkänna det berättigade i kravet från den allsidigt utbildade hantverkarens sida på ett även offentligt erkännande av hans förvärvade yrkesskicklighet. Ur konsumentsynpunkt kan det även ofta nog framstå såsom ett verkligt önskemål att erhålla en viss, så att säga auktoritativ ledning vid utseendet av den mest lämpliga yrkesmannen att anförtro en beställning eller uppdrag, fallande inom ett hantverksmässigt arbetsområde.

En lämplig åtgärd för vinnande av detta syfte anse de sakkunniga vara ett starkare hävdande än hittills av beteckningen och begreppet »mästare» inom hantverket. Detta skulle kunna ernås genom införande av legalt sanktionerad mästartiplomering och legalt skydd mot missbruk av diplomerna eller *mästarbreven*. Såsom framgår av den i det föregående lämnade översikten över utländsk hantverkslagstiftning tillämpas en sådan ordning — stundom i samband med legalt skydd även för själva mästartiteln, såsom fallet är i Danmark och Schweiz — bl. a. i länder där ett obligatoriskt kompetenskrav för rätten till utövning av hantverk icke införts.

Tanken på införande av en författningsmässigt reglerad ordning för tilldelande av mästarbrev är, såsom framgår av den i kap. I lämnade redogörelsen för tidigare utredningar i ämnet, icke heller ny för Sveriges vidkommande. Den framfördes i ett på uppdrag av dåvarande chefen för handelsdepartementet i maj 1930 utarbetat preliminärt utkast till näringslag och förordades, såsom redan nämnts, i kommerskollegii ovanciterade utlåtande av den 6 juni 1931. Departementschefen uttalade även vid sin föredragning av hithörande ärenden i statsrådet den 27 november 1931

sympati för tanken om införande av auktoritativa mästarbrev, men ansåg förutsättningen härför vara, att saken någorlunda enigt omfattades av hantverkarna själva. Utfärdandet av en förordning i berörda syfte i huvudsaklig överensstämmelse med det då uppgjorda förslaget syntes böra ankomma på Kungl. Maj:t i administrativ ordning och ställdes även i utsikt, därest de angivna förutsättningarna därför föreläge.

En viss typ av mästarbrev har för övrigt, såsom ovan nämnts, redan kommit till stånd och utfärdas av Sveriges hantverksorganisation sedan år 1929. Enligt från hantverksorganisationen mottagna uppgifter hade densamma intill den 1 juli 1939 utfärdat tillhoppa 808 sådana mästarbrev. Av de erhållna uppgifterna, vilka återgivas i bil. 14, framgår även huru de utfärdade breven fördela sig mellan olika yrken.

Utän att i minsta mån vilja förringa värdet av det initiativ, som på detta liksom på åtskilliga andra områden, där det gällt ett höjande av hantverkets ställning och främjande av yrkesskickligheten, tagits av Sveriges hantverksorganisation, måste dock framhållas, att de sålunda hittills av denna organisation meddelade mästarbreven icke fått den betydelse eller vunnit den allmänna tillämpning, som ett under fastare former och viss kontroll från det allmännas sida meddelat mästartiplom kan förväntas komma att få.

De sakkunniga ha således ansett, att en legalisering av mästarbrevsinstitutionen nu bör komma till stånd, och ha därför i förevarande betänkande framlagt *förslag till Kungl. Maj:ts kungörelse angående mästarbrev för hantverksutövare*. Vid dess utarbetande har i huvudsak följts det tidigare framlagda förslaget, dock med vissa ändringar och tillägg. I enlighet härmed har tilldelandet och utställandet av mästarbreven föreslagits även i fortsättningen skola tillkomma Sveriges hantverksorganisation. Det kunde ju möjligen ifrågasättas att i stället uppdraga åt en statlig myndighet eller organisation, såsom kommerskollegium eller eventuellt styrelsen för statens hantverksinstitut, att verkställa mästartiplomeringsen i syfte att därigenom skänka denna en mera officiell hallstämpel. Men åtskilliga skäl synas tala för att vidmakthålla det intresse och draga nytta av den medverkan vid tilldelandet av mästarbreven, som utfärdandet av desamma genom hantverkarnas egen riksorganisation måste anses medföra. Den önskvärda kontrollen från det allmännas sida av att kraven på en tillräckligt hög hantverksmässig standard tillämpas vid tilldelandet av mästarbrev synes kunna tryggas genom den förutsatta sakliga prövningen av ansökningarna, som enligt förslaget skall verkställas av en tremannanämnd, vars ordförande skall utses av kommerskollegium. Med häusyn till den nära kontakt med den fortsatta och högre utbildningen inom hantverksyrkena, som statens hantverksinstitut genom sina mästartkurser och övriga verksamhet kommer att erhålla, synes det jämväl lämpligt att institutet blir företrätt inom nämnden genom en ledamot, utsedd av styrelsen. Den tredje ledamoten i nämnden skulle enligt de sakkunnigas förslag utses av styrelsen för Sveriges

hantverksorganisation. Förordnandena skulle förslagsvis avse en tid av tre år och kunna förnyas.

För att ytterligare trygga en allsidig, saklig och opartisk prövning av ansökningar om erhållande av mästarbrev, anse de sakkunniga lämpligt att i kungörelsen inrymmas viss rätt till överklagande av hantverksorganisationens beslut, varigenom dylik ansökan avslagits. Besvären skulle inom sedvanlig frist av 30 dagar efter beslutets delgivning kunna ingivas till kommerskollegium, som efter hantverksorganisationens och nämndens hörande skulle hava att fatta slutgiltigt avgörande i ärendet. Hantverkare, som fått sin ansökan om mästarbrev avslagen, bör givetvis även äga rätt att återkomma efter viss tids förlopp med förnyad ansökan, åtföljd av bevis om förvärvad, utvidgad eller ökad yrkesskicklighet.

För vidmakthållande av mästarbrevets anseende och karaktär av bevis om framstående yrkesskicklighet anse de sakkunniga vidare nödvändigt, att en bestämmelse finnes införd i kungörelsen, enligt vilken yrkesutövare, som tilldelats mästarbrev men som i utövandet av sitt yrke ådagalägger uppenbar vårdslöshet eller bristande skicklighet, må kunna av hantverksorganisationens styrelse efter nämndens hörande frångå den rätten till innehavet av mästarbrevet. Särskilt är givetvis möjligheten att återkalla mästarbrev av behovet påkallad i sådana fall, då på grund av bristande kompetens i yrkesutövningen uppstått eller kan befaras uppstå avsevärd skada till person eller egendom. Styrelsens beslut i sådant ärende skulle ävenledes kunna överklagas hos kommerskollegium.

I samband med behandlingen av frågan om en ny, fastare ordning för utfärdandet av mästarbrev ha de sakkunniga jämväl övervägt lämpligheten av att införa visst skydd för mästartiteln i likhet med vad som finnes stadgat i vissa länder, exempelvis i vårt grannland Danmark. De sakkunniga ha emellertid kommit till den uppfattningen, att ett förbud för andra än vederbörliga innehavare av mästarbrev att använda mästartiteln knappast skulle lämpa sig för vårt lands vidkommande såsom stridande mot rådande sedvänjor och språkbruk. Något titelskydd existerar ju som bekant icke eljest i Sverige och ett visst missbruk av titlar förekommer i åtskilliga andra fall opått, även i fråga om sådana titlar, vilkas rättmätiga bärande förutsätter avläggande av vissa mera krävande examensprov. Såsom exempel härpå må anföras titlarna eller benämningarna agronom, ingenjör, kapten, doktor och även professor, vilka ofta nog brukas rätt så frikostigt. Benämningen mästare begagnas dessutom ofta i sammansättningar närmast för att beteckna sysselsättningen, t. ex. byggmästare, trädgårdsmästare, utan att därmed förbindes begreppet om mästarskap inom resp. yrken.

Möjligheter komma ju emellertid alltid att förefinnas för vederbörande innehavare av mästarbrev att på olika sätt tillkännagiva detta, exempelvis genom benämningen »auktoriserad mästare», genom särskilda skyltar o. s. v.

Vid införandet av den nya ordningen i fråga om mästarbrev uppkommer

frågan huru bör förfaras med de av Sveriges hantverksorganisation tidigare utfärdade mästartiplomen. Ett upphävande eller indragande av sådana mästartbrev utan vidare synes icke böra ifrågakomma. Däremot synes lämpligt att innehavarna därav böra vara underkastade enahanda risk för förlust av rätten till mästartbrevet i händelse av sådan vårdslöshet eller oskicklighet i yrkets utövande, som ovan omförmäls. Det torde dock böra ankomma på hantverksorganisationen såsom ensamt ansvarig instans i fråga om sådana äldre mästartbrevs utfärdande att härom träffa närmare bestämmelser.

För att göra förvärvet av mästartbrevet mera eftersträvansvärt synes lämpligt, att innehavarna därav tillerkännas vissa företräden från det allmänns sida. Sålunda böra de auktoriserade mästarna i första hand ifrågakomma för utbildning av lärlingar. Därest i fortsättningen statligt understöd för lärlingsutbildningen kommer att utgå, böra sådana understöd i första hand tilldelas hantverksidkare, som erhållit mästartbrev. Vid konkurrens om utförande av arbeten för det allmänns räkning, exempelvis vissa byggnadsarbeten, torde även vederbörligt avseende kunna och böra fästas vid det vitsord om anbudsgivarens framstående yrkesskicklighet, som dennes innehav av mästartbrev bör anses innebära. Någon uttrycklig föreskrift om sådana företräden ha de sakkunniga dock icke ansett böra intagas i kungörelsen.

Speciell motivering. Utöver ovan angivna allmänna motivering för den föreslagna kungörelsen angående mästartbrev torde innebörden av och avsikten med bestämmelserna i de särskilda paragraferna böra i korthet beröras i den mån någon särskild motivering kan anses påkallad.

Enligt 2 § skall mästartbrev avse visst yrke. Detta torde ej böra utgöra hinder för att yrkesutövare, som befinnes därtill kompetent, skall kunna tilldelas mästartbrev i mer än ett av två eller flera närbesläktade yrken.

Fastställandet av de yrken (eller yrkesgrenar), inom vilka mästartbrev må kunna utfärdas, förutsättes skola överlämnas till kommerskollegii prövning. Det torde ligga i sakens natur, att tillämpningsområdet bör begränsas till yrken av övervägande hantverksmässig art med uteslutande av sådan verksamhet, som av ålder ansetts tillhöra andra produktionsområden såsom t. ex. jordbruket och dess binäringar.

I 3 § angivas de allmänna krav, som ansetts böra uppställas på en hantverksutövare för erhållande av mästartbrev. Viss skärpning av dessa krav i fråga om särskilda yrken framför allt sådana av mera riskbetonad art skulle jämlikt 8 § kunna fastställas av kommerskollegium. Å andra sidan skulle kollegium på framställning av hantverksorganisationen kunna lämna denna bemyndigande att i särskilt fall tilldela mästartbrev åt den, som funnes därav förtjänt, även om denne icke skulle i alla delar uppfylla de i 3 § uppställda villkoren, exempelvis i fråga om längden av den tid, varunder sökanden arbetat i yrket. Bristande tidslängd härvidlag torde sålunda kunna kompenseras genom fullständigare allmän eller högre teknisk utbildning.

I 5 § lämnas allmänna föreskrifter rörande sammansättningen av den nämnd som skulle ha att verkställa den nödiga granskningen av ansökningarna om erhållande av mästarbrev. Det torde kunna förutsättas, att nämnden härvid uppehåller nära kontakt såväl med vederbörande hantverksförening i den trakt, där sökanden har sin verksamhet, som även med respektive yrkesförbund inom det fack ansökan avser.

I vissa fall — exempelvis inom bilreparatörfacket, rörledningsfacket, utförandet av svetsningsarbeten av mera kvalificerad art, optikerfacket m. fl. — kan det befinnas nödvändigt att utöka antalet ledamöter i nämnden, eller att tillsätta en särskild nämnd för prövningen av ansökningar om mästarbrev. Närmare bestämmelser härutinnan torde böra utfärdas av kommerskollegium.

Enligt 8 § skulle, där så prövas erforderligt i fråga om vissa yrken, kunna av kommerskollegium utfärdas bestämmelse därom, att giltigheten av yrkesutöware meddelat mästarbrev skall vara betingad av villkoret, att mästaren innehar eller förestår viss verkstad, som är så beskaffad och försedd med sådan utrustning, att ett tillfredsställande arbete inom vederbörande fack där kan åstadkommas. Förutom den prövning i vanlig ordning av sökandes kompetens för tilldelning av mästarbrev i allmänhet, skulle i dylika fall tillkomma en undersökning genom nämndens försorg — eventuellt med biträde av särskilt tillkallad sakkunnig — av den ifrågavarande verkstadens lämplighet och utrustning för utförande av mera kvalificerade arbeten inom yrket. Verkstad som härvid befinnes för ändamålet lämpad skulle i viss mån tilldelas auktorisation för utförandet av dylika arbeten, vilken dock skulle vara knuten vid förutsättningen, att verkstaden innehaves eller förestås av person, som tilldelats mästarbrev i facket, vare sig denne är den ursprungliga sökanden eller annan, som efterträtt honom i ledningen av rörelsen. På motsvarande sätt skulle mästarbrev, vars giltighet gått förlorad genom att innehavaren frånträtt ledningen av godkänd (auktoriserad) verkstad, kunna efter därom gjord anmälan hos hantverksorganisationen åter bliva gällande, därest mästaren i fråga övertager ledningen av annan på liknande sätt godkänd verkstad.

Den här föreslagna anordningen skulle närmast ifrågakomma beträffande verksamhet som bilreparatör, vartill de sakkunniga i det följande återkomma, men skulle även kunna vinna tillämpning inom vissa andra fack, där särskilt kvalificerat arbete kräves, såsom i fråga om svetsningsarbeten av mera maktpåliggande art.

9 §. Prövningen av ansökningar om mästarbrev måste, därest densamma skall utföras med tillbörlig omsorg och noggrannhet, bliva förenad med icke obetydliga kostnader. I viss utsträckning måste för övrigt dessa kostnader bliva oberoende av, huruvida prövningen leder till bifall eller avslag av ansökningen.

Ordföranden och övriga ledamöter av nämnden, vilka böra taga närmare

del av samtliga ansökningshandlingar och verkställda utredningar och vilka torde behöva rätt ofta deltaga i sammanträden för behandling och avgörande av ansökningar böra tillförsäkras visst arvode för varje sammanträde. Dessutom torde behöva anställas sekreterare och anlitas nödigt skrivbiträde. Kostnaderna härför förutsättas skola komma att bestridas genom de föreslagna avgifterna. Den erforderliga höjden av dessa är givetvis svår att på förhand bedöma. Avgiften för lösandet av mästarbrev har föreslagits lika med vad som förordats i ovannämnda 1930 framlagda förslag, varjämte en särskild mindre anmälningsavgift tillkommit för täckande av omkostnaderna även i sådana fall, då prövningen av ansökning leder till avslag.

10 §. Till upplysning för kundkretsen och jämväl i syfte att för innehavare av mästarbrev möjliggöra ett utnyttjande av mästarbrevet i reklamsyfte har föreslagits rätt för honom att föra särskild, av Sveriges hantverksorganisation tillhandahållen skylt. Till skydd mot missbruk bör denna skylt förbliva hantverksorganisationens egendom och tillhandahållas mot en måttlig avgift, avsedd att täcka kostnader för anskaffning och underhåll. Avgiftens storlek synes lämpligen böra fastställas av kommerskollegium efter förslag av hantverksorganisationen.

11—14 §§ innehålla förslag till nödiga straffbestämmelser m. m. i syfte att giva stadga åt systemet med offentligt erkända mästarbrev samt möjliggöra beivrande av missbruk.

Auktorisation av bilreparatörer. En särställning i vissa hänseenden inom hantverksyrkena torde, såsom framgår av vad tidigare anförts, bilreparatörsverksamheten få anses intaga. Reparationer å bilar, särskilt i fråga om dessas viktigare och mera ömtåliga delar, exempelvis då det gäller avhjälpande av fel och bristfälligheter å styrinrättningen, motorn, växellådan, kardanaxeln och hjulaxlarna, kunna otvivelaktigt i händelse av med vårdslöshet eller bristande sakkunskap utfört arbete medföra allvarliga risker för bilföraren och dennes eventuella passagerare. För en bilägare eller chaufför måste det därför framstå såsom en angelägenhet av vikt att veta, huruvida han med fullt förtroende kan vända sig till viss bilreparationsverkstad för att få sådan maktpåliggande reparation verkställd. Med hänsyn härtill synes det även befogat, att särskilda fordringar uppställas på dem, som skola tillerkännas mästarbrev såsom bilreparatörer.

Bilreparationsverkstäder intaga vidare i viss mån en mellanställning mellan hantverket och den mindre industrien; stundom utgör verksamheten en gren av annan mekanisk verkstadsrörelse. Prövningen av vederbörande reparatörs lämplighet för att erhålla mästarbrev, innebärande på sätt och vis en auktorisation inom yrket, torde även få ske på delvis andra vägar än i fråga om ansökningar om tilldelande av mästarbrev inom de egentliga hantverksyrkena. Sålunda lärer det vad bilreparatörerna angår ofta komma att befinnas nödvändigt eller lämpligt att anlita medverkan från särskilda sakkun-

niga i den ort, där verkstaden är belägen, såsom av vederbörande bilbesiktningmän eller av dem, som bemyndigats utöva kontroll av prov för körkorts erhållande.

Med hänsyn till de krav av olika slag, som böra uppställas på en fullgod bilreparationsverkstad, torde även den nämnd, som har att pröva ansökningar om erhållande av mästarbrev såsom bilreparatör, böra omfatta representanter jämväl för den mekaniska verkstadsindustrien och särskilt tillverkarna av automobiler liksom för bilismen, d. v. s. konsumentkretsen. Den ledamot av nämnden, som skall särskilt företräda verkstadsindustrien och biltillverkarna, torde lämpligen böra utses av styrelsen för Sveriges maskinindustriförening, representanten för bilägarna av motormännens riksförbund.

Det kunde möjligen ifrågasättas, huruvida Sveriges hantverksorganisation jämväl i detta fall vore den mest lämpade organisationen för meddelande av mästarbrev. I detta samband torde böra omnämnas att i Norge, där, såsom redan omnämnts, auktorisation av bilverkstäder införts och tillämpas sedan några år tillbaka, auktorisationsbrev utfärdas av en av arbetsdepartementet utsedd nämnd, bestående av fyra medlemmar, vilka var för sig skola företräda: 1) vägdirektören, 2) statens teknologiska institut (motsvarande statens hantverksinstitut i Sverige), 3) bilarbetarnas förening samt 4) automobilverkstädernas landsförbund. I Norge anses emellertid bilreparationsyrket icke såsom hantverk, medan däremot karosseritillverkningen och reparation å karosserier hänföras dit. I betraktande av att det stora flertalet bilreparatörer i vårt land torde hava erhållit en huvudsakligen hantverksmässig utbildning och att de flesta mindre bilreparationsverkstäderna kunna hänföras till sådana hantverk eller småindustriella företag, vilka närmast företrädas av Sveriges hantverksorganisation, samt med fästat avseende å det nära sambandet i många fall med tilldelandet av mästarbrev inom hantverket i övrigt, anse dock de sakkunniga att utfärdandet av mästarbrev för ifrågasvarande yrke jämväl bör anförtros åt Sveriges hantverksorganisation under kontroll, utövad av kommerskollegium.

Ett fullgott utförande av en bilreparation av mera maktpåliggande eller genomgripande art är emellertid, såsom redan i det föregående anförts, ej enbart beroende av tillräcklig insikt, yrkesskicklighet och noggrannhet hos innehavaren av en bilreparationsverkstad. Det erfordras även, att den ifrågasvarande verkstaden har den nödiga utrustningen i maskinellt hänseende liksom vad beträffar verkstadslokal m. m. Mästarbrev, som utdelas till utövare av detta yrke bör därför avse viss godkänd bilreparatör i hans egenskap av idkare av eller föreståndare för viss namngiven bilreparationsverkstad.

De särskilda villkor, som sålunda synas böra uppställas för tilldelande av mästarbrev åt bilreparatörer, liksom även de närmare föreskrifter rörande nämndens sammansättning, arbetssätt m. m., vilka ovan angivits, torde böra meddelas av kommerskollegium i form av särskild kungörelse.

Ett förslag till sådan kungörelse, anknyttande sig till den föreslagna allmänna kungörelsen om mästarbrev har även av de sakkunniga utarbetats och finnes intaget i förevarande betänkande. Någon utförligare motivering, utöver vad som redan anförts för de särskilda paragraferna i detta förslag torde knappast erfordras.

I fråga om de avgifter, som föreslagits skola utgå vid ansökan om och lösande av mästarbrev såsom bilreparatör ävensom för hyra av särskild skylt, utvisande innehavet av mästarbrev, må dock framhållas följande. Vid bedömning av bilreparatörs lämplighet för erhållande av mästarbrev har nämnden såsom redan angivits icke blott att pröva sökandens personliga kvalifikationer, praktik och yrkesskicklighet enligt därom företedda intyg och vitsord utan även den ifrågavarande reparationsverkstadens utrustning i tekniskt avseende. Detta lär i regel icke låta sig göra utan besiktning på platsen, antingen genom någon av nämndens ledamöter, genom hos nämnden såsom maskintekniskt biträde och sekreterare anställd person eller såsom ovan nämnts genom annan särskilt anlitad sakkunnig, exempelvis bilbesiktningssman i orten. Förutom i de fall, då ansökan om mästarbrev på grund av uppenbara brister hos sökanden genast anses böra avslås, lär en sådan besiktning och däröver avgiven rapport till nämnden i regel befinnas nödig, innan ansökningen slutligt behandlas. Den härmed förenade kostnaden i form av arvode till besiktningsmannen synes böra bestridas av sökanden, oavsett huruvida ansökningen beviljas eller ej. De avgifter, som inflyta för lösande av diplom skulle vidare användas till bestridande av nämndens kostnader i övrigt.

Av angivna skäl hava i kungörelseförslaget avgifterna för mästarbreven m. m. här upptagits med ej oväsentligt högre belopp än motsvarande avgifter för mästarbrev inom de egentliga hantverksyrkena. Härvid är att märka, att i de fall, då bilreparatör, som erhållit mästarbrev, lämnar ledningen av viss godkänd bilreparationsverkstad för att tillträda annan motsvarande verksamhet, eller då ombyte i arbetsledningen av godkänd bilreparationsverkstad eljest äger rum, böra de avgifter, som skola erläggas i samband med anmälning och godkännande av de företagna ändringarna, bliva i av förhållandena betingad mån nedsatta.

Därest ändringen endast innebär, att bilreparatör, som innehar mästarbrev, lämnar viss bilreparationsverkstad för att övertaga ledningen av annan *godkänd* sådan verkstad, torde någon särskild avgift för registrering av ändringen ej böra ifrågakomma.

Tillträder åter bilreparatör med mästarbrev ledningen av sådan verkstad, som ännu icke blivit prövad och godkänd med hänsyn till sin utrustning, bör för meddelande av auktorisation av verkstaden beräknas en avgift, motsvarande hälften av de föreslagna beloppen. Vad åter angår avgift att erlægga i samband med prövning av sökandes *personliga* kompetens till erhållande av mästarbrev (för övertagande av ledningen av godkänd verkstad), bör

denna utgå efter samma grunder, som föreslagits beträffande mästarbrev i andra yrken.

De av de sakkunniga i ifrågavarande kungörelse föreslagna avgifterna äro, såsom framgår av en jämförelse med de i Norge av där fungerande auktorisationsnämnd tillämpade, i allt fall relativt blygsamma. Möjligt är ju också att de i själva verket komma att visa sig för låga för att fullt täcka de med nämndens verksamhet förenade omkostnaderna. Det torde emellertid vara önskvärt för att det föreslagna nya systemet skall vinna största möjliga spridning och tillämpning att ej från början avskräcka vederbörande genom alltför höga avgifter. För övrigt torde den nytta, som en genomförd ordning på detta område måste anses medföra, om så skulle visa sig erforderligt kunna motivera bidrag dels av allmänna medel, dels från andra håll såsom försäkringsbolag, sammanslutningar, representerande bilägare och andra.

Vid bedömandet av det för bilreparatörer föreslagna systemets lämplighet för vårt land och utsikterna för att vinna en mera omfattande anslutning till detsamma från vederbörande intressenters sida kan det vara av intresse att inhämta erfarenheterna från vårt grannland Norge, där förhållandena torde kunna sägas vara närmast jämförliga med de i Sverige rådande med hänsyn till bilismens relativa utbredning samt vägsystemets beskaffenhet och omfattning även inom trakter med gles bebyggelse.

De sakkunniga ha tagit del av de trenne årsberättelser, som föreligga från den förutnämnda i Norge sedan år 1935 fungerande auktorisationsnämnden. Utdrag ur berättelserna för 1936 och 1938 bifogas (bil. 17 a—b). Såsom därav framgår godkändes instruktion för nämnden av arbetsdepartementet den 21 november 1935 (bil. 16). Det egentliga auktorisationsarbetet påbörjades våren 1936 och har sedan fortsatts successiva fylkesvis. Nämnden utövar även en fortlöpande kontroll över de auktoriserade verkstäderna genom att med oregelmässiga mellantider och utan föregående meddelande verkställa inspektion av desamma. Intill utgången av år 1938 hava i det närmaste ett femtiotal automobilverkstäder, belägna i Oslo samt i nio fylken tillhörande landets sydligare delar upp till och inklusive Trondheim, tilldelats auktorisation. Det alldeles övervägande flertalet av dessa äro belägna i städer, endast några få på landsbygden.

Framställningar ha ingivits till statsmyndigheterna från järn- och metallarbetareförbundet samt från automobilverkstädernas landsförbund om införande av obligatorisk auktorisation av bilreparationsverkstäder och ett förslag härom lär ha utarbetats av vägdirektören, vilket förslag skall utsändas för inhämtande av yttranden från skilda intressenthåll.

Vad beträffar tillgången i vårt land på bilreparatörer och bilreparationsverkstäder, som skulle kunna anses lämpade att tilldelas auktorisation, torde man kunna förvänta, att densamma skall visa sig avsevärt större här, även i

landets nordligare delar, än i Norge, bland annat med hänsyn till verkstadsindustriens större utbredning och särskilt den ganska rikliga förekomsten av mindre reparationsverkstäder, som kunna sägas befinna sig på gränsen mellan hantverk och småindustri.

I övrigt torde man emellertid få utgå från att systemets genomförande och tilldelandet av mästarbrev kommer att ske successive och med tyngdpunkten till en början lagd på verkstäder, belägna i städerna eller stadsliknande samhällen och i de tätare befolkade delarna av landet.

Kap. VII. Sammanfattning och hemställan.

De i det föregående framförda synpunkterna torde giva vid handen, att de sakkunniga icke funnit tillräckliga skäl föreligga för genomförande av en allmän kompetensreglering för hantverksyrkena. De sakkunniga ha därmed icke velat bestrida, att den nuvarande avsaknaden av legala föreskrifter i avseende å yrkeskunnighet för rätt till självständig hantverksutövning i många fall skapat förutsättningar för en mindre tillfredsställande rekrytering av hantverkarkåren. Särskilt i sådana yrken, där en okontrollerad yrkesutbildning av underhaltig karaktär — s. k. korttidskurser — haft möjlighet att vinna insteg, har även en dylik rekrytering av personer med bristande erfarenhet i yrket i viss utsträckning kunnat påvisas.

Emellertid ha de sakkunniga efter en ingående prövning av hithörande frågor kommit till den uppfattningen, att den nuvarande fria ordningen för tillträdet till hantverksyrkena i stort sett varit ägnad att befordra en naturlig anpassning efter tidens krav. I vart fall synes ingen anledning föreligga att befara några mera framträdande risker för hantverkets bestånd och utveckling på grund av den okontrollerade rekryteringen. Varken förefintlig hantverksstatistik eller en allmän undersökning av hantverkets nuvarande ställning lämnar stöd för antagandet, att hantverket i kvalitativt eller kvantitativt hänseende skulle hava blivit lidande på frånvaron av legalt kompetensskydd. En jämförelse med förhållandena i länder, i vilka kompetenslagstiftning blivit genomförd, synes även giva vid handen, att hantverket i vårt land trots avsaknaden av liknande lagstiftning förmått att väl hävda sin ställning. Erfarenheterna av kompetenslagstiftningens verkningar särskilt i vårt grannland Norge, som i övrigt i avseende å näringslivet torde erbjuda stora beröringspunkter med vårt land, synas icke heller inbjuda till efterföljd för vårt lands vidkommande.

Mot genomförande av en kompetenslagstiftning av tvingande natur talar vidare enligt de sakkunnigas mening svårigheten att på ett tillfredsställande sätt begränsa kompetensregleringen. Även om man kunde tänka sig, att en

dylik reglering begränsades till de utpräglade hantverksyrkena, kvarstår dock svårigheten att bestämma vilka arbetsuppgifter inom varje yrke, som borde skyddas genom kompetenslagstiftning. Härför skulle erfordras antingen ytterligt detaljerade specialföreskrifter för varje yrke eller också ett överlämnande åt administrativa myndigheter eller domstolar att träffa avgöranden i tvistiga fall. Intetdera alternativet förefaller kunna erbjuda en tillfredsställande lösning.

Slutligen torde även en av vidsträckt kretsar i vårt land omfattad rättsuppfattning stå avvisande mot tanken att klavbinda en betydelsefull gren av vårt näringsliv under stela och otypliga tvångsföreskrifter. Sålunda skulle det säkerligen verka stötande, om en yrkesman skulle förbjudas att åtaga sig ett hantverksarbete, han kunde utföra på ett fullt tillfredsställande sätt, blott därför att han icke förvärvat allsidig utbildning inom det ifrågakommande yrket.

De sakkunniga ha med ovan angivna utgångspunkter ansett en på frivillighetens väg genomförd reglering av kompetensen inom hantverksyrkena vara att föredraga framför en tvångsreglering. Goda förutsättningar för genomförande av en dylik frivillig reglering synes nämligen enligt de sakkunnigas mening förefinnas. Även om därigenom icke alla olämpliga element komme att utestängas från hantverksyrkena, torde dock i det stora hela genom en dylik reglering kunna vinnas en avsevärd stadga och enhetlighet i fråga om hantverksidkarnas kompetens.

Ävägbringandet av denna frivilliga kompetensreglering måste i första hand ankomma på hantverkarna själva genom deras sammanslutningar. Att dessa sammanslutningar, yrkesförbunden och i främsta rummet Sveriges hantverksorganisation såsom hantverkarnas rikssammanslutning, under de senaste årtiondena genom upplysningsverksamhet, stärkt sammanhållning m. m. redan vunnit ett mycket gott resultat för höjande av yrkesstandarden torde vara höjt över allt tvivel. Bestämmelser i kollektivavtalen för hantverksyrkena rörande lärlingskap, föreningstvång o. dyl. torde även i viss utsträckning hava utnyttjats för stödande av kompetenskravet för yrkesutövarna och på denna väg torde även framdeles kunna förväntas ytterligare resultat i sådant avseende.

Från statsmakternas sida kan en frivillig kompetensreglering stödjas bl. a. genom åtgärder för främjande av yrkesundervisningen och yrkesutbildningen i övrigt. I sådant avseende göres även betydande insatser av statsmyndigheterna. Särskilt den egentliga yrkesundervisningen kan sägas vara väl tillgodosedd genom statlig organisation, statsanslag m. m. Att närmare ingå härpå torde i detta sammanhang vara obehövt. De sakkunniga vilja emellertid här bringa i erinran sitt den 10 juni 1938 avgivna betänkande angående lärlingsutbildningen inom hantverket. Därest det däri framlagda förslaget om ökad statlig kontroll och stöd i övrigt för lärlingsutbildningen skulle

komma att realiseras, torde därigenom ett ytterligare hjälpmedel för yrkesskicklighetens främjande hava kommit till stånd, vilket i sin tur bör kunna bliva ägnat att försvåra tillträdet till yrkena för personer utan motsvarande utbildning. Även det efter medgivande av 1937 års riksdag inrättade statens hantverksinstitut, för vilket byggnad för närvarande är under uppförande, torde, sedan verksamheten därstädes kommit i gång, kunna tjäna samma ändamål.

I nu förevarande betänkande ha de sakkunniga emellertid såsom en positiv åtgärd i ovan angivna syfte ansett sig böra upptaga ett under tidigare utredningar framkommet förslag om legal sanktionering av *mästarbrevsinstitutionen* för hantverksutövare, vilket närmare preciserats i samband med ett år 1930 inom handelsdepartementet utarbetat preliminärt utkast till näringslag. De sakkunniga framlägga därför här förslag till Kungl. Maj:ts kungörelse angående mästarbrev för hantverksutövare, vilket i huvudsak bygger på nyssnämnda år 1930 uppgjorda förslag. De sakkunniga föreställa sig, att ett offentligt erkännande av förvärvad yrkesskicklighet inom hantverket i avsevärd grad skulle kunna öka förståelsen för en gedigen yrkesutbildning och även för allmänheten utgöra en värdefull ledning vid val av lämplig hantverkare för utförande av ett arbete. Därjämte synes innehavet av mästarbrev för myndigheters och offentliga institutioners vidkommande kunna bliva en god vägledning vid utseendet av hantverksidkare för utförande av arbeten för det allmännas räkning, för erhållande av understöd för lärlingsutbildning m. m.

Vad angår de närmare bestämmelserna för tilldelande av mästarbrev ha de sakkunniga i överensstämmelse med 1930 års förslag ansett, att brevens utställande borde anförtros åt Sveriges hantverksorganisation, som sedan 1929 utfärdat dylika brev. Den kontroll från det allmännas sida, som måste anses nödvändig för att breven skola kunna erhålla en auktoritativ prägel, skulle enligt förslaget tryggas genom att den sakliga prövningen av ansökningarna skulle åvila en särskild nämnd om tre personer, vars ordförande skulle utses av kommerskollegium och vars båda övriga ledamöter skulle tillsättas av respektive statens hantverksinstitut och styrelsen för Sveriges hantverksorganisation. Vidare skulle enligt förslaget hantverksorganisationens beslut, varigenom ansökan om mästarbrev avslagits, kunna överklagas hos kommerskollegium. I kungörelseförslaget inrymmes dessutom möjlighet att fråntaga den, som erhållit mästarbrev, rätten till innehav av brevet, därest han vid utövandet av sitt yrke ådagalagt uppenbar vårdslöshet eller bristande skicklighet. Till upplysning för allmänheten har föreslagits rätt för innehavare av mästarbrev att föra särskild av hantverksorganisationen tillhandahållen skylt. I avseende å de närmare detaljerna i kungörelsen må i övrigt hänvisas till förslaget samt till den i kap. VI lämnade motiveringen för det samma.

De sakkunniga ha vidare under utredningen ägnat särskild uppmärksamhet åt behovet av legala kompetensbestämmelser för sådana hantverksyrken, vid vilkas utövning bristande erfarenhet och yrkesskicklighet kan anses medföra risk för skada å person eller avsevärd skada å egendom. Ur denna synpunkt har en ingående undersökning verkställts beträffande ett flertal yrken. Resultaten av denna undersökning ha framlagts i kap. V här ovan. Såsom därav framgår ha de sakkunniga emellertid av skilda orsaker i allmänhet måst ställa sig tveksamma till lämpligheten av att stadga kompetens tvång för de yrken, som i sådant avseende kommit i fråga. Endast beträffande byggnadsyrket ha de sakkunniga ansett sig böra framlägga förslag till kompetensföreskrifter, vilka i huvudsak innebära viss skärpning av de i byggnadsstadgan redan intagna kompetensfordringarna för ledare av byggnadsarbete i stad samt befogenhet för vederbörande länsstyrelse att förordna om dessa kompetensfordringars tillämpning även å landsbygden. Den sålunda föreslagna utvidgningen av gällande kompetensbestämmelser för byggnadsledare ha de sakkunniga sammanfattat i ett i betänkandet framlagt förslag till ändring i vissa delar av byggnadsstadgan.

Ehuru de sakkunniga således icke ansett sig böra föreslå kompetens tvång för mera riskfyllda hantverksyrken i allmänhet, har dock den åvägabragta utredningen givit stöd för uppfattningen att inom vissa yrken, särskilt bilreparatörsyrket, bristande kompetens vid yrkesutövningen kan medföra risker, vilka motivera, att särskilda föreskrifter meddelas i syfte att bereda allmänheten ökade möjligheter att kunna förvissa sig om en yrkesidkares sakkunskap i yrket. Detta syfte ha de sakkunniga ansett kunna i huvudsak vinnas genom att särskilda fordringar uppställas på dem, som skola erhålla mästarbrev i sådant yrke. I kungörelsen om mästarbrev har därför föreslagits, att det skulle ankomma på kommerskollegium att meddela dylika kompletterande kompetensfordringar.

Då det särskilt inom bilreparatörsyrket befunnits påkallat att uppställa dylika särskilda villkor för erhållande av mästarbrev, ha de sakkunniga i förevarande betänkande jämväl framlagt förslag till kommerskollegii kungörelse angående tilldelande av mästarbrev till bilreparatörer. Förslaget synes emellertid även kunna tjäna till förebild för liknande kungörelser för andra hantverksyrken, i avseende å vilka skäl till skärpta bestämmelser för mästarbrevs erhållande må anses föreligga.

Vad angår bestämmelserna i nyssnämnda kungörelse om mästarbrev för bilreparatörer må särskilt framhållas, att de sakkunniga funnit det angeläget, att vid tilldelande av mästarbrev i yrket tillses, att sökanden, förutom tillräcklig erfarenhet och yrkesskicklighet, även vid yrkesutövningen äger tillfredsställande maskinell utrustning och lämplig verkstadslokal. Därför skulle mästarbrev i ifrågavarande yrke avse viss godkänd bilreparatör i hans egenkap av idkare av eller föreståndare för viss namngiven bilreparationsverkstad. Därest brevets innehavare skulle frånträda ledningen av verkstaden.

skulle enligt förslaget brevet kunna fränkännas giltighet tills innehavaren övertagit ledningen av annan tillfredsställande verkstad. För att möjliggöra en allsidig, sakkunnig prövning av ansökningar om mästarbrev i yrket har därjämte föreslagits, att prövningsnämnden skulle utökas med en ledamot, utsedd av styrelsen för Sveriges maskinindustriförening, och en ledamot, utsedd av styrelsen för motormännens riksförbund, och således bestå av fem ledamöter, inklusive ordföranden. I övrigt torde en närmare redogörelse för bestämmelserna i kungörelsen icke vara här påkallad.

Hemställan.

Med stöd av den föreliggande utredningen hemställa de sakkunniga, att åtgärder måtte vidtagas för utfärdande av kungörelse angående mästarbrev för hantverksutövare samt för ändring i vissa delar av byggnadsstadgan i huvudsaklig överensstämmelse med de i betänkandet framlagda förslagen. Därest dylik kungörelse utfärdas torde dessutom kommerskollegium böra anbefallas att utfärda särskild kungörelse angående tilldelande av mästarbrev till bilreparatörer i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget i denna del.

Särskilt yttrande av herrar Andersson och Lindmark.

Undertecknade, som icke kunnat biträda den inställning till frågan om införande av legala kompetensföreskrifter för hantverksyrkena, varåt de sakkunnigas majoritet i förevarande betänkande givit uttryck, få för sin del beträffande detta spörsmål anföra följande.

Om man ser tillbaka på hantverksyrkenas utveckling under de senaste decennierna, kan man icke undgå att beakta den förmåga till anpassning efter nya förhållanden, som i stort sett utmärkt hantverksutövarna. Medan hantverket efter industrialismens genombrott under senare delen av 1800-talet befann sig i nedgångsperiod och sannolikt ofta betraktades som en dödsdömd produktionsform, kännetecknas utvecklingen under de gångna årtiondena av innevarande århundrade av en allmän uppryckning och en ökad målmedveten strävan hos yrkesutövarna att stärka hantverkets ställning. Rättesnöret för denna strävan har varit, att hantverket för att kunna hävda sig gentemot industrien, måste inrikta sig på individuellt arbete och hög kvalitet. »Hantverk är kvalitet» har också blivit det slagord, med vilket man velat klargöra hantverkets betydelse och mål inom produktionen.

Denna hantverkets renässans — om en sådan beteckning kan tillåtas — måste i främsta rummet tillskrivas hantverkarnas egna åtgöranden. Genom hantverksföreningarna och yrkesförbunden samt i all synnerhet genom hantverkarnas centralorganisation sedan mera än tre årtionden, Sveriges hantverksorganisation, har nedlagts ett mycket energiskt och fruktbringande arbete i reglerande, vägledande och rådgivande hänseende för att höja hantverkets standard och anseende. Men även från det allmännas sida har under de senaste årtiondena ådagalagts en alltmer ökad förståelse för hantverket såsom en betydelsefull och nödvändig produktionsform inom näringslivet, vilket även resulterat i att statsmakterna i flera hänseenden lämnat sitt stöd åt hantverket. I sådant avseende må det vara tillräckligt att erinra om 1918 års organisation av yrkesundervisningen, om de understöd för utbildning av lärlingar, som sedan 1917 utgått till hantverksmästare samt sist det på hantverkssakkunnigas förslag fattade beslutet om inrättande av ett statens hantverksinstitut.

För hantverkets talesmän står det emellertid klart, att en tillfredsställande grundval, varpå hantverkets uppgift att utgöra en kvalitetsbetonad produk-

tionsform skulle kunna uppbyggas, icke kan vinnas utan att den självständiga hantverksutövningen förbehålles personer, som blivit ordentligt utlärdade i sitt fack. Så länge hantverk fritt kan idkas av envar, som tror sig om att därigenom kunna skaffa sig sin försörjning, måste hantverkets kvalitet ovillkorligen bliva åsidosatt. Hantverkets ställning äventyras därvid icke blott till följd av att ansvars känslan inför yrkesuppgifterna enligt sakens natur i allmänhet icke i samma grad kan vara tillfinnandes hos yrkesutövare med bristfällig utbildning och otillräcklig erfarenhet i yrket som hos den kunnige hantverkaren, utan även på grund av att konkurrensen inom hantverket, därest »bönhaseriet» lämnas tillfälle att taga överhand, nödvändigtvis måste försvåra möjligheterna för den om sitt yrkes anseende måne hantverkaren att hålla kvaliteten på sina produkter på ett högt plan. Även allmänhetens förtroende för hantverket måste bliva undergrävt genom en okontrollerad och ohämmad rekrytering av hantverkarkåren.

De nu framförda synpunkterna synas oss vara så klara och allmängiltiga, att ett närmare påvisande av desammas berättigande knappast skulle erfordras. Emellertid vilja vi till belysning av vår ståndpunkt ytterligare framhålla följande.

De sakkunnigas majoritet har enligt vår mening underskattat omfattningen och nackdelarna för hantverket av den okontrollerade nyetablering av mindre kvalificerat folk, som obestridligen förekommer inom många hantverksyrken. Att denna nyetablering är särskilt framträdande i depressionstider har säkerligen sin riktighet. I motsats till majoriteten äro vi dock av den uppfattningen, att en dylik nyetablering ingalunda är av någon tillfällig eller underordnad karaktär. Såvitt vi kunnat bedöma, förekommer nämligen även under normala förhållanden i icke ringa utsträckning att okvalificerat folk etablera sig som självständiga hantverksidkare. En anledning härtill torde vara, att åtskilliga personer, som vunnit tillträde till ett yrke men finnas mindre väl lämpade för yrkesarbetet, i stället se sig hänvisade att bli egna företagare. Ävenledes förekommer, att arbetare, vilka av en eller annan anledning ha svårt att finna sig tillrätta med de kollektivt reglerade förhållandena på arbetsmarknaden eller ha råkat på kant med sin fackliga organisation, sälla sig till dem, som försöka sin lycka som självständiga hantverksidkare. Inom fackföreningsrörelsen ha vid upprepade tillfällen påtalats fall, då personer, som visat sig odugliga som arbetare i ett yrke, ansett sig ha tillräckliga kvalifikationer för att etablera sig som mästare i samma yrke. Hantverket får med andra ord i många fall fungera såsom en avstjälningsplats för allt slags sekunda arbetskraft, som icke varit i stånd att hävda sig inom andra arbetsområden. Att inom vissa yrken hantverket även genom de s. k. korttidskurserna tillföras mindre önskvärda element till skada för yrkena har i betänkandet påvisats och må här ytterligare understrykas.

Vidare anse vi, att de sakkunnigas majoritet underskattat olägenheterna för allmänheten av mindervärdigt hantverksarbete. Enligt vår mening kan det

icke vara riktigt att likställa individuellt utfört hantverksarbete med varor i allmänhet, merendels framställda fabriksmässigt genom massproduktion. Medan i det sistnämnda fallet köparen i regel har möjlighet att före köpet besiktiga och undersöka varan eller ofta till och med kan avprova varan innan mera omfattande inköp göres, föreligger i förstnämnda fallet icke denna möjlighet. Hantverksarbetet utföres nämligen i allmänhet på beställning såsom arbetsbeting, varvid köparen-beställaren sällan har möjlighet att få garantier i fråga om arbetets beskaffenhet utan — bortsett från särskilt flagranta fall — måste godtaga varan i levererat skick. Juridiskt befinner sig köparen också i händelse av rättstvist i den mindre gynnsamma positionen att vid påstående om dåligt utfört arbete ha bevisbördan.

En hantverksmästares möjligheter att vinna insteg på arbetsmarknaden grunda sig också i särskilt hög grad på hans förmåga att vinna förtroende. I allmänhetens förtroende för hantverksutövarna har hantverket alltså en goodwill, utan vilken detsamma skulle ha sämre möjligheter att hävda sin ställning än vad som nu är fallet. Det beklagliga är emellertid, att dåligt utfört hantverksarbete är ägnat att äventyra denna goodwill och efterlämna dåligt renommé för hantverksarbetet som sådant och därigenom få menliga återverkningar för branschen i dess helhet.

Såsom ett huvudargument mot genomförande av legal kompetensreglering för hantverket har av de sakkunnigas majoritet liksom vid tidigare utredningar i ämnet hänvisats till att en dylik reglering skulle innebära ett mycket betänkligt intrång i vår prisade näringsfrihet. Vi kunna för vårt vidkommande icke dela farhågorna i sådant hänseende. Det har från hantverkarnas sida upprepade gånger framhållits, att kravet på genomförande av legala kompetensvillkor för hantverksyrkena icke behöver innebära en begränsning av tillträdet till yrkena eller utgöra ett monopol till förmån för en viss grupp av näringsutövarer med utestängande av andra. Vad som åsyftas är ingenting annat än införande av en så att säga kvalificerad näringsfrihet, inom vars ram det skulle stå envar, som förskaffat sig nödig utbildning, fritt att bedriva sitt yrke, eller med andra ord åvägabringande av viss garanti för att den, som utövar ett yrke, verkligen innehar nödiga kunskaper härför. På andra områden ha statsmakterna på senare tid i allt större utsträckning genom lagstiftning sökt skapa skydd åt allmänheten mot mindervärdiga varukvaliteter. Det förefaller därför egendomligt, att ett liknande skydd i avseende å hantverksalster icke skulle kunna uppställas utan fara för näringsfriheten.

Men även om en lagstiftning av ifrågasatt innebörd skulle innebära vissa modifikationer i nu gällande näringsfrihet, kunna vi icke inse att detta i och för sig skulle behöva utgöra något hinder för genomförande av en dylik lagstiftning. Därest samhällsnyttan skulle kräva inskränkningar i näringsfriheten, bör givetvis icke principen som sådan få stå hindrande i vägen därför. Inom andra näringsområden ha ju även tid efter annan lagstiftningsvägen genomförts väsentliga restriktioner i näringsfriheten, utan att därav några

olägenheter uppkommit, och vänder man sig till de faktiska förhållandena kan man knappast bortse ifrån, att näringsfriheten numera i realiteten blivit avsevärt kringskuren. Det må vara tillräckligt att peka på förhållandena på arbetsmarknaden för att belysa detta.

Om man åter riktar blicken utanför Sverige skall man i stort sett finna en liknande utveckling på hantverkets område som hos oss. Även där kan merendels spåras en ökad förståelse hos statsmakterna och allmänheten för hantverkets betydelse, vilket bland annat givit sig uttryck i legala stöd-åtgärder av skilda slag. I motsats till hos oss ha emellertid statsmakterna flerstädes i utlandet insett, att hantverkets kvalitetsbetonade natur kräver viss kontroll över att de, som ägna sig åt hantverksutövning, även besitta nödig erfarenhet härför. Detta har föranlett till att, särskilt under de senaste årtiondena, allt flera länder uppställt legalt kompetensvång för rätt att självständigt idka hantverksnäring eller att skärpa förut gällande bestämmelser i sådant avseende. Såsom framgår av den i kap. III i förevarande betänkande lämnade redogörelsen för kompetenslagstiftningen i utlandet kan en tendens i angivna hänseende spåras i länder av helt olikartad politisk inställning i övrigt och kan även påvisas i länder, vars näringsliv i skilda hänseenden torde erbjuda beröringspunkter med vårt. Nämnas må här blott Norge, Nederländerna och Schweiz.

Enligt vår uppfattning vore det oklokt, om vi icke droge lärdomar av den utveckling, som sålunda är omisskännlig i utlandet. Fara förefinnes för att vårt hantverk så småningom kommer att ligga efter i konkurrensen, därest vi ej följa med i utvecklingen. Sant är visserligen, att någon underlägsenhet i kvalitetshänseende ännu icke kunnat påvisas för vårt hantverks vidkommande, men å andra sidan bör beaktas, att verkningarna av en kompetensreglering av ifrågavarande slag fordra relativt lång tid för att göra sig märkbara, och det är väl sent att först, när efterblivenheten är uppenbar, försöka återvinna den förlorade terrängen.

Av det anförda torde framgå, att vi för vår del principiellt intaga den ståndpunkten, att av varje hantverksidkare, som yrkesmässigt tillhandagår allmänheten, bör krävas, att han äger erforderliga förutsättningar i fråga om yrkesskicklighet för att kunna på ett tillfredsställande sätt skilja sig från de arbetsuppgifter, han åtager sig. Vi kunna således icke dela den av de sakkunnigas majoritet uttalade uppfattningen, att tillräckliga skäl icke skulle vara förhanden för genomförande av legala kompetensbestämmelser för hantverksidkare. Det i betänkandet framlagda förslaget om statligt skydd för mästarbrev synes oss visserligen i och för sig förtjänt att understödjas, men några större förväntningar att därigenom få bukt med den okontrollerade nyetableringen inom hantverksyrkena synas oss dock icke kunna ställas på detsamma, bland annat med hänsyn därtill, att mästarbrevets förvärvande ju enligt förslaget skulle vara helt frivilligt.

Ehuru vi således principiellt sett hysa den uppfattningen, att en allmän

kompetenslagstiftning för hantverksyrkena är av omständigheterna fullt motiverad och även tro att utvecklingen så småningom kommer att framtvunga en dylik lagstiftning jämväl hos oss, vilja vi dock icke i frågans nuvarande läge föreslå en omedelbar övergång till legalt kompetenssvång på området. Flera omständigheter synas oss nämligen tala mot att en kompetensreglering genomföres på en gång för samtliga hantverksyrken. Sålunda äro vi icke övertygade om att tiden ännu är mogen för en dylik allmän reglering. Föreställningen om det nuvarande fria systemets stora fördelar torde ännu vara allt för utbredd för att övergången till ett nytt, mera bundet och tvångsbetonat system icke skulle komma att framkalla oenighet och slitningar. Därjämte torde i avseende å många hantverksyrken för närvarande knappast förefinnas tillräckligt klara och bestämda regler för utbildningen för att de med fördel skulle kunna tjäna som underlag för uppställande av legala kompetenskrav på yrkesutövarna. Läringsutbildningen är även ännu inom många yrken så försummad, att rekryteringen av yrkena läringsvägen knappast torde kunna ske i tillräcklig utsträckning. I varje fall anse vi försiktigheten bjuda, att övergången till legal kompetenskontroll för hantverksutövarna genomföres smidigt och så småningom.

En lämplig utgångspunkt för en dylik övergång till kompetenskontroll synes oss kunna erhållas genom en partiell reform av den innebörd, som de sakkunniga ifrågasatt i början av kap. V i betänkandet, nämligen en reform, varigenom i näringsfrihetsförordningen skulle intagas befogenhet för Kungl. Maj:t att, när särskilda skäl därtill föreläge, utfärda kungörelser med kompetensföreskrifter för vissa yrken. Samtidigt med ett sådant tillägg till näringsfrihetsförordningen skulle utfärdas kompetenskungörelser för sådana yrken, i vilka, enligt vad som framgår av den av de sakkunniga förebragta utredningen, ett utövande av inkompetenta personer måste anses innebära risk för liv eller hälsa eller avsevärd risk för egendom.

En reform i den riktning, vi ovan antytt, skulle enligt vår mening kunna bliva av betydelse ur två synpunkter. Dels skulle därigenom riskerna av ett inkompetent utförande av ifrågakommande yrkesgrenar kunna undanröjas till båtnad för såväl allmänheten som yrkesfolket självt, och dels skulle kunna skapas nödig grundval för vinnande av den erfarenhet beträffande verkningarna och betydelsen av legal kompetensreglering, som synes önskvärd för en successiv utvidgning av kompetenslagstiftningen till andra hantverksyrken.

I avseende å yrken, för vilka kompetensbestämmelser omedelbart synas böra utfärdas, vilja vi framhålla bilreparatörsyrket, svetsningsyrket och rörläggaryrket. Beträffande *bilreparatörsyrket* synes oss den förebragta utredningen otvetydigt giva vid handen, att stora risker för allmänheten kunna uppstå genom ett inkompetent utövande av detta yrke. De av bilverkstädernas riksförbund framdragna exemplen härpå (se bil. 12 a) äro därvidlag tillräckligt belysande. Även *svetsningsyrket* synes oss med hän-

syn till sin riskfylldhet påkalla kompetenskontroll. Visserligen har genom svetskommissionens försorg utarbetats kompetensbestämmelser för vissa svetsarbeten, vilka även på yrkesinspektionens respektive järnvägsstyrelsens föranstaltande vunnit tillämpning. Då emellertid dessa bestämmelser endast beröra en mycket begränsad del av yrket, synes oss en mera allmän kompetensreglering för detsamma erforderlig. *Rörläggaryrket* synes oss påkalla kompetensbestämmelser särskilt med hänsyn till de avsevärda ekonomiska förluster, som kunna uppstå till följd av dåligt utförda rörledningsarbeten.

Med de nu angivna yrkena hava vi emellertid icke avsett att lämna en uttömmande redogörelse för de hantverksgrenar, i avseende å vilka kompetensbestämmelser kunna vara påkallade. Även beträffande andra yrken, såsom exempelvis optikeryrket och betongrörstillverkning, synes anledning förefinnas att taga genomförande av legal kompetenskontroll under närmare övervägande.

Vidkommande slutligen den närmare utformningen av de åsyftade kompetensbestämmelserna torde vi icke behöva här framlägga ett detaljerat förslag i sådant avseende. Vi vilja dock framhålla, att även om svårigheter skulle möta för en lämplig avvägning av kompetenstvängets innehåll och omfattning, så synas dock dessa svårigheter icke böra få utgöra hinder för genomförande av den avsedda regleringen.

Med stöd av vad vi ovan anfört få vi för vår del hemställa,

att förslag måtte framläggas för riksdagen om ändring i näringsfrihetsförordningen i syfte att lämna befogenhet för Kungl. Maj:t att, där särskilda skäl därtill föreligga, utfärda kompetensföreskrifter för rätt att självständigt utöva hantverksyrke, ävensom

att åtgärder måtte vidtagas för utarbetande av dylika föreskrifter för i varje fall följande yrken, nämligen bilreparatörsyrket, svetsningsyrket och rörläggaryrket.

Faint, illegible text covering the majority of the page, likely bleed-through from the reverse side.

P. M.

angående den senaste tyska hantverkslagstiftningen.

I skrivelse den 31 mars 1939 har ordföranden hos 1936 års hantverkssakkunniga, f. d. kommerserådet Ragnar Sohlman hos mig hemställt, att jag i samband med en resa till Tyskland måtte införskaffa vissa upplysningar rörande det mindre hantverkets ställning i Tyskland, vilka kunde vara av intresse för de sakkunnigas utredning av kompetensfrågan inom hantverksyrkena. I skrivelsen yttrades vidare: »Enligt vad som framgått av meddelanden i pressen och ur andra källor pågår för närvarande inom Tyskland en aktion för avveckling och nedläggande av mindre bärkraftiga hantverksföretag i samband med överförande av den vid sådana företag sysselsatta arbetskraften till den egentliga industrien. Strävandena i denna riktning lära å ena sidan utgå från de statliga myndigheterna i syfte att råda bot för förefintlig brist på arbetskraft inom industrien, å andra sidan stödjas från hantverks-håll i ändamål att minska konkurrensen hantverksidkarna emellan och bereda de kvarvarande företagen gynnsammare arbets- och existensvillkor. Det vore av intresse att erhålla närmare upplysningar rörande sätt och metoder för genomförande av nu angivna syften samt om möjligt några data rörande de resultat beträffande begränsningen av antalet företagare och arbetande inom berörda företag som hittills ernåtts.»

Den i skrivelsen åsyftade lagstiftningen är Verordnung vom 22. Februar 1939 über die Durchführung des Vierjahresplans auf dem Gebiet der Handwerkswirtschaft och en i anledning av denna utfärdad följdförfattning av samma dag. För att förstå innebörden utav denna nya lagstiftning torde vara nödvändigt att närmare belysa förhållandena inom det tyska hantverket. Under den svåra arbetslöshetskris, som rådde under åren fram till 1934, hade ett stort antal arbetslösa arbetare övergått till att öppna självständig hantverksrörelse. Belysande för den ökning av antalet hantverkare, som under dessa år ägt rum, äro siffrorna för antalet skomakare, vilket antal steg från 1926 144 000 till 147 000 1931 och 156 000 1936. Likartade voro förhållandena även inom andra hantverksgrenar, t. ex. snickare o. s. v. Dessa nyetablerade hantverkare saknade ofta förutsättningarna för att bedriva sin rörelse på ett rationellt sätt. De saknade till stor del maskinell utrustning, förlagskapital och hade ej heller lärt sig att upprätta driftskalkyler. Deras insats på hantverkets område blev därför ofta såväl kvalitativt underhållig som också i ekonomiskt avseende ruinerande både för dem själva och andra, i det att de offererade sina hantverksarbeten till uppenbara underpris. Därtill kom att dessa hantverkare ofta hade en ganska minimal omsättning och att deras arbetskraft således faktiskt togs i relativt ringa grad i anspråk. I och med den mycket starka brist på arbetskraft, som under de senaste åren har framträtt i Tyskland, har problemet uppkommit att återföra dessa hantverkare till industrien inom det yrke, dit vederbörande hör. Man har därmed fullföljt ett dubbelt syfte. Man har sålunda önskat att på ett rationellare sätt tillvarataga arbetskraften; den oftast kanske i ringa grad sysselsatte hantverkaren kom-

mer nämligen såsom fabriksarbetare att bli fullt upptagen och kan därvid producera betydligt större kvantiteter än vad han såsom självständig företagare kunnat åstadkomma, vilket i nuvarande situation anses lända folkhushållet till gagn. Därmed anser man sig även ha vidtagit en åtgärd, som i själva verket är till hantverkarens ekonomiska favör, i det att han såsom fabriksarbetare merendels har betydligt bättre förtjänst än han hade såsom självständig företagare. Till belysning av den ringa omsättning, med vilken en stor del hantverkare arbeta, må nämnas, att av tillhoppa c:a 156 000 skomakare år 1936 68 000 eller omkring 43 % hade en årsomsättning understigande 1 000 Mark. Det andra syftet, som ifrågavarande lagstiftning fullföljer, är att sanera hantverket. Man vill genom att föra bort från hantverksyrkena dessa för hantverket mindre lämpliga företagare nedbringa hantverkarnas antal, minska konkurrensen och därmed också höja de övriga hantverkarnas ställning. Härmed sammanhänger att, medan tidigare inga särskilda kvalitativa krav ställts på dem, som ville öppna hantverksrörelse, så infördes genom den s. k. »dritte Handwerksverordnung» av den 18 januari 1935 den föreskriften, att i den s. k. »Handwerksrolle», vilken föres av hantverksskammaren och i vilken samtliga hantverkare skola vara införda, blott den kunde införas, som hade avlagt mästarprov i det av honom bedrivna hantverket eller ett närbesläktat hantverk (§ 3 p. 1).¹ Sedermera har genom följdförfattningen till ovannämnda 1939 års förordning införts den bestämmelsen, att öppnande av en hantverksrörelse endast får äga rum, om ett behov härav föreligger (§ 4 p. 1). I fråga om förhandenvaron av ett dylikt behov har den s. k. Untere Verwaltungsbehörde att fälla avgörandet. Syftet med den nu ifrågavarande anordningen med överförande av hantverkare till industrien är att rensa hantverksskåren från de icke fackutbildade utövare, som enligt vad förut nämnts kommit in i hantverket på en tid, då tillträdet var fritt, och som enligt övergångsbestämmelserna i hantverksförordningen ha rätt att kvarstå i yrket trots sin bristande utbildning.

Sammanlagt beräknas omkring 30 à 40 000 hantverkare på detta sätt komma att föras över från hantverk till industri. Då hela hantverkarkåren beräknas uppgå till cirka 1·5 miljon utövare skulle alltså endast 2 à 3 % av samtliga hantverkare beröras av åtgärden i fråga. Det är givet, att en hel del av dessa hantverkare kunna omedelbart gå över till närbesläktade fabriksyrken, t. ex. skomakare till skofabriker, snickare till snickerifabriker o. s. v. Emellertid har en stark överproduktion av hantverkare gjort sig gällande även inom yrken, som icke direkt ha någon industrimässig motsvarighet, t. ex. hos frisörerna, där likaledes ett stort antal, omkring 30 %, arbeta med en omsättning under 1 000 Mark. För dylika hantverkares del äger en s. k. Umschulung rum, och det har t. ex. för frisörernas del enligt vad som uppgives visat sig, att de tack vare sin tidigare verksamhet ha stora förutsättningar för finmekaniska yrken.

I avseende på själva förutsättningarna för anordningens tillämpning må nämnas att enligt huvudförordningen sådan hantverksrörelse, vars ledare saknar förutsättningarna för rörelsens bedrivande och som ej heller motsvarar ett »volkswirtschaftlich gerechtfertigtes Bedürfnis», skall göras till föremål för »Löschung». Vad beträffar förfarandet vid dylikt »Löschung», har beslutanderätten förlagts hos vederbörande hantverksskammare, som även kan av eget initiativ gå i författning om att förordna om att en viss rörelse skall upphöra. Vid prövning av dylika frågor har hantverksskammaren att samråda med vederbörande Arbeitsamt ävensom der Kreis-

¹ Genom en övergångsbestämmelse har emellertid stadgats, att den som före den 1 januari 1932 var upptagen i hantverksrullan skall bibehållas däri även om han ej uppfyller det i § 3 p. 1 stadgade villkor.

leitung der NSDAP, och hantverkskammarens beslut om stängning kan överklagas till den högre förvaltningsmyndigheten. I händelse av tredska mot beslutet kan polismyndigheten ingripa och stänga rörelsen.

Ett särskilt problem har varit ordnande av skuldsatta hantverkarens ekonomiska förhållanden i samband med dylik stängning av rörelsen. Det är givet, att om rörelsen utan vidare skulle stängas, så skulle ofta hantverkaren tvingas att göra konkurs och bringas till ekonomisk ruin. För att undvika en sådan konsekvens har införts ett särskilt förfarande, som går ut på att underdomaren på framställning av hantverkskammaren kan ordna ett avvecklingsförfarande (»Abwickelungsverfahren»), varvid borgenärernas intressen i görligaste mån tillgodoses, dock utan att någon exekution får äga rum i gåldenären-hantverkarens egendom. Härvid utses en särskild likvidator (Abwickeler), som har att på bästa möjliga sätt genomföra likvidationen. För att möjliggöra dennas ekonomiska genomförande finnes en särskild fond (Härtefond). I och med att förfarandet påbörjas förlorar hantverkaren dispositionsrätten över sin utmätningsbara förmögenhet.

1939 års hantverkslagstiftning har endast provisorisk giltighet till och med år 1942.

I samband med mina efterforskningar i fråga om berörda hantverkslagstiftning begagnade jag tillfället att även hos vederbörande efterhöra verkan utav den kompetenslagstiftning, som sedan 1935 varit gällande i Tyskland. Det uppgavs därvid, att man vore mycket nöjd med lagstiftningens resultat, i det att man fått garanti för att endast verkligt kompetenta hantverkare kunde etablera sig som sådana. På min fråga, huruvida ej i Tyskland gjort sig gällande enahanda svårigheter som i Norge med avgränsningar mellan skilda hantverksyrken, svarades att så ej vore förhållandet. Det vore enligt den tyska lagstiftningen ej något hinder att t. ex. en kakelugnsmakare vid omsättning av en kakelugn även utför sådant arbete inom närbesläktade yrken, t. ex. tapetserares, målares, som kräves för arbetets fullständiga utförande. F. ö. gå hithörande tvister ej till domstol såsom i Norge utan behandlas av ett hantverkskamrarnas skiljedomsinstitut, varigenom olägenheten med långvariga processer i dylika frågor undvikes.

Någon närmare erfarenhet om verkningarna av den behovsprövning, som enligt 1939 års hantverkslagstiftning tillämpas vid meddelande av rätt att införas i hantverksrullan, förelåg ej, då lagstiftningen i fråga varit i kraft endast ett fåtal månader.

Stockholm i maj 1939.

Siegfried Matz.

Bilaga 2 a.

*Till Kungl. Handelsdepartementet, 1936 års Hantverkssakkunniga,
Sturegatan 14, Stockholm.*

På anmodan av Sveriges Hantverksorganisation att inkomma med upplysningar beträffande s. k. korttidskurser och de olägenheter som dessa kurser medföra inom frisöryrket, få vi härmed i denna angelägenhet meddela följande.

Inom frisöryrket, speciellt damfrisöryrket bedriver ett flertal företagare, i flesta fall mindre sådana, en omfattande elevutbildning mot ekonomisk ersättning för att på så sätt bidra till företagets administration. Ävenså finnes s. k. institut som i avsevärd omfattning bedriva förvärvsmässig kursverksamhet, som mot betalning

emottaga elever med löfte att inom en tid av 3 à 6 månader giva dem full utbildning i yrket. All sådan elevutbildning måste betraktas som i första rummet ett oblygt ocker på godtrogna människor och ett bedrägeri mot den ungdom som på denna väg söker sig ett levebröd, då möjligheter icke förefinnas att under en kortare utbildningstid än tre år utbilda kvalificerat yrkesfolk. Det innebär också en fara för allmänheten beroende därpå att man vid arbetets utförande inom damfrisörfacket i stor utsträckning måste använda sig av el. apparater och kemikalier. Som exempel på el. apparater kan nämnas permanentapparater, högfrequensapparater, el. massageapparater, hårtorkningsapparater m. fl. Olika kemikalier som innehålla syror och rätt så starka alkalier användas vid permanentondulation, hårfärgning och skönhetsbehandlingar. Att denna apparatur och dessa kemikalier i händerna på undermåligt fackutbildad folk kunna utgöra en allvarlig fara för såväl vederbörande själva, som framförallt för den del av allmänheten som frekventerar de affärer där dylik utbildad arbetskraft innehar anställning är självklart och omvittnat genom en oroväckande ökad procent av skadefall. Att frisöryrket och även allmänheten blir lidande på dessa missförhållanden är uppenbart. Givetvis inverka de synnerligen ofördelaktigt på yrkets möjligheter att genom systematiskt och kontrollerad utbildning erhålla sådana utövare av yrket att dessa hos allmänheten skapa det förtroende som är nödvändigt för att tillförsäkra yrkesutövarna en genomgående auktoritet.

Vi skola här nedan anföra en del synpunkter och exempel för att belysa vad här ovan generellt anförts.

I de dagliga tidningarna återfinnes alltid annonser vari frisörfirmor och institut utlova fullständig utbildning inom damfrisörfacket på en tidsrymd av 3 till 6 månader mot en ekonomisk ersättning som varierar mellan 100 och 600 kronor för dylik kurs.

I det riksavtal som gäller för yrket stipuleras att utbildningstiden är minst 3 år. Denna 3-åriga utbildning har genom mångårig erfarenhet konstaterats vara den kortaste tid under vilken lärling kan tillägna sig sådana kunskaper att densamma självständigt kan utföra de olika yrkesarbetena. Detta kunna vi styrka med otaliga intyg från auktoritativt håll, nämligen från lärarna vid yrkesskolorna, yrkeskonsulenterna, samt praktiska utövare av frisöryrket. De senares antal som vilja och kunna styrka det berättigade kravet på minimum av en 3-årig utbildningstid uppgå till minst samma antal som Svenska Frisörföreningen och Svenska Frisörarbetareförbundet hava medlemmar, alltså omkring 5 000 personer, vilka på yrket erhålla sin utkomst. Vi vilja citera ett uttalande av Stockholms Frisörskolas föreståndare. Han säger i detta bl. a.: »Enligt den erfarenhet som jag erhållit under min 15-åriga verksamhet som lärare och föreståndare i Stockholms Frisörskola måste jag fastslå, att förvärvande av den yrkeskunskap som fordras för anställning såsom damfrisörbiträde ej kan understiga 3 år för medelgoda elever.» I den läroplan som gäller inom frisörfacket i avseende på de avtalsbundna företagarna skola eleverna erhålla en utbildning under minst 3 år för att kunna förvärva nödig kompetens i klippning, tång- och vattenondulering, permanentbehandling, håruppsättning, hårfärgning, samt övriga yrkesgöromål. Att allt detta icke kan läras på 3 till 6 månader är uppenbart.

Det ligger rent moraliskt sett något orättfärdigt över att man från statsmakternas sida tolererar ovan angivna geschäft i form av korttidsutbildning. Att märka är att den omfattande ungdomsarbetslösheten gör att föräldrar och målsmän på allt sätt försöka placera sina barn i förvärsarbete där möjligheter till utbildning finnas och därför ofta stannat inför de braskande annonser och prospekt som gälla utbildning inom damfrisörfacket. Denna form av utbildning är som sagt ett ocker på folks lättrogenhet och efter utbildningstiden kunna de på så sätt utbildade sällan

eller aldrig erhålla sådan anställning som möjliggör deras existens. För att belysa detta tillåta vi oss citera ett uttalande som gjorts av föreståndaren för Frisörernas Platsbyrå, den av de båda organisationerna inom facket enda auktoriserade platsförmedlingen. Denne säger bl. a.: »Med anledning av Eder förfrågan huruvida vi hava några möjligheter att anskaffa anställning åt personer vilka genomgått s. k. elevkurser, få vi meddela att möjligheterna därtill äro så gott som obefintliga. I de fall vi lyckats placera någon av dessa i arbete har det som regel hänt att den arbetsgivare hos vilken anställningen erhållits ansett vederbörande oduglig.» Hos de avtalsbundna arbetsgivarna kan nämnas att eleverna under utbildningstiden erhålla lön och i övrigt hava sina anställningsförhållanden reglerade genom lärlingskontrakt, innehållande bestämd skyldighet för arbetsgivaren att tillse att lärlingen erhåller en allsidig och enligt läroplan föreskriven utbildning, samt skall vid lärotidens slut arbetsprov avläggas inför examensnämnd.

Ett flertal av dessa korttidsutbildade hava efter genomgången kurs då de konstaterat, att den utlovade utbildningen icke kunde erhållas under den formen, genom organisationernas hjälp försökt återfå de penningbelopp de erlagt för kursen och många hava även hos Stockholms stads Rättshjälpsanstalt, eller hos enskilda jurister sökt erhålla rättelse, men i allmänhet utan resultat på grund av vissa luckor i vår lagstiftning.

Att handhavandet av den el. apparaturen förnämligast permanent- och torkapparaterna kräver kunskap om ifrågavarande apparaters skötsel är självklart. Denna synpunkt är också tillgodosedd i den av regeringen 1933 tillkallade sakkunniges för el. kontrollväsendets betänkande avgivet under år 1935, i samband med utförandet av el. installationsarbeten m. m. Det säges där i bilagan — — säkerhetsföreskrifter för skötsel och drift av el. starkströmsanläggningar — — i vilken sakkunnige definierar uttrycket »el. anläggning för belysnings- och arbetsöverföring» därhän, att detta uttryck icke enbart skall uppfattas i sin ordagranna betydelse. Man säger vidare i bilagan om säkerhetsföreskrifterna bl. a.: »Att arbetet med iakttagandet av nödig varsamhet kan utföras utan fara och att arbetet utföres av instruerad och på området erfaren person. Därest arbetet kräver synnerligen varsamhet eller för dess utförande erfordras så lång tid att en arbetares uppmärksamhet kan befaras bliva nedsatt, må det icke utföras av ensam person.» Visserligen arbeta damfrisörskorna med en lågspänning på 110—220 v. men har man uppenbarligen från sakkunniges sida detta oaktat ansett att även då risker föreligga vid handhavandet av apparaturen och klart även uttalat detta i här ovan citerade säkerhetsföreskrifter.

De under auktoriserade former utbildade yrkesmännen inom damfrisörfacket hava så gott som alltid en ingående kännedom om apparaternas skötsel och hava därtill i den relativt långa arbetsprocessen medverkande arbetskraft och instrument, som avsevärt reducera riskmomenten såväl för den arbetande som för kunden. Däremot är det uppenbart att dessa garantier icke förefinnas hos de bristfälligt s. k. korttidsutbildade och därom vittna också olyckor och olyckstillbud som uppstått när apparaturen satts i okunniga händer. Många kunder hava erhållit svåra bränn- och frätskador samt delvis eller helt fördärvade hår. De kända fallen äro många varom bl. a. sjukhusens och läkarnas journaler kunna vittna. Samma förhållande gäller vid användning av ovan nämnda kemikalier.

Försäkringsbolagens inställning till ansvarsförsäkring vid permanentondulationens och hårfärgningens utförande talar för att olycksfall i större omfattning har förelegat, varför de sett sig nödsakade att höja försäkringspremierna för ifrågavarande försäkringar samt i övrigt skärpt försäkringsvillkoren.

Vad ovan angives giver klart stöd för den uppfattningen att lärlingarna även

måste utbildas på ett sätt som tillfredsställer de krav som kontrollmyndigheterna uppställt för el. området.

Här angivna förhållanden berörande damfrisöryrket gäller i viss utsträckning även herrfrisöryrket och kommer framdeles att i ökad omfattning beröras därav då utvecklingen visar på att även denna del av yrket i arbetet alltmer måste använda el. apparater och kemikalier.

Vi anse icke oriktigt att i detta sammanhang även påtala de krav på hygieniska insikter som allmänheten har rätt ställa på utövarna av frisöryrket.

Då dessa undermåligt utbildade i regel icke kunna erhålla arbetsanställningar, i varje fall icke med existensmöjliga löner, blir konsekvensen att de under apokryfiska former och med utnyttjande av krediter starta egna företag, mer eller mindre hedervärda. I denna verksamhet saboteras alla de former som vunnit hävd inom facket och frånträdas också de skyldigheter som i lag angives såsom gällande för våra yrkesutövare. Öppnings- och stängningstider samt arbetstidens längd för de anställda överstiga åtskilligt vad som är normgivande och genom lag medges. Söndagsarbete är en vanlig företeelse och lönerna till de anställda utgöra en allvarlig fara rent socialt. Dessa företag bruka i sin tur utbilda elever mot betalning för att erhålla inkomst. Vidare tillämpas snart sagt vilken prissättning som helst för arbetet och även om detta kan anses som en egoistisk yrkessynpunkt är det dock icke så, då sammanhanget mellan arbetspriset, utgående löner och yrkesmännens levnadsstandard äro intimt förknippade med varandra.

Då ovan angivna missförhållanden hava en stor omfattning och förödande återverkan såväl på allmänheten, yrkesmännen som de ungdomar som under falska förespeglningar lockas till att kasta ut sina slantar för att försöka åt sig möjliggöra en framtida existens genom värdelös snabbutbildning, så skulle lärlingsfrågans ordnande genom lagliga föreskrifter samt vissa angivna krav på kompetens för rätten att få bedriva yrket som rörelse hälsas som en behövlig och välbetänkt åtgärd.

Även om alla yrken äro i behov av ordnad lärlingsutbildning och legaliserad kompetens, vilja vi dock betona att särskilt utövarna av de yrken som ha att behandla ett levande material måste besitta bevisad kunskap och goda insikter i arbetet för att i möjligaste mån ej skada på person skall behöva förekomma. Inom vissa yrken är ju även sådana åtgärder redan vidtagna och det är vår bestämda uppfattning, byggd på saklig erfarenhet, att frisöryrket av idag kräver enahanda lagstiftning.

Stockholm den 4 november 1936.

SVENSKA FRISÖRFÖRENINGEN u. p. a.

C. F. BRINCK.

Bilaga 2 b.

Stockholm den 1 september 1937.

Kungl. Handelsdepartementet, 1936 års Hantverkssakkunniga,

Sturegatan 14, Stockholm.

I samband med de problem, som sammanfalla med 1936 års Hantverkssakkunnigas uppdrag, vilja vi göra följande uttalande.

De ungdomar, som avse att utbilda sig till herr- eller damfrisörer, måste allvarligt prövas i avseende på förutsättningar, innan de kunna antagas som lärlingar eller elever. Det ställes stora krav på dessa ungdomars manuella och fysiska förutsättningar med hänsyn till de komplicerade arbetsuppgifter, som sammanfalla med yr-

kesutövningen. Med hänsynstagande till den personliga kontakt, som dessa i sin yrkesutövning har med allmänheten, måste de besitta en viss personlig kultur för att på ett tillfredsställande sätt kunna fullgöra åtagna förpliktelser.

Frisöryrket ställer stora krav på vederbörandes fysik, som måste vara synnerligen god. Den som är behäftad med något som helst lyte eller bristande anpassningsförmåga, kan icke anses som lämplig för utbildning i frisöryrket. Lärlingen eller eleven måste även äga kunskaper i åtskilliga ting för att kunna tillägna sig den kännedom i anatomi, allmän hygien etc., som är nödvändig i yrkesutövningen.

I nutiden ställes också från allmänheten och från de statliga och kommunala myndigheternas sida ganska stora krav på frisöryrkets utövare. Allmänheten kräver att utan risk för utseende och hälsa densamma förtroendefullt skall kunna vända sig till facket utövare och från samhällets sida har man genom lagbestämmelser och förordningar ställt stora krav beträffande hygieniska anordningar och kännedom om vad som sammanfaller med den personliga hygien. Detta är ganska förklarligt, då man tager i betraktande de riskmoment, som förefinnas vid yrkesutövningen framför allt i damfrisörfacket, där i samband med arbetsprocessen elektrisk apparatur av olika slag och åtskilliga kemikalier användas i arbetet. Detta förekommer även inom herrfrisörfacket om även ej i samma utsträckning, då det där förnämligast är infektionssjukdomar av olika slag, som skola förhindras. Många olyckshändelser ha inträffat inom damfrisörfacket i de fall, då apparatur handhafts av korttidsutbildat folk och överförande av infektionssjukdomar har många gånger skett genom bristande hygien i samband med herrfrisörfackets utövande.

Vi vilja fästa uppmärksamheten på att det står var och en fritt att utan någon som helst kontroll lämna utbildning i frisörfacket och detta sker ofta under sådana former, att dylika utbildade måste anses som inkompetenta att utöva yrket. Förnämligast sker dylik utbildning i form av snabbkurser, vilka i allmänhet endast ha till uppgift att tillföra den eller dem, som handhaft utbildningen ekonomisk vinning utan att dessa ikläda sig något som helst ansvar gentemot den som de åtaga sig att utbilda. Att arbetsprestationen av dylika utbildade icke är tillfredsställande, bör stå klart för var och en. Vi vilja oändligt gärna medverka till hävandet av ungdomsarbetslösheten genom att lämna tillfälle till utbildning men bör detta ske under kontrollerade former från statsmakternas sida. Genom lagbestämmelser ha åtskilliga restriktiva åtgärder vidtagits för rätt att utöva visst yrke, som liksom frisöryrket kan medföra risk eller fara för allmänheten. Från förbundets sida har man på allt sätt försökt medverka till sådana förhållanden, att allmänhetens och statsmakternas krav på yrkesutövarna blivit tillgodosedda. I sådana fall ha icke de egoistiska organisationsintressena varit vägledande utan har endast hänsyn tagits till allmänhetens rätt till säkerhet. Genom avtal och överenskommelser under andra former med arbetsgivareorganisationen inom facket ha långtgående stipulationer fastställts i avseende på företagarnas skyldighet att lämna lärling eller elev en allsidig och tillfredsställande yrkesutbildning. Vidare ha arbetsgivarna måst ikläda sig såväl ekonomiska uppoffringar som andra förpliktelser gentemot lärlingen eller eleven.

I samband med de stipulationer, som fastställts i gällande överenskommelser kan nämnas, att lärotiden omfattar minimum 3 till 4 år, efter vilken tidsrymd vederbörande bör avlägga prov inför auktoriserad nämnd, innan s. k. utlärlingsbetyg erhålles.

Med hänsyn till vad ovan anförts anse vi det motiverat med vissa lagbestämmelser i avseende på lärlingsutbildningen och rätten till att utöva frisöryrket. Vi vilja därför vördsamt anhålla, att Sakkunnige måtte beakta de synpunkter, som vi här framfört.

För SVENSKA FRISÖRARBEFARBUNDEN

C. G. ENGSTRÖM.

Stockholm den 11 september 1936.

*Till Sveriges Hantverksorganisation,
Stockholm*

Med anledning av Eder skrivelse 4.8.36 få vi härmed anföra följande:

Ett antal s. k. konditoriskolor annonsera om kurser på 6 veckor och däröver. De äro alla av det slag att de endast öka antalet av företagare i hembageri- och finbageribranschen utan att på något sätt öka yrkesskickligheten eller bidra till konditoryrkets förkovran eller stöd.

Dessa skolors elever komma oftast direkt från hemmet eller från köks- och serveringspersonalen å kaféer eller dylikt och de erhålla på ett par månader en undervisning som närmast avser att locka dem ut på egen hand till företagare och startare av egna företag. Någon anställning hos yrkesutbildade utövare av konditoryrket kunna de aldrig räkna på.

Men de belasta näringen med ytterligare ett antal företagare, som i vild konkurrens sänka priserna och försämra kvaliteterna för att kunna hålla sig uppe.

Den s. k. hembagerinäringen, som ännu icke lyder under den för hembageri- och konditorinäringen gällande lagstiftning, och ej heller är underkastad avtalsenliga bestämmelser angående löner och arbetsvillkor, ökar med varje år i omfattning och profiterar särskilt av de friheter i fråga om nattarbete som gällande lag medger. Detta leder till en oerhörd konkurrens med de yrkesutbildade konditoriföretagarna och försvårar deras existensmöjligheter, liksom det leder till en försämring och neddragning av varukvalitet och utförande, ägnad att i hög grad skada vår näring. Ifrågavarande skolor arbeta utan kontroll av någon organisation eller allmän institution och oftast utan någon verkligt fackmässig ledning. Men de försäkra sig om dryga terminsavgifter och locka sina elever med löften om goda platser efter kursernas slut.

För en yrkesutbildad hantverkare, såsom i detta fall en konditor, kan det ej komma på tal att i sin tjänst intaga en elev från en sådan skola, men därmed ha också konditorierna såsom kår betraktad ingen möjlighet att reglera tilloppet av nya företagare. De komma, tack vare de privata skolorna, i stora skaror och parasitera på vårt yrke, som i saknad av stöd i lag och förordningar icke kan utan de allra svåraste försakelser upprätthållas.

SVERIGES KONDITORIFÖRENING

STYRELSEN

AXEL SJÖBERG.

/Magnusson.

Transumt.

Bilaga 2 d.

Stockholm den 12/10 1936.

*Kungl. Maj:ts utredningskommission för hantverk,
Nytorgsgatan 17, Stockholm.*

Med anledning av Kungl. Utredningskommissionens till undertecknad Kjellström telefonledes gjorda hänvändelse med anhållan om uppgift å sådana affärer inom vårt fack som tagit till sin speciella uppgift att mot kontant vederlag hålla s. k. utbildningskurser i sömnad och tillskärning för såväl manliga som kvinnliga elever.

Efter en hastig orientering bland dessa företeelser på yrkets område här i Stockholm är styrelsen för S. D. I. F. i tillfälle ge anvisning på några sådana affärer, av vilka några även går under namn av akademi, de två förutnämnda även statsunderstödda.

Bland de lojala yrkesutövarna står man frågande inför av vilken anledning så sker, då dessa skolor eller »akademier» icke fylla något verkligt behov, utan åstadkommer större skada än de göra nytta, både för yrket och den ungdom, som de genom vackert stiliserade annonser lyckats locka att genomgå dessa snabbkurser på en eller annan månad, för vilka de dyrt få betala, kanske i många fall av sina surt förvärvade slantar, men någon verklig yrkesutbildning har det, torts vackra avgångsbetyg och diplom icke blivit.

Men detta är ju endast en gren av alla de avarter och allt annat ohägn som vidlåder hantverket i gemen, vilket förstör och gör det svårt för de verkliga yrkesmännen i sin helhet, att föra en dräglig tillvaro.

Den som något litet förstår vad det vill säga att utbilda sig i ett hantverk, förstår också att detta icke kan ske på någon eller några månader, men klientelet växlar och affär är affär.

Stockholm som ovan.

STYRELSEN FÖR STOCKHOLMS DAMSKRÄDDERIIDKAREFÖRENING

GUST. KJELLSTRÖM.

Ordförande.

OLOF WESTMAN.

Sekreterare.

Bilaga 2 e.

Till Yrkesförbundens Representantskap.

Sdsom korta yrkeskurser har under c:a 3 års tid pågått undervisning i hovbeslag inom Jordbrukare Ungdomens Förbund (J. U. F.). Kurserna ha pågått 3 à 4 dagar varefter eleverna ha utfört hovbeslag till husbehov och i granngårdarna.

I ett radiosamtal om fritidens användning, hållet den andra april 1936, förekom ett meddelande av Agronom Sigurd Svensson hurusom J. U. F. i sin tävlingsgren »Femkamp» upptager bland annat »hovbeslag». Tävlingen i hovbeslag skulle stimulera till högre bildningsarbete och enligt »Lantmannabladet» skulle denna gren av J. U. F:s verksamhet utgöra något slags »djurskyddsarbete». Det torde emellertid i många fall snarare bliva djurplågeri, om icke under tävlingarna, så under den träning, som alla tävlingar föregås av. Det kan därvid bli många olika beslag som hästen får uthärda med i veckotal och under hårt arbete. Att tillåta en nybörjare i hovbeslag, att träna på levande häst torde få betraktas som djurplågeri.

Vi fördöma alldeles bestämt dessa snabbkurser, som anordnas för utbildande av hovslagare för eget ändamål och hade aldrig tänkt oss, att denna gren av yrket skulle kunna få övergå till att bliva hemslöjd. Det är barbariskt, att å levande häst och av oerfarna människor anordna tävlingar i hovbeslag. Dessa tävlingar ha t. o. m. i Uppsala län betitlats som »mästerskapstävlingar» för vilka äro uppsatta vissa vandringspris.

Programmet för dessa fyradagars kurser har ungefär samma utsende som vid våra statliga veterinärinstitut, där kurserna i motsvarande ämnen pågå i c:a 6 månader och härtill kommer, att eleven i senare fallet redan i förväg är delvis smideskunnig.

När J. U. F. under sina kurser utbildar hovslagare, som efter någon enskild träning äro mogna för mästerskapstävlan, är detta något onaturligt, som icke borde få förekomma utan i lag förbjudas. Hästen är människans vän och trogna tjänare, som sådan bör han också vårdas.

Att i anatomi, veterinärvetenskap och även i smide, okunniga personer på 4 dagar skola genomgå och inlära ett vittomfattande program så, att kursdeltagarna därefter skola kunna uppträda i tävlingar eller vara hovslagare, är något onaturligt. Programmet för en snabbkurs omfattar: hovarnas anatomi, benens ställning, hovarnas ytterlära, åtgärder vid felaktiga hovformer, hovarnas verkning och justering, olika verktygs hanterande, riktning av skor, så att de passa hoven, fastspikning av den väl tillpassade skon, besiktning och kritik av varje häst, diagnostiserandet av event. hältor m. m. (ett av veterinärens kinkigaste kapitel), klövvård, hovvård på unghästar, samt föredrag om hästens vanligaste yttre och inre sjukdomar och deras första behandling. Att detta svåra program klaras av på 4 dagar är dom nog över dessa kurser.

Med kännedom om, att en mycket stor del av hästbeståndet, i synnerhet på landsbygden, skos av sina ägare eller, såsom vid större gårdar, av någon där anställd person, som tror sig kunna sko, men som utför ett arbete, vilket i fackmannens ögon många gånger ter sig som rena djurplågeriet, kan man fråga sig om inte här en lag är behövlig. Hästarna äro halta på grund av felaktig skoning eller också ha de tappat skor och köras på så sätt, tills hovslagare-dilettanten inte ser sig någon utväg att få fast en sko. Då först vänder vederbörande sig till hovslagaren för att få hjälp. Det behöver knappast påpekas, vilket onödigt lidande hästen får utstå på grund av dessa fuskares oförstånd samt skyddet för dem genom vår näringsfrihet.

Med hänsyn till att det här gäller levande men stumma varelser, som icke kunna klaga sin nöd förr än lidandet blir så svårt, att djuret genom sina rörelser ger tillkänna att något är på tok, vore det önskligt att en lagstiftning kom till stånd, som förbjöde icke yrkeskunnigt folk att utföra hovbeslag och skötsel av hovar — en sak för herrar riksdagsmän att taga i övervägande.

Stockholm den 30 mars 1937.

SVERIGES SMIDES- & MEKANISKA VERKSTADSIDKARES RIKSFÖRBUND

P. W. GRÖNBERG.

Bilaga 27.

*Till 1936 års Hantverkssakkunniga,
Stockholm.*

Härmed tillåta vi oss överlämna en skrivelse från Småland-Blekinge Hantverksdistrikt beträffande korttidskurser för Hantverkssakkunnigas kännedom.

Stockholm den 14 oktober 1937.

SVERIGES HANTVERKSORGANISATION

AUG. LINDMARK.

/Gunnar Willén.

Jönköping och Karlskrona den 18/8 1937.

*Sveriges Hantverksorganisation,
Stockholm.*

Betr. s. k. korttidskurser.

Med anledning Eder ärade skrivelse av den 4 d:s har styrelsen för Småland-Blekinge Hantverksdistrikt härmed äran anföra.

Då det gäller ungdomens utbildning inom hantverksyrkena har på senaste tiden dykt upp en företeelse, som inom hantverksskretsar är ägnad ingiva allvarliga farhågor. Vi åsyfta de s. k. korttidskurserna, vilka avse, att på 6 à 8 veckor utbilda yrkesmän. Sålunda har i Tingsryd anordnats flera dylika kurser för möbelsnickare, och är det dessa, som givit vårt distrikt anledning närmare taga del av denna verksamhet.

Ledningen för kurserna framhåller visserligen, att meningen med dessa kurser icke är att utbilda eleverna till yrkesmän utan bara hos dem, som ha anlag för hemslöjd, ytterligare animera eleverna till hemslöjdsarbete på lediga stunder. Man torde emellertid med all rätt kunna ställa den frågan: var går i detta fall gränsen mellan hemslöjd och hantverk? Och anledning härtill får man ännu mera, sedan man tagit del av ett referat av en kursavslutning i Smålands Posten den 20 februari 1937. Denna kurs, som påbörjades den 7 januari och pågått i 6 veckor, hade 10 elever och undervisningen var uppdelad med 195 timmar för manlig slöjd och möbelsnickeri, 45 timmar för ritningar, dekorerings och ytbehandling, samt 5 timmar för stillära. Vid denna kursavslutning närvar länets hövding och i ett anförande framhöll denne, att yrkesundervisningen har stora uppgifter att fylla, varför man med tillfredsställelse måste hälsa denna första kurs av detta slag inom länet.

Det torde vara uppenbart, att den stora allmänheten i detta fall icke är mäktig draga gränsen mellan hemslöjd och hantverk. Då den läser ett referat, som det här ovan omnämnda, däri även beskrives utställningen av elevernas arbeten, vilka i alla hänseenden höjes till skyarna, bibringas den givetvis mycket lätt den uppfattningen, att yrkesmän utbildas på 6 veckor, då däremot tiden lärt oss och bevisat, att en fullgod hantverkare erfordrar 4 à 5 års utbildning. Vinner en dylik uppfattning insteg hos allmänheten måste detta givetvis medföra en oerhört stor fara för vårt krav på legaliserade kompetensvillkor för rätten att idka hantverk. Hantverket måste ju bygga på kvalitet, och då måste ju dessa kurser betraktas som absolut olämpliga. Att Kungl. Skolöverstyrelsen lovordar och understöder desamma och att ledande män inom hantverksföreningarna även stå i ledningen för kurserna, är ju ägnat att ytterligare understryka nödvändigheten av en ändring till det bättre.

Det har även från något håll framhållits, att kurserna bidra till att lindra arbetslösheten bland ungdomen. Ja, under den tid, som själva kursen pågår, men ej längre, ty efter kursens slut blir det endast en överflyttning av de arbetslösa utan kontroll och illojal konkurrens från de icke kompetentas sida uppstår.

Att hantverkarna äro tacksamma för verkliga skolor, där undervisningen bedrivs på sätt hantverket kan godkänna, torde vi icke särskilt behöva framhålla. Lika klart torde vara, att dessa korttidskurser äro en avart och fullkomligt av ondo.

För en rättänkande människa är det ju en orimlighet att ens tänka sig möjligheten av att en yngling efter sex veckors utbildning skall vara i stånd att på egen hand tillverka en möbel. Men då allmänheten ser en utställning av möbler, tillverkade på en dylik 6-veckorskurs, får man nog ej förvåna sig, om densammas åsikt

om hantverkets fordringar för utbildning till möbelsnickare, ej kommer i någon för hantverket fördelaktig dager.

Med stöd av vad sålunda anförts får styrelsen för Småland-Blekinge Hantverksdistrikt äran anhålla, det organisationsstyrelsen ville vidtaga de åtgärder till åstadkommande av en ändring till det bättre i här påtalade förhållanden, som framställningen kan giva anledning till.

Högaktningfullt

för STYRELSEN FÖR SMÅLAND-BLEKINGE HANTVERKSDISTRIKT

J. W. LINDAHL.

Ordförande.

Eman. Åberg.
Sekreterare.

Bilaga 2 g.

Uttalande av Yrkesförbundens Representantskap betr. korttidskurser.

Att det inom varje yrkesområde, som vill följa med sin tid och hålla sig i nivå med utvecklingen inom facket, är nödvändigt att genom längre eller kortare fortbildningskurser bereda de i yrket sysselsatta tillfälle att inhämta dylika rön, därom torde endast en mening råda bland hantverkets representanter. Förutsättningen för att en sådan fortbildningskurs skall lämna avsedd nytta är givetvis den, att de i undervisningen deltagande förut genom lära och praktik äro väl införsatta i yrkets elementära moment och sålunda besitta den fackerfarenhet, på vilken en dylik fortbildning nödvändigtvis måste bygga.

Inom ett flertal yrken har emellertid av personer, som därav hava sin utkomst, anordnats utbildningskurser för nybörjare inom resp. yrke och man utlovar att på ett visst uppgivet antal veckor eller månader lära eventuella elever ifrågavarande yrke. Den i annonser och prospekt för sådana kurser angivna tiden, är så gott som undantagslöst så pass kort, att det för varje omdömesgill person måste stå klart, att det icke kan vara möjligt att under angiven tid bibringa eleven annat än en svag föreställning om vad yrket kräver mycket mindre giva en tillfredsställande grundläggande undervisning.

Den för resp. yrke och för vederbörande elever största faran är den, att dessa snabbkurser icke hava till ändamål att bereda eleverna en första grundläggande undervisning i yrket, avsedd att genom fortsatt utbildning i facket bygga vidare på, utan avsikten med kurserna är den att genom en ytlig och schematisk konfrontation med yrket bereda eleven en i verkligheten mycket svag möjlighet till omedelbar självständig verksamhet inom yrket. Man hoppar så att säga över både lärlings- och gesällstadierna för att direkt från en sådan genom braskande reklam och ohållbara löften lockande kurs, etablera sig i vederbörande yrke, vilket härigenom erhåller ytterligare en oduglig utöware, vars enda möjlighet att erhålla kunder är en för yrket förödande priskonkurrens.

Då dessa kurser äro rena privatgeschäfte och deras verksamhet motverkar det arbete för en god och planmässig yrkesutbildning, som nu med understöd av stat, kommuner och yrkesorganisationer pågår, böra åtgärder vidtagas för stävande av detta oskick, som allt för länge fått fortgå.

Yrkesförbundens representantskap anser att en blivande lärlingslagstiftning icke gärna kan underlåta att för yrkesundervisningens bedrivande uppställa sådana vill-

kor, att de ur yrkesutbildningens synpunkt uppenbara brister, som här påtalade korttidskurser innebära, avlägsnas.

Stockholm den 5 juni 1937.

AUG. LINDMARK.

STEFAN ANDERSSON.

C. A. BRINCK.

MAURITZ ANDERSSON.

ÅKE FALLGREN.

ÅKE REIFORS.

/Gunnar Willén.

Bilaga 3 a.

Till 1936 års Hantverkssakkunniga.

Sveriges Smides- & Mek. Verkstadsidkares Riksförbund, representerande cirka 1 000 medlemmar, har vid sitt årsmöte i Motala den 19 juni 1937, efter ingående överläggning beslutat antaga följande resolution samt uppdrag åt förbundets styrelse att vidarebefordra densamma till 1936 års Hantverkssakkunniga, då vi anse detta ärende sammanfalla med sakkunnigas uppdrag.

Inom smidesyrket och särskilt inom dess gren hovslageriet har det mer och mer visat sig nödvändigt att viss kompetens sättes som fordran för rätten att få utöva detta yrke. Detta är så mycket mera nödvändigt, som det är levande och stumma varelser vilka här bliva behandlade. Vi vilja påpeka, att mycket lidande åsamkas hästar på grund av felaktig skoning utförd av osakkunniga personer. Genom de korta hovbeslagskurser, som pågå 3 à 4 dagar ökas dessa inkompetenta fuskare i oroväckande grad till allvarlig skada för den hästägande allmänheten.

För att ytterligare belysa denna fråga hänvisa vi till en förut genom Yrkesförbundens Representantskap till Hantverkssakkunniga insänd skrivelse angående korta yrkeskurser, vilken skrivelse i avskrift bifogas.

Krav på kompetens för hovslageriet ha förut framförts av oss och vilja vi på nytt framföra detta önskemål. Bevisad kunskap och goda insikter torde väl för detta yrke vara av nöden, liksom det blir en garanti för att husdjuret-hästen icke utsättes för djurplågeri som nu i stor utsträckning förekommer. Dessutom vilja vi påpeka den icke oväsentliga nationalekonomiska förlust, som uppstår genom att hästarnas värde och arbetsförmåga minskas på grund av felaktigt utförd hovbeslag.

Med hänvisning till ovanstående vilja vi vördsamt å årsmötets vägnar hemställa

att 1936 års Hantverkssakkunniga måtte beakta de synpunkter som vi här ovan framfört, och stå vi gärna till tjänst med ytterligare upplysningar.

Älvsjö den 2 juli 1937.

Å styrelsens vägnar

SVERIGES SMIDES- & MEKANISKA VERKSTADSIDKARES RIKSFÖRBUND

P. W. GRÖNBERG.

Ordförande.

Till 1936 års Hantverkssakkunniga.

Med skrivelse den 23 oktober 1937 har Ni till Kungl. Lantbruksstyrelsen med anhängan om styrelsens yttrande överlämnat en från Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund till Eder ingiven skrift, innefattande en av förbundet vid dess årsmöte i Motala den 19 juni 1937 antagen resolution angående införande av vissa kompetensbestämmelser för rätten att utöva smidesyrket och särskilt dess gren hovslageriet.

I anledning därav får lantbruksstyrelsen till en början anföra, att de instruktionskurser, som Jordbrukareungdomens förbund plägar anordna lära vara så korta, att det därvidlag endast kan bliva tal om att vederbörande elev får någon uppfattning om, hur skon bör ligga på hästhoven och fästas på hoven samt angående förfaringssättet vid s. k. verkning och korrigerig av hoven.

Lantbruksstyrelsen vill vidare framhålla, att en riktigt utförd skoning av en häst är en mycket svår sak, som måste anses hänförlig till de mera krävande hantverken. För att bliva en god hovslagare fordras nämligen naturliga anlag jämte lång lärotid och praktik i yrket. Det torde vara otvivelaktigt att ovan omnämnda kurser äro till viss nytta, men det torde icke vara meningen att kursdeltagarna med deras korta utbildning som hovslagare skola göra intrång på de examinerade och yrkeskunniga hovslagarnas praktik. Att stifta lag därom, att skoning endast må utföras av fackutbildade hovslagare stöter nog på vissa svårigheter, särskilt med tanke på de långa avstånd till yrkeskunniga hovslagare, som förefinnas inom stora delar av landet, särskilt i Norrland. Av ålder har nämligen s. k. hemmaskoning ägt rum inom avsevärda delar av vårt land.

Lantbruksstyrelsen finner de av Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund i dess ovanberörda skrift anförda synpunkter vara värda ett visst beaktande men anser sig icke kunna föreslå vidtagande av några särskilda åtgärder för tillgodeende av förbundets önskemål.

Stockholm den 2 november 1937.

ERIK INSULANDER.

H. Stjernswärd.

Till 1936 års Hantverkssakkunniga.

Sedan Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund i skrivelse den 2 juli 1937 till 1936 års hantverkssakkunniga framställt begäran om införande av viss kompetens för rätten att utöva smidesyrket och särskilt dess gren hovslageriet samt i en skrivelsern åtföljande bilaga riktat anmärkningar mot de av Jordbrukareungdomens Förbund (J. U. F.) anordnade korttidskurserna i hovbeslag, har Ni i skrivelse till veterinärhögskolan den 23 oktober 1937 anhållit, att högskolan ville till Eder avgiva yttrande över de av riksförbundet i berörda hänseenden anförda synpunkterna.

På grund härav har styrelsen för veterinärhögskolan inhämtat yttrande i ärendet av högskolans lärarkollegium av den 4 november 1937 och får styrelsen till svar å Eder skrivelse, med överlämnande av sagda yttrande jämte därvid fogad, av läraren

i hovbeslag vid högskolan veterinärmedicine doktorn E. Åkerblom avgiven promemoria i ämnet, åberopa innehållet i berörda handlingar. Skulle trots de sålunda framförda erinringarna bestämmelser av det av riksförbundet begärda innehållet anses böra införas, vill styrelsen framhålla nödvändigheten av att en mycket lång övergångstid, minst fem år, föreskrives.

Stockholm den 17 december 1937.

Å STYRELSENS FÖR VETERINÄRHÖGSKOLAN vägnar:

P. VON SETH.

|Nils Lange.

Till Styrelsen för Veterinärhögskolan.

Sedan 1936 års Hantverksakkunniga i skrivelse av den 23 oktober 1937 anhållit om yttrande från Veterinärhögskolan rörande skrivelsen vidlagd framställning från Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund angående införande av legala kompetensföreskrifter för utövare av hovslageriyrket, får Veterinärhögskolans Lärarkollegium härmed uttala sig som följer.

Den av Riksförbundet berörda frågan om kompetensföreskrifter för hovslagare är visserligen av stor betydelse icke endast ur djurskydds- utan även ur ekonomisk synpunkt. Av hänsyn dels till att tillgången på kvalificerade hovslagare är — åtminstone i vissa delar av landet — otillräcklig, dels till att hovbeslag trots detta nödvändigtvis överallt måste utföras, anser Kollegiet det dock icke vara lämpligt eller ens möjligt att för närvarande införa ifrågasatta legala kompetensbestämmelser.

Vad beträffar den av Riksförbundet framförda kritiken av J. U. F:s fyradagarskurser i hovbeslag hänvisar Kollegiet till vidlagda utdrag ur en av läraren i hovbeslag och hovsjukdomar vid högskolan, Dr E. Åkerblom, till Kollegiet ingiven P. M. och får Kollegiet vördsamt föreslå, att nämnda utdrag vidarebefordras till J. U. F:s ledning.

Veterinärhögskolan den 4 november 1937.

Å LÄRAREKOLLEGIETS vägnar:

GERH. FORSSELL.

|Axel Palmgren.

Utdrag av P. M. angående skrivelse av den 23 oktober 1937 från Kungl. Handelsdepartementet rörande kompetensfordringar för utövare av hovslagareyrket.

Till Kungl. Handelsdepartementet har från Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund inkommit en skrivelse med förslag om inrättande av kompetensfordringar för dem, som önska utöva hovslagareyrket i förtjänstsyfte. Förbundet uttalar sig ävenledes mot de av J. U. F. anordnade 4-dagars kurserna i hovbeslag m. m.

Vid bedömandet av dessa frågor får man utgå från dels att vården av hovar och klövar är av väsentlig betydelse inom husdjurskötseln, dels att detta endast kan ske i full utsträckning av väl yrkesutbildade personer.

För att utbildas till hovslagare erfordras ej endast vissa kunskaper i anatomi, fysiologi, exteriörlära, smideskunskap, kännedom om vissa sjukdomar etc. utan även träning och erfarenhet rörande bedömandet av felaktigheter i benställningar, hovformer etc., detaljer som måste inövas under utbildningsperioden och ej senare kunna utredas på egen hand. Detta gör, att studietiden med nödvändighet måste bli relativt lång och som minimum kan sättas $3\frac{1}{2}$ månader.

De av J. U. F. anordnade 4-dagars kurserna hava tillkommit i syfte att bibringa den djurägande allmänheten nödvändiga insikter i hithörande frågor, men hava fått ett för stort omfång och principiellt råkat bli något felaktigt inriktade så till vida som tävlingar i hovbeslag utlysas efter några dagars övning. Det är helt naturligt att deltagarna i dessa lätt bibringas den uppfattningen, att de behärska konsten att beslä en häst samt sedermera på egen hand gripa sig an med ej endast normal-utan även korrektions- och sjukbeslag med ej sällan för djuren menliga följder som resultat.

Bortsett från nu nämnda överdrifter hava sådana kurser dock en stor mission att fylla och om de organiseras i analogi med de statliga hovvårdskurserna (endagskursen), komma de utan tvivel att bättre tjäna sitt ändamål. Dessa senare avse att påvisa de fel, som kunna begås vid skoning, verkning etc. samt principerna för deras rättande, varvid hänvisas i stor utsträckning till yrkesutbildad personal. Huvudvikten lägges vid dessa kurser för övrigt vid vård och korrektion av unghästarnas hovar och benställningar som den viktigaste grenen inom hovvården.

Experimentalfältet den 27 oktober 1937.

Bilaga: Dagschema för de statliga hovvårdskurserna.

Till Sekreteraren i

Vid de demonstrationsdagar i hovvård, hovbeslag och klövvård, som taga sin början den tillämpas följande dagschema:

Från kl. 10 — genomgång av normala benställningar och hovformer jämte förut-sättningarna för att under hästens uppväxttid kunna korrigera felaktigheter och bibehålla korrekta benställningar och hovformer.

Praktiska demonstrationer av felaktiga benställningar och hovformer jämte korrektion.

Anordnandet av sjukbeslag där sådana erfordras.

Praktisk demonstration i klövvård.

Föredraget omfattar huvuddragen av hästhovens byggnad och förrättningar. Principerna för en korrekt verkning av normala och felaktiga hovformer genomgås, varvid huvudvikten lägges på unghästvården. Principerna för ett gott beslag demonstreras med modellskor. Som avslutning demonstreras preparat av felaktiga hovformer samt modellbeslag för olika hovsjukdomar.

Veterinär.

Till 1936 års Hantverkssakkunniga, Kungl. Handelsdepartementet,
Stockholm.

Sedan 1936 års Hantverkssakkunniga berett Jordbrukare-Ungdomens Förbund tillfälle avgiva yttrande med anledning av en till Hantverkssakkunniga ställd skrivelse från Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund, i vilken anmärkningar riktats mot de av förbundet anordnade korttidskurserna i hovbeslag, får förbundsstyrelsen härmed anföra följande.

Sedan år 1928 ha inom J. U. F:s distrikt och framför allt i Uppsala och Örebro län anordnats korta kurser, vanligen på fyra dagar, i hovbeslag. Som handbok vid dessa kurser utgavs på förbundets förlag år 1929 »Handledning i hovbeslag och tävlingar däri m. m.» av f. d. styckjunkaren A. Flygare. Under de snart förflutna tio åren har ett mycket stort antal fyradagarskurser hållits. Med anledning av förenämnda skrivelse från Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund har förbundsstyrelsen hänvänt sig till dels respektive hushållningssällskaps förvaltningsutskott i Uppsala och Örebro län, dels förbundets distriktsstyrelser i samma län med begäran om uttalande beträffande erfarenheterna av de hittills under årens lopp hållna kurserna samt yttrande med anledning av de anmärkningar som uttalats i Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbunds skrivelse.

Förbundsstyrelsen är sålunda i tillfälle bifoga yttranden från nyssnämnda förvaltningsutskott och distriktsstyrelser. Till yttrandet från J. U. F:s distriktsstyrelse i Uppsala län är fogad en skrivelse undertecknad av 984 jordbrukare från 60 socknar i Uppsala län,¹ vari dessa jordbrukare protesterar mot de beskyllningar och anmärkningar, som av Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund riktats mot J. U. F:s hovbeslagskurser. Samtliga uttalanden ge vid handen, att belåtenheten med nämnda hovbeslagskurser är stor och allmän.

Förbundsstyrelsen önskar erinra om att förbundets kurser ej äro avsedda att utbilda yrkesmän utan att bibringa yngre jordbrukare, som äro i sin yrkesutövning nödsakade att kunna utföra ett normalt hovbeslag, sådan kännedom om hovens byggnad och hovvård, att vederbörande dels kan på ett bättre sätt än utan någon undervisning utföra detta arbete, dels kan bedöma när veterinär eller utbildad hovslagare bör anlitas. Förbundsstyrelsen hänvisar i övrigt till de bifogade yttrandena, i vilka styrelsen instämmer, samt hemställer, att 1936 års Hantverkssakkunniga måtte lämna berörda skrivelse från Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund utan avseende.

FÖR STYRELSEN FÖR JORDBRUKARE-UNGDOMENS FÖRBUND

C. SVEDELIUS.
Ordförande.

/Sigurd Sonesson.
Sekreterare.

J. U. F:s Centralbyrå, Stockholm den 12 februari 1938.

¹ Här utesluten.

Till Jordbrukareungdomens Förbund.

Med anledning infordrat yttrande på grund av Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbunds gjorda erinringar beträffande J. U. F:s hovbeslagskurser får Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott här bilagt överlämna dels avskrift av utav sekreterare H. Nystedt och agronom G. Knutsson av-givet yttrande och dels utdrag ur förvaltningsutskottets protokoll den 10 november 1937, utvisande förvaltningsutskottets i ärendet fattade beslut.

Uppsala den 24 november 1937.

UPPSALA LÄNS HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPS FÖRVALTNINGSUTSKOTT

Enligt uppdrag:

H. NYSTEDT.

Till Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Med anledning av en från J. U. F:s Förbundsstyrelse inkommen skrivelse med hemställan att Förvaltningsutskottet ville uttala sig beträffande viss kritik, som från Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund riktats mot inom hushållningssällskapetets område anordnade kurser i hovbeslag, få undertecknade härmed vördsamt anföra följande:

Inom länet har sedan år 1928 hållits kortare praktiska instruktionskurser i hovbeslag. Som förste lärare och ledare för dessa kurser arbetade styckjunkare A. Flygare. Program och undervisningsplan för dessa kurser uppgjordes i samråd med dåvarande läraren i hovbeslag vid Ultuna Lantbruksinstitut, professor K. W. Åderman, som under de första åren ävenledes medverkade som lärare vid en del kurser. Professor Åderman omfattade alltid denna undervisning med stort intresse, något som även kom till synes i hans egenskap av redaktör för tidskriften »Djurskyddet». Den verksamhet, som för styckjunkare Flygare tidigare var begränsad till Uppsala län har under åren utvidgats till att omfatta andra län samt ordinarie undervisning av liknande slag vid ett flertal lantmanna- och lantbruksskolor. Ännu en instruktör, nämligen hovslagare A. Persson, har verkat som lärare och kursledare. Persson är yrkesutbildad hovslagare och har tidigare som regementshovslagare under regementsveterinär J. Johnssons ledning fått en sådan utbildning, att hans skicklighet som yrkesman icke på något sätt kan ifrågasättas. Dessa två sakkunniga fackmän, herrar Flygare och Persson, äro de enda instruktörer, som varit ansvariga för den ifrågavarande kursverksamhet, som i J. U. F:s regi har pågått inom länet.

Vid sidan av hovbeslaget har även undervisning meddelats i klövvård, dels genom fristående kurser och dels sedan en föregående hovbeslagskurs avslutats. Även för detta arbete ha hovbeslagsinstruktörerna tjänstgjort och hava de därför erhållit särskild utbildning.

Under hänvisning till gjorda ohemula beskyllningar i skrivelsen från Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund må det faktum påpekas, att vid J. U. F:s kurser har undervisning *icke* meddelats i veterinärvetenskap, icke i

smide, icke i hästens inre sjukdomar samt framför allt icke i sjukbeslag. I dessa frågor har alltid hänvisats till veterinär och fackutbildade hovslagare.

Skulle en rundfråga tillställas länets jordbrukare rörande behovet och betydelsen av dessa kurser bleve säkerligen svaret ett enstämmigt erkännande av den verksamhet som ur såväl ekonomisk som djurskyddssynpunkt givit goda och erkännansvärda resultat. Regementsveterinär Johnsson framhåller ävenledes att kurserna så som de arbeta aldrig kunna skada hästarna, men däremot har han otaliga bevis på att de varit till ovärderlig nytta. Under hans ledning utbildades vid A.5 årligen c:a 12 hovslagare, av vilka de flesta fingo sin verksamhet förlagd till landsbygden som stalldrängar och hovslagare på de större gårdarna. Allt sedan regementets indragning har denna utbildning upphört, vilket inverkat i hög grad menligt på hovvården i länet. Dock torde enligt skrivelsen från Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund icke ens dessa hovslagare anses ha innehaft kompetens i hovbeslag, enär de icke voro anslutna till nämnda organisation.

Ur veterinär fackmannasynpunkt är enligt regementsveterinär Johnsson med hänsyn tagen till hästantalet det erforderliga antalet hovslagare 75—80 inom Uppsala län för att därigenom hovbeslaget skall kunna omhänderhavas på ett någorlunda tillfredsställande sätt.

Ur jordbrukets synpunkt fordras att dessa hovslagare icke äro bosatta i städer och samhällen utan verkligen ha sin praktik ute på landsbygden. Därtill fordras att dessa utföra sitt arbete för den kostnad och på de tider, som stå i proportion till jordbrukets ekonomiska bärkraft och nuvarande arbetsförhållanden. Säkerligen skulle den av ifrågavarande organisation önskade monopoliseringen av hovbeslaget skada jordbruket och dess utövare högst avsevärt. Detta så mycket mer som de tusentals yrkesutbildade hovslagare, som för hela landets vidkommande äro erforderliga, för närvarande eller inom rimlig framtid icke finnas tillgängliga.

Som av ovan framgår är för närvarande de av J. U. F. anordnade kurserna en god realiserbar utbildningsmöjlighet för att få kunskap i hovvård spridd på bredare bas. Dessa kursers ekonomiska betydelse belyses bl. a. av det faktum, att Uppsala läns hästförsäkringsbolag under de gångna åren lämnat kurserna sitt stöd såväl i ekonomiskt avseende som på annat sätt.

Hästpremieringsnämndens ordförande, ryttmästare Edv. Cassel, framhåller som sin bestämda åsikt, att dessa kurser göra synnerligen stor nytta. De göra icke anspråk på att utbilda yrkeshovslagare, men de påvisa felen i hovvården och öppna hästägarnas och framför allt ungdomens blick för betydelsen av ett korrekt och riktigt utfört hovbeslag.

De beskillningar, som ur djurskyddssynpunkt framkommit tillbakavisas av det förhållandet att såväl Nordiska Djurskyddsföreningen som J. U. F:s djurskyddssektion främjar kursverksamheten.

Utan att ytterligare ingå på den synnerligen ovederhäftiga kritik som i Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbunds skrivelse framkommit må påpekas det förhållandet, att nämnda förbund vid flera tillfällen tidigare sökt skada och misstänkliggöra den av J. U. F. bedrivna verksamheten, varför vi tillåta oss hemställa, att Förvaltningsutskottet ville med skärpa ingiva sin gensaga.

Uppsala den 9 november 1937.

H. NYSTEDT.

GÖRAN KNUTSSON.

Utdrag ur protokoll hållet vid Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts sammanträde den 10 november 1937.

§ 156.

I skrivelse till Jordbrukareungdomens Förbund hade 1936 års hantverkssakkunniga anhållit om yttrande över Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbunds gjorda erinringar i fråga om J. U. F:s hovbeslagskurser. Nämnda ungdomsförbund hade därefter anhållit få del av förvaltningsutskottets erfarenheter rörande dessa kurser och i övrigt de synpunkter förvaltningsutskottet lägger på dessa kurser. Förvaltningsutskottet beslöt, med helt instämmande i vad undertecknad sekreterare och agronom G. Knutsson i ärendet skriftligen anfört, föreslå, att förbundet måtte för sin del hemställa att ifrågakarande riksförbunds skrivelse icke måtte föranleda till någon 1936 års hantverkssakkunnigas åtgärd.

In fidem:
H. Nystedt.

Justeras:
S. Linnér.

Rätt utdraget intygar:
M. Lindquist.

Till Styrelsen för J. U. F.,
Stockholm.

Med anledning av Eder anhållan om Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts uttalande angående utskottets erfarenheter rörande gagnet av kortare hovbeslagskurser får utskottet anföra följande.

Ifrågavarande kurser syfta givetvis icke till att giva någon yrkesutbildning utan äro att betrakta som en upplysningsverksamhet, avsedd att få fram vidgad förståelse för hovens rätta skötsel och betydelsen av ett riktigt utfört hovbeslag. Vad åtminstone gäller Örebro län stå dessa kurser under fullt kompetent och omdömesgill ledning. De ungdomar, som genomgå desamma, äro även fullt på det klara med behövligheten av yrkesmän på detta område. Eleverna bliva dock i de flesta fall skickade att avhjälpa smärre brister, som kunna uppstå på ett redan anbragt hovbeslag.

Erfarenheten inom Örebro län angående nämnda kurser är alltigenom god, och kurserna omfattas med stort intresse av jordbrukarna och jordbrukareungdomen.

Någon anledning att öka tim- eller dagantalet för varje kurs synes icke föreligga, enär kurserna, som ovan påpekats, icke avse att utbilda yrkesmän. Behovet av yrkesmannautbildning i ifrågakarande avseende är synnerligen väl tillgodosett genom de sexmånaders kurser, vilka anordnas vid Veterinärhögskolan. De ynglingar, vilka avse att yrkesmässigt ägna sig åt hovslageri, beredas i icke ringa omfattning genom hushållningssällskapets förmedling möjlighet att genomgå dessa

mera omfattande kurser. Förvaltningsutskottet anser därför, att den utbildning, som meddelas vid i länet lokalt anordnade kurser och den vid Veterinärhögskolan väl komplettera varandra. För att stimulera intresset på detta område brukar dessutom, som bekant, av Lantbruksstyrelsen anordnas endagars demonstrationskurser i hovvård och hovbeslag.

Förvaltningsutskottet finner ordet mästerskapstävlan, vilket uttryck användes av J. U. F. i samband med vid nämnda kurser anordnade tävlingar, måhända väl starkt, då det gäller tävlan om färdigheter, inhämtade under dessa kortare kurser. Ordet måste väl dock i detta sammanhang uppfattas som åsyftande högsta möjliga färdighet, som under dessa kurser kan uppnås.

Under åberopande av vad sålunda anförts får förvaltningsutskottet för sin del framhålla, att det anser, att behovet av utbildning för det enklare hovslageriet — för det egna så att säga husbehovet — tillgodoses genom de kortare, ovan omnämda kurserna och för det mera yrkesmässiga genom de till Veterinärhögskolan förlagda kurserna.

Örebro den 17 januari 1938.

FÖR ÖREBRO LÄNS HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPS FÖRVALTNINGSUTSKOTT
BROR HASSELROT.

/Nils Johan Hultgren.

*Till Styrelsen för Jordbrukare-Ungdomens Förbund,
Sveavägen 98, Stockholm.*

Som svar på av Förbundsstyrelsen begärt yttrande rörande den kritik, som av Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund riktats mot de kurser i hovbeslag, som på initiativ av Uppsala läns J. U. F. och inom dess område varit ordnade, får distriktsstyrelsen härmed överlämna och som eget yttrande i ärendet åberopa bifogade skrivelse från särskild av distriktet utsedd kommitté, bestående av lantbrukarna Herbert Lennartsson, Veckholm, Th. Karlsson, Grillby, och Martin Pettersson, Tensta, samt vandringsrättare A. Pierre, Enköping. Vidare får distriktsstyrelsen anmäla, att styrelsen, med hänsyn till de grova och kränkande uttalandena om denna verksamhet, funnit angeläget inhämta jordbrukarnas egen mening. I anslutning härtill överlämnas här bilagt ett antal listor,¹ varå 984 jordbrukare inom Uppsala län, tillsammans representerande 60 socknar, uttala sin protest mot de beskyllningar och anmärkningar, som av Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund riktats mot våra hovbeslagskurser.

Då de beskyllningar, som tidigare framkommit, genom T. T:s förmedling blivit refererade i hela landets tidningspress, är det distriktsstyrelsens bestämda önskan, att genom T. T. ett bemötande kommer till stånd, varvid våra, enkannerligen Uppsala läns, jordbrukares betygelse av kursernas värde bör framhållas.

Det är distriktsstyrelsen också angeläget få påpeka, att de i protesten deltagande jordbrukarna icke äro yngre J. U. F.-are utan egna brukare av gårdar av olika storlek.

Uppsala den 5 februari 1938.

STYRELSEN FÖR UPPSALA LÄNS J. U. F.-DISTRIKT.

H. NYSTEDT.

Ordförande.

/Göran Knutsson.
Sekreterare.

¹ Här uteslutna.

*Till Styrelsen för Jordbrukare-Ungdomens Förbund,
Stockholm 19.*

Undertecknade, som av Uppsala läns J. U. F.-distrikts styrelse fått i uppdrag att avgiva yttrande över en från Eder inkommen skrivelse, med hemställan om att distriktsstyrelsen ville uttala sig rörande den kritik som från Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund riktats mot av J. U. F. i Uppsala län anordnade kurser i hovbeslag och över vad gagn dessa kurser anses hava gjort inom distriktets område, få härmed i ärendet anföra följande:

Under de sista 10 åren har J. U. F. i Uppsala län anordnat kortare praktiska kurser i hovbeslag. Som lärare och instruktörer för dessa kurser har J. U. F. anlitat styckjunkare A. Flygare och hovslagare A. Persson, båda fullt utbildade hovslagare och erkänt skickliga i sitt fack. Mot dessa har oss veterligt ej heller från något håll framkommit några klagomål över bristande kunskaper i sitt yrke eller att de på något annat sätt skulle vara olämpliga för den undervisning de omhänderhaft, utan tvärtom ha alla kursdeltagare såväl som andra som på något sätt kommit i beröring med deras verksamhet, alltid funnit deras undervisning korrekt och i allo värdefull.

I skrivelsen, som Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund tillställt 1936 års hantverkssakkunniga, beskylls J. U. F. för att inom ramen av en fyradagarskurs genomgå ett kursprogram, som motsvarar det, vilket användes vid Statens Veterinärinstitut på deras 6-månaderskurser för utbildande av hovslagare.

Mot detta påstående få vi först och främst nämna att dessa 4-dagarskurser äro rent praktiskt utformade med en liten teoretisk undervisning i hovens anatomi. För övrigt må framhållas att dessa kurser ej äro ämnade att utbilda yrkesmän, utan avse de i första hand att öppna blicken för hur dåligt beställt det är med hovvården ute på landsbygden och på samma gång bibringa yngre lantbrukare och ungdomar en grundläggande undervisning i hur de själva skola kunna anbringa ett normalt hovbeslag.

Däremot när det gäller hältor, sjukbeslag eller för övrigt komplicerade hovbeslag, hänvisas alltid till veterinär eller fackutbildad hovslagare.

Mot vad som för övrigt omnämnes angående kursprogrammet i oförmälda skrivelse må påpekas att någon undervisning i smide och veterinärkunskap icke förekommer på kurserna.

För att i någon mån påvisa huru uppskattade och populära dessa kurser äro i våra bygder kan bl. a. framhållas hurusom hushållningsgillena inom länet årligen bevilja anslag speciellt för hovslagerikurserna och att länets lantbrukare för övrigt uppskattar dem därom ha vi många vittnesbörd bl. a. genom skänkta priser till tävlingarna.

Att under sådana omständigheter kunna, som Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund tillåtit sig göra, fördöma dessa kurser och tala om barbari och djurplågeri i samband med dem, anse vi antingen vittnar om en förbluffande okunnighet om denna verksamhet, eller, som troligen ligger sanningen närmare, att nämnda förbund anser den av J. U. F. bedrivna verksamheten vara ett intrång på deras legala yrke.

Enligt vår bestämda övertygelse äro dessa kurser till stor nytta och gagn för lantbruket och ha de redan påtagbart förbättrat hovvården på den uppländska landsbygden och fylla de ett verkligt behov, då ju för närvarande stor brist råder på utbildade hovslagare i många trakter av länet, där det kan förekomma att en hovslagare icke kan uppbringas på 2 å 3 mils avstånd.

Slutligen må framhållas att vi icke kunna inse det berättigade eller önskvärda i en lagstiftning, som skulle frammana ett monopol på hovslageri för Sveriges Smides- och Mekaniska Verkstadsidkares Riksförbund. En utveckling av hovslageriverksamheten i antydd riktning skulle säkerligen ej vara till nytta och gagn för jordbrukets utövare, utan i stället skada och framför allt bliva ekonomiskt betungande för det svenska lantbruket.

Enköping den 14 januari 1938.

HERBERT LENNARTSSON.

A. PIERRE.

TH. KARLSSON.

MARTIN PETTERSSON.

Utdrag av protokoll, fört vid sammanträde med styrelsen för Örebro läns distrikt av J. U. F. den 2 nov. 1937.

Närvarande: Hrr Åkesson, Hallmén, Erik Jansson, Hultgren, Jönsson och under-tecknad samt suppleanterna Hedgren och Nils Carlsson.

§ 5.

Från Sveriges Hantverksförening hade till J. U. F:s Förbundsstyrelse avgivits en skarp protest mot de av J. U. F. anordnade hovbeslagskurserna ute i landets J. U. F.-avdelningar, under framhållande av att dessa kurser vore alltför korta för att tillnärmelsevis kunna meddela tillräcklig kunskap i hovslageri. Förbundsstyrelsen hade i skrivelse begärt distriktsstyrelsens yttrande om erfarenheten av dessa hovbeslagskurser i Örebro län.

Då hushållningssällskapet i Örebro län uppdragit åt J. U. F.-distriktet att anordna ifrågavarande kurser, beslöt styrelsen överlämna skrivelsen till hushållningssällskapets förvaltningsutskott för yttrande. Styrelsen ville dock för sin del framhålla, att det icke vore fråga om att utbilda yrkeshovslagare utan endast att meddela elementära kunskaper i hovens vård och hästens skoning. Då det dessutom bevisligen är en stor del jordbrukare, som utan någon som helst kunskap i hovslageri måste vid särskilda tillfällen t. ex. fastsätta en tappad sko, är det givetvis bättre att medelst dessa korta kurser sprida en — låt vara ytlig — kännedom om hovbeslag än att ingen kunskap alls finnes.

Vid protokollet
Birger Löthfors.
Skr.

Justeras:

John Yngve Åkesson.

Rätt utdraget av protokollet betygar:

Birger Löthfors.

*Till Kungl. Handelsdepartementet, 1936 års Hantverkssakkunniga,
Sturegatan 14, Stockholm.*

De beklämande förhållanden, som äro rådande inom skomakeriyrket med anledning av frånvaron av något som helst skydd mot intrång från inkompetent och ovidkommande håll, har under de senaste åren varit huvudfrågan vid Skoriksförbundets årsmöten såväl som vid dess lokalföreningars sammanträden. I och med tillsättandet av 1936 års Hantverkssakkunniga för utredning av hantverksfrågor har hos oss väckts förhoppning om, att även för vårt yrkes vidkommande de mest i ögonen fallande oegentligheterna skulle kunna bortelimineras. Vid Skoriksförbundets senaste årsmöte i Gävle beslöts också att uppvakta kommitterade med följande skrivelse:

Skomakeriyrket har alltid varit ett strävsamt och ekonomiskt föga givande hantverk, men har det dock tidigare givit sin utövare en något så när draglig tillvaro. De senare årens utveckling har emellertid allt mer och mer trängt skomakeriidkaren mot gränsen av existensminimum. Orsakerna härtill äro många, men få vi särskilt framhålla:

1. Den ständigt ökande invasionen av icke yrkeskunniga utövare av detta yrke.
2. Frånvaron av något som helst lagligt skydd mot dylikt intrång.
3. För kort utbildningstid och för ytliga kunskaper bibringas vid statliga och kommunala utbildningsanstalter.
4. Att statliga och kommunala institutioner jämväl genom ekonomiskt bidrag understödja företagareverksamhet inom ett yrke som ej giver de redan befintliga utövarna nödig bärgning.
5. Det otillräckliga skydd, som lagen mot illojal konkurrens lämnar yrkesutövarna.

Vi tillåta oss att på det bestämdaste få betona, att skomakeriyrket i minst lika hög grad som övriga hantverk kräver sakkunskap och yrkeskompetens. De sanitära vådor, som bevisligen medfölja dåligt tillverkade och reparerade skodon, äro av så allvarlig art, att de ej nog kraftigt kunna påvisas för såväl allmänheten som de lagstiftande myndigheterna. Ortopediens skrämmande snabba utveckling lämnar ett ovedersägligt vittnesbörd om riktigheten av detta vårt påstående. Endast den yrkeskunnige och ansvarsställande yrkesutövaren har möjligheter att motverka och häva denna utveckling, en möjlighet som den okunnige självfallet saknar.

Jämsides med behovet av en kompetenslag måste vi framhålla kravet på tillfredsställande lagligt skydd mot illojal priskonkurrens. Det kan ej vara tillbörligt, att illojala utövare skola kunna vara i tillfälle att tillämpa ett pris på färdigt arbete, som understiger vad som enligt gällande kollektivavtal skall utgå i ren arbetslön.

På våren 1934 uppvaktade representanter för Skoriksförbundets Yrkessektion chefen för Kungl. Socialdepartementet, Herr Statsrådet Gustaf Möller, med en petition, vari skomakeriidkarens bekymmersamma ekonomiska och sociala ställning belystes bland annat genom en statistisk utredning, som sektionen låtit utarbета. Sedan dess ha förhållandena inom vår kår ytterligare försämrats på grund av den starka prisförhöjningen på samtliga materiel samt betydligt ökade livsmedelspriser etc.

Närslutande en avskrift av ovannämnda petition och i anslutning till vad vi här ovan framfört hemställa vi därför, att sakkunniga vid sin utredning i hantverksfrågor för skomakeriyrkets vidkommande beaktar:

1. Betyggande kompetenslag för rätt att driva yrket.
 2. Skärpning i lagen mot illojal konkurrens.
- Stockholm den 9 oktober 1937.

SKORIKSFÖRBUNDET

Yrkessektionen.

ROB. HALLDIN.

/H. Trofast.

Till Herr Statsrådet Gustaf Möller.

Undertecknade, delegerade från Sveriges Skomakeriidkares och Skohandlares Riksförbund, vilja härmed fästa Statsrådets uppmärksamhet på en del ekonomiska och sociala missförhållanden, vilka i hög grad försvåra existensmöjligheterna för skomakeriidkarna (speciellt reparationssskomakarna), vars talan vi vid detta tillfälle föra.

Det intrång i näringen, som denna yrkesgrupp under senare år fått vidkännas från statliga och kommunala institutioner, från enskilda arbetslösa arbetare inom olika branscher, från postens och järnvägarnas tjänstemän, vilka i stor utsträckning syssla med skomakeriarbeten för egen räkning samt i enstaka fall i förhyrda verkstäder mottaga och utföra reparationsarbeten till allmänheten, från kasern-etablissemangen samt från snart sagt alla, som anse sig därav kunna skörda någon ekonomisk fördel, har till den grad förstört grundvalen för yrkets ekonomiska bärighet, att en stor del av kårens medlemmar måst anlita fattigvården eller på annat sätt söka ersättning för den minskade arbetsförtjänsten.

Vad nu konkurrensen från de statliga och kommunala institutionerna beträffar, så torde det vara Statsrådet bekant, att det meddelas undervisning i skomakeri vid samtliga vanförestalter i landet, av mer eller mindre kompetenta mästare med ekonomiskt understöd av pensionsstyrelsen, av fattigvården i de olika kommunerna, vid fängelser och välgörenhetsanstalter av skilda slag, av arbetslöshetskommissionen i form av kurser för arbetslös ungdom samt av portvakterna vid rikets sines-sjukanstalter.

I många fall erhålla dessa elever kommunens eller någondera här nämnda inrättningars hjälp med anskaffning av verktyg och maskiner för uppsättande av egen verkstad. Dessutom lämna ej sällan resp. kommuner i samråd med arbetslöshetskommissionen eller annan inom nödhjälpsverksamheten tillförordnad myndighet dessa nyetablerade »mästare» hyresbidrag jämte andra förmåner, som av vissa ömmande omständigheter kunna anses behövlige för vederbörandes existens.

All den vård och fostran, som ägnas av naturen och andra bidragande orsaker vanlottade människor, är värd allt erkännande, men när de icke därmed sättas i stånd att föra en människovärdig tillvaro och på egen hand kunna bereda sig en tryggad existens inom yrket, så tycks syftet med den hjälp till självhjälp, som lämnas, i viss mån vara förfelad. Icke allenast för vederbörandes egen del utan även, och icke minst, med hänsyn till den skada, som därmed tillfogas yrket i form av ruinerande prissättning på utfört arbete.

Oerfarna som dessa nyblivna verkstadsinnehavare äro i praktisk yrkesutövning och fri konkurrens med icke allenast facklärdade och i yrket förfarna mästare, utan kanske i ännu större utsträckning med inkräktare och parasiter, vilka i närvarande

stund utgöra 30 à 40 procent av dem, som äro sysselsatta med reparationsarbete inom yrket, göra de snart nog den upptäckten, att de av sina välgörare anvisats ett försörjningsområde, där de gå en bitter försakelse tillmötes, och där försörjningsmöjligheterna äro mera kringskurna än inom något annat yrke.

Den prissättning, som de i kamp med osund konkurrens och illojala medtävlare nödgas tillämpa för att skaffa sig kunder, är ruinerande och understiger de arbetspriser, som uppgjorts med ledning av avtalsenliga löner, gällande materialpriser samt med rörelsen förenade omkostnader, med 15 à 20 procent. Detta underskott i kalkylen måste på något sätt täckas, och detta sker ej sällan av allmänna medel. På så sätt är det möjligt för billighetsmakare och surrogatreparatörer att parasitera på yrket till förfång för den legitima yrkeskåren.

Olägenheterna av denna konkurrens från inkompetent håll är tvåfaldig. Dels lägga dessa amatörer på grund av sin prisbillighet beslag på en del av den arbetstillgång, som annars skulle komma medlemmar av yrkeskåren tillgodo, dels undergräva de allmänhetens förtroende till de yrkeslärdas mästararna, vilka fått rykte om sig att taga oskäligt betalt.

Av inhämtade uppgifter från mantalskontoren i de större städerna framgår, att skomakeriidkarnas genomsnittliga årsinkomst 1931 uppgick i Stockholm till 2 522 kr., i Göteborg 2 078 kr., i Malmö 1 688 kr., i Norrköping 1 505 kr. och i Hälsingborg 1 407 kr. Under 1932 har genomsnittsinkomsten för idkare i dessa städer sjunkit med respektive 4·7 — 11·9 — 15 och 18·5 procent. Med all sannolikhet kommer inkomstsiffran för 1933 att visa en ännu större sänkning än under föregående år.

Antalet skomakeriidkare, som behandlats i denna statistik, uppgår till 968. Av dessa ha 115 haft en årsinkomst av 3 000—4 000 kr., 260 2 000—3 000 kr., 361 1 000—2 000 kr., 115 400—1 000 kr. och 117 ha inte redovisat någon inkomst alls. Den genomsnittliga årsinkomsten för samtliga i statistiken medtagna skoreparatörer med egen verkstad uppgår 1932 till 1 898 kr., vilket i daglön utgör cirka 6 kr. och i timlön efter 8 timmars arbetsdag cirka 75 öre.

Om man gör en jämförelse mellan hantverkarnas i denna statistik genomsnittliga årsinkomst och industriarbetarnas för år 1932, så utgjorde den för den senare gruppen enligt socialstyrelsens statistik i Stockholm 4 088 kr. för män och 1 981 kr. för kvinnor, i Göteborg 3 298 kr. för män och 1 622 kr. för kvinnor samt i Malmö 3 107 kr. för män och 1 603 kr. för kvinnor. Den genomsnittliga årsförtjänsten år 1932 för samtliga redovisade arbetare i 7 000 företag, oavsett ålder och kön, utgjorde 2 323 kr. För män var medellönen 2 597 kr., för kvinnor 1 583 kr. och för minderåriga 967 kr.

En jämförelse med de fackligt organiserade skoarbetarna visar att även dessa äro i inkomsthänseende bättre lottade än de självständiga mästararna inom facket. Enligt uppgifter i Skoarbetaren utgjorde genomsnittsinkomsten i Stockholm 1931 2 650 kr., i Göteborg m. fl. platser 2 600 kr., i Örebro 2 400 kr. och i Kumla 2 170 kr.

När reservarbetslönen satts till 7 à 9 kr. pr dag, så vill man därav sluta, att höga vederbörande varit av den uppfattningen, att under denna dagsinkomst ingen familj rätt gärna kan föra en anständig tillvaro. Vår statistik visar, att många av de fria hantverkarna ha en daglön, som knappast uppgår till hälften av detta belopp. I många fall överstiger icke dessa mästars årsinkomst de minderårigas inom industrien genomsnittslön under 1932.

Det säger sig självt, att ingen familj i vår tid kan existera på en årsinkomst, som understiger 1 500 kr. Härtill svaras, att hjälp nekas ingen. Det är sant, men den självständiga hantverkaren känner det förödmjukande, att hans ställning vid iråkad misär skall vara en annan än arbetarens, som under mera preciserade och statsrättsliga former erhåller det understöd han för sig själv och sin familj behöver.

De sociala missförhållandena inom yrket äro icke mindre att beklaga. Den knappa arbetsförtjänsten tvingar många av kårens medlemmar till försakelse och umbäranden av rent upprörande art, och ingen tycks fästa avseende därvid. Om bostadsförhållandena är just ingenting att säga, då hantverkare i allmänhet aldrig haft råd att bestå sig med någon komfort, men verkstäderna, där dessa yrkesmän utföra sitt arbete, äro i många fall av den beskaffenhet, att dess användande till arbetslokaler borde vara i lag förbjudet.

Den yrkesinspektion, som genom statens försorg vakar över att ljus och frisk luft på ett naturligt sätt tillföras arbetslokaler, där ett större eller mindre antal arbetare vistas under utförande av sitt arbete, borde väl också se till, att icke källare, skrubbar och vagnsskjul av vilken typ som helst finge uthyras till verkstäder åt hantverkare. Men såväl yrkesinspektionen som hälsovården på resp. platser tyckas blunda för vad hyresvärdar i den delen tillåta sig. Om de sämsta av dessa källarelokaler (med rätta borde de benämnas jordkulor) utrangerades från hyresmarknaden och förklarades hälsofarliga att vistas i, så skulle ett stort socialt missförhållande därmed vara undanröjt.

Den omständigheten att skomakaryrket, som numera med få undantag bedrivs utan lejd arbetskraft, i motsats till en del andra yrken, där arbetarnas organisationer vid upprättande av arbetsavtal med sina arbetsgivare förbehålla sig rätt att bestämman över det antal lärlingar mästaren under viss tid i förhållande till antalet arbetare äger rätt att anställa, ligger öppet och fritt för invasion och rekrytering från alla möjliga håll till förfång för dem, som från ungdomen lärt yrket för att därav ha sin utkomst.

Skomakeriidkarna sakna således det stöd en del andra yrken äga i sina egna och arbetarnas organisationer, vilka kunna till ömsesidig fördel reglera rekryteringen och skapa jämvikt mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft. De äro icke i stånd att genom sin organisation värna om sina intressen i samma utsträckning som en del andra yrkesidkare, och erhålla de icke genom åtgärder från statens sida behövt skydd för sin näring, så äro många av dem nödsakade att lämna sitt yrke och söka sig in på andra levnadsbanor. För de yngre idkarna kan detta möjligen lyckas, men de äldre — familjeförsörjarna — ha ingen annan utväg än stanna kvar och med den hjälp fattigvården vill lämna hålla sig uppe bäst de kunna.

För att i någon mån råda bot för här relaterade missförhållanden och konkurrens från utom yrket praktiserande amatörer ha vi vid olika tillfällen enligt bilagda avskrifter vänt oss till resp. styrelser för post och järnväg, dock utan resultat; till pensionsstyrelsen och vanförestalterna, vilka i så måtto beaktat våra framställningar, att utbildningstiden för dess elever ökats från ett till två år; till Kungl. Försvarsdepartementet, vilket enligt närlagda svarsskrivelse beaktat våra klagomål över den konkurrens, som tillfogats yrket från kasernetablissemanten; till arbetslöshetskommissionen med anledning av den oro, som en del kurser i skomakeri föregående år åstadkom bland kårens medlemmar. Efter upprepade protester från såväl våra som skoarbetarnas organisationer i Göteborg och Mölndal har rättelse i något fall skett, men mycket arbete har på grund av dessa kurser gått förlorat för kårens medlemmar.

Vår kritik mot den ensidiga yrkesutbildningen i våra inlagor till nämnda anstalter har på senare tiden fått stöd från sakkunnigt håll, i det riksorganisationen för De vanföras väl fästat regeringens uppmärksamhet på svårigheten att placera eleverna efter utbildningstidens slut inom industri och hantverk samt uttalat som sin mening, att andra försörjningsområden måste sökas, där de kunna finna en för deras fysiska och andliga utrustning lämplig sysselsättning och föreslår, att myn-

digheterna böra taga i övervägande, huruvida icke deras anställning vid sjukvården samt övriga kommunala anstalter med fördel kunna realiseras.

Av detta uttalande framgår, att de olika yrkena äro överbefolkade och kunna icke absorbera all den arbetskraft, som på olika vägar utan nöjaktig yrkeskompetens tillföras dem.

I anslutning till vad ovan är sagt anhålla vi vördsamt:

1. att lärlingsutbildning i skomakeri inom här nämnda anstalter inskränkas till det minsta möjliga samt att beviljande av statliga och kommunala medel för etablerande av mästare inom yrket upphör;

2. att de under föregående år av arbetslöshetskommissionen anordnade kurserna i skomakeri till förfång för idkarna icke vidare böra ifrågakomma; samt

3. att tjänstemän vid post och järnväg samt vid övriga statens och kommuners verk ej medgivas rätt att å verkstad eller annorstädes mottaga, utföra eller ombesörja skoreparationer åt allmänheten.

I förhoppning att regeringen ägnar vår här gjorda framställning all möjlig omsorg och tillmötesgår våra krav i den mån detta är möjligt, teckna vi underdånigast.

Stockholm den 6 februari 1934.

NILS WALLIN.
Malmö.

ROB. HALLDIN.
Stockholm.

HERB. NILSSON.
Stockholm.

GUSTAV FASTH.
Göteborg.

Bilaga 5.

*Till Svenska Regeringen,
Stockholm.*

Skånes vagnmakaremästare samlade till gemensamt möte i Malmö den 1 februari 1936 beslöt enhälligt ingå till regeringen med nedan avfattade resolution.

Då det inom flera hantverksyrken förekommer i stor utsträckning att personer, som ej äro yrkeslärda åtager sig utförandet av arbete i dessa yrken, och därigenom även på ett malplacerat och illojalt sätt nedsätter priser på onaturligt sätt, samt vidare utför ett undermåligt arbete till skada för yrkets anseende samt för kunderna själva.

Vi vädjar därför till regeringen att söka få fram en lag som ålägger att var och en som självständigt skall utöva ett hantverksyrke, bör härför hava bevis för »yrkeskompetens». Detta skall vara ovillkorligt. Detta skall säkert vara i behov, i annat fall kommer hantverket i flera grenar att försummas och komma i förfall. Detta blir ju till skada i många hänseenden. Vill blott nämna att de olika hantverken dock äro de som utbildar yrkesskickligt folk som behövs vid storindustrin.

Malmö den 1 februari 1936.

På uppdrag av SKÅNES VAGNMAKERIFÖRENING.

Med högaktning

OLOF LINDBERG.

Ordf. i Skånes vagnmakeriförening,
adr. Glemmingsbro.

BERNHARD OHLSSON.

Ordf. i Nordöstra Skånes Vagnmakeriförening,
adr. Vinslöv.

JOHN JÖNSSON.

Ordf. i Nordvestra Skånes Vagnmakeriförening,
adr. Mörarp.

Till 1936 års Yrkessakkunniga.

Stockholms Bildhuggareförening tillåter sig härmed att få för vårt yrkes del understryka de allmänna krav som övriga hantverksorganisationer ha framställt beträffande önskvärdheten av en kompetenslagstiftning, så att vårt yrke icke på något sätt kommer att inordnas under de produktionsföretag (för möbeltillverkning o. d.) vilka ha behov av bildhuggarnas arbete.

Samtidigt anhålla vi att under utredningens gång bliva i tillfälle att få göra våra erinringar i fråga om behandlingen av vårt yrke.

På av oss framställd fråga ha flertalet av vårt lands bildhuggare instämt i våra önskemål.

Stockholm den 20 nov. 1936.

GUST. FREDRIKSSON.

DAVID JAHRE.

Enl. uppdrag.

*Bilaga 7 a.**Till 1936 års Hantverkssakkunniga.*

Med anledning av Eder skrivelse den 27 oktober 1937 rörande frågan om införande av legala kompetensföreskrifter för företagare m. fl. inom byggnadsyrket får Kungl. byggnadsstyrelsen anföra följande.

Såsom Ni i skrivelsen framhållit, finnas särskilda kompetensvillkor för ledare av byggnadsarbete i städer och samhällen, där byggnadsstadgans bestämmelser angående stad äga tillämpning, redan meddelade i 76 § i nämnda stadga. Därest dessa föreskrifter vinna noggrann tillämpning, synes det på tillfredsställande sätt vara från samhällets sida sörjt för att byggnadsledare besitta tillräcklig teknisk kompetens för sin verksamhet. Att ställa högre krav på denna kompetens än såväl teoretisk utbildning, förvärvad vid byggnadsyrkesskola eller på annat i byggnadsordning stadgat sätt, som praktisk erfarenhet vore onödigt betungande för företagare inom byggnadsindustrien, enär erfarenheten givit vid handen, att de uppställda kraven äro på lämpligt sätt avpassade. De entreprenörer, vilka styrelsen anlitat för kronans byggnadsarbeten, pläga innehava den tekniska kompetens, som sålunda avses, och styrelsen har i sådana fall icke haft något att erinra mot deras sätt och förmåga att handhava de till dem överlämnade byggnadsuppdragen.

Enligt styrelsens mening synas enahanda kompetenskrav böra uppställas beträffande de företagare inom byggnadsindustrien, vilka handhava liknande byggnadsföretag å landsbygden, sålunda jämväl inom de delar av landet, där byggnadsstadgan icke tillämpas. Det synes nämligen styrelsen vara uppenbart, att kompetenskraven rörande byggnadsledningen böra gälla byggnadsföretaget, oavsett var detta är beläget. Enahanda risker för skada till person eller egendom föreligga givetvis å landsbygden, därest byggnadsledningen saknar erforderlig teknisk kompetens för sitt uppdrag.

Vad beträffar sådan hantverkare vid ett byggnadsföretag, som utövar verksamhet i egenskap av s. k. underentreprenör, må framhållas, att denna vanligen nått sin ställning som företagare inom byggnadsindustrien efter mångårig verksamhet som arbetare. Han har därigenom tillägnat sig det mått av kompetens, som visat sig

vara erforderligt för verksamheten. Om denna kompetens är bristfällig, lärer detta taga sig uttryck däruti, att hantverkarens arbetsprestationer bliva mindre efterfrågade. I allmänhet arbeta dessa hantverkare, smeder, plåtslagare, målare och andra, enligt ritningar eller direktiv, som lämnas dem av arbetsledaren för byggnadsföretaget, och under erforderlig kontroll. Enligt styrelsens erfarenhet torde knappast skäl föreligga att stadga speciell kompetens för dylik hantverkare inom byggnadsindustrien.

Vad gäller arbetare inom byggnadsindustrien är det önskvärt, att lärlingsutbildningen bedrivs effektivt och att tillräckliga fordringar ställas på yrkesskicklighet hos den fullårde unge arbetaren. Härigenom beredes han även möjlighet att kunna så bedöma kvaliteten av det arbete han utför, att detta icke innebär onödiga risker för skada till person eller egendom, varjämte en god utbildning givetvis ökar arbetarens försörjningsmöjligheter och minskar risken för mera individuell arbetslöshet.

Stockholm den 18 januari 1938.

HENNING LEO.

Ernst Lindh.

/Sten Zethelius.

Bilaga 7 b.

*Till 1936 års Hantverkssakkunniga,
Sturegatan 14, Stockholm.*

Med anledning av Eder skrivelse den 27 oktober 1937, vari statens egnahemsstyrelses uttalande begärts i frågor rörande behovet av särskilda kompetensvillkor för utövande av byggnadsyrket på landsbygden får egnahemsstyrelsen anföra följande.

Det är ganska naturligt, att särskilda kompetensvillkor för ledare av byggnadsarbete i *städer och stadsliknande samhällen* redan för länge sedan framtingats, och att förekomsten av desamma visat sig vara ett av byggnadsnämndernas kraftigaste medel till byggnadsskickets höjande. Den icke mindre betydelsefulla frågan om kompetensvillkor även för övriga byggnadsarbetare inom städer och stadsliknande samhällen torde hava tillfredsställande lösts av arbetaresammanslutningarna själva.

Frågan om liknande föreskrifters tillämpning jämväl å landsbygden är av intresse. Bestämmelser i detta hänseende hava på senare år utfärdats i enstaka europeiska länder till synes med gott resultat. Reformens genomförande har där möjliggjorts av och även nödvändiggjort effektiva statliga åtgärder för utbildning av goda yrkesmän i tillräckligt antal.

Beträffande förhållandena i Sverige har landsbygdens tillgång på goda byggnadsyrkesmän varit knapp sedan lång tid tillbaka. De senaste årens konjunkurläge och städernas därav ökade behov av byggnadsfolk hava kommit att ytterligare försämra landsbygdens ställning härvidlag. Detta är så mycket mera beklagligt, som byggnadsverksamheten på landet visat en stegring fullt jämförbar med den i städerna. Utförda undersökningar rörande landsbygdens nuvarande och framtida bostadsbehov ge också vid handen, att man under flera årtionden framåt kan räkna med en mycket betydande byggnadsproduktion. Av det sagda framgår, att åtgärder på området äro önskvärda, men dessa åtgärder måste än så länge syfta till ett utökande av landsbygdens hittills alltför ringa antal goda arbetsledare och arbetare

inom husbyggnadsfacket. Måhända skall det sedan så småningom visa sig möjligt att genomföra och få nytta av restriktiva bestämmelser.

Egnahemsstyrelsen, som alltsedan sin tillkomst kunnat på nära håll iakttaga och bilda sig en uppfattning om hithörande förhållanden, finner det önskvärt, att såsom ryggrad i en systematiserad rekrytering till ifrågakvarande byggnadsyrken inrättas ett ordnat lärlingsväsende även på landet. Styrelsen är icke beredd att i detalj skissera riktlinjerna för ett sådant institut, men några synpunkter skola dock här framläggas.

För att säkerställa en fackmässig utbildning synes det bli nödvändigt att uppställa kompetensvillkor för de byggmästare, som skola ha lärlingar i sin tjänst. Sådana byggmästare kunna stimuleras för sin uppgift genom en officiell auktorisering. Utbildning och kunnande inom vår nuvarande lantbyggmästarekår äro mycket skiftande. Man torde därför i början nödgas från fall till fall pröva varje ansökan om auktorisering. Egnahemsstyrelsen vill i detta sammanhang framhålla de förutsättningar styrelsen genom sin organisation och sina provinsorgan har för att medverka vid utväljandet av lämpliga byggmästare. Framdeles kan auktoriseringsförfarandet tänkas förenklat på så sätt att genomgåendet av viss utbildning automatiskt medför auktorisering.

Styrelsen vill icke för närvarande yttra sig om sådana frågor som byggmästarens och lärlingens inbördes förhållanden i ekonomiskt avseende, om utbildningstidens längd, om behovet av teoretisk utbildning, om vitsord etc. i vidare mån än att statsmedel torde bli erforderliga för lärlingssystemets genomförande.

Styrelsen anser för sin del frågan om lantbyggnadsfolkets hantverksskicklighet vara av central betydelse. De ansträngningar, som göras i syfte att meddela teoretisk undervisning, skulle giva bättre resultat om de hade lärlingsväsendets grund att bygga på, och de fasta eller ambulerande byggmästareskolor och byggmästarekurser, vilka för närvarande synas arbeta mer eller mindre planlöst, skulle få sin givna och naturliga plats i ett effektivt och efter förhållandena avpassat utbildningssystem. Frågan om kompetensvillkor i vidare bemärkelse torde få ses mot bakgrund av vad här sagts, och det är styrelsens uppfattning att den så småningom bör ånyo tagas upp och då få sin tillfredsställande lösning.

Stockholm den 25 november 1937.

V. EKEROT.

/H. Junæus.

Bitaga 7 c.

Till 1936 års Hantverkssakkunniga.

I skrivelse till Svenska Arkitektföreningen, avdelning av Svenska Teknologföreningen, den 23 sisl. oktober har av Eder begärts uttalande rörande tillämpningen av i 76 § i 1931 års byggnadsstadga intagna kompetensföreskrifter för rätt att utöva befattning som arbetsledare m. m. Sedan avdelningen Svenska Arkitektföreningen hänvänt sig till Svenska Teknologföreningens styrelse, fann denna lämpligt att även anmoda avdelningen för Väg- och vattenbyggnadskonst att upptaga detta ärende till prövning. De båda avdelningarna ha vidare anmodat följande personer att inkomma med yttrande, nämligen:

för avd. Svenska Arkitektföreningen: arkitekterna O. Thunström och E. Dahl och för avd. för Väg- och vattenbyggnadskonst: major VVK R. Brink och civilingenjör H. Ehn.

Dessa ha avgivit ett yttrande i ärendet, daterat den 23 pto, vilket härmed över-sändes. De båda nämnda avdelningarna ha även haft ärendet under behandling och anslutit sig till vad deras kommitterade i nämnda utlåtande anfört.

Stockholm den 18 januari 1938.

SVENSKA TEKNOLOGFÖRENINGEN

STEN WESTERBERG.

K. A. Fröman.

Till Styrelsen för Svenska Arkitektföreningen och Styrelsen för Avdelningen för Väg- och Vattenbyggnadskonst.

Undertecknade, som anmodats inkomma med yttrande rörande framställning av den 23 oktober 1937 från 1936 års hantverkssakkunniga, få härmed avgiva följande förslag.

Den i 76 § i 1931 års byggnadsstadga intagna kompetensföreskriften för rätt att utöva befattning som arbetsledare för byggnadsföretag torde vara av grundläggande betydelse för säkerställandet av ett riktigt utförande av byggnadsarbeten. Erfarenheten synes visa att dessa kompetensfordringars nuvarande form torde vara av tillräcklig omfattning och sålunda ej behöva ytterligare utökas.

I 76 § sista stycket finnes emellertid stadgat om undantag från dessa kompetensföreskrifter, nämligen:

»För trähus så ock för stenhus av en vånings höjd ävensom eljest för mindre betydande arbete må i byggnadsordningen medgivas eftergift i fråga om de eljest föreskrivna kompetensvillkoren.» Detta stadgande om eftergift från kompetensföreskrifter borde av såväl tekniska som praktiska skäl utgå. För sådana byggnader och arbeten bör i 76 § intagas nödiga såväl teoretiska som praktiska kompetensfordringar, vilka dock lämpligen böra vara av mindre omfattning än de kompetensföreskrifter som stadgas i första stycket av samma paragraf.

För varje fackman torde det vara klart att såväl det allmänna som den enskilde skulle ha stort gagn av, om varje byggnadsföretag, oavsett omfattning, med säkerhet komme att handhavas av en tekniskt och praktiskt kunnig och erfaren husbyggare. Det måste i detta sammanhang beaktas att de i undantaget nämnda byggnadsföretagen, nämligen trähus och stenhus av högst en vånings höjd, utgöra en mycket stor del av våra samhällens byggnadsproduktion och att erfarenheten visar att dessa smärre byggnadsföretag ofta bli mindre väl eller rent av dåligt utförda.

Behovet av kompetensföreskrifters tillämpning jämväl för landsbygden torde av flera skäl vara starkt berättigat. Av landets befolkning är mer än hälften bosatt på landsbygden. Olika utredningar visa att särskilt bostadsbyggandet på landsbygden varit och är oerhört försummat med hänsyn till såväl tekniska, praktiska som hygieniska krav. Att så är fallet torde nog till stor del bero på bristande kompetens och erfarenhet hos de personer, vilka handhava arbetsledningen.

Frågan om kompetensföreskrifter för arbetsledare för byggnadsföretag på landsbygden sammanhänger emellertid intimt med den offentliga kontrollen av dessa byggnadsföretag. För närvarande saknas praktiskt taget all sådan kontroll, möjligen med undantag för de fall när den byggande är beroende av lån från det allmänna eller från enskilda långgivare, vilka själva utöva kontroll över arbetet i fråga.

Det skulle därför bli nödvändigt att skapa en särskild organisation för kontrollen av landsbygdens bebyggelse. I detta sammanhang erinras om den kontroll, som utövas genom hushållningssällskapen i samarbete med statens egnahemsstyrelse, vilken dock endast gäller sådana byggnadsföretag, som tillkomma med bidrag från allmänna medel.

Otvivelaktigt torde det därför bli nödvändigt att skapa en organisation för kontrollen av landsbygdens bebyggelse. För detta ändamål skulle man kunna tänka sig hela landet uppdelat i relativt stora byggnadsnämndsområden. För varje sådant område skulle finnas en central byggnadsnämnd, vilken till sitt förfogande hade en eller flera för granskning och byggnadskontroll lämpliga sakkunniga. Det påpekas att inom vissa delar av landet, exempelvis i Skåne, finnes i viss mån redan genomförd en anordning med gemensam sakkunnig för flera byggnadsnämnder, ehuru visserligen nämnderna äro av lokal natur.

För flera arbetsuppgifter vid byggnadsarbeten skulle man önska den garanti för ett riktigt utförande, som kunde vinnas genom stadgade kompetensföreskrifter för ansvariga företagare och normer för arbetets utförande. *Elektriska anläggningar och installationsarbeten* falla redan nu under författningsenligt fastställda föreskrifter, vilka gälla hela landet. (Kungl. Maj:ts förordning angående behörighet att utföra elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring m. m.; den 5 dec. 1919, Sv. F. 1919 nr 755, kompletterad av Kungl. Maj:ts och Rikets Kommerskollegii kungörelse med särskilda föreskrifter rörande behörighet att utföra elektriskt installationsarbete; den 30 april 1920, Sv. F. 1920 nr 232.) Andra sådana arbetsuppgifter äro:

1. *Vatten- och avloppsledningar*, vilka i viss mån äro underställda hälsovårdsnämndernas kontroll.
2. *Värme- och ventilationsanläggningar*, vilka utföras i stort sett utan offentlig kontroll.
3. *Gasinstallationer*, vilka utföras enligt föreskrifter utfärdade av de enskilda gasverken.

För dessa arbetsuppgifter enligt punkterna 1, 2 och 3 borde finnas författningsenligt fastställda föreskrifter.

4. *Järnkonstruktioner*. För dessa arbetsuppgifter finnas inga författningsenligt fastställda bestämmelser. De statliga normerna borde författningsenligt tillämpas vid utförandet av alla järnkonstruktioner inom landet. (Normalbestämmelser för järnkonstruktioner till byggnadsverk (järnbestämmelser) Statens off. utr. 1931: 30.)

5. *Svetsningsarbeten*. För dessa arbetsuppgifter tillämpas föreskrifter, utfärdade av vissa offentliga och enskilda företagare. Svetsningsarbeten äro dock ofta av så krävande natur att författningsenligt fastställda föreskrifter böra utfärdas.

6. *Betongarbeten*. För dessa arbetsuppgifter finnas inga författningsenligt fastställda bestämmelser. De statliga normerna borde författningsenligt tillämpas vid utförandet av alla betongarbeten inom landet. (Statliga cement- och betongbestämmelser av år 1934. Statens off. utr. 1934: 17.)

7. *Grundläggningsarbeten*. Speciellt svårare grundläggningsarbeten borde vara underkastade den garanti, som stadgade kompetensföreskrifter för arbetsledare utgöra.

Även för andra yrken och arbetsuppgifter inom byggnadsfacket skulle man kunna ifrågasätta att föreskrifter och fastställda kompetensfordringar tillämpades. Ehuru ett icke tillfredsställande utförande av sådana arbeten knappast kan innebära risker för skada till person, gäller det oftast att ett dåligt utförande förorsakar skada till egendom. Att utsträcka kompetensfordringarna till att gälla alla företagare, hantverkare och enskilda arbetare vid byggnadsföretag synes dock icke möjligt. Emel-

lertid skulle man önska att hantverkare och arbetare bättre än för närvarande voro skickade att fylla kraven på ett riktigt och gott utfört arbete. Skickligheten och erfarenheten inom olika yrken växlar nämligen högst betydligt i olika delar av landet. Ibland kan det rentav vara omöjligt att på en plats uppdriva fullt yrkeskunniga arbetare. För att avhjälpa dessa brister torde det vara nödvändigt med ett mera omfattande system av skolor för den rent teoretiska yrkesundervisningen. Härigenom skulle säkerligen erhållas de bästa garantier för att en fullgod och allsidig utbildning bibringas alla inom de olika facken arbetande hantverkare och arbetare. Att en sådan enhetlig utbildning är starkt av behovet påkallad, torde kunna intygas av varje fackman, som haft att sköta byggnadsföretag på olika orter inom landet.

I detta sammanhang bör framhållas den stora nyttan av att arbetsledare, hantverkare och arbetare samlas till gemensamma kurser för undervisning och diskussion i yrkesfrågor. Vid sådana sammankomster kompletteras luckorna i de deltagandes vetande och fackmännen få tillfälle att inbördes utbyta erfarenheter. De kurser, som i sådant syfte anordnats av Samfundet för hembygdsvård och Sveriges Hantverksinstitut, torde vara förebildliga och värda ytterligare uppmuntran och understöd.

Emellertid måste det slutligen framhållas att de bästa garantier för erhållandet av tillfredsställande utförande av här berörda arbetsuppgifter säkerligen erhålles om man ställer tillräckligt höga kompetensfordringar på de personer, som ha det egentliga ansvaret för arbetenas utförande.

Stockholm den 23 december 1937.

R. BRINK.

H. EHN.

ERIK DAHL.

OLOF THUNSTRÖM.

Bilaga 7 d.

Till 1936 års Hantverksakkunniga.

Med anledning av Eder skrivelse den 23 oktober 1937 till Svenska Arkitekters Riksförbund med anhållan om yttrande i fråga om behovet av legala kompetensföreskrifter för rätten att idka hantverk och därmed i vissa avseenden jämförlig industri m. m., får Riksförbundet anföra följande:

Riksförbundet har hänskjutit frågan till Föreningen Sveriges Stadsarkitekter, vilken är ansluten till förbundet och representerad i förbundets styrelse. I ärendet har nämnda förening till Riksförbundet i december 1937 avgivit yttrande, vilket härmed överlämnas och vari förbundet till alla delar instämmer.

Riksförbundet vill för sin del särskilt understryka det av föreningen gjorda uttalandet, att en förbättrad undervisning för ernående av ökad yrkesskicklighet inom till byggnadsfacket hörande yrken, såväl som även åstadkommandet av kompetenta krafter för arbetsledning, är i hög grad påkallad för tryggande av ett fullgott och fackmässigt utförande av byggnadsarbete. För att syftemålet med i gällande föreskrifter uppställda eller eventuellt ytterligare tillkommande kompetensfordringar skall rätteligen uppnås, torde det därför, enligt förbundets mening, vara av allra största betydelse, att undervisningsfrågan för husbyggnadsfacket i dess helhet med det snaraste ägnas erforderlig uppmärksamhet från statsverkets sida.

I likhet med föreningen Sveriges Stadsarkitekter anser Svenska Arkitekters Riksförbund alltså att det icke torde vara nödvändigt eller tillrådligt att, utom för

vissa specialarbeten, såsom för elektriska anläggningar, rörledningsarbeten och möjligen mera krävande järnkonstruktioner, ställa fordran på viss utbildning för den hantverksmässiga yrkesutövningen samt att de kompetenskrav, vilka från det allmännas sida uppställas, däremot torde böra avse arbetsledningen, i vilket hänseende torde böra övervägas viss i yttrandet närmare angiven skärpning av nu förefintliga bestämmelser, dock att varje här avsett kompetenskrav givetvis har betydelse endast i fall, då inseendet över byggnadsverksamheten utövas av myndighet, samt denna myndighets behov av sakkunskap är vederbörligen tillgodosett på sätt gällande byggnadsstadga förutsätter.

Stockholm den 11 januari 1938.

För SVENSKA ARKITEKTERS RIKSFÖRBUND

HAKON AHLBERG.

Ordförande.

/ Hans Quiding.
Sekreterare.

Till Svenska Arkitekters Riksförbund,

Stockholm.

Av styrelsen för Svenska Arkitekters Riksförbund anmodad avgiva yttrande över en till Riksförbundet överlämnad skrivelse från 1936 års Hantverkssakkunniga får undertecknad förening i korthet anföra följande.

Rörande de särskilda fordringar, som uppställas i Byggnadsstadgans 76 § för rätt att utöva befattning som arbetsledare vid byggnadsföretag, har något behov av ändring eller komplettering icke framträtt. De torde rätt väl motsvara berättigade anspråk och bidraga alltså i viss mån att trygga ett fullgott och fackmässigt utförande av byggnadsarbete. Dessa kompetensfordringar kunna dock ej alltid upprätthållas, och byggnadsstadgan förutsätter också eftergift dels helt allmänt i fråga om trähus, dels för stenhus av en vånings höjd och eljest för mindre betydande arbete.

Förhållandet är nämligen, att i många mindre samhällen, där byggnadsstadgan gäller, saknas tillgång till fackmän med den utbildning, som byggnadsstadgan förutsätter för ledare av något större byggnadsföretag, och även där någon sådan brist ej råder, torde för ledare av enklare byggnadsarbeten någon större utbildning ej med nödvändighet böra påfordras. Det bör emellertid ihågkommas, att en mycket stor del av den byggnadsverksamhet, som bedrivs i mindre städer och samhällen och på ytterområdena i övriga städer, är av den beskaffenhet, att byggnadsstadgans kompetensfordringar på ledareskapet icke upprätthålles, vilket i många fall lett till otillfredsställande förhållanden. Även om de för större byggnadsföretag uppställda kompetensfordringarna icke kunna anses nödvändiga för smärre byggnadsföretag, borde dock motsvarande föreskrifter även för sådana ehuru av lindrigare art kunna upptagas i byggnadsstadgan.

Om en förbättring av byggnadsstättet i städerna och med dem här jämförliga samhällen under senare år kunnat iakttagas, torde emellertid denna icke uteslutande härröra av byggnadsstadgans ökade kompetenskrav för arbetsledningen, då denna byggnadsverksamhet i stor utsträckning undandragits de högre kvalificerade yrkes-

männen, utan måhända mer av de ökade kraven på offentlig kontroll, i den mån byggnadsstadgans fordran på sådan blivit genomförd. Utan sådan kontroll båtar det föga att ställa fordran på sakkunnig ledning, då endast därigenom någon garanti kan vinnas för fordringarnas upprätthållande. Då de sakkunniga ifrågasätta ett behov även för landsbygden av kompetensföreskrifter för ifrågavarande yrkesutövning förutsätter alltså en sådan utvidgning av fordringarna i första hand en motsvarande utsträckning av den offentliga kontrollen över byggnadsverksamheten. Det lider intet tvivel att en till hela landets byggnadsverksamhet utsträckt kontroll är starkt av behovet påkallad, varigenom också ledningens ansvar skulle kunna i princip genomföras. Den erfarenhet, som på sista åren vunnits genom den statsunderstödda byggnadsverksamheten, understryker detta av fackmännen redan länge kända behov, vilket icke längre borde lämnas obeaktat. Även de resultat, som vunnits vid tillämpning av 1931 års byggnadsstadga med dess till nya mera lantliga områden vidgade byggnadskontroll, tala kraftigt för nyttan och nödvändigheten av offentlig kontroll över landsbygdens byggnadsverksamhet, och även i så måtto torde den därvid kunna erfarenheten vara av värde, att den synes ha anvisat en framkomlig väg för önskemålets realiserande.

Redan för genomförandet av byggnadsstadgans fordran på sakkunnigt biträde hos byggnadsnämnderna i städer, köpingar och vissa samhällen på landet har en viss centralisering funnits lämplig, nämligen så att i många fall ett flertal byggnadsnämnder enats om gemensam sakkunnig. Det synes icke längre möta oöverstigliga hinder att skapa en organisation, som med tillämpning av en allt mer genomförd centralisering nyttiggör sakkunskapen för landsbygden i dess helhet. Tillvaron av en sådan organisation skulle utan tvivel vara till gagn för den lantliga byggnadsverksamheten och höja dess standard ej minst därigenom att den möjliggjorde att ställa krav på viss sakkunskap hos ledningen av byggnadsföretag.

Ett hinder för genomförandet av en sådan organisation kan synas vara den ringa tillgången på utbildad arbetskraft i fråga om arbetsledningen, ett förhållande som givetvis sammanhänger med brister i undervisningsväsendet. Att detta måtte ägnas större uppmärksamhet än hittills är alltså ett viktigt önskemål, men det bör därvid ej förglömmas, att vårt folk besitter en påtaglig teknisk fallenhet, som gör det möjligt att även med en snävt begränsad undervisning uppnå goda resultat, om tillräcklig praktisk erfarenhet ligger till grund. Bevis härför torde kunna hämtas från de korta kurser, som under en följd av år med statsbidrag anordnats av Samfundet för Hembygdsvård i skilda delar av landet. Därvid bör dock märkas, att den undervisning, som lämnas, icke är ägnad att åstadkomma fullgoda krafter för arbetsledning.

På liknande vägar skulle också ökad yrkesskicklighet kunna ernås inom många till byggnadsfacket hörande yrken. Att behovet även härvid är stort, bestyrkes till fullo av erfarenheten. Ej endast den rätta behandlingen av nya byggnadsmaterial såsom byggnadsplattor av många slag utan även betongarbeten, byggnadssnickeri och murning kräver kunskaper, som långt ifrån alltid i tillräcklig grad äro tillfinnandes bland byggnadsfolket, men som genom en praktiskt anordnad undervisning relativt lätt skulle kunna spridas och underhållas. Som exempel på den olägenhet och rent av fara, som kan ligga i brister i dessa avseenden, kan nämnas, att i trakter, där stenmaterial mera sällan användes för husbygge, det visat sig svårt att få erforderlig skorstensmurning utförd på betryggande sätt. Även plåtarbeten utföras ofta på ett sätt, som vållar stor skada och dryga underhållskostnader.

Att utom för vissa specialarbeten, såsom för elektriska anläggningar, rörledningsarbeten och möjligen mera krävande järnkonstruktioner ställa fordran på viss utbildning för den hantverksmässiga yrkesutövningen torde dock ej vara nödvändigt

eller tillrådligt. De krav, som i sådant avseende uppställas från det allmännas sida, torde böra riktas mot ledningen, och det kan därför ifrågasättas, huruvida icke i byggnadsstadgan borde införas ett mera konkret stadgande än den allmänna anvisning, som innefattas i 76 § andra stycket. Med stöd av denna anvisning har i Stockholms byggnadsordning införts ett även i vissa andra byggnadsordningar i en eller annan form upptaget stadgande av följande lydelse: »Förekommer vid byggnadsföretag svårare grundläggningsarbeten eller sådana konstruktioner av järn eller betong, vilkas utförande kräver särskild sakkunskap, äger byggnadsnämnden bestämman, att ledningen av sådant arbete skall anförtros åt person, som besitter särskild utbildning i sådant avseende.»

Genom skärpta krav på sakkunskap hos ledningen, genom förbättrad undervisning såväl för arbetsledare som för byggnadshantverkare böra goda resultat kunna ernås ej minst i fråga om den lantliga byggnadsverksamheten. Måhända beror dock resultatet i än högre grad av att endast byggnadsritningar uppgjorda med tillbörlig sakkunskap komma till användning, men den angelägenheten faller utom ramen för ifrågavarande uppdrag och skall ej här upptagas till behandling.

Stockholm i december 1937.

För FÖRENINGEN SVERIGES STADSARKITEKTER

SIGURD WESTHOLM.

/S. H. Wranér.

Bilaga 7 e.

Till 1936 års Hantverkssakkunniga.

Sedan 1936 års Hantverkssakkunniga i skrivelse den 23 oktober 1937 anhållit, att Svenska byggnadsentreprenörföreningen ville avgiva yttrande rörande bl. a. föreningens erfarenheter beträffande tillämpningen av den i 76 § i 1931 års byggnadsstadga intagna kompetensföreskriften för rätt att utöva befattning som arbetsledare för byggnadsföretag m. m., får föreningen anföra följande.

Föreningen vill till en början uppehålla sig vid föreskrifterna i § 76 om *ansvarig arbetsledare*. De äro ganska allmänt hållna, uppenbarligen för att möjliggöra för de olika städerna och andra samhällen att utforma sina respektive byggnadsordningar med hänsyn till lokala förhållanden. Emedan stadgans bestämmelser äro allmänt hållna, ha även byggnadsordningarna, i anslutning till en av vederbörande myndighet på sin tid uppgjord normalförordning, givits allmän hållning, ehuru de dock i allmänhet detaljerats mera än innehållet i § 76. En sådan allmän avfattning medför, att byggnadsförordningarnas verkan i praktiken kommer att i mycket hög grad bliva beroende på de lokala byggnadsnämndernas subjektiva bedömande, d. v. s. föreskrifternas verkan blir väsentligen en av tillfälligheter beroende tillämpningsfråga. Det är då uppenbart, att ett och samma allmänna stadgande kan komma att tillämpas på vitt skilda sätt i olika samhällen, så heterogent sammansatta som byggnadsnämnderna äro. I dessa sitta stundom personer med liten eller ringa byggnadsteknisk sakkunskap. Somliga nämnder ha till sitt förfogande tjänstemän med framstående teknisk sakkunskap, under det att andra sakna rådgivare med tillräckliga såväl teoretiska som praktiska byggnadstekniska kunskaper. Föreningen har också kunnat övertyga sig om, att de erforderliga kvalifikationerna för att bliva godkänd som arbetsledare äro för likartade byggnadsföretag mycket olika i olika samhällen.

I avsikt att ernå större likformighet i kraven på arbetsledare för likartade uppgifter samt större trygghet att arbetsledarna besitta de kvalifikationer, som krävas för uppförande av byggnader av olika slag med ett ur teknisk och ekonomisk synpunkt gott resultat och under tillbörligt beaktande av säkerhetssynpunkten under arbetets gång, har föreningen kommit till den uppfattning, att det är erforderligt att i första stycket av byggnadsstadgan § 76 införa mera detaljerade stadganden om kraven på den ansvarige arbetsledaren.

I fråga om den i nämnda paragraf intagna bestämmelsen om *teoretisk kunskap* bör nämnas, att det numera finnes en mångfald anstalter av olika slag, statliga, kommunala eller privata, som meddela undervisning i husbyggnadskonst. Skolornas kurser förete sinsemellan mycket stora skiljaktigheter, somliga äro fullt tillräckliga med hänsyn till det här ifrågavarande ändamålet och andra utan tvivel icke tillräckliga. Det lär ifråga om åtskilliga skolor icke vara möjligt för byggnadsnämnderna att avgöra, huruvida deras betyg bör godtagas eller ej, och för den skull bör någon sakkunnig statsmyndighet, antagligen lämpligast kungl. skolöverstyrelsen, från tid till annan pröva skolornas lämplighet och därpå kungöra, vilka skolor, som kunna anses fylla måttet såsom byggnadsyrkesskola. Det må härvid framhållas, att numera förekommer ofta, även inom mindre städer och liknande samhällen ävensom på den rena landsbygden, uppförandet av byggnadsverk, för vilka av arbetsledaren krävas högststående kvalifikationer med hänsyn till byggnadernas invecklade konstruktion. Det bör också påpekas, att lättheten att vid goda skolor förvärva bokliga kunskaper numera är så stor, att anledning icke föreligger att godtaga annan än fullgod undervisning. Detta behöver icke betyda, att skolkursens längd skall onödigtvis utsträckas utan endast, att undervisningen är rätt avpassad för ändamålet, av fullgott slag och meddelad av kompetenta lärare.

För personer, som icke förvärvat sin teoretiska kompetens vid någon skola, medger § 76 »annat i byggnadsordningen stadgat sätt» att styrka innehavet av erforderlig teoretisk insikt. Utillämpningen av detta stadgande föreligger särskilt stora skiljaktigheter. I åtminstone en av föreningen känd stad prövas den sökande genom ett förhör eller rättare en tentamen inför byggnadsnämndens i byggnadstekniska, konstruktiva och administrativa frågor mycket fackkunnige tjänsteman. I annat fall verkställles prövningen genom förhör, utfört av vissa av nämnden utsedda fackkunniga nämndledamöter, men i många, kanske flertalet, fall torde prövningen av en sökandes teoretiska kunskaper bliva ganska lättvindig, med hänsyn till den nyss anmärkta bristen på nämndledamöter eller tjänstemän med erforderlig teknisk kompetens.

Inom byggnadsentreprenörföreningen har diskuterats ett förslag, att för alla de städer — antagligen flertalet — som icke ha tillgång till särskild tjänsteman med fullgod utbildning i byggnadsteknik och byggnadskonstruktioner, borde prövningen ske inför någon utomstående fackkunnig person i tjänstemannaställning, bl. a. för att åstadkomma likformighet i kraven på godkännande. Närmast till hands låge då, att sådan prövning verkställdes av någon av länsstyrelsen utsedd kompetent person, lämpligast länsarkitekten i länet eller annan tjänsteman på länsarkitektkontoret. Ehuru detta efter länsarkitektinstitutionens fullbordade utbyggnad icke torde vara ogörligt, komme det dock säkerligen att för denne tjänsteman medföra en rätt stor ökning i arbetsbördan, och föreningen vill därför icke nu påyrka en föreskrift här om. Föreningen föreslår i stället, att dispens från teoretisk utbildning i byggnadsyrkesskola skall som hittills kunna lämnas av vederbörande byggnadsnämnd, dock först sedan yttrande över sökandens kvalifikationer inhämtats från stadsarkitekten eller annan av nämnden för dylik prövning verkställande utsedd fackkunnig person.

Enligt § 76 fordras även »*nödig praktisk erfarenhet*». Även här krävas mera detaljerade föreskrifter såväl för den, som har utexaminerats från byggnadsyrkes-

skola, som även för den, som på annat sätt styrkt sig äga erforderlig teoretisk insikt.

Det kan icke vara lämpligt, att en ung nyutexaminerad arkitekt eller ingenjör utan god praktisk insikt och erfarenhet i byggnadsyrket sättes att utöva den ansvarsfulla befattningen som arbetsledare, och detta så mycket mindre, som det numera bör krävas av en arbetsledare, att han även besitter ingående kunskap om arbetsförhållandena på en byggnadsplats, förhållandet till arbetarna, gällande säkerhetsföreskrifter till undvikande av olycksfall m. m. Det bör på nu anförda skäl även för en person med godkänd skolutbildning stadgas erfarenhet av visst slag samt av viss längd, och föreningen har ansett sig böra föreslå, att sådan sökande skall ha styrkt sig ha utövat praktiskt byggnadsarbete under minst 4 år, varav minst 2 år efter godkänd examen, under vilken sistnämnda tid han skall ha med skicklighet utövat verkmästaresyssla eller därmed jämställd befattning vid byggnadsföretag. Då föreningen har ansett sig kunna begränsa praktiken efter examen till 2 år, har den utgått från, att den teoretiska utbildningen givit sökanden större mognad samt större förmåga att på ett riktigt sätt betrakta de praktiska problemen.

För person, som icke avlagt examen från godkänd byggnadsyrkesskola, bör fordras mera långvarig praktisk erfarenhet i yrket. Föreningen har funnit de i bl. a. Stockholm gällande föreskrifterna lämpliga, nämligen att sådan person skall ha styrkt sig med skicklighet ha utövat byggnadsyrket under minst 10 år, därav minst 4 år såsom verkmästare eller innehavare av därmed jämställd befattning vid byggnadsföretag. I de stora städernas byggnadsordningar borde, i anslutning till vad nu är stadgat i Stockholm, i så fall komma att föreskrivas, att verkmästarepraktiken skall vara förvärvad vid större byggnadsföretag.

De nuvarande styckena i § 76 med bestämmelser dels om sådant arbete, vars ledning kräver speciell utbildning eller erfarenhet, dels om trähus och stenhus av en vånings höjd m. m. äro enligt föreningens uppfattning väl avfattade och icke i behov av ändring. Dispens bör dock lämnas med urskillning, ty det kan ju vid exempelvis envånings stenhus i större städer förekomma mycket invecklade förhållanden.

Föreningen vill i detta sammanhang även framföra vissa önskemål rörande 1931 års byggnadsstadgas § 75, jämförd med § 77.

Uti § 77 behandlas uti de båda första styckena ett problem, som populärt kallas *bulvanfrågan*. Det förekommer självfallet en mängd fall, där byggherren ej själv kan eller vill utöva ledningen av arbetet eller är därtill behörig, varvid han jämlikt bestämmelserna i nämnda paragraf utser en särskild kompetent arbetsledare att utöva ledning och tillsyn av arbetet samt ansvara för detsammes utförande. Det förekommer emellertid också ett ej ringa antal fall, då byggherren, som ej själv vill eller kan utöva ledningen, anställer en person, en s. k. bulvan, vilken är i vederbörlig ordning godkänd som ansvarig arbetsledare och som åtager sig ansvaret gentemot myndigheterna, men vilken sedan icke ägnar arbetet någon nämnvärd omsorg. Den egentliga ledningen av arbetet, den fortlöpande tillsynen av detsamma, utövas då i stället av någon person, som icke är kvalificerad att uppträda som arbetsledare och icke heller kan förvärva vederbörligt tillstånd därtill, exempelvis den inkompetente byggherren själv. I dylika fall brukar den nominelle arbetsledaren, vilken i regel för sina tjänster erhåller blott en mycket blygsam ersättning, komma till synes först, om något störande inträffar på arbetsplatsen, olycksfall eller liknande.

Det har inom byggnadsyrket varit ett länge närt önskemål att kunna avskaffa dylikt bulvanväsande, och i detta syfte ha sammanslutningar inom yrket förbjudit sina medlemmar att åtaga sig bulvanuppdrag. Man har nämligen, och tydligen på goda skäl, ansett, att utan *fortlöpande* kompetent arbetsledning och tillsyn kan ett

gott arbete icke åstadkommas, nödig ekonomi ej tillförsäkras och säkerhetsföreskrifterna ej efterlevas. Stark myndighetskontroll kan visserligen motverka bulvanväsendet, men en sådan kontroll, som skulle utrota detsamma, bleve säkerligen alltför dyrbar. I syfte att i någon mån motverka bulvanväsendet föreslår därför föreningen, att uti § 75 stadgas, att för varje byggnadsarbete skall finnas person, som fortlöpande utövar ledning och tillsyn av arbetet samt är ansvarig för detsammans utförande. Ordet »fortlöpande» bör således införas uti paragrafen.

Byggnadsstadgan gäller som bekant för stad men även för köping och annat samhälle å landet, som omförmäles i 56 § stadsplanelagen.

Den kan gälla även för viss annan ort på landet (byggnadsstadgan §§ 82 och 83). Emellertid förekommer numera ej sällan, att på landsbygd, där stadgan icke gäller, industribyggnader och liknande av betydande storleksordning uppföras med konstruktioner, vars riktiga utförande ställa mycket stora krav på den ansvariga ledningen. Såvitt föreningen kunnat finna, krävas enligt gällande förordningar inga som helst kvalifikationer av arbetsledningen vid dylika företag. Det synes föreningen, som om ett sådant sakernas tillstånd icke vore lämpligt. Föreningen vill därför sätta i fråga, huruvida icke lämplig statlig myndighet, närmast vederbörande länsstyrelse, borde äga befogenhet att ingripa och tillse, att en ansvarig arbetsledare med erforderlig kompetens utövar ledningen för ett byggnadsföretag som det nyss beskrivna. Visserligen lär ingen anmälningsplikt till länsstyrelsen föreligga i fråga om dylikt byggnadsföretag, och föreningen vill icke heller föreslå sådan anmälningsplikt. Föreningen tror dock, att i flertalet fall planerade större byggnadsföretag utan vidare komma till länsstyrelsens kännedom, och föreningen föreslår endast *befogenhet* för länsstyrelsen att vid behov ingripa och härvid anbefalla enahanda kvalifikationer som för stad. Länsstyrelsen har som bekant härvid en sakkunnig rådgivare uti länsarkitekten. Föreningen vill i detta sammanhang erinra därom, att för indragning av elektriskt ljus och kraft kräves en av myndigheterna kvalificerad yrkesutövare, ävensom att yrkesinspektionen äger granska och godkänna vissa fabrikstekniska anordningar.

De skärpta krav på den ansvarige arbetsledarens kvalifikationer, som föreningen enligt det ovanstående ansett sig böra föreslå, böra ses mot bakgrunden därav, att byggnadsyrket undan för undan utvecklas i riktning mot dels allt mera komplicerade och svårbedömliga byggnadskonstruktioner, dels arbetstakten undan för undan ökas, varvid bl. a. handarbete ersättes med ofta invecklat maskinellt arbete, det hela krävande ur olika synpunkter ökade kvalifikationer hos ledningen.

Stockholm den 2 februari 1938.

SVENSKA BYGGNADSENTREPRENÖRFÖRENINGEN

AXEL HULTKRANTZ.

/ Einar Norlander.

Bilaga 7 f.

Stockholm C den 2 februari 1938.

Till 1936 års Hantverkssakkunniga,
Sturegatan 14, Stockholm.

Besvarande Eder skrivelse av den 23 oktober 1937 med begäran om vårt yttrande rörande bl. a. våra erfarenheter beträffande tillämpningen av den i 76 § i 1931 års

byggnadsstadga antecknade kompetensföreskriften för rätt att utöva befattning som arbetsledare för byggnadsföretag m. m., få vi meddela, att vi i ärendet samarbetat med Svenska byggnadsentreprenörföreningen, och att vi tillfullo instämma med föreningen i det yttrande, som av densamma denna dag avgivits till Eder.

Högaktningsfullt

SVENSKA BYGGNADSINDUSTRIFÖRBUNDET

F. HOLMÉN.

Bilaga 8 a.

Stockholm den 10 sept. 1937.

Kungl. Handelsdepartementet, 1936 års Hantverkssakkunniga,

Sturegatan 14, Stockholm.

Med stort intresse hava vi tagit del av sakkunnigas skrivelse av den 6 juli d. å. i frågan legala kompetensvillkor för rätten att idka bestämt hantverk eller del av hantverk, och vi anhålla få uttala vårt förbunds tack och stora uppskattning av att vi beretts tillfälle yttra oss.

För att klargöra sakkunniga vår syn på frågan vilja vi kort relatera yrket sådant det förekommer i Sverige. Medan glasögonhandeln i de smärre platserna runt landet till stor del handhaves av urmakare eller i samband med annan bransch, och på dessa ställen huvudsakligen inskränker sig till ett rent handelsförfarande med huvudsakligen färdiga varor, ha, till en början i storstäderna, numera även i mellanstora platser, sådan ren försäljningsverksamhet ersatts med specialoptikern, d. v. s. en hantverkssakkunnig och tekniskt skolad yrkesutövare som av halvfabrikat hantverksmässigt framställer individuella alster. Denna form för optiker-hantverkare utgör givetvis den form som i största mån beskyddar allmänheten mot »risker för skada till person eller egendom». Men lika givet är att sådan verksamhet endast kan finna jordmån på platser med viss, icke för låg innevänaresiffra. Huvudgruppen av landets kunniga optiker äro medlemmar i vårt förbund, och samtliga våra medlemmar äro godkända för receptexpediering av Svenska Oftalmologförbundet, men trots att vi bland oss hava huvudgruppen är vårt medlemskap endast omkr. 60 firmor. Ännu en optikerorganisation finnes, nämligen Svenska Optiker Föreningen, som sannolikt har lägre numerär än vi, och resten av landets glasögonförsäljare stå sålunda utanför optikerorganisationerna.

Då vi trots moget övervägande icke kunnat finna någon möjlighet att inom vårt hantverk draga en gräns för den del av yrket, vilket kunde tänkas överlåtas åt utövare utan kompetensbevis, och den del, vilken skulle erfordra bevisade kunskaper, synes konsekvensen bjuda antingen att hela glasögonhandeln lades under legala kompetensbestämmelser, eller att sagda bestämmelser överhuvudtaget icke tillämpas för vårt hantverk.

Vid bedömandet av frågan får man, om den första av de båda ovannämnda vägarna skulle finna tillämpning även ihågkomma svårigheterna som uppstå då det gäller att avgöra vilka av landets yrkesutövare som skulle kunna erhålla kompetensbeviset. För den uppväxande delens skull har det lyckats oss att genomföra en god och vederhäftig lärlings- och gesällordning, men om de normer vilka vi anse böra vara de avgörande vid bedömandet av redan existerande utövares kvalifikationer

skola tillämpas, kommer antalet kompetenta utövare icke att kunna fylla ändamålet, samt vidare, icke att kunna tillgodose avlägsna landsändar med mindre tät befolkning.

För våra strävanden för upplysningsverksamheten inom optikerkåren, såväl bland redan existerande utövare som medelst lärlings- och gesällbestämmelser för det uppväxande släktet, hysa vi själva det största förtroende, men vi anse oss icke i dag stå på sådant stadium att vi våga inför 1936 års Hantverkssakkunniga avgiva något positivt förslag.

Med de framtidsutsikter som synes oss föreligga, och som indirekt har sin grund i det sedan några år tillbaka existerande samarbetet mellan ögonläkarekåren och optikerkåren, tro vi oss emellertid inom en överskådlig tidrymd hava uppnått en organisation av sådan art att de av hantverkssakkunniga ifrågasatta åtgärderna må betraktas som berättigade och önskvärda.

Med största högaktning
SPECIALOPTIKERNAS RIKSFÖRBUND
HALVAR SJÖGREN.

V. ordf.

Gert Preisler.
Skr.

Bilaga 8 b.

*Kungl. Handelsdepartementet, 1936 års Hantverkssakkunniga,
Stockholm.*

Vi beklaga, att vi ej förrän nu varit i tillfälle att besvara Eder skrivelse av den 6/7 1937. Vår styrelse, som ville taga ställning till däri berörda frågor, innan svar lämnades, har först i dagarna haft tillfälle att sammanträda. Vi bedja Eder benäget överse med dröjsmålet.

För att de sakkunniga skall kunna förstå våra här nedan lämnade synpunkter, är det nödvändigt att först lämna en kort orientering över det svenska optikeryrkets nuvarande ställning med hänsyn till kompetens. Det svenska optikeryrket, sådant som det nu fackmässigt bedrivs, är av ganska ungt dato. Förr försågs allmänheten med synhjälp från glasögonförsäljare, som i lager endast hade färdiga glasögon. Dessa glasögonförsäljare kunde ej, på grund av bristande kunskaper och dålig lagerhållning, förse allmänheten med den individuellt korrekta synhjälp. Det är först under de senaste årtiondena, som framsynta optiker i vårt land sett, att de allt större kraven på synhjälp även ställer större fordringar på fackmannen, och så har allt flera optiker genom självstudier och studier i utlandet skaffat sig de erforderliga kunskaperna och utbildat sig till skickliga yrkesmän, vilket även medfört, att deras verkstadsutrustning och lagerhållning blivit sådan, att allmänheten utan dröjsmål kan betjänas på ett korrekt sätt.

Av en fackmässigt bedriven optikerrörelse bör man nu kunna fordra

1. att optikern äger erforderlig kompetens för utförande av alla slags glasögonarbeten,
2. att sådan verktygs- och maskinutrustning finnes, att alla reparations-, monterings- och inslipningsarbeten kunna utföras på egen verkstad,
3. att lagerhållningen är sådan, att alla vanligen förekommande glasögon kunna expedieras omedelbart.

Oaktat de stora framsteg, som det svenska optikeryrket gjort under de senaste decennierna, torde det f. n. bland vårt lands omkr. 700 glasögonförsäljare endast

finnas omkr. 100—150 optikerfirmor, som uppfylla ovan ställda fordringar. Dessa firmor finnas särskilt i de större städerna, en del även i enstaka mindre städer samt större samhällen. För de övriga torde det särskilt vara punkt 1, kunskapsfrågan, som bereder de största svårigheterna. I och med större kunskaper kommer sedan större förståelse för yrket och därmed även förståelse för behovet av effektiv verkstadsutrustning och lagerhållning.

Vår förening har genom ett flertal åtgärder velat bidra till höjandet av yrkes-skickligheten inom det svenska optikeryrket. Bland annat planera vi till i början av nästa år en utbildningskurs för optiker och genom samarbete med Specialoptiker-nas Riksförbund i Optikeryrkets Centrala Lärlingsnämnd vilja vi genom en effektiv lärlingsutbildning försäkra yrket om en kunnig nyrekrytering.

Beträffande den i Eder skrivelse framförda frågan vilka arbetsuppgifter böra ställas under en kompetenslagstiftning, bedja vi få framföra som vår åsikt, att en kompetenslagstiftning inom optikeryrket bör omfatta alla arbeten, som befatta sig med glasögon, såväl nyarbeten som reparationer. Det kan för icke fackmannen synas, som om det borde finnas enklare t. ex. reparationsarbeten, vilka kunna utföras av en ej kompetent, men vi vilja härtill invända, att arbetena inom vårt yrke äro av den art, att några bestämda gränser ej kunna dragas.

Som exempel härför vilja vi taga det enklaste arbete som förekommer inom yrket, nämligen isättandet av en ny skruv vid charniet på en glasögonbåge. Skruven drager ihop randen så att glaset sitter fast. Är glaset sfäriskt och centrerat, så kan vem som helst sätta i skruven, enär glaset då kan sitta i vilket läge som helst. Är glaset däremot astigmatiskt eller prismatiskt, måste det sitta i ett bestämt läge, och det erfordras då en viss kompetens för att finna detta. Sättes glaset i oriktigt, kan detta bliva hälsovådligt för glasögonbäraren. Ävenså erfordras en viss kompetens för att avgöra, om glaset är astigmatiskt eller prismatiskt.

Vi anse således, att en kompetenslagstiftning för optikeryrket principiellt är av behovet påkallat och bör omfatta alla arbeten inom optikeryrket. Då emellertid, med hänsyn till vad ovan framförts, antalet kompetenta optiker torde vara så litet, att en kompetenslagstiftning skulle medföra stora nackdelar för allmänheten, särskilt på landsbygden, kunna vi ej för närvarande tillstyrka några åtgärder för optikeryrkets vidkommande.

Det är vår förhoppning, att optikeryrket inom en framtid skall utveckla sig därhän, att erforderligt antal kompetenta optiker skola utbildas för den glasögonbehövande allmänhetens fackmässiga betjäning. Då optikeryrket kommit så långt skall en kompetenslagstiftning bliva till stor nytta för såväl yrket som för allmänheten.

Borlänge den 2 november 1937.

För SVENSKA OPTIKER-FÖRENINGEN

G. LINDÉ.

Ordf.

/Stig Anderson.
Skr.

Bilaga 8 c.

Till 1936 års Hantverkssakkunniga.

I skrivelse till medicinalstyrelsen den 12 februari 1938 har Ni anhållit, att styrelsen ville avgiva yttrande rörande i vad mån de med ett icke-kompetent utövande

av optikeryrket förbundna riskerna för ögonskada eller sjukdom kunde anses motivera införande av legala kompetensföreskrifter för detta yrke, därvid så vitt möjligt tillika borde lämnas uppgifter rörande den omfattning, i vilken skada eller sjukdom av angivna anledning under senare år inträffat.

I ärendet har Svenska Oftalmologförbundet den 6 maj 1938 avgivit yttrande, som i avskrift bifogas.

För egen del får styrelsen anföra följande.

I likhet med Oftalmologförbundet anser styrelsen att ett icke-kompetent utövande av optikeryrket icke kan medföra våda för ögonskada eller ögonsjukdom, varvid styrelsen givetvis tager hänsyn allenast till det rent hantverksmässiga utövandet av yrket.

I handläggningen av detta ärende har jämväl deltagit medlemmen av medicinalstyrelsens vetenskapliga råd för vetenskapsgrenen oftalmiatrik, professorn K. G. Ploman.

Stockholm den 30 maj 1938.

På KUNGL. MEDICINALSTYRELSENS vägnar:

MAGNUS HERRLIN.

/B. Grapengiesser.

Till Kungl. Medicinalstyrelsen.

Sedan tillfälle vänligen lämnats Svenska Oftalmologförbundet att till Styrelsen inkomma med yttrande över en skrivelse från Hantverkssakkunniga 1936 angående legala kompetensföreskrifter för optikeryrket, får förbundet med återställande av remisshandlingen härmed värdsamligen avgiva följande utlåtande.

Ett icke-kompetent utövande av optikeryrket kan väl vålla allmänheten besvär, olägenheter och onödiga kostnader, men kan ej medföra våda för ögonskada eller ögonsjukdomar, vadan bestämmelser om legala kompetensföreskrifter av denna orsak ej synes erforderliga. De faror, som optikeryrket kan medföra, hava en annan orsak. Genom den annonsering som av optiker i många fall bedrives, ingives allmänheten den uppfattningen, att optikern är i stånd att bedöma sjukdomstillstånd hos ögat. Sjuke, som förutom av ett brytningsfel även lida av annan ögonsjukdom och som efter erhållande av glas delvis fått sina besvär lättade, insövas i säkerhet om att hava erhållit nödig bot och underlåta, till skada för sin andra ögonsjukdom, att i tid söka läkarvård. Antalet dylika fall växlar med optikerreklamens livlighet, men har under den tid, densamma varit stor, i huvudstaden exempelvis uppgått till flera fall i veckan. Denna sida av optikernas verksamhet påkallar allvarlig uppmärksamhet från det allmännas sida.

Samtidigt vill förbundet uttala sin stora tillfredsställelse med alla övriga åtgärder, som äro ägnade att stödja verksamheten för att höja utbildningen inom detta hantverk.

Stockholm den 6 maj 1938.

För SVENSKA OFTALMOLOGFÖRBUNDET

J. W. NORDENSON.

/B. Odqvist.

Stockholm den 8 sept. 1937.

1936 års Hantverkssakkunniga,
Sturegatan 14, Stockholm.

I anledning av Eder skrivelse den 6 sistlidne juli beträffande frågan om införande av legala kompetensvillkor för rätten att idka hantverk får styrelsen för Svenska Värme- och Sanitetstekniska föreningen anföra följande.

Svenska Värme- och Sanitetstekniska föreningens medlemmar äro uppdelade i fyra fackgrupper, nämligen fabrikanter, grossister, konstruktörer och rörlednings-entreprenörer. Av dessa grupper beröras endast den sista, rörledningsentreprenörerna, av det ifrågavarande spörsmålet beträffande erforderliga kompetensfordringar.

De anläggningar, som av rörledningsentreprenörerna utföras, äro dels gas-, vatten- och avloppsledningar och dels värmelednings- och ventilationsanläggningar. Beträffande utförandet av gas-, vatten- och avloppsledningar gälla redan nu vissa av respektive samhällen utfärdade bestämmelser för erhållande av entreprenörsrättigheter. Såsom norm för de kompetensfordringar, som anses böra uppställas för vinnande av dylika entreprenörsrättigheter, hänvisas till Svenska Kommunal-Tekniska Föreningens handlingar nr 5 av år 1937, sidan 22, § 2.

Beträffande utförandet av värme- och ventilationsanläggningar finnas f. n. icke några dylika kompetensfordringar, ehuru många skäl ur säkerhets- och andra synpunkter tala för behovet av dylika. Frågan har också vid olika tillfällen varit föremål för diskussion inom vår förening, varvid behovet av kompetensfordringar blivit starkt framhåvt, men beträffande den praktiska utformningen av dessa fordringar och sättet för meddelande av vederbörlig kompetens ha meningarna varit mycket delade.

Den grupp inom Svenska Värme- och Sanitetstekniska föreningen, som närmast beröres av denna fråga, nämligen entreprenörgruppen, omfattar föreningsmedlemmar, vilka direkt äro knutna till landets större och mindre entreprenörsfirmor inom ifrågavarande bransch. Entreprenörsfirmorna såsom sådana äro i sin tur sammanslutna i en förening, nämligen Sveriges Rörledningsfirmors förening, som givetvis i allra första hand beröres av frågan om legala kompetensvillkor.

Enligt vad under hand inhämtats, ha 1936 års hantverkssakkunniga även riktat en förfrågan beträffande omhandlade kompetensbestämmelser till Sveriges Rörledningsfirmors förening. Då denna senare förenings ställningstagande i den här berörda frågan måste tillmätas stor betydelse för frågans bedömande, och då väsentligen samma synpunkter med nödvändighet måste påräknas bliva framförda av entreprenörgruppen inom Svenska Värme- och Sanitetstekniska föreningen, anser sig styrelsen för denna senare förening icke nu böra närmare ingå på frågan beträffande dylika kompetensbestämmelser. Under hänvisning till det svar å Eder förfrågan som kommer att avgivas av Sveriges Rörledningsfirmors förening, anhålla vi därför att senare få återkomma till denna fråga, om anledning därtill skulle föreligga.

Högaktningsfullt

SVENSKA VÄRME- OCH SANITETSTEKNISKA FÖRENINGEN

C. A. HAMMARWALL.

Föreningens sekreterare.

*Till 1936 års Hantverkssakkunniga,
Sturegatan 14, Stockholm.*

Betr. legala kompetensvillkor för rätten att idka hantverk.

Genom skrivelse den 6 juni 1937 har Sveriges Rörledningsfirmors Förening (SRF) blivit satt i tillfälle att i vad angår rörledningsyrket framlägga sin uppfattning i rubr. spörsmål.

SRF har för inhämtande av sina medlemmars allmänna inställning till frågan dels utsänt Eder skrivelse i avskrift till samtliga medlemmar, dels ock haft frågan uppe till diskussion vid sammanträden inom samtliga våra lokala kretsar. På grund av vad härigenom framkommit, har SRF härmed äran framlägga följande sammanfattning av vad som kan betecknas som allmänna uppfattningen i frågan hos den yrkesgrupp som vi företräda.

För överskådlighetens skull hava vi tillåtit oss uppdelat frågan i ett antal underrubriker och skola under var och en av dem lämna redogörelse för uppfattningen inom yrkesutövarnas led.

Äro legala kompetensvillkor överhuvudtaget önskvärda inom rörledningsyrket?

Denna fråga har genomgående besvarats med ett otvetydigt ja.

Man har från skilda orter framfört exempel på huru anläggningar, som utförts av osakkunniga, varit felaktigt planlagda, dimensionerade eller monterade. Att de sedan icke alls eller högst ofullständigt funktionera samt äro mer eller mindre oekonomiska i drift kan visserligen tyckas vara beställarens ensak, d. v. s. en omdömesfråga hos denne huruvida han vill taga den ekonomiska risken av att vända sig till en osakkunnig i stället för till en fackman. Men problemet är icke så enkelt. Detsamma är av både ekonomisk och teknisk art.

Vad ekonomien angår är det ju i främsta rummet privatekonomiskt, som nyss berörts. Men i fråga om värmeledningar är det därjämte en fråga av stor nationalekonomisk betydelse. I vårt land har ju utvecklingen både ur bekvämlighetssynpunkt, men framförallt ur besparingssynpunkt, gått i riktning från enskilda lokala eldstäder till centraleldning i värmeledningar. Det kan då icke vara nationalekonomiskt likgiltigt om dessa värmeledningar genom okunnighet konstrueras så, att ett betydande och alldeles onödigt slöseri med bränsle uppstår.

Vad återigen frågans tekniska sida angår träder riskmomentet i förgrunden.

Vid de flesta eller så gott som alla anläggningar av detta slag finnes detta riskmoment, av större eller mindre omfång. En värmeledning kan så utföras, att risk för liv och egendom föreligger, exempelvis genom uteslutande eller felaktig koppling av erforderliga säkerhetsapparater. En vattenledning kan av okunnighet utföras så, att vattnet vid tappningsstället framkommer förorenat av smittoämnen. En avloppsledning kan läggas så, att ett större eller mindre samhälle utsättes för sanitära vådor.

Av alla dessa skäl synes det yrkesmännen, att samhället i fråga om dessa arbeten måste kräva kontroll över att icke genom okunnighet vid utförandet dylika vådor uppstå.

SRF uttalar sig följaktligen obetingat för införandet av legala kompetensvillkor för rörledningsyrkets utövande.

Vilka delar av yrket anses dylika legala kompetensvillkor böra omfatta? Kan någon del av yrket undantagas från fordran på dylika kompetensvillkor?

En inventering av vad rörledningsyrket omfattar utvisar, att anläggningar av följande arter falla inom detsamma, nämligen:

1. Anläggningar för kall- och varmvatten.
2. Avloppsledningar.
3. Gasledningar.
(1, 2 och 3 gäller ledningar dels inom fastighet, dels inom samhälle.)
4. Värmeledningar enl. olika system såsom varmvatten, pumpvarmvatten, hetvatten, låg- och högtrycksånga, varmluft.
5. Ventilationsanläggningar.
6. Anläggningar för högtrycksånga.
7. Sprinkler- och eldsläckningsanläggningar.
8. Kylanläggningar med olika kylmedia såsom ammoniak, svavelsyrighet, kolsyra m. m. samt saltvattenledningar.
9. Ledningar för bensin, olja, tryckluft etc.
10. Ledningar för diverse ändamål inom kemiska och andra industrier.

Beträffande det stora flertalet av dessa ledningar torde närmare motivering för kravet på prövad yrkesskicklighet vid deras utförande vara överflödig. I öppen dag ligger vilka faror ett osakkunnigt utförande av ledningar för exempelvis högtrycksånga och tryckluft kan medföra.

I fråga om ledningar för gas, vatten och avlopp, finnas redan nu för städer och stadslänkande samhällen de facto vissa kompetensfordringar, i det intet kommunalt eller enskilt gasverk, vattenverk eller avloppsverk lärers tillåta någon, som icke av verket på förhand godkänts, att taga befattning med dessa ledningar.

Återstår så den stora gruppen övriga anläggningar. I fråga om dessa finnas icke f. n. några dylika kompetensfordringar. Som redan förut anförts tala säkerhets-synpunkter för, att även dessa ledningar läggas åtminstone under den kontroll, som legala kompetensvillkor för rätten att utföra desamma utgöra.

Av det nu sagda framgår, att SRF:s uppfattning av denna fråga är, att hela yrkesområdet bör omfattas av de legala kompetensvillkoren och att ingen del av yrket undantages från denna fordran.

Hur skall kompetensfrågan ordnas beträffande de olika personerna? Bör det finnas en högre grad och en lägre grad eller böra kompetensfordringarna vara lika för alla?

Inledningsvis torde här böra anföras, att de legala kompetensvillkoren genomgående avse förvärvande av rätt till självständig yrkesutövning. Inom varje företag måste finnas en eller flera personer, som äro bärare av rätten att självständigt utöva yrket och som själva måste uppfylla de legala kompetensfordringarna. Med hänsyn till yrkets omfattning och den tekniska utvecklingen har numera en specialisering kommit till stånd. Det torde vara sällsynt med teknikens nuvarande utveckling att en person kan i detalj behärska hela området. I större firmor torde därför böra förutsättas att flera personer finnas, som var för sin gren, en eller flera, fylla de legala kompetensfordringarna.

Å övriga anställda ställes däremot icke av samhället några kompetensfordringar; det arbete de utföra sker för den ansvariges räkning och på hans risk.

Vid diskussion i denna punkt har framkommit ett förslag att yrket skulle uppdelas uti *installatörer* och *reparatörer*.

Installatören skulle hava fullständig kompetens, kunna sitt yrke på ett sådant sätt, att allmänheten med fullt förtroende kunde vända sig till honom antingen det gällde större, medelstora eller mindre arbeten och reparationer.

Reparatören skulle hava en mindre grad av kompetens, så att vilken händig arbetare inom yrket som helst kan få rätt att utföra reparationer. Dessa reparatörer skulle då endast få sysselsätta sig med rensningar av avloppsledningar, vattenlås, golvbrunnar, slasktrattar m. m., ävensom med ompackningar av alla slags kranar

och ventiler o. d. liksom i övrigt mindre reparationsarbeten, som förekomma inom yrket.

Under diskussionen vann detta förslag ingen som helst anslutning. Man uttalade bestämda farhågor, att vid dylik uppdelning av yrket det bleve omöjligt att hålla gränslinjen klar. Reparatören skulle med största sannolikhet undan för undan ge sig på apparater och ledningsdragning, som låge över både hans formella medgivna kompetens och reella insikt och den säkerhet för liv och egendom, som man genom de legala kompetensvilkorens införande ville ernå, skulle förfelas.

SRF uttalar sig följaktligen i denna fråga, att de legala kompetensvilkoren böra avse fullständig och enhetlig kompetens och att någon uppdelning av denna kompetens i högre och lägre grad icke bör komma i fråga.

Huru skola fordringarna i kompetenshänseende avfattas och vilka krav i fråga om utbildning och praktik böra uppställas för förvärvande av rätt till självständig yrkesutövning?

Som förut nämnts gälla redan nu inom städer och stadsliknande samhällen vissa fordringar för erhållande av entreprenörsrättigheter. Dessa fordringar hava skiftat på olika håll och olika kommunala verks ledningar hava tillämpat skiftande grunder för utdelningen av entreprenörsrättigheter. Av denna anledning har utformningen av kompetensvilkoren varit under ingående diskussion inom härav berörda kretsar. Denna diskussion har resulterat uti att Svenska Kommunal-Tekniska Förbundet i sina nyligen utfärdade normalreglementen för vattenledningsverk och avloppsverk infört följande såsom ett förslag uppsatta bestämmelser:

»För att antagas till entreprenör eller godkännas såsom ansvarig arbetsledare, fordras att vara svensk medborgare och väl känd samt äga nedan angivna tekniska kompetens och de personliga egenskaper, som erfordras för att kunna leda en verksamhet av ifrågavarande art. Vidare skall styrkas, att tillräckliga ekonomiska resurser stå till förfogande för verksamhetens bedrivande.

Entreprenör respektive ansvarig arbetsledare skall fylla följande fordringar å teknisk kompetens, nämligen: a) att *antingen* hava med godkänt avgångsbetyg genomgått teknisk högskola, någon av statens tekniska gymnasier eller elementarskolor eller annan därmed jämställd läroanstalt med lämplig undervisning för bedrivandet av entreprenörsverksamheten samt med goda vitsord under minst tre år hava utövat sådan verksamhet inom vatten- och avloppsinstallationsfacket, att tillräcklig erfarenhet vunnits rörande ledandet av dylik rörelse,

eller hava med goda vitsord deltagit i rörledningsarbeten under minst åtta år, därav minst tre år såsom verkmästare eller i sådan ställning, att motsvarande erfarenhet förvärvats;

b) att äga fullständig kännedom om gällande reglementen för vattenlednings- och avloppsverken, ordningsstadga och särskilda föreskrifter för vatten- och avloppsledningar inom fastighet, taxor m. m. samt besitta nödiga kunskaper om planering, kostnadsberäkning och utförande av rörinstallationer, äga kännedom om konstruktion av och verkningsätt hos i allmänt bruk varande armatur och apparater för vatten- och avloppsledningar samt vara kunnig i avvägning.

Entreprenör skall inom samhället hava affärs- och verkstadslokal med telefon.»

SRF godtager detta förslag att utgöra grundval för fortsatt diskussion om avfattningen av kompetensvilkoren. Med hänsyn till att den framlagda avfattningen endast har avseende å ledningar för vatten och avlopp böra emellertid villkoren med bibehållande av föreslagna examina och/eller erfarenhet inom yrket omredigeras så, att kompetensen utsträcker sig att omfatta jämväl övriga inom yrket fallande arbetsområden (högtrycksånga, gas-, luft- och värmeledning).

Huru dessa kompetensvillkor för varje särskilt arbetsområde skola i detalj av-

fattas torde böra vid godtagande av principen om legala kompetensvillkor bliva föremål för överläggning mellan kommitterade och yrkets representanter.

Vilken myndighet skall meddela auktorisation, resp. övervaka kompetensvilkorens upprätthållande?

Enligt hittills gällande förhållanden förekommer i viss utsträckning en tillämpning av kompetensfordringar i det kommuner, som driva vattenverk, gasverk och avloppsverk antaga och auktorisera vissa godkända entreprenörer för arbete med tillhörande ledningar. Denna kontroll på arbetets kvalitet är dock synnerligen ofullständig, dels genom att den är inskränkt till städer och stadsliknande samhällen, dels genom att endast omfatta ledningar för gas, vatten och avlopp.

Skola de legala kompetensvilkoren få önskad verkan måste desamma som tidigare anförts, omfatta hela yrket, alltså icke blott gas, vatten och avlopp, men de måste också omfatta verksamheten på landsbygden, som nu är helt undandragen varje övervakning.

Av dessa skäl är den hittillsvarande kommunala kompetensprovnigen icke tillräcklig, utan måste prövning av kompetens och meddelande av auktorisation överföras till någon statlig myndighet. Härvid har under diskussionen nämnts både Kommerskollegium, där en särskild avdelning för detta ändamål skulle upprättas i likhet med vad nu är fallet i fråga om övervakande av de elektriska anläggningarna, och Socialstyrelsen, där ev. yrkesinspektionen skulle kunna taga hand om dessa frågor. Det ligger emellertid utom SRF erfarenhetssfär att här komma med positiva förslag. SRF vill endast framhålla, att den legala kompetensen bör prövas av och auktoriseras av statlig myndighet och att dylik av staten meddelad legal kompetens måste fordras för yrkets utövande såväl i städerna och stadsliknande samhällen som på landsbygden.

Stockholm den 15 oktober 1937.

SVERIGES RÖRLEDNINGSFIRMORS FÖRENING

VILHELM LIND.
Verkställande direktör.

Bilaga 10 a.

Stockholm den 13 augusti 1937.

*1936 års Hantverkssakkunniga,
Sturegatan 14, Stockholm.*

Med anledning av de sakkunnigas förfrågan den 12 juli får Svetskommissionen meddela följande om sin verksamhet.

Bestämmelser ha utarbetats eller äro under arbete rörande svetsning av

1. Ångpannor och andra kärl under tryck, som genom explosion kunna förorsaka olycksfall.
2. Rullande järnvägsmateriel och
3. Broar och andra byggnadskonstruktioner.

Arbetet bedrivs i närmaste kontakt med vederbörande statliga myndigheter.

Vad beträffar kategori 1. har ett förslag till normalbestämmelser färdigställts och i början av detta år överlämnats till Socialstyrelsen, som omkring årsskiftet väntas utfärda därpå grundade föreskrifter. Tyvärr är upplagan av förtrycket slut, varför vi ej kunna översända detsamma. Emellertid gå föreskrifterna i stort sett ut på,

att de svetsande firmorna skola avlägga »licensprov» och deras arbetare »kompetensprov», bägge i två olika kvalitetsgrader.

Inom kategori 2. är bifogade förslag f. n. föremål för Järnvägsstyrelsens prövning; det bygger, som torde framgå, väsentligen på de härovan nyss berörda föreskrifterna.

Inom kategori 3. är ett förslag under arbete inom vederbörande subkommitté.

De föreskrifter, som sålunda efter hand tillkomma, avse som synes mera kvalificerade arbeten, där säkerhetssynpunkten är utslagsgivande. Den grundläggande utbildningen av svetsare är även föremål för Svetskommissionens uppmärksamhet. Dylik utbildning bedrivs ju på många olika håll, och meningen är i första hand att få till stånd enhetliga kursplaner. Emellertid går utvecklingen alltmera i den riktningen, att kurserna avslutas med verkliga kompetensprov, och subkommittén överväger att medtaga jämväl dessa i sitt förslag.

Utöver denna orientering vill kommissionen givetvis gärna stå till tjänst med de ytterligare upplysningar, som kunna vara önskvärda.

Högaktningsfullt
för SVETSKOMMISSIONEN
AXEL HÄRLIN.

Transumt.

Bilaga 10 b.

I anslutning till anvisningar angående ångpannors beskaffenhet, utrustning och besiktning meddelade med stöd av § 7 kungl. kungörelsen den 23 maj 1919 angående registrering och besiktning av vissa ångpannor m. m. har Kungl. Socialstyrelsen i egenskap av yrkesinspektionens chefsmyndighet efter samråd med den till Ingenjörsvetenskapsakademien anslutna Svetskommissionen den 22 november 1937 utfärdat efterföljande normalbestämmelser, avsedda att träda i kraft från dag, som av chefsmyndigheten senare fastställes.

A. Allmänna bestämmelser.

1. a) Svetsarbeten å ångpanna, kokare eller annat kärl under tryck få utföras endast av sådana företag, vilka äga för ifrågakommande svetsning erforderlig och lämplig utrustning och vilka efter avlagt prov (licensprov) blivit av yrkesinspektionen godkända för utförande av ifrågavarande svetsarbeten. Sådant godkännande kan på förekommen anledning återkallas.

För erhållande av tillstånd (licens) att utföra svetsning av ångpanna, kokare eller annat kärl under tryck skall den svetsande firman under driftsmässiga förhållanden och i närvaro av kontrollant, som godkänts av vederbörande yrkesinspektör, utföra antingen de i bilaga 1¹ under rubrik »Obligatoriskt licensprov» angivna svetsarbeten, vilka underkastas där föreskrivna prov, eller ock de i samma bilaga under rubrik »Särskilt licensprov» angivna svetsarbeten, vilka underkastas där föreskrivna prov. Om »Obligatoriskt licensprov» utförts, skall enligt särskilt formulär (se bilaga 2¹) utfärdat intyg härom insändas till yrkesinspektionen i det ifrågavarande distriktet för granskning. Om här avsett prov icke kunnat godkännas, må nytt prov avläggas tidigast efter tre månader. Betr. intyg om »Särskilt licensprov» se under B. 1. b).

En firma, som avlagt godkänt licensprov, må endast efter särskilt medgivande av vederbörande yrkesinspektör för svetsning av ångpanna eller annat kärl under

¹ Bilagorna här utelämnade.

tryck använda andra tillsatsmaterial än de, som använts vid ifrågavarande provsvetsning. Om sådant medgivande erhållits, skola kompetensprov för svetsare utföras med det nya tillsatsmaterialet, innan detta får användas för ifrågavarande svetsningsarbeten.

En firma, som avlagt godkänt licensprov, får endast efter förnyat licensprov och godkännande övergå till annan svetsmetod.

b) Den svetsande firman har att svara för att svetsarbetet under kompetent ledning utföres av arbetare, som besitter den grad av skicklighet, noggrannhet, erfarenhet och omdöme, som är nödvändig för utförande av ifrågavarande svetsarbete.

Det i bilaga 1 under rubrik »Kompetensprov för svetsare» angivna provet skall av varje svetsare avläggas, innan han får utföra här ifrågavarande svetsarbeten. Dyligt prov, för vars kontroll firman själv är ansvarig, skall förnyas minst en gång var sjätte månad. Hos ett företag avlagt och godkänt kompetensprov berättigar icke till utförande av svetsarbeten hos annat företag.

Om här avsett prov icke kunnat godkännas, må nytt prov avläggas tidigast efter en månad.

Den svetsande firman skall i särskild journal (formulär härtill se bilaga 4¹) föra förteckning över i dess tjänst anställda svetsare, vilka utföra svetsning av ångpannor, kokare eller andra kärl under tryck, och över av nämnda svetsare utförda prov med angivande av provens datum och resultat. Yrkesinspektör eller uppdragsgivare skall på begäran erhålla utdrag av nämnda journal. Varje svetsare skall tilldelas ett identitetsmärke (bokstav, nummer e. d.), vilket skall införas i journalen. Svetsfirma skall, där så lämpligen kan ske, utöva sådan kontroll (registrering) över varje utförd svetskarv, att firman även efter arbetets slutförande kan ange, vilken svetsare som utfört skarven. Om kontrollen utövas genom instämpling av svetsarens identitetsmärke invid skarven, skall hänsyn tagas till risken för brottanvisningar och åverkan genom instämplingen.

Riksförsäkringsanstaltens cirkulär den 15 oktober 1938 angående tillämpningen av normalbestämmelserna rörande svetsning av vissa ångpannor m. m.

I egenskap av yrkesinspektionens chefsmyndighet har Riksförsäkringsanstalten beslutat, att de av Socialstyrelsen den 22 november 1937 utfärdade normalbestämmelser rörande svetsning av sådan ångpanna, kokare eller annat kärl under tryck, som genom explosion kan förorsaka olycksfall, skola träda i kraft den 1 januari 1939.

Rörande tillämpningen av ovannämnda normalbestämmelser och därtill hörande provningsföreskrifter får Riksförsäkringsanstalten meddela följande.

Normalbestämmelserna.

Utfärdande av licensintyg.

Ansökan om licens från firma, som önskar räkna med ett relativt värde hos svetskarvarna av högst 0·7, skall — åtföljd av vederbörliga handlingar — insändas till yrkesinspektören i det distrikt, där svetsfirmans verkstad är belägen. Därest licensprovet är godkänt och under förutsättning att den sökande firman även i övrigt fyller de i normalbestämmelserna givna fordringarna, har ifrågavarande yrkesinspektör att utfärda licens. Sådan licens må gälla även för svetsning av ångpanna, kokare eller annat kärl under tryck, vilken är avsedd att brukas i annat yrkesinspektionsdistrikt.

¹ Bilagorna här utelämnade.

Firma, som önskar räkna med högre relativt värde hos svetsskarv än 0·7, har att därom göra skriftlig ansökan hos yrkesinspektionens chefsmyndighet. Sådan ansökan skall, åtföljd av vederbörliga handlingar, inlämnas till yrkesinspektören i det distrikt, där svetsfirmans ifrågavarande verkstad är belägen. Därest det särskilda licensprovet är godkänt och under förutsättning, att den sökande firman även i övrigt fyller de i normalbestämmelserna givna fordringarna, har yrkesinspektören att med eget yttrande i ärendet vidarebefordra ansökningshandlingarna till chefsmyndigheten.

Bilaga 11 a.

Till 1936 års Hantverkssakkunniga.

Cementvarufabrikationen i vårt land är som näringsgren betraktad mycket ung, knappast fyra decennier gammal. Idkarna rekryterades i begynnelsen ur praktiskt taget alla samhällsklasser, tekniken syntes skäligen enkel, och den erforderliga utrustningen var även den enklast möjliga, endast några formar och handverktyg krävdes, som till billigt pris och på förmånliga betalningsvillkor kunde förvärfvas av envar. Den förutom cementen viktigaste råvaran, sten- och sandmaterialet, fanns i överflöd i de svenska rullstensåsarna, och vem som helst kunde sålunda etablera sig som cementvarufabrikant.

Därom var ju ej så mycket att säga, eftersom på den tiden kraven på cementvarornas kvalitet voro minimala och lätteligen kunde fyllas av amatörer. Med stigande kännedom om betongens egenskaper och ökade fordringar på varornas beständighet och ändamålsenlighet började emellertid normer framkomma för tillverkning och leverans av de viktigaste förbrukningsartiklarna, nämligen betongrören, vilkas betydelse allt mera tilltog. Av den största kundsammanslutningen, Sv. Kommunalteku. Föreningen, utgavos år 1931 de numera gällande, f. ö. mycket stränga bestämmelserna för kloakrör och år 1935 K. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens normer för vägrör, medan K. Lantbruksstyrelsen f. n. håller på med normarbetet för lantbruksrör.

Härmed har inträtt en ny och avgörande epok för cementvarubranschen. I och med kraven på varornas högre standard uppkom även krav på idkarnas kompetens. Redan år 1929 bildades bland dem ett riksförbund, Svenska Cementvarufabrikanternas Riksförbund (CR benämnt), som satte som sin primära uppgift att höja kvalitetsnivån på produkterna, och som sedan dess oavblåtligt arbetat på olika fronter för vinnande av detta syftemål. Den största svårigheten härvidlag har emellertid gällt det från äldre tider kvarlevande s. k. bönhaseriet, som alltjämt florerar i stor utsträckning och hotar att alldeles förkväva den legitima, på sakkunskap grundade yrkesutövningen. Något som helst skydd från det allmänna har icke givits, ehuru detta vore minst lika motiverat som exempelvis legala kompetensfordringar för sanitetsfirmor, byggmästare, elektriska installatörer m. fl.

Det är dock för det allmänna stora värden, som stå på spel genom användandet av underhaltiga cementvaror, såsom t. ex. betongrör för kloakledning. Förutom de rent materiella värden, som på kort tid gå förlorade genom att ledningar förintas, och avloppen stoppas, innebär detta stora sanitära vådor, av särskild fara vid uppträdande av epidemier av allehanda slag, då det av bakterier förorenade kloakvattnet vid avloppsledningarnas bristning infekterar dricksfattäckterna, såsom flerstädes förekommit både här hemma och utomlands.

Med föreliggande skrivelse hava vi velat fästa Hantverkssakkunnigas uppmärksamhet på det trängande behovet av legala kompetensfordringar för utövande av speciellt betongrörstillverkning, såsom utgörande den för folkhushållningen viktigaste delen av landets cementvarutillverkningar. Huru ett skydd lämpligen bör ordnas, torde närmare behöva dryftas. Vårt förbunds styrelse som fått i uppdrag att å medlemmarnas vägnar föra denna sak vidare, har tänkt sig i huvuddrag 1) att behörighetsförklaring skulle för fabrikanterna vara obligatorisk, 2) att fabrikanternas verkmästare och förmän skulle genom det nya hantverksinstitutets försorg erhålla nödig utbildning, när så krävdes, och vid samma institut vara skyldiga avlägga vissa kompetensprov för legitimering såsom fabriksföreståndare.

Stockholm den 13 juni 1938.

SVENSKA CEMENTVARUFABRIKANTERNAS RIKSFÖRBUND

V. LJUNGGREN.

Ordförande.

B. Bäärnhielm.
Ombudsman.

Bilaga 11 b.

Till 1936 års Hantverkssakkunniga.

I skrivelse den 5 november 1938 har Ni med överlämnande i avskrift av en till Eder inkommen skrivelse från Svenska Cementvarufabrikanternas riksförbund anhållit om Kungl. Lantbruksstyrelsens yttrande med anledning av vad i sistnämnda skrivelse anförts rörande tillverkning av lantbruksrör av betong.

Med anledning härav får Lantbruksstyrelsen i ämnet anföra följande.

Inom jordbruket torde betongrör finna sin huvudsakliga avsättning vid torrläggningsföretag men i icke ringa utsträckning användas jämväl till vattenledning för bostads- och ekonomibyggnader samt till avledande av spillvatten o. dyl.

Det är givetvis en fråga av synnerlig vikt, att de rör, som anskaffas för dessa ändamål, äro av sådan kvalitet, att säkerhet för ledningens beständighet i möjligaste mån vinnes.

I den mån fabriksmässigt tillverkade rör komma till användning vid arbeten av ifrågavarande slag torde i regel sådana fabriker anlitas, där tillverkningen står under fortlöpande sakkunnig kontroll. Denna utövades tidigare av Ingenjörsvetenskapsakademiens cementlaboratorium men har numera övertagits av statens och Chalmers provningsanstalter. Det torde kunna förutsättas, att önskvärd trygghet i fråga om rörens kvalitet genom denna kontroll beredes köparen.

I stor utsträckning användas emellertid vid arbetsföretag av detta slag även rör, som tillverkas av vederbörande entreprenör. När företagen, såsom vanligen är fallet, komma till utförande med understöd av statsmedel, sker genom lantbruksingenjörens försorg kontroll av rören före dessas nedläggande, därvid rören underkastas tryckhållfasthets- och täthetsprov.

Dessa provningar hava till följd av brist på arbetskraft på lantbruksingenjörskdistrikten icke kunnat hittills givas sådan omfattning, som varit önskvärdt. Lantbruksstyrelsen har emellertid hos Kungl. Maj:t gjort framställning om anvisande av medel för åstadkommande av en ur, bland annat, nu angiven synpunkt erforderlig utökning av distriktspersonalen. För den händelse nämnda framställning bifalles torde en fullt betryggande rörkontroll kunna på denna väg åstadkommas.

Enligt Lantbruksstyrelsens uppfattning bör därigenom beträffande rör av ifrågasvarande slag säkrare vinnas erforderlig garanti för en god kvalitet än genom införande av lagstadgade kompetensbestämmelser för rörtillverkarna.

Med hänsyn till det ovan anförda finner Lantbruksstyrelsen det kunna ifrågasättas, huruvida dylika kompetensbestämmelser, i vad beträffar tillverkningen av rör för här angivna ändamål, kunna anses vara av förhållandena påkallade.

Stockholm den 26 november 1938.

H. SYLVAN.

Olof Fredholm.

Bilaga 11 c.

Till 1936 års Hantverkssakkunniga.

Med anledning av Eder skrivelse den 8 november 1938, vari Ni anhållit om Kungl. byggnadsstyrelsens uttalande rörande från Svenska cementvarufabrikernas riksförbund framfört krav på uppställande av legala kompetensfordringar för utövande av speciellt betongrörstillverkning och förslag om utbildning genom det nya hantverksinstitutets försorg av verkmästare och förmän inom betongrörbranschen får byggnadsstyrelsen anföra följande.

För avloppsledningar, som förläggas utomhus, användas numera i stor utsträckning betongrör, och åtgången härav har under senare år varit i oavbruten stegring. En del ganska allvarliga skador å dylika rör föranledde för ett tiotal år sedan igångsättandet av ingående undersökningar för utrönande av skadornas orsaker, och med ledning av därvid erhållna resultat utarbetades av Kommunaltekniska föreningen bestämmelser angående leverans och provning av betongrör.

Orsaken till dessa bristfälligheter hos rören visade sig i regel vara att söka i det förhållandet, att olämpliga material eller materialkombinationer kommit till användning vid rörens tillverkning, medan däremot endast i undantagsfall själva arbetets utförande torde hava bidragit till de konstaterade skadorna.

Enär arbetsförfarandet vid rörtillverkning är synnerligen enkelt, skulle ifrågasatt utbildning vid hantverksinstitut av verkmästare och förmän på området huvudsakligen endast kunna komma att omfatta undervisning och övningar beträffande val av lämpliga betongmaterial samt proportionering av dessa material på sådant sätt, att en slutprodukt med god hållfasthet och täthet erhålles. Erforderliga kunskaper i dessa förhållanden torde emellertid kunna förvärfvas på ganska kort tid och en särskild kurs med yrkesutbildning endast inom rörtillverkningsområdet till ändamål synes därför knappast vara motiverad. Om däremot utbildningen utvidgas att omfatta framställning av jämväl andra cementvaror än rör, såsom cementsten av olika slag för väggar, golvplattor och dylikt eventuellt även konststensprodukter med cement såsom bindemedel, skulle visst fog för anordnande av en särskild kurs med således vidgat utbildningssyfte kunna sägas föreligga.

Stockholm den 14 november 1938.

RAGNAR HJORTH.

Ernst Lindh.

/ Sten Zethelius.

*Till 1936 års Hantverkssakkunniga,
Sturegatan 14, Stockholm.*

Ang. kompetensbestämmelser för betongrörstillverkning.

Till svar å Eder skrivelse den 5 november 1938 med begäran om Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens uttalande, huruvida av Svenska Cementvarufabrikanternas Riksförbund ifrågasatt införande av kompetensbestämmelser för betongrörstillverkning ur av de sakkunniga angivna synpunkter kunde anses motiverat, får Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen anföra följande.

Betydelsen av att salubjudna betongrör äro av fullgod beskaffenhet ligger i öppen dag och är helt naturligt särskilt framträdande vid inköp för allmänna anläggningar — statliga eller kommunala — där de värden, ej enbart av ekonomisk art, som stå på spel, vanligen äro betydande.

De arbeten av större omfattning inom Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens ämbetsområde, vid vilka betongrör ifrågakomma till användning, äro vägföretag samt avloppsledningsanläggningar.

Vid vägföretag användas betongrör i viss utsträckning till vägtrummor. Beträffande normer för tillverkning av dylika rör har Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen år 1935 utfärdat »Normalbestämmelser för betongrör till vägtrummor», varjämte Styrelsen uti »Normalbestämmelser för vägbyggnad», som av Styrelsen utfärdats år 1938, bl. a. föreskrivit, att betongrör till trummor skola uppfylla fordringarna i förenämnda »Normalbestämmelser för betongrör till vägtrummor».

Beträffande betongrör för avloppsledningar tillämpar Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen Svenska Kommunal-Tekniska Föreningens år 1931 fastställda »Normalbestämmelser för leverans och provning av betongrör för avloppsledningar».

För tillverkning av betongrör, som uppfylla fordringarna i båda ovan nämnda normalbestämmelser, torde ett visst mått av yrkesskicklighet vara erforderligt. Under det senaste decenniet har inom detta område en livlig upplysningsverksamhet bedrivits, bl. a. av Svenska Cementvarufabrikanternas Riksförbund, och för betonggjutning erforderliga handledningar finnas numera tillgängliga, varför om därjämte möjlighet till utbildning genom det nya hantverksinstitutets försorg av fabrikanternas verkmästare och förmän kommer till stånd, kravet på yrkesskicklighet torde vara tillgodosett.

Man torde knappast kunna säga, att enbart ett icke sakkunnigt utförande av betongrör kunna anses innebära »uppenbar risk för liv och hälsa eller för avsevärd skada å egendom». Där större skador uppstått på grund av förstörda avloppsledningar av betongrör, torde orsakerna ej vara att tillskriva enbart rörens kvalitet utan exempelvis även bristande kännedom dels om de skadliga verkningarna å betongrör av aggressivt grundvatten, som kan förstöra även fullgoda rör, dels om erforderliga skyddsmedel mot en dylik förstöring.

Det är givetvis av vikt, att kraven på tillverkare av betongrör ställas höga, då därigenom en viss garanti vinnes för erhållande av fullgoda rör, uppfyllande fordringarna i förenämnda normalbestämmelser. Tillgodoseendet av dessa krav genom införande av kompetensbestämmelser för betongrörstillverkare synes dock kunna komma att medföra ett kanske mindre önskvärt intrång i den enskilda näringsfriheten. En lämpligare och mera verkningsfull metod för framtvingande av tillverkning av fullgoda betongrör synes vara, att köparen effektivt kontrollerar de levererade rören beträffande de viktigaste egenskaperna (hållfasthet och

täthet), varvid ifråga om rör till avloppsledningar Svenska Kommunal-Tekniska Föreningens bestämmelser lämpligen böra följas.

Stockholm den 21 februari 1939.

NILS BOLINDER.

Sven Stenberg.

Bilaga 12 a.

Till 1936 års Hantverkssakkunniga,

Stockholm.

I anledning av Eder skrivelse den 25 maj innevarande år med anhållan om vissa uppgifter få vi härigenom meddela följande:¹

Bilverkstädernas Riksförbund, som omsluter tre olika branschgrenar, nämligen automekaniska sektionen, batteri- och autoelektriska sektionen samt sektionen för gummiservice, och vars ändamål m. m. framgå av bifogade stadgar, omsluter 650—700 st. företag inom branschen. De enskilda medlemmarna äro i regel inom lokala områden anslutna till förbundets lokalavdelningar, som i första hand ha att handlägga ärenden av mera lokal natur. Å område, där lokalavdelning finnes, kan anslutning till förbundet endast erhållas efter det inträde vunnits i lokalavdelningen. Företag inom sådant område, där lokalavdelning saknas, erhålla anslutning direkt till förbundet genom dess Enskilda grupp. För anslutning till förbundet erfordras, att sökande åtnjuter såväl tekniskt som kommersiellt gott anseende i allmänhet, vilket blir föremål för bedömning, innan sökandes framställning om medlemskap avgöres.

Bilverkstädernas riksförbund har *icke* till uppgift att företräda sina medlemmar vid avtalsförhandlingar med arbetaresammanslutningar. För detta ändamål har en särskild organisation — Bilverkstädernas Arbetsgivareförbund — bildats, vilken är ansluten till Svenska Arbetsgivareföreningen. Bilverkstädernas Arbetsgivareförbund handlägger endast arbetare- och avtalsfrågor, under det att Bilverkstädernas Riksförbund bearbetar övriga yrkesfrågor. Bilverkstädernas Arbetsgivareförbunds stadgar och nu gällande riksavtal, som träffats med Svenska Metallindustriarbetareförbundet, bifogas jämväl.

För förbundets medlemmar har en särskild medlemsskyld anskaffats, vilken skyld enskild medlem efter respektive lokalavdelnings godkännande får disponera mot erläggande av deposition enligt särskilt hyreskontrakt, av vilket senare för innehavet av skylten gällande stipulationer även framgå.

Beträffande yrkesutbildningen bedrives denna i huvudsak på följande sätt:

a) genom samarbete med Hantverksinstitutet vid anordnande av s. k. Mästarekurser för automobilreparatörer,

b) genom i samarbete med Hantverksinstitutet arrangerade specialkurser, varav specialkurser i svetsning för automobilreparatörer varit anordnade på olika håll i landet,

c) genom anordnande av föreläsningsserier i branschtekniska ämnen av härför tillkallade experter, vilka föredrag hållas hos de olika lokalavdelningarna i samband med deras sammanträden,

d) genom att medverka till utgivande av facklitteratur på svenska språket.

¹ Åberopade bilagor här utelämnade.

nämligen Instruktions- och Uppslagsbok för bilverkstäder samt Serviceanvisningar till framvagnskonstruktioner, vilka kostnadsfritt respektive till nedsatt pris överlämnas till förbundets medlemmar, samt

e) genom förbundets organ Tidskrift för Motor- & Automobilverkstäderna, som medlemmarna månatligen erhålla. Genom tidskriften hållas medlemmarna å jour med den ständigt fortgående tekniska utvecklingen, vilket givetvis är av största betydelse för att reparationsbranschen skall kunna hålla jämna steg med den utomordentligt snabba utvecklingen inom automobilindustrien.

I detta sammanhang förtjänar nämnas, att förbundet lämnar medlemmarna merkantil assistans genom hjälp med utarbetande av s. k. arbetskort m. m., varjämte ett för branschföretagen speciellt lämpat bokföringssystem är under utarbetande.

Läringsutbildningen inom yrket sker i huvudsak hos de enskilda företagen.

Beträffande samarbetet med branschens leverantörer har överenskommelse träffats innebärande att sådana företag, som genom uppenbar prisdumping och illojal prispolitik bedriva osund konkurrens, efter från förbundet ingiven anmälan icke tillerkännas varurabatter, vilka tidigare missbrukats. Genom denna åtgärd kan dock missförhållanden endast i enstaka fall påtalas och även i de fall så skett har tillfredsställande resultat tyvärr ej uppnåtts. Däremot ha inga som helst åtgärder för begränsning av nyetableringen inom branschen hittills vidtagits.

Angående prisbildningen har man inom en del av förbundets lokalavdelningar med växlande framgång genom överenskommelser sökt ernå en mera likformig prissättning å i huvudsak vissa s. k. standardarbeten, såsom t. ex. tvättning av bilar, smörjning, sotning och ventilslipning m. fl. arbeten. Likaså förefinnas i större eller mindre utsträckning å skilda håll i landet överenskommelser rörande försäljningspriset å olika arter av arbetstid.

Beträffande gemensamma inköp för medlemmarna ha åtgärder i detta syfte hittills icke vidtagits.

Lånekassa för tillgodoseende av medlemmarnas kreditbehov finnes icke inom förbundet.

Genom förbundets försorg har i dags- och motorpressen införts annonser enligt bifogade korrektur i syfte att hos den bilägande allmänheten göra propaganda för kvalificerade och vederhäftiga verkstäder.

Utöver ovan lämnade upplysningar anhålla vi få fästa 1936 års hantverks-sakkunnigas uppmärksamhet på följande:

I vårt nuvarande samhällsliv, med dess alltmer utpräglade krav på snabba och tillförlitliga kommunikationsmedel, intar bilreparatörsyrket en ställning av största sociala och ekonomiska betydelse. På dess utöware ställas berättigade stora krav ifråga om såväl teknisk som kommersiell sakkunskap. Dessa krav ha ökats år från år i samband med motorfordonens allt större tekniska fulländning men samtidigt mera komplicerade konstruktioner.

Vid sidan av den legitima bilreparatörsverksamheten och som ett allvarligt hot mot såväl dess fortsatta existens som mot den allmänna trafiksäkerheten har emellertid under senare åren — i hägn av vår föräldrade näringsfrihetsförordning — vuxit upp en med rätta som okvalificerad karakteriserad utväxt på branschen, bestående av s. k. »garage- och portgångsverkstäder». Dessa inkompetenta reparatörer utgöras delvis av sådana personer, som ha någon om också otillräcklig erfarenhet av bilreparationer, ehuru de av skiftande orsaker måst avpolletteras från verkstäderna. Den sämsta formen rekryteras av allehanda löst folk från varierande yrken, vilka tro, att en ytlig bekantskap med motorfordonen förenad med någon mekanisk fingerfärdighet är nog för att utöva bilrepara-

tionsverksamhet. De arbetslokaler dessa kategorier förfoga över — där de icke som oftast är fallet ha verkstaden på fickan — lämna i allmänhet mycket övrigt att önska och uppfylla sällan de bestämmelser, som finnas i gällande förordningar. Särskilt förtjänar framhållas de stora brandrisker, som uppstå, då arbete med blåslampor, svetslågor och annat slag av öppen eld icke utföres i enlighet med av myndigheterna utfärdade föreskrifter samt den hälsovådighet, som är förenad med olika arbeten, såsom sprutmålning och provkörning av motorer m. m. vid oriktigt förfaringsätt.

Härtill kommer att deras verktygsutrustning är den enklast möjliga, medan de verkliga yrkesmännen måste företaga stora kapitalinvesteringar i maskiner och verktyg för att prestera ett fullgott arbete.

De kvalificerade verkstäderna hava lagenlig bokföring och deklarerar både sin och sina arbetares inkomster, men möjligheterna till en effektiv kontroll i olika avseenden över de i många fall ambuleringande reparatörerna torde med rätta få betraktas som skälig små.

En mycket framträdande olägenhet äro de allmänna olycksfallsrisker, som uppstå genom oansvarigt reparationsarbete. Våra dagars motorfordon äro konstruerade för stora hastigheter, och reparationerna måste därför alltmera bliva verkligt precisionsarbete. Många gånger måste vid bilreparationer hänsyn tagas till de minsta toleranser, som ofta endast äro tusendelar av tum, och det minsta fel kan få katastrofala följder. En felaktigt inställd strålkastare kan blända den mötande och orsaka svåra olyckshändelser, en otillräckligt åtdragen eller osäkrad mutter, en bortglömd saxsprint, en felaktigt reparerad styrinrättning eller bromsordning etc. kan kosta människoliv, och vi anse det därför vara av ostridigt värde för den allmänna trafiksäkerheten, att motorfordonens reparationer endast finge utföras av härtill kvalificerade yrkesmän.

Bilreparatörsyrkets nationalekonomiska betydelse får icke heller underskattas, då flera hundratal miljoner investerats i vårt lands motorfordonspark, vilka värden för hastigt förbrukas genom oriktigt utförda reparationer och underhållsarbeten.

Lärotiden i yrket, som utgör minst sju år, bevisar även att minimikravet på en kompetent yrkesarbetare är högst betydande, och hos de kvalificerade verkstäderna finnes en skicklig arbetarekår, som efter sin långa utbildningstid nått nödvändiga kvalifikationer, men som ofta måste permitteras och endast beredas sysselsättning under avkortad arbetstid på grund av den nedgång i antalet arbetstillfällen, som orsakas av inkompetenta reparatörers konkurrens.

Åtskilliga exempel på de nu rådande missförhållandena skulle kunna givas, men inskränka vi oss till nedanstående stickprov. Beträffande de tre förslagna dessa (a, b och c) tillåta vi oss samtidigt härmed överlämna med respektive fall samhörande delar och material.

a) I en motorcykelmotor hade vevstaken brustit vid kolvbultshålet, varför maskinen lämnades till en »reparatör» med anmodan att ny vevstake skulle inmonteras. Reparatören förklarade därvid, att han i stället för utbyte av den skadade delen skulle genom lagning återställa densamma i fullgott skick. Reparationen utfördes därefter på så sätt, att ett överfall av mässingsplåt fastnitades på vevstaken, vilket skulle ersätta kolvbultshålet. Sedan föraren efter reparationen åkt några kilometer, brast givetvis vevstaken vid det lagade stället och åstadkom dyrbara skador på både kolv och cylinder, vilket trots allt torde få anses vara en lycklig utgång med hänsyn till den omedelbara risken, att motorn »låst sig» och föraren slungats av maskinen. Till jämförelse kan nämnas, att en ny vevstake betingat ett pris av c:a 15—20 kr. »Reparatörens» brist på de enklaste insikter rörande de krafter och påkänningar, som en så vital del som en vevstake i en förbränningsmotor är utsatt för, är påtaglig.

b) En bilägare vände sig till en verkstad med begäran om justering av bromsarna,

vilka icke gåvo nödig effekt, trots att de voro nyreparerade. Vid undersökningen konstaterades, att »reparatören» å bromsbackarna medelst järnskruv anbringat vanliga läderremсор i stället för att medelst nitar av lämpligt material pålägga för ändamålet avsedda bromsbelägg av sådan beskaffenhet, att de tåla friktion och värme. De pålagda läderremсорna blevo givetvis obrukbara, varefter bromstrummorna skadades av skruvhuvudena, samtidigt som vagnens bromssystem sattes ur funktion.

c) Till en annan »reparatör» hade en bilägare lämnat ett bildäck, som skadats i ena kanten. »Reparatören» konstaterade förmodligen icke, att däckets kantråd å ena sidan brustit, eller förstod ej, att däckets vid sådan skada icke genom reparation kan återställas i fullgott skick, utan försökte genom en i och för sig i högsta grad underhållig reparation laga däckets. Samma dag reparationen utfördes, krängde sig däckets av fälgen, men tack vare den ringa farten lyckades bilens förare undvika en katastrof, som eljest blivit så gott som oundviklig.

d) I ett annat fall uppsöktes en bilverkstad av en bilist, som också klagade över dålig bromseffekt, trots att bromsarna voro nyjusterade. Undersökningen gav vid handen, att bromsstagen varit för långa och att man sökt avhjälpa felet genom att medelst en tång göra en böjning på stagen. Detta ansvarlösa fusk resulterade givetvis endast i att stagen vid nästa bromsning uträtades, varigenom bromssystemet sattes ur funktion.

e) Ett annat typiskt exempel på okunnighet framgår av följande meddelande från en av våra medlemmar: En av våra kunder (en skogvaktare) meddelade oss, att han varit hos en »montör», som skulle vara så skicklig och reparerat bilen mycket billigt. Montören hade en liten verkstad strax bredvid skogvaktaren så det hade passat så bra. Nu ville han emellertid endast hava en liten efterjustering, ty bilen gick icke riktigt bra. Bl. a. hade montören ökat kompressionen.

Vid demontering av motorn befanns det, att montören hade under alla kann- och oljeringar lagt tunn plåt emellan ringen och kolven och på detta sätt ansåg han sig hava höjt kompressionen.

Genom montörens handlingssätt fastnade givetvis alla ringarna och åstadkommo repor i cylinderväggarna, varför kunden måste kosta på borrar och nya kolvar med ringar för att få motorn iståndsatt.

Montören kunde icke lämna någon ersättning på grund av insolvens, utan vår kund fick dels betala arbetet hos montören samt dels vårt arbete, en onödig kostnad på cirka 400 kr.

f) Vid ett tillfälle anlätade en bilägare en verkstad för ett fel i det elektriska systemet. Då bildörren öppnades, slogo eldslågor fram under instrumentbrädan. Sedan branden släckts, visade den fortsatta undersökningen, att bilens samtliga säkringar borttagits och ersatts med svarvade metallpinnar av c:a 4 mm tjocklek. Säkringarna fylla sin uppgift genom att smälta, då strömbelastningen på grund av något fel överstiger det normala, och hindra därigenom brandrisk. Genom insättande av grova metallpinnar i stället för ändamålsenliga säkringar riskeras omedelbart omfattande skador. På förfrågan om vem som monterat in metallpinnarna i bilen, meddelades, att en »mekaniker som även kände till bilar» lovat avhjälpa felet »så att några säkringar icke i fortsättningen skulle gå sönder». Reflexionerna göra sig själva.

I detta sammanhang underlåta vi icke framhålla de stora brandriskerna, som äro förenade med oriktigt utförda justeringar och reparationer å de till motorbåt hörande elektriska utrustningarna.

g) På grund av en dikeskörning hade främre delen på en automobil fått ganska betydande skador. För reparationen anlätades en yngre »reparatör», som när arbetet sent omsider uppgavs vara färdigt, presenterade bilägaren en räkning upp-

tagande icke mindre än 793 arbetstimmar eller c:a 4 månader för en man, med reservdelar slutade beloppet på över 2 000 kr., vilket dock icke innefattade lackering och en del övriga kostnader för bilens definitiva iordningställande, vilka beräknades till c:a 400 kr. Sedan en kvalificerad verkstad blivit i tillfälle granska arbetet och verkställa kostnadsberäkningar, har det visats, att om reparationen utförts av fackman skulle kostnaderna uppgått till c:a 1 100 kr. inklusive lackering.

Enligt kungl. kungörelsen den 30 november 1934 (nr 579) angående statistiska uppgifter om olyckor vid trafik med motorfordon har till Kungl. statistiska centralbyrån från polischefen i vart och ett av rikets polisdistrikt ingivits vissa uppgifter rörande sådana olyckor med motorfordon, som föranlett polisundersökning. Av de föreliggande tämligen dystra uppgifterna ha vi hämtat följande sammanställda siffror:

1935	I	II	III	IV	V	VI
1:a kvartalet	50	513	1 324	—	1 887	47
2:a »	76	982	1 369	65	2 492	92
3:e »	104	1 362	1 711	68	3 245	120
4:e »	70	1 003	1 760	55	2 888	91
Summa	300	3 860	6 164	188	10 512	350

I = Antal olyckor med dödlig utgång;
 II = » » » annan personskada;
 III = » » » egendomsskada;
 IV = » » » ej angiven skada;
 V = Totala antalet olyckor;
 VI = Antalet olyckor där motorfordonets beskaffenhet varit huvudorsak.

Såsom härav framgår ha i riket under föregående år icke mindre än 300 liv gått till spillo vid de c:a 10 500 olyckor, som kommit till polismyndigheternas kännedom, och härav ha icke mindre än 350 st. förorsakats av motorfordons beskaffenhet.

De kvalificerade verkstäderna äsyfta med önskemålet om begränsning i rätten att utföra bilreparationer, icke att sådan rätt endast skulle medgivas vissa företag eller ens visst antal företag eller medgivas för obegränsad tid, men däremot att legala kompetensvillkor måtte uppställas såsom ett skydd mot det hot, som socialt och ekonomiskt riktas mot ett av vår tids mest betydelsefulla yrken.

Norrköping den 15 juli 1936.

BILVERKSTÄDERNAS RIKSFÖRBUND

ÅKE REIFORS.

Bilaga 12 b.

Till 1936 års Hantverkssakkunniga,

Stockholm.

Sedan Bilverkstädernas Riksförbund genom Eder skrivelse av den 6 juli i år beretts tillfälle inkomma med synpunkter sammanhängande med frågan om införande av legala kompetensvillkor för rätten att idka hantverk, få vi äran att i vad avser av oss representerade yrkesområden anföra följande. Riksförbundet förutsätter där-

vid att alla detaljer, som sammanhånga med legala kompetensvillkorens omfattning inom våra yrkesområden, senare i samråd med Riksförbundet komma att fastställas.

Beträffande omfattningen av de arbetsuppgifter Riksförbundet anser böra inordnas under en kompetenslagstiftning, respektive de uppgifter, som kunna därifrån undantagas, torde det få anses nödigt att kompetensföreskrifter utfärdas för allt bilmekaniskt och bilelektriskt reparationsarbete som rör motorfordonens vitala delar, såsom till exempel motorn, elektriska systemet, kraftöverföringen, hjul, bromsar, styrinrättning och övriga chassiarbeten samt gummiringreparationer med flera, under det att servicearbeten av enklare beskaffenhet såsom till exempel smörjning, montering av gummiringar, tändstiftbyten och andra därmed jämförbara kunna undantagas.

Vad beträffar de minimikrav i fråga om utbildning och praktik, som böra uppställas för förvärvande av rätt till självständig yrkesutövning, anse vi följande generella krav böra ligga till grund för erforderliga bestämmelser:

- a) Företagets tekniska ledare skall besitta tillräcklig yrkesteknisk kunskap och facklig kännedom, som prövas efter för ändamålet fastställda grunder.
- b) Företagets ledning skall besitta viss grad av kommersiell kunskap och åläggas förande av driftsräkenskaper av godkänd beskaffenhet.
- c) Företagets lokaler skola vara ändamålsenliga och uppfylla rimliga fordringar i fråga om belysning, uppvärmning och ventilation.
- d) Hjälpmiddel i form av maskiner och verktygsutrustning skall finnas i nödig utsträckning i förhållande till verksamhetens omfattning.

I övrigt torde här »Förordningen angående behörighet att utföra elektriska starkströmsanläggningar» av den 5 december 1919 kunna i tillämpliga delar tjäna som grund för motsvarande bestämmelser.

Genom sin skrivelse den 15 juli 1936 har Riksförbundet exemplifierat olika risker, som sammanhånga med okvalificerat bilreparationsarbete, vilka exempel bland annat berörde motor, elektriska systemet, bromsar och gummiringar. I anslutning härtill begagna vi tillfället i avskrift bifoga ett intyg över en av polismyndigheten i Uddevalla i anledning av svårartad dikeskörning i april i år påkallad undersökning av en förolyckad bils styrinrättning, varjämte vi i tidningsurklipp bifoga ett par bilder från olycksplatsen. Genom denna undersökning har visats att olyckan — som inträffade i en annars fullkomligt ofarlig kurva — varit beroende på felaktig hopmontering av styrsnäcken. Vid här åberopade tillfälle spilldes visserligen inget människoliv, men såväl person- som egendomsskadorna voro av allvarligaste art.

Behovet av föreskrifter för reglerande av de förhållanden, som för närvarande råda på grund av den oinskränkta rätten att utföra bilreparationer, framstår enligt vårt förmenande med all tydlighet, och vi anse det uppenbart att med den utbredning motorismen under senare tid erhållit, är det ur flera synpunkter en tvingande nödvändighet, att garantier skapas för att reparationer av motorfordon utföras på ett betryggande sätt med erforderlig sakkunskap.

Stockholm den 6 september 1937.

BILVERKSTÄDERNAS RIKSFÖRBUND

H. HALLGREN.

/ Åke Reifors.

I n t y g.

På anmodan av Polismyndigheterna i Uddevalla ha vi å vår bilverkstad låtit undersöka styrinrättningen till den bil med reg.-nr O 6743 som i onsdags e. m. körde i diket vid Lane Herrestad. Undersökningen har verkställt av vår montör Axel Christiansson, med order till honom att, om han upptäckte något tecken till felaktighet, genast underrätta undertecknad och verkmästaren, ingenjör Sixten Arvidsson, innan vidare demontering skedde.

Något fel på styrinrättningens yttre, åtkomliga och synliga delar kunde ej märkas, varför själva styrsnäckan med styrsektor och rattstång monterades ur vagnen och togs in på verkstaden för undersökning. Nästan omedelbart efter demontering av snäckan meddelade Christiansson, att han funnit lösa bitar av gjutstål fastsittande i den tjocka olja varmed snäckhuset var fyllt, vilket tydde på att något i snäckan var sönder, och fortsattes därefter demonteringen i undertecknads och verkmästarens närvaro. Vi ha därvid konstaterat följande:

att styrsnäckan varit felaktigt hopmonterad, i det att en av dess rörliga delar vänts helt om mot vad den skulle sitta,

att detta medfört att den felmonterade delen vid någon tidigare manöver sprängt sönder snäckans ena rörliga slid, så att ett par gjutstålsbitar av vardera ungefär en årtas storlek sprängts loss, varjämte snäckhusets botten spruckit,

att brottyrorna å ifrågakvarande ställen visa att dessa sprängningar skett för tro- ligen ganska länge sedan, och alltså ej kunna vara en följd av den nu inträffade dikeskörningen,

att de båda nu i styrsnäckans olja fastsittande, och för tillfället fria, spräng- styckena, vid noggrann undersökning av samma uppvisa vissa ganska tydliga mär- ken efter att vid något föregående tillfälle hava »kilats fast» mellan några av snäckans rörliga delar, varigenom de otvivelaktigt för en längre eller kortare stund måste hava »låst» hela styrinrättningen och bringat denna ur funktion,

att det sålunda med stor sannolikhet måste antagas, att dikeskörningen berott av en dylik tillfällig låsning av styrsnäckan, och att bilförarens uppgift härom alltså måste tagas för god.

Samtliga delar av styrsnäckan hava av oss tillvaratagits i och för närmare under- sökning eller demonstration ifall så skulle önskas.

Fallet ger ett utomordentligt stöd åt de fordringar som från bilverkstadshåll framställts bl. a. i Riksdagen, om kompetensfordringar för rätten att få utöva bil- verkstadsrörelse. Här är det nämligen uppenbart en av okunnighet eller slarv fel- aktigt utförd hopmontering av styrsnäckan som satt liv och egendom på spel, och kunnat få än vådligare följder.

Uddevalla den 24 april 1937.

E. G. LANGE, AKTIEBOLAG

AXEL LANGE.

Till 1936 års Hantverkssakkunniga.

Sedan Motormännens Riksförbund — som för närvarande räknar ett medlemsantal av omkring 18 000 motormän — genom skrivelse den 14 pto beretts tillfälle avgiva yttrande beträffande behovet av legala kompetensföreskrifter i vad avser bilreparatörsfacket får förbundet anföra följande.

Förbundet har redan tidigare haft sin uppmärksamhet riktad på de mindre tillfredsställande förhållanden, vilka för närvarande äro rådande inom bilreparatörsområdet beträffande såväl trafiksäkerheten som motormännens omkostnadskonto. Utvecklingen härvidlag synes alltmer tendera mot att även företag utom den egentliga verkstadsbranschen uppsätta bilservice jämväl för utförande av justeringsarbeten och smärre reparationer, mången gång utan att äga tillgång till härför vare sig kvalificerad personal eller nödig verktygsutrustning.

Med hänsyn till de risker, framförallt i fråga om den allmänna trafiksäkerheten, som härav kunna föranledas, äro vissa kontrollerande bestämmelser inom branschen synnerligen önskvärda. Det är därför med tillfredsställelse som förbundet erfar, att sådana bestämmelser nu föreslås bliva gällande.

Beträffande utsträckningen av det område inom branschen, som bör falla inom ramen för kompetenskravet, torde detta in i detalj böra specificeras. Förbundet finner dock icke anledning att i detta sammanhang framlägga ett detaljerat förslag, men vill förorda följande riktlinjer för de ifrågasatta kompetenskraven:

1. För företaget med självständig dylik yrkesutövning:
 - a) Företaget skall ha teknisk ledare eller annan ansvarig person, som skall besitta tillräcklig yrkesteknisk kunskap och facklig kändedom, vilka prövas efter för ändamålet fastställda grunder.
 - b) Med hänsyn till att arbetena skola kunna utföras på betryggande sätt skola företagets lokaler vara ändamålsenliga och uppfylla yrkesinspektionens för sådana fastställda fordringar.
 - c) Hjälpmedel i form av maskiner och verktygsutrustning skall finnas i nödig utsträckning samt
 - d) Lagstadgad kompetens erfordras för all den personal, som avses för utförande av följande reparationsarbeten: allt motor- och chassiarbete samt allt arbete, som rör elektriska anläggningen (med undantag av utbyte av enklare detaljer såsom tändstift, lampor m. m.), ävensom sådant arbete med däck, där ingrepp göres i själva stommen.

2. För den enskilde, som önskar förvärva rätt till självständig yrkesutövning eller som antages för att verkställa bilreparationer inom företag, som eljest icke äro direkt att hänföra till gruppen bilreparationsverkstäder (bilverkstäder) erfordras samma lagstadgade kvalifikationer som under 1 d) ovan nämnts.

Inom här nämnda grupper av arbeten finnes dock naturligtvis sådana enkla arbeten, som närmast äro att hänföra till vanlig bilservice, såsom utbyte av lampor, tändstift och ringar, och för vilka särskilda kompetenskrav icke äro nödvändiga.

Förbundet emotser med intresse de ytterligare spörsmål, om vilka de sakkunniga i detta sammanhang anse sig böra inhämta förbundets yttrande.

Stockholm den 5 mars 1938.

MOTORMÄNNENS RIKSFÖRBUND

AXEL WERNER.

/ G. Ströman.

Till 1936 års Hantverkssakkunniga.

Genom särskilda remisser den 14 februari 1938 hava Sveriges Droskbilägares Riksförbund, Sveriges Lasttrafikbilägares Riksförbund, Sveriges Omnibusägares Riksförbund och Sveriges Trafikbilägares Riksförbund beretts tillfälle avgiva yttrande rörande ifrågasatta legala kompetensföreskrifter för bilreparatörsfacket.

Sedan därefter nämnda fyra riksförbund ombildats till Sveriges Trafikbilägares Riksorganisation, bestående av Svenska Droskbilägareförbundet, Svenska Lasttrafikbilägareförbundet och Svenska Omnibusägareförbundet, få vi till besvarande av remissen vördsamt anföra följande.

I betraktande av de stora och uppenbara risker för såväl person- som egendoms-skador, vilka äro förenade med begagnande av motorfordon, som i ett eller annat hänseende äro bristfälliga, är det givetvis av största betydelse att reparationer å dylika fordon utföras på ett fullt betryggande sätt. Det torde ej heller kunna förnekas, att, såsom de av Bilverkstädernas Riksförbund i skrivelser till Sakkunniga den 15 juli 1936 och den 6 september 1937 anförda exemplen utvisa, under nuvarande förhållanden personer utan erforderlig sakkunskap ägna sig åt bilreparatörsyrket. Utövarna av yrkesmässig automobiltrafik äro visserligen knappast direkt berörda av detta missförhållande, då de genom sin egen yrkesutövning hava erforderliga förutsättningar att bedöma en bilverkstads kvalifikation och med hänsyn till nödvändigheten av driftsäkerhet städse torde hänvända sig till fullt kompetenta sådana, i den mån de icke, såsom vid större företag i branschen är vanligt, hava egna anställda reparatörer och ofta fullständiga verkstäder. Då det emellertid ligger i alla vägfarandes gemensamma intresse att endast ur säkerhetssynpunkt tillfredsställande fordon förekomma i trafik och privatbilister ofta torde sakna möjlighet att bedöma anlitade reparatörers kompetens, synes det i och för sig önskligt att legala kompetensvillkor kunde införas.

Vi måste dock ifrågasätta, huruvida det är möjligt att genom de av Bilverkstädernas Riksförbund föreslagna villkoren uppnå det med desamma avsedda syftet.

Villkoret rörande tillräcklig yrkesteknisk kunskap och facklig kännedom hos företagets tekniske ledare är givetvis tillfredsställande men dock icke tillräckligt för att garantera ett fullgott arbete, då därför erfordras även att de i företaget sysselsatta arbetarna äro tillräckligt kunniga och omsorgsfulla. Sålunda skulle flertalet av de i Bilverkstädernas Riksförbunds skrivelser angivna felaktiga reparationerna hava kunnat komma till stånd även på en verkstad med den mest kompetenta ledning genom slarv eller försummelse av arbetare. Mot sådana synnerligen vanliga och tillika riskfulla felaktigheter som en otillräckligt åtdragen eller säkrad mutter, en bortglömd saxsprint o. dyl. synes verkstadsledningens kompetens överhuvudtaget icke kunna utgöra något skydd. Det synes oss som de bästa resultaten härvidlag skulle vara att vinna genom den förbättrade och utvidgade yrkesarbetarutbildning, som för närvarande torde vara föremål för statsmakternas uppmärksamhet.

Villkoret om viss grad av kommersiell kunskap hos företagets ledning och förande av driftsräkenskaper torde icke vara av betydelse för beskaffenheten av det utförda arbetet.

Detsamma torde kunna sägas om villkoren beträffande företagets lokaler och maskinella hjälpmedel. I alla händelser torde det vara omöjligt att i dessa hänseenden uppställa lagliga föreskrifter av sådant innehåll som kunde antagas verkamt befrämja säkerhetssyftet.

Därest legala kompetensvillkor anses böra stipuleras, synes det oss omöjligt att

vare sig uppräknade de särskilda arbetsuppgifter som borde inordnas under en kompetenslagstiftning, eller angiva de uppgifter, som skulle därifrån undantagas. Med hänsyn till att ett motorfordons alla delar tillsammans bilda ett helt och att felaktighet å vilken del som helst under olyckliga omständigheter kan leda till svåra person- och egendomsskador, synes den reglering som kan komma i fråga böra omfatta allt arbete, som kan hänföras till verklig reparation av fordonets maskinella utrustning.

Vi få slutligen framhålla, att en eventuell kompetenslagstiftning under inga omständigheter bör få en sådan avfattning, att hinder därigenom skulle uppstå för utövare av yrkesmässig trafik att själv eller genom anställda arbetare utföra reparationer eller för förare av fordon i yrkesmässig trafik att avhjälpa under färd uppstående felaktigheter. I förstnämnda hänseende utgör yrkesutövarens omsorg om sin rörelse tillräcklig garanti för att av honom själv anordnade arbeten bliva utförda på ett fullgott sätt. I sistnämnda hänseende skulle inskränkningar ofta kunna leda till för såväl trafikutövaren som den trafikerande allmänheten ödesdigra förseningar.

Stockholm den 19 maj 1938.

SVERIGES TRAFIKBILÄGARES RIKSORGANISATION (S. T. R.)

GÖSTA WAHLSTEDT.

/ A. Sällberg.

Bilaga 12 e.

*Till 1936 års Hantverkssakkunniga,
Stockholm.*

Sedan föreningen beretts tillfälle att avgiva yttrande angående frågan om införande av legala kompetensvillkor för rätt att utöva bilreparatörsyrket, får föreningen anföra följande.

Försäkringsanstalterna ombesörja i mycket stor utsträckning reparationer av försäkringstagares och skadeståndsberättigade personers motorfordon. Härvid eftersträva anstalterna att företrädesvis anlita större reparationsverkstäder eller i övrigt fullt kvalificerade verkstäder. Ehuru anstalterna med stöd av sina erfarenheter i allmänhet kunna undvika anlita de okvalificerade reparatörer, vari de torde vara bättre ställda än de enskilda bilägarna, kan det icke bestridas att de okvalificerade reparatörerna även för anstalterna åstadkomma en del förfång. Detta framför allt därför, att anstalterna icke alltid kunna hindra bilägarna själva att vid försäkringsskador anlita oskickliga reparatörer, varigenom svårigheter vid skadeuppgörelser och onödiga kostnader för efterreparationer stundom uppkomma. Olägenheterna för anstalterna äro dock icke av större betydelse. Ett utestängande från marknaden av okvalificerade yrkesreparatörer av den kategori, mot vilken Bilverkstädernas Riksförbund närmast riktat sig, skulle därför icke i större utsträckning beröra anstalternas verksamhet, i vad denna avser reglering av skador å motorfordon.

Föreningen har därför funnit anledning att överväga den föreliggande frågan främst ur den synpunkten, huruvida en kompetensreglering inom bilreparatörsyrket kan anses påkallad eller lämplig i trafiksäkerhetens intresse. Med denna utgångspunkt torde få uppmärksammas, i vilken utsträckning motortrafikolyckor inträffa på grund av oskickligt utförda bilreparationer.

Den officiella statistiken över motortrafikolyckor åren 1935 och 1936 (Statistiska Meddelanden ser. A band V: 2, och Sveriges Officiella Statistik, Rättsväsen, »Olyckor vid trafik med motorfordon år 1936») innehåller vissa uppgifter angående olyckor, vilka ansetts orsakade av motorfordons beskaffenhet. För år 1935 redovisar statistiken 10 820 motortrafikolyckor, av vilka 151 olyckor eller 1·48 % ansetts *uteslutande* böra tillskrivas motorfordons beskaffenhet. För år 1936 äro motsvarande siffror 12 382 och 114 eller 0·92 %. Olyckor, till vilka motorfordons beskaffenhet varit *huvudorsak* (med eller utan samband med andra orsaker), utgjorde i % av hela antalet olyckor år 1935 4·3 (på landsbygden 6·1 och i städerna 3·0) samt år 1936 3·1 (på landsbygden 4·7 och i städerna 2·0). De anförda siffrorna visa en påtaglig minskning såväl absolut som relativt beträffande betydelsen av faktorn motorfordons beskaffenhet såsom orsak till motortrafikolyckor. Statistiken innehåller jämväl vissa uppgifter om olyckor, vid vilka motorfordons beskaffenhet ansetts såsom *medverkande* orsak (huvudorsak eller sekundär orsak). År 1935 hava 100 olyckor i genomsnitt föranletts av 249·1 medverkande orsaker, varav 6·7 orsaker hänförts till motorfordons beskaffenhet, fördelade enligt följande:

Bromsarna eller styrinrättningen eller lyktorna i olag	4·4
motorstopp	0·2
punktering	0·7
annat	1·4

Summa 6·7 orsaker.

År 1936 hava 100 olyckor i genomsnitt föranletts av 250 orsaker, varav 6·1 orsaker hänförts till motorfordons beskaffenhet, fördelade enligt följande:

Bromsarna eller styrinrättningen eller lyktorna i olag	4·1
motorstopp	0·2
punktering	0·6
annat	1·2

Summa 6·1 orsaker.

För föreliggande fråga torde främst de olyckor äga intresse, vilka helt eller delvis orsakats av att motorfordons bromsar eller styrinrättning eller lyktor varit i olag. Då dessa olyckor emellertid — i den mån de överhuvud kunnat undvikas — till en del om ej i flertalet fall torde vara att tillskriva bristande underhåll och översyn från motorfordonsägarens sida, återstår sannolikt blott en relativt liten grupp olyckor, vilka kunna tillskrivas osakkunnigt utförda bilreparationer. Bland sistnämnda olyckor skulle återstå att undantaga de fall, i vilka den bristfälliga reparationen utförts av bilägaren själv eller eljest av någon, som icke yrkesmässigt ägnar sig åt dylikt arbete. Resterande olyckor, vilka alltså skulle kunna tillskrivas oskickligt arbete av yrkesreparatörer, måste vara tämligen fåtaliga.

Den officiella statistiken synes sålunda icke giva belägg för en förmodan, att olyckor i större antal inträffat på grund av yrkesmässigt men osakkunnigt utförda bilreparationer. Detta överensstämmer väl med trafikförsäkringsanstalternas erfarenheter från skaderegleringsarbetet. Där äro knappast några fall kända, vid vilka en olycka bevisligen föranletts av motorfordons bristfällighet, uppkommen genom oskickligt arbete på reparationsverkstad.

Vid remisshandlingarna har fogats ett intyg av E. G. Lange Aktiebolag i Uddevalla över undersökning av en förolyckad bils styrinrättning, och i anslutning till detta intyg har uttalats den uppfattningen, att olyckan varit beroende på felaktig hopmontering av bilens styrsnäcka. Föreningen, som handlagt vissa ersättningsfrågor

i anledning av denna olycka, har vid granskning av protokollen från rättegång om olyckan icke kunnat finna stöd för nämnda uppfattning. Enär i rättegången icke framkommit direkt stöd för antagande, att en yrkesreparatör varit ansvarig för felmonteringen, kan det ifrågasättas om ärendet är ägnat att belysa behovet av kompetensföreskrifter inom yrket. Angående de närmare omständigheterna vid ifrågavarande olycka får föreningen hänvisa till bilagd promemoria.

Om än de olyckor, som inträffa på grund av osakkunnigt arbete av bilreparatörer, äro fåtaliga, kunde blotta risken för dylika olyckor onekligen stödja de skäl för en kompetensreglering, vilka eljest må föreligga, därest anledning funnes till antagande, att denna risk därigenom kunde minskas. Enligt föreningens mening är det dock icke uteslutet, att införandet av kompetensvillkor för bilreparatörer i själva verket kunde få en motsatt verkan. I den mån en kompetensreglering, såsom ligger nära till hands, skulle mer avsevärt nedbringa antalet verkstäder, särskilt antalet mindre verkstäder på landsbygden, komme detta att försämra motorfordonsägarnas möjligheter att utan omgång och tidsutdräkt få vanligare reparationsarbeten utförda på verkstad. Därmed, och i synnerhet om kompetensregleringen tillika medförde ökning av verkstädernas reparationspriser, bleve bilägarna frestade att i ökad utsträckning själva eller med tillhjälp av helt yrkesovant folk utföra reparationsarbeten. Risken för olyckor efter dylika reparationsarbeten torde vara väsentligt större än om yrkesmän, låt vara utan större allmänkompetens, utföra arbetena. Ur trafiksäkerhetssynpunkt torde sålunda till och med vissa betänkligheter mot ett kompetensvång kunna komma i fråga.

I och för sig torde en kompetensreglering inom ifrågavarande bransch sannolikt bliva förenad med särskilda svårigheter på grund av branschens heterogena natur. Om sålunda, såsom Bilverkstädernas Riksförbund ifrågasatt, kompetensvillkor skulle uppställas för verkstädernas tekniska ledare, måste dessa villkor förmodligen göras så allmänna, att deras praktiska nytta kunde befaras bliva skäligen ringa. Den kompetens, som skulle kunna begäras av tekniska ledare för vissa verkstäder, skulle stundom bliva antingen överflödigt eller otillräckligt för ledare av andra företag. Ledarna för flertalet av *de större verkstäderna* torde ej behöva vara arbetstekniskt kunniga och ej heller specialutbildade på något särskilt avsnitt av verkstädernas arbetsområde, enär de icke personligen torde utföra reparationsarbeten, i varje fall icke de tekniskt mer krävande av dessa. Utvecklingen på detta område går mot en ständigt ökad specialisering. En större verkstad måste äga tillgång till skickliga specialarbetare och en betydande maskinell utrustning för utförande av skilda arbetsdetaljer, såsom elektriska reparationer, smidesarbeten (riktningar av underreden, axlar m. m.), plåtslageriarbeten, snickeri- och karosseriarbeten, tapetserare- och lackeringsarbeten etc. Ledarens allmänna tekniska kompetens bör vara tillräckligt för att han skall kunna lokalisera och bedöma defekter hos för reparation inlämnade fordon, rationellt fördela arbetet, utföra kostnadsberäkningar och dylikt. Men framför allt torde det numera vara av vikt, att ledaren är en god organisatör med förmåga bl. a. att välja lämpliga medarbetare, vilka besitta erforderlig teknisk kompetens för de olika specialarbetena. Ledarna för *specialverkstäder* (exempelvis verkstäder för bilelektriska arbeten, för tillverkning och reparation av radiatorer, vulkaniseringsverkstäder m. fl.) torde på ett helt annat sätt vara beroende av egen teknisk kompetens inom det särskilda arbetsområdet, medan allmän bilteknisk kompetens ofta icke torde kunna fordras av dem. *De mindre verkstäderna*, särskilt småverkstäderna i landsorten, torde i stor utsträckning sakna sådana resurser, att de kunna förskaffa sig eller utnyttja vare sig specialarbetare för olika arbetsdetaljer eller en dyrbarare maskinell utrustning. Ledaren för en dylik verkstad torde vanligen vara hänvisad att själv utföra de mer krävande arbetsdetaljerna, varför på honom ofta skulle kunna ställas anspråk fram-

för allt på kunnighet och erfarenhet beträffande arbetstekniken. I den mån den mindre verkstaden, såsom i stor utsträckning sker, överlåter åt andra, bättre utrustade verkstäder att utföra invecklade arbetsdetaljer eller precisionsarbeten, kunde emellertid kraven på verkstadsledarens tekniska kompetens modifieras. Överhuvud torde det här för ett gott resultat till stor del ankomma på verkstadsledarens omdöme att endast åtaga sig arbeten, för vilka verkstaden är rustad. De många småverkstäderna ute i bygderna kunna bilägarna säkerligen icke undvara, och de blygsamma kompetensvillkor, vilka rimligen skulle kunna uppställas för dessa verkstäder och särskilt för de reparatörer, vilka visat sig hava omdöme att fränsäga sig svårare arbetsuppgifter, skulle uppenbarligen bliva otillräckliga för andra kategorier av bilverkstäder. Med hänsyn till vad här endast kunnat i korthet antydas torde det medföra betydande svårigheter att uppställa allmänna kompetensvillkor, vilka verkligen skulle kunna få praktisk nytta och vilkas verkan icke skulle huvudsakligen inskränka sig till en för branschen betungande formalkontroll.

Den vidgade och fördjupade yrkesundervisning, som numera kommit till stånd, torde vara ägnad att efter hand ytterligare förbättra rekryteringen till bilreparationsfacket. Under senare år i övrigt företagna åtgärder hava visat sig medföra avsevärda förbättringar inom branschen, samtidigt som ansvarskänslan bland yrkesmännen påtagligt höjts. Till dessa betydande framsteg torde den av Bilverkstädernas Riksförbund bedrivna verksamheten i väsentlig mån hava bidragit. Sådana frivilligt och under obunden konkurrens genomförda åtgärder synas bättre ägnade att stärka bilreparatörsyrkets ställning och allmänhetens förtroende för verkstäderna än ett kringgårdande av yrket med föreskrifter om särskilda kompetensvillkor för dess utövande.

Stockholm den 5 april 1938.

FÖRENINGEN FÖR GEMENSAMT LAGENLIGT TRAFIKFÖRSÄKRINGSANSVAR

WILLIAM HEMBERG.

/Lars Bennich.

Bilaga 12 f.

*Till 1936 års Hantverkssakkunniga,
Stockholm.*

Sedan Bilverkstädernas Riksförbund genom skrivelse den 13 april i år beretts tillfälle avgiva påminnelser i anledning av vad Föreningen för gemensamt lagenligt trafikförsäkringsansvar i sin skrivelse den 5 april i år anfört i frågan om legala kompetensföreskrifter för bilreparatörsyrket, får Riksförbundet äran anföra följande:

Genom den i föreningens skrivelse återgivna statistiska sammanställningen angående den omfattning i vilken motorfordonens beskaffenhet varit huvudorsak till trafikolyckor framgår att av under år 1935 inträffade 10 820 olyckor voro 4·3 procent eller 465 st. hänförliga till denna orsak och att för år 1936 motsvarande siffror utgjorde 12 382 och 3·1 procent eller 384 st. Så långt den återgivna statistiken. Vid bedömandet härav bör emellertid uppmärksamhet fästas vid det förhållandet, att i de ifrågavarande uppgifterna endast medräknas sådana fall där fordonets beskaffenhet såsom orsak till fulla kunnat styrkas, under det att sådana fall där tvekan rörande orsaken varit rådande, i allmänhet hänföras till »ovarsam framfart» eller annan till körsättet hänförlig orsak. Denna uppfattning delas även bl. a. av en av landets mest anlitade trafikjurister, som därutöver framhåller svårigheten att

åstadkomma tillräcklig bevisning. Vår yrkeskårs iakttagelser under det dagliga tekniska handhavandet av motorfordon ger klara besked om de olägenheter, som ur flera synpunkter uppstå på grund av okvalificerat reparationsarbete, även i sådana fall där trafikolyckor icke inträffat, men där bl. a. betydande egendomsskador vållats. I detta sammanhang önska vi erinra om de fall, vi som stickprov anfört i vår skrivelse den 15 juli 1936 till de sakkunniga.

Föreningen ifrågasätter huruvida i vår skrivelse den 6 september 1937 åberopat intyg, utvisande att felaktig hopmontering av styrsnäcka förorsakat den i intyget omnämnda bilolyckan, kan vara ägnat belysa behovet av kompetensföreskrifter »enär i rättegången icke framkommit direkt stöd för antagandet, att en yrkesreparatör varit ansvarig för felmonteringen». Föreningen förutsätter således att behov av kompetensföreskrifter icke skulle föreligga om annan än *yrkesreparatör* begått det allvarliga felet. Vi kunna svårigen förstå meningen i detta, ty vid en jämförelse med de bestämmelser, som gälla till exempel för behörighet att utföra elektriska starkströmsanläggningar, skulle enligt samma logik anses, att av andra än yrkesinstallatörer bristfälligt utförda anläggningar, som orsaka till exempel eldsvådor, icke motivera gällande begränsning i rätten att utföra elektriska installationsarbeten.

Föreningen framhåller vidare att ett införande av kompetensvillkor möjligen kunde få motsatt verkan, än den som åsyftas, enär bilägarna kunde bli frestade att själva eller med tillhjälp av helt yrkesovant folk utföra reparationsarbeten. Härvid förutsätter tydligen föreningen att endast den som bedriver yrkesmässig reparationsverksamhet skulle inordnas under kompetensföreskrifterna och att vem som helst annan skulle utan hinder äga rätt att undantagslöst experimentera med fordonen. Det torde knappast behöva påpekas att en sådan anordning vore av föga värde. Vi anse även i detta fall förordningen angående elektriska starkströmsanläggningar böra tjäna som förebild. Att en sådan motsvarande förordning beträffande utförandet av bilreparationer skulle vara den bilägande allmänheten till hinder, kunna vi icke finna, ty redan i nuvarande Motorfordonsförordning av den 23 oktober 1936 medgives i paragraf 26 mom. 2 och 3 att bristfälligt fordon må framföras till närmast belägna plats för skadans avhjälpande, om uppenbar fara ej är därmed förenad. Vid prövning av frågan om kompetensföreskrifternas omfattning bör icke underskattas huru fruktansvärt redskap ett under hög hastighet framfört defekt motorfordon i själva verket är, och det torde vara en dålig tröst för den, som genom trafikolyckor blivit lemlästad, att olyckan berott på annan än yrkesreparatör.

Vad föreningens uttalande rörande svårigheten att kunna uppställa generella kompetensvillkor beträffar, har föreningen enligt vår mening uppställt detta spörsmål på ett betydligt mera komplicerat sätt än omständigheterna kräva. Sålunda torde från kompetenskravet utan vidare kunna elimineras de reparationsarbeten, som bestå av plåtslageri-, snickeri-, karosseri-, tapetserare- och lackeringsarbeten, men däremot bör ett visst minimummått av kunskaper kunna garanteras vid utförande av de arbetsgrupper, som angivits i andra stycket av vår skrivelse till de sakkunniga den 6 september 1937, och ett sådant krav på ett visst minimum av elementära kunskaper torde utan svårighet kunna fastställas.

På grund av den inställning föreningen i sin skrivelse tagit mot kompetensfrågan, kunna vi icke frigöra oss från uppfattningen, att man på försäkringshåll befarar att genomförandet av legala kompetensföreskrifter skulle medföra en ökning av reparationspriserna. I detta avseende kunna vi lugnt säga ifrån, att prisbildningen icke komme att påverkas av eu sådan åtgärd, enär bl. a. de starka kommersiella motsättningar, vilka äro rådande inom branschen, som hittills kommer att garantera den pris konkurrens, som i sin tur tillförsäkrar såväl försäkringsanstalterna som övriga en sådan prisnivå, mot vilken berättigade anmärkningar icke kunna göras.

Under nuvarande förhållanden förekommer det däremot att arbeten utförda av inkompetenta »reparatörer» draga oskäligen kostnader på grund av okunnighet, t. ex. på så sätt som angivits i med e) och g) betecknade stickproven i vår skrivelse den 15 juli 1936 till de sakkunniga. Då vi tillstyrka det ifrågasatta införandet av legala kompetensföreskrifter, ha vi aldrig tagit i sikte eller eftersträvat att reparationsföretagens antal skulle begränsas eller att hinder skulle resas för nyetablering, utan avse vi endast en sådan begränsning, som innebär att motorfordonens reparation utföras med sakkunskap och ansvar. En genomförd legalisering skulle enligt vår bestämda uppfattning främja verkstädernas tekniska standard, vilket förhållande är ägnat att minska reparationskostnader för fordonsägarna i stället för att öka dem.

Försäkringsanstalterna anlita i allmänhet reparatörer för kollisionsskador, vilka i regel äro av sådan omfattning att endast kvalificerade yrkesmän kunna komma i fråga. Trots detta förklarar föreningen att det »kan icke bestridas att de okvalificerade reparatörerna även för anstalterna åstadkomma en del förfång». För den bilägande allmänheten ställer sig saken på ett helt annat sätt och att en kontroll över motorfordonens reparation är av behovet verkligt påkallad, torde framgå bl. a. av det yttrande i ärendet, som genom skrivelse den 5 mars 1938 till de sakkunniga ingivits från Motormännens Riksförbund, vilken organisation omfattar icke mindre än ca 20 000 fordonsägare i landet, och detta behov kommer utan tvivel att allt starkare framträda genom de ökade körhastigheter, som fordonens och vägarnas utveckling kommer att möjliggöra. Det torde därför vara ett samhällsintresse av betydelse, att alla slag av hithörande risker i största utsträckning förebyggas.

Stockholm den 11 maj 1938.

BILVERKSTÄDERNAS RIKSFÖRBUND

H. HALLGREN.

/Åke Reifors.

Bilaga 12 g.

Stockholm den 8 mars 1939.

Till 1936 års Hantverkssakkunniga,
Sturegatan 14, Stockholm.

Ang. ifrågasatta kompetenskrav för utövande av bilreparatörsyrket.

A.-B. Scania-Vabis har till Styrelsen för denna förening överlämnat Edert ärade av den 25 pto, och vi få med anledning därav äran anföra följande:

Styrelsen, som anser, att det är av allra största vikt, att landets reparationsverkstäder, vilka hava den utomordentligt viktiga uppgiften och ansvaret att reparera felaktigheter å det ständigt växande antalet automobiler av en mångfald fabrikat, disponerar över fullt kompetent personal, ansluter sig enhälligt till förslaget om kompetensbestämmelser för bilreparatörer.

Styrelsen svarar därför utan tvekan på

Fråga 1: Ja.

Fråga 2, föranleder Styrelsen att framhålla, att praktiskt taget alla reparationer kunna vara viktiga och av betydelse för trafiksäkerheten.

Fråga 3: Endast skickliga yrkesmän, som fått en riktig utbildning och tillräckligt lång övning, kunna ge en tillfredsställande service. För bilreparatörsyrket före-

ligger ett klart behov av en kombinerad utbildning å verkstad och skola, den senare helst centraliserad för att möjliggöra bästa möjliga utbildning med tillgång av alla moderna maskiner och verktyg.

Styrelsen förmenar, att föreståndare av bilreparationsverkstad bör hava genomgått en dylik branschyrkesskola och/eller haft 8—10 års praktik i facket.

Fråga 4: Styrelsen anser, att en verkstad måste vara utrustad med maskiner, för åtminstone broms-, hjul- och styrningsjusteringar, vartill kommer nödig verktygsutrustning.

Högaktningsfullt

SVENSKA AUTOMOBILHANDLARE FÖRENINGEN

G. LINDMARK.

[H. Reutercrona.

Bilaga 12 h.

Göteborg den 4 mars 1939.

*Kungl. Handelsdepartementet, 1936 års Hantverkssakkunniga,
Sturegatan 14, Stockholm.*

Vi erkänna mottagandet av Eder skrivelse av den 24 februari angående ifrågasatta kompetenskrav för utövande av bilreparatörsyrket, och få med anledning därav som svar å Eder första fråga meddela, att vi icke anse det nödvändigt att införa särskilda kompetensvillkor för utövande av bilreparatörsyrket. När det händer en bilolycka, är den naturligaste reaktionen från den körandes sida att lägga skulden på vagnen. Nu har det i så många fall visat sig, när det gäller nya vagnar, att detta sätt att skylla på vagnens konstruktion icke har stått sig, och därför har denna förklaring till inträffade olyckor allt mer och mer övergivits. Men kvar stå alla de fall, när vagnen varit inne för reparation; där är det svårare för reparatören att fria sig än vad det är för fabrikanten, och därför kan den uppfattningen ha blivit spridd, att bilolyckor till viss del skulle kunna hänföras till mindre omsorgsfullt utförda reparationer.

Vår uppfattning är den, att det ej finns mer än två slag av reparationer, som på något sätt skulle kunna medföra risk för allvarlig skada till person, och det är fastsättande av styrinrättning med länkstång och styrarmar samt påsättande av hjul. Men båda dessa grupper av reparationer fordra icke någon särskild kompetens. De fordra endast noggrannhet och ansvarskänsla hos den som verkställer reparationen. Och de äro vidare av det slag, som den enskilde vagnsägaren själv lätt kan utföra.

Så komma vi till den grupp av reparationer, som kunna medföra risk för allvarlig skada till egendom. Vi ha då i första hand de två ovannämnda, således de som beröra styrinrättningen och hjulen, nämligen när det gäller yttre skada, d. v. s. den skada, som kan tillfogas vagnen som sådan eller annat föremål på grund av att ett hjul går av eller att styrinrättningen icke fungerar. Den skada till egendom, som kan bli en följd av att en motor har blivit osakkunnigt reparerad, inskränker sig till motorn som sådan, således ej till hela vagnen. Om man skall ange den skada, som det kan röra sig om i praktiken, så kan den ligga mellan 50 och 300 kronor.

För *några* reparationsarbeten på bilar fordras sakkunskap och även en viss maskinutrustning, men för *alla* reparationsarbeten fordras det framför allt noggrann-

het och ansvars känsla. Noggrannheten och ansvars känslan torde det vara svårt att fastställa genom kompetensprov.

Å andra sidan ha vi den erfarenheten av de yrkesgrenar, för vilka särskilda kompetensprov fordras, eller beträffande vilka en särskild auktorisering är erforderlig, exempelvis elektriska installatörer, rörmokare och liknande, att priserna på av dessa yrkesgrupper utförda arbeten bli högre än de skulle bli, om yrkena vore fria. En mer eller mindre skickligt dold kartellbildning förefinnes inom dessa yrken, till men för dem som behöva använda sig av elektriska montörer eller rörmokare. Det är icke i vårt intresse som automobilfabrik att reparationsverksamheten onödigtvis fördras. Ur här anförda synpunkter besvara vi Eder första fråga med nej.

Om 1936 års Hantverkssakkunniga icke desto mindre komma till den uppfattningen, att särskilda kompetensvillkor böra införas, anse vi, att de böra begränsas att omfatta reparationer, som beröra styrinrättningens eller hjulens fastsättande.

Som svar på Eder fråga nr 3 vilja vi framhålla, att en teoretisk underbyggnad som norm för ernående av kompetensintyg icke är erforderlig. Vi känna många verkligt goda reparatörer, som icke ha någon teoretisk underbyggnad utöver den i lag fastställda folkskoleminimitiden, och vi känna flera reparatörer med utomordentligt god teoretisk underbyggnad, som göra ett sämre arbete än de förstnämnda.

Beträffande Eder fråga nr 4 angående minimikrav på verkstadsutrustning få vi framhålla, att kraven på utrustning ställa sig olika, beroende på vilka reparationer en reparatör åtar sig. Det finns många reparationsverkstäder, som åtaga sig endast sådana reparationer, som bestå i utbyte av delar, men frånsäga sig sådana reparationer, som bestå i bearbetning av redan existerande delar, såsom exempelvis omslipning av cylinderblock. Specialverkstäder finnas nämligen för detta slag av arbete, framför allt i de större städerna. Vi anse det av praktiska skäl omöjligt att uppställa något minimikrav beträffande verkstadsutrustning, eller också får man tänka sig en rätt långt gående uppdelning av reparatörerna i olika klasser.

Sedan vi nu besvarat de av Eder uppställda frågorna tillåta vi oss ytterligare anföra följande:

Om nu kompetenskrav komma att uppställas, är det då meningen, att dessa skola beröra även den enskilde vagnsägaren? Det finnes i detta land en mycket stor mängd av bilister, som äro så väl hemma i bilars konstruktion och skötsel, att de ytterligt sällan vända sig till en reparationsverkstad utan själva avklara uppkommande fel. Är det meningen att denna stora mängd av enskilda vagnsägare skola bli tvungna att begära kompetensintyg, innan de få själva se om sina vagnar?

Under de tolv år, som vi varit verksamma i denna bransch, har bilreparatörsyrket utvecklats sig på ett i stort sett mycket tillfredsställande sätt. Visserligen tillkommer varje år ett visst antal nya reparatörer, av vilka några i början av sin verksamhet kanske icke äro särskilt väl skickade att reparera vagnar, men dessa kunna vanligen icke hålla sig i branschen så värst länge. Förtroendet för dem försvinner och de få ägna sig åt annan verksamhet. Det sker således ständigt ett visst urval, och den stock, som nu kvarstår, kan man i stort sett säga är vuxen sin uppgift. Den naturliga konkurrens, som råder mellan nu existerande verkstäder, anse vi vara till bilägarnas fromma och som medverkande till bilismens utveckling, och vi ha därför icke någon anledning att tillstyrka ett system med kompetensförklaring, vilket skulle medföra, att bilreparationsverksamheten bleve ett mer eller mindre slutet yrke med de olägenheter ur konsument synpunkt, som alltid äro förbundna med ett sådant.

Högaktningsfullt

AKTIEBOLAGET VOLVO

A. GABRIELSSON.

Bilaga 12 i.

Stockholms Frihamn den 22 mars 1939.

*Kungl. Handelsdepartementet, 1936 års Hantverkssakkunniga,
Sturegatan 14, Stockholm.*

Ang. ifrågasatta kompetenskrav för utövande av bilreparatörsyrket.

Refererande till Eder v. skrivelse av den 24 februari angående ovannämnda fråga, få vi härmed meddela, att vi skulle anse det särdeles olämpligt att på laglig väg framställa speciella kompetenskrav för utövande av bilreparatörsyrket. Efter vår förmening torde det vara ganska svårt att genomföra ett sådant arrangement i praktiken. Dessutom äro vi av den uppfattningen att bilreparationsverkstäderna av i dag på allt sätt försöka öka sin kännedom om automobiler och reparationer.

Automobilfabrikerna och importörerna nedlägga ävenledes ett mycket stort arbete för att sprida upplysning i denna sak, genom permanenta service-skolor inom fabriker, där reparatorerna få tillfälle att på ett lättförståeligt sätt göra sig förtrogna med bilteknik och reparationer. Genom ambulerande serviceskolor försöker man även öka kännedomen om automobilen.

Högaktningsfullt
FORD MOTOR COMPANY A/S
OTTO BRENDUM.
Verkst. direktör.

Bilaga 12 j.

Kungl. Handelsdepartementet.

Ang. ifrågasatta kompetenskrav för utövande av bilreparatörsyrket.

Vi äro i besittning av Eder ärade skrivelse av den 25 februari beträffande kompetenskrav för utövande av bilreparatörsyrket samt önska delgiva Eder följande kommentar.

1. Vi anse införandet av kompetensbestämmelser önskvärt och tillrådligt.
2. I första hand böra dessa bestämmelser hänföras till de slag av reparationer som direkt inverka på trafiksäkerheten, såsom exempelvis styrning och bromsar. Då emellertid praktiskt taget varje del i automobilen i en eller annan form indirekt kan inverka på trafiksäkerheten torde kompetenskrav ställas på alla i en bilverkstad förekommande arbeten.
3. Under nuvarande förhållanden finnes ingen möjlighet att ställa krav på kompetens, beroende på den bristande yrkesutbildningen i detta fack. Under förutsättning att yrkesutbildningen blir fullödigt organiserad, är givetvis det första kompetenskravet att vederbörande genomgått godkänd yrkesskola. Vi anse dock ej detta tillräckligt, utan fordras dessutom efter ett visst antal års praktiskt arbete i bilverkstad en ytterligare komplettering av yrkesutbildningen, som lämpligen borde göras å därför avsedd plats, varvid under en längre period, exempelvis en å två månader, montören kunde få avlägga slutgiltigt kompetensprov.

Vi anse detta spörsmål oerhört viktigt för hela bilreparatörsbranschen, alldestund f. n. mycket stor brist råder på fullgoda bilreparatörer och med den alltmer ökade bilparken blir denna brist mer och mer akut för varje dag. Vi hava därför själva gått händelserna i förväg och utarbetat en arbetsbok, vilken emellertid är svår att helt beskriva i brevform och skulle vi därför med största nöje vilja ventilerade denna fråga vid eventuellt personligt sammanträffande.

4. Vi anse även att vissa minimikrav å verkstadsutrustning böra uppställas, men är detta väsentligt mycket svårare, speciellt vad berör specialutrustningen, som varierar beroende på vilka bilmärken som i första hand repareras på respektive verkstäder.

Däremot anse vi absolut att krav böra ställas på lokalen, huruvida detta är något som berör handelsdepartementet kunna vi ej yttra oss om, men anse vi att denna fråga i samband därmed bör väckas. För närvarande utövas bilreparatörsyrket i mycket stor utsträckning i därför synnerligen olämpliga lokaler. För att skapa goda arbetsförhållanden fordras väl upplysta, väl ventilerade och uppvärmda lokaler och borde därför vissa krav beträffande sådana lokaler fastställas.

Högaktningsfullt

GENERAL MOTORS NORDISKA A/B

A. VENNERHOLM.

Servicechef.

Bilaga 12 k.

Stockholm den 16 maj 1938.

*Till 1936 års Hantverkssakkunniga,
Stockholm.*

I anslutning till våra föregående skrivelser i frågan om legala kompetensföreskrifter för bilreparatörsyrket få vi härmed äran att till kännedom överlämna ett urklipp av en notis å sid. 19 i Stockholms-Tidningen för den 13 maj i år med rubrik »Fel på broms dödskörning». Såsom av denna notis framgår har ånyo ett människoliv spillts genom oriktigt utförd bilreparation.

Högaktningsfullt

BILVERKSTÄDERNAS RIKSFÖRBUND

ÅKE REIFORS.

»Fel på broms dödskörning. Mannen avled, hustrun svårt skadad.

Malmö den 12 maj.

(T. T.) Vid provkörning med en bil på tisdagskvällen uppstod vid Stora Bernstorps gård vid Sunnanå fel på bilens bromsband, av vilka ett var felaktigt påsatt, och bilen körde i diket. Bilens ägare, skräddarmästare Magnus Hansson, Malmö, och hans hustru ådrogo sig därvid våra skador, och den förstnämnda har natten till torsdagen avlidit på Allmänna sjukhuset.»

Bilaga 12 l.

Stockholm den 28 mars 1939.

*Till 1936 års Hantverkssakkunniga,
Sturegatan 14, Stockholm.*

Återkommande till föregående aktningsfulla skrivelser med exempel på olika slag av okvalificerat reparationsarbete, få vi äran meddela, att vi från en av våra medlemmar, Aktiebolaget Janne Richardson, Falkenberg, i dagarna mottagit en skrivelse, varur vi citera följande:

»Översänder härmed i dag 4 st. bromsexpander vilka vi demonterat av en Ford V-8 1937, 7-sitsig trafikbil, vilken å en verkstad fått sina bromsar omkonstruerade. Som synes är expandern utsmidd, samt genom svetsning förlängd, med påföljd att densamma gått ned direkt mot bromstrumman som förstördes. Att bromseffekten totalt försvann är ju helt naturligt. Att detta arbete utfördes på detta sätt beror på att reparatören ägde en Ford 4 a, å vilken bromsjusteringsskruven satt i nedre kant å bromsskölden, å 1937 års modell sitter dessa i överkant å bromsskölden, men dessa kunde han ej upptäcka. Skulle Ni önska jämförande material nytt, står vi gärna till tjänst med samma. Vi vilja även påpeka att vid demontering av höger framhjul, ankarbulten låg lös inne i hjulet på grund av att låsmuttern borttagits.»

Det till oss överlämnade materialet vidarebefordra vi samtidigt härmed till Eder och ha vi för jämförelse även bifogat en ny bromsexcenter. Tilläggas bör, att en sådan betingar ett pris av Kr. 1: 60.

Kommentar torde i övrigt beträffande förevarande fall av okunnighet vara överflödiga.

Med utmärkt högaktning

BILVERKSTÄDERNAS RIKSFÖRBUND

ÅKE REIFORS.

Bilaga 13 a.

Till 1936 års Hantverkssakkunniga.

Svenska Frisörföreningen, som är riksorganisation för herr- och damfrisöryrket i landet och representerar ett antal av cirka 2 700 medlemmar, har vid sitt årsmöte i Stockholm under dagarna 19—21 april 1937 hållit ingående överläggningar om de problem som sammanfalla med 1936 års Hantverkssakkunnigas uppdrag och där- efter antagit följande resolution:

Inom frisöryrket har det mer och mer visat sig nödvändigt att viss kompetens vore behöflig för rätten att få utöva detta yrke. Det har nämligen, synnerligast då under de senaste åren, förekommit en onaturlig invasion av i yrkesarbetet okunnigt folk, beroende på; att det i stor omfattning bedrivits affärsmässigt geschäft av s. k. institut och även av enskilda att mot betalning emottaga elever, med löfte, att under en tid av 3 till 6 månader giva dem fullständig utbildning i yrket och ofta med garantier för åtföljande anställning. Vi beteckna ett sådant förfaringssätt som ett rent bedrägeri mot den ungdom, som på denna väg sökt sig ett levebröd. Ty dessa på så sätt synnerligen primitiva utbildade, ha på grund av sina undermåliga yrkeskunskaper

ej kunnat vinna anställning, utan ha i stället öppnat egna företag och ofta, hur egendomligt det än låter, i sin tur skaffat sig inkomster för administrationen av dessa företag, genom att åtaga sig utbildning av betalande elever. Följderna härav har även synbart visat sig i en oroväckande ökad procent av skadefall vid hår- och s. k. skönhetsbehandlingar.

Inom speciellt damyrket och därtill hörande grenar användas numera en hel del komplicerade el. apparater, som blivit nödvändiga för arbetet, till vilka apparater användes vätskor och oljor som i många fall innehålla alkalier och syror, vilka i okunniga och inkompetenta händer kunna medföra risker och allvarliga skador för den betjänande allmänheten.

Till dessa riskmoment vilja vi även påtala det alltmer förekommande öskicket, att just dessa, nu i massor befintliga klåpare inom yrket, som i konkurrens med det verkliga yrkesfolket tillämpa illojal prissättning av arbetet, ur omkostnadssynpunkt ej kunna använda sig av för arbetet avsedda och kontrollerade preparat, utan själva kvacksalva med att tillverka surrogat, vilket givetvis i stor grad ökar riskmomenten för allmänheten.

Vi hava inom vår organisation på allt sätt sökt förebygga dessa för yrkets utveckling och anseende ödesdigra förhållanden och har bl. a. gjort såväl Kontrollstyrelsen som Medicinalstyrelsen uppmärksamma på berörda missförhållanden, men ha förenämnda myndigheter i avsaknad av lagstiftningen i berörda frågor ej kunnat giva oss det stöd vi här nödgats anhålla om.

Krav på kompetens är ej främmande inom svensk lagstiftning, framförallt då det gäller yrken som stå i direkt beröring med sin kund, eller genom arbetets art kräver skydd för att i möjligaste mån ej skada å person skall behöva förekomma. Bevisad kunskap och goda insikter torde väl för sådana yrken vara bästa garantier för allmänheten härutinnan, vilket som sagt lagstiftningen för en del av dessa yrken redan beaktat genom legaliserade kompetensprov.

Här ovan angivna förhållanden rörande damfrisörfacket, gälla i allt större omfattning herrfrisörfacket, då utvecklingen visar att också denna del av yrket i sitt arbete alltmer måste använda el. apparater och kemikalier.

Vad vi här anfört motiverar lagbestämmelser rörande lärlingsutbildning och rätt till utövande av ifrågavarande yrke oberoende av det slutgiltiga resultat som Sakkunniga kan komma till beträffande övriga yrkesgrupper.

Med hänsyn till ovanstående resolution vilja vi värdsamt å årsmötets vägnar hemställa att 1936 års Hantverkssakkunniga måtte beakta de synpunkter som därvid framkommit, och skola vi på allt sätt medverka till anskaffandet av material och lämna upplysningar som ytterligare kunna vara behövlige för frågans avgörande.

Stockholm den 3 juni 1937.

SVENSKA FRISÖRFÖRENINGEN

C. A. BRINCK.

Bilaga 13 b.

*Till 1936 års Hantverkssakkunniga,
Sturegatan 14, Stockholm.*

I anledning av Eder skrivelse av den 6 juli d. å. berörande frågan om införande av legala kompetensvillkor för rätten att idka hantverk, få vi härmed framhäva följande synpunkter som särskilt böra beaktas med avseende på frisöryrket.

Vi hava tidigare i till Hantverkssakkunniga avlåtna skrivelser sökt på vederhäftigt sätt framhålla att frisören arbetar på levande material, samt de risker och obehag som allmänheten kan utsättas för genom behandling hos personer som sakna god kompetens i yrkets detaljer.

Då detta förhållande under de senare åren på ett aldeles särskilt sätt tilltagit i omfattning genom tillkomsten av mångfaldiga olika elektriska apparater, kemiska färgnings- och blekningsmedel, vilka samtliga hjälpmedel inom frisöryrket i okunniga händer bevisligen medfört allvarliga skador av såväl fysisk som psykisk karaktär, äro vi av den övertygelsen att den fullständigt okontrollerade yrkesutövningen, som nu får förekomma, ej bör få fortsätta på detta sätt.

Vi hava tidigare haft tillfälle för Hantverkssakkunniga framhålla den stora invasion av okunnigt folk som på de senare åren tillförts yrket genom de s. k. korttidskurserna.

För den hygieniska sidan av yrket är givetvis även av största betydelse att skärpta krav ställas på yrkesutövarnas kompetens och förståelse härutinnan.

Vi anse heller icke oriktigt påtala det påtagliga bedrägeri gentemot allmänheten som varje yrkesutövande av icke kompetenta personer innebär genom att den väntade valutan för utgiften uteblir.

Då det gäller damfrisöryrket, som numera står i intimt samband med skönhetsvården, vilja vi här angiva vissa arbetsuppgifter som i första hand kräva legala kompetensfordringar.

1. *Permanentondulering* är numera ett arbete som utföres i varje frisørsalong (cirka 6 000 à 7 000 damsalonger samt en del herrsalonger) i vårt land och har framskapat en omfattande industri av elektriska apparater, vilka alla äro riskabla för kunden, därest icke de som handhava desamma äro i detalj väl förtrogna med deras funktion och skötsel. Alla dessa apparater utveckla ju en större värme — 150—250 grader — som i förening med i arbetet förekommande kemiska vätskor, i regel starkt alkaliska och således frätande, kunna åstadkomma allvarliga skador såväl på håret som på huden. Den primitiva utbildning som i allt för stor utsträckning nu förekommit särskilt beträffande denna yrkesdetalj (som i många fall inskränkt sig till några besök hos agenter och försäljare av dessa apparater) kan ej få fortgå, men torde dock ej kunna förhindras med mindre än lagliga kompetensbestämmelser.

2. *Härfärgning och blekning*, som blivit en mycket omfattande modeföreteelse, är också arbetsuppgifter inom yrket av sådan art att de obetingat kräva lagliga kompetensprov för att få utföras. Till dessa arbeten användas nämligen i marknaden förekommande färger och blekningsmedel av olika arter, vars sammansättningar dels motarbeta varandra, så att t. ex. ett hår, som först färgats med den ena arten, fullständigt förstöres om det därefter kommer i kontakt med en annan färgsammansättning. Dessutom innehålla samtliga färgämnen sådana kemiska beståndsdelar som på olika sätt påverka en del personer som lida av idiosynkrasi av en eller annan art. Dylika personer reagera på olika sätt inför den ena eller andra beståndsdelens i ett färgämne, varigenom mycket allvarsamma skador av långvarig beskaffenhet kunna uppstå, i en del fall helt obotliga. Det är därför av allra största betydelse att just en sådan arbetsdetalj som färgning och blekning endast skall få utföras av verkligt kompetent person som genom gedigen utbildning och flerårig erfarenhet tillägnat sig förmåga och omdöme nog, för att genom lämplig behandling och försiktighetsåtgärder förebygga dylika skadors förekomst.

Förutom dessa allvarliga faror, som hota allmänhetens hälsotillstånd, då blekning eller färgning utföres av personer med bristande kunskaper (resp. personer som i många fall endast åtnjutit den undervisning de kunna få vid besök hos agenter och försäljare av färgnings- och blekningspreparat) tillkommer även de rent psykiska

obehag, som en misslyckad färgning eller blekning kan åsamka en person som ut-sättes därför, särskilt om denna för sin utkomst är beroende av att vara snygg i hår och klädsel.

3. *Övrig hårvård m. m.* På senare tid har det även blivit allt vanligare med olika hårvårdsmetoder, kanske närmast en följd av permanentonduleringen, som ju även när den utföres med all nödig omsorg, dock förändrar hårets struktur och förutsätter vissa behandlingar före procedurens upprepande. Det är då ej likgiltigt, vilka behandlingar som komma till användning, resp. vilka produkter i varje enskilt fall nyttjas. Även här gäller det att kunna ställa riktig diagnos och att välja det som med hänsende till hårets individuella beskaffenhet är lämpligast. Detta förutsätter i synnerligen hög grad långvarig erfarenhet och ingående kännedom om såväl hårets struktur och natur i allmänhet som den enskilda kundens speciella håregenskaper, något som varken kan läras på korta kurser eller besök hos försäljare av hårvårdspreparat (varmed dock ej vare sagt att icke den rent vetenskapliga utläggningen från hårvårdsspecialisten-tillverkarens sida kan bidra till varans kännedom).

4. *Ögonbryns- och ögonfransfärgning.* Detta arbete kan ju tyckas vara endast en liten modenyck som strängt taget intet har med frisöryrket att skaffa, men man får dock ej förbise att det förekommer i mycket stor utsträckning på så gott som samtliga damfrisörsalonger samt även på en hel del herrsalonger. Arbetet är minst lika riskfyllt som vi tidigare framhöllo beträffande hårfärgning, då ögat är ett synnerligen ömtåligt organ. Okunniga och ovarsamma behandlingar ha tyvärr framkallat långvariga och besvärliga ögonhinneinflammationer som påtaglig följd därav.

5. *Manicure*, ännu en yrkesdetalj som i detta sammanhang bör bemärkas såsom icke ofarlig, kräver också både kunnskap, noggrannhet och erfarenhet. Det händer nämligen ej så sällan, att infektioner och smärtsamma inflammationer, särskilt i nagelbanden, kunna uppstå genom ovarsam och okunnig behandling.

6. *Ansiktsbehandlingar* och annan skönhetsvård äro alltid förenade med risker och kräva i varje fall ingående kännedom om vad som gagnar eller skadar. Dessutom bör ej förbises att även här en hel del elektrisk apparatur i mycket stor omfattning kommer till användning.

Damfrisöryrket av i dag är så omfattande och dess olika arbetsuppgifter stå i så intimt samband med varandra, att man gott kan säga att en kund ofta tager dessa behandlingar i ett sammanhang, så att den damfrisör, som icke erhållit den behövliga utbildningen för att nöjaktigt behärska samtliga yrkesdetaljer, alltid representerar ett visst riskmoment för kundkretsen.

Inom herrfrisöryrket förekomma dessa riskmoment visserligen i stort sett icke i lika stor omfattning, men under de senare åren har man även på detta område med allt större framgång börjat popularisera liknande behandlingsmetoder som inom damfrisörfacket, varigenom enahanda riskmoment även här äro tillfinnandes. Det är därför vår mening att legala kompetensvillkor behöva uppställas även beträffande herrfacket, åtminstone för vissa arbetsuppgifter och särskilt de ovannämnda.

Vad vi här velat bringa till Eder kännedom torde väl motivera behovet av en kontrollerad och lagligen reglerad utbildning inom frisöryrket i landet samt legala kompetenskrav för utövande av ett yrke som såsom detta i alla fall onekligen arbetar på levande material med risk för skada på person.

Enligt vår mening kan denna erforderliga kompetens endast förvärfvas genom minst treårig praktisk och teoretisk utbildning i enlighet med vad frisörlärningen redan nu erhåller, då han kontrakteras i vanlig ordning i enlighet med arbetsavtals bestämmelser hos en kunnig mästare, så vitt möjligt i samband med undervisning i en godkänd yrkesskola, med slutmålet lärlingsprovs avläggande inför därtill utsedd granskningsnämnd.

Vi äro givetvis beredda att närmare medverka till preciserandet av de fordringar i

kompetensavseende som böra uppställas för genomförande av de önskvärda kompetensbestämmelserna.

Vi få vördsamt anbefalla i ärade 1936 års Hantverkssakkunnigas åtanke och allvarliga prövning, huruvida icke herr- och damfrisöryrket, däri skönhetsvården inkluderas, borde höra till de hantverk som i allra första hand kunna göra anspråk på att erhålla legala bestämmelser för utbildningen samt lagliga kompetensvillkor för utövande av detsamma, vilket skulle vara till ovärderligt gagn både för frisöryrkets verkliga utövare och ej minst för allmänheten.

Stockholm den 14 oktober 1937.

SVENSKA FRISÖRFÖRENINGEN

u. p. a.

C. A. BRINCK.

GÖSTA BERGSTEN.

Bilaga 13 c.

*Till 1936 års Hantverkssakkunniga,
Sturegatan 14, Stockholm.*

I skrivelse till medicinalstyrelsen den 12 februari 1938 har Ni för att kunna taga närmare ståndpunkt till frågan, huruvida legala kompetensföreskrifter för rätt att utöva frisöryrket äro av behovet påkallade, ansett erforderligt att inhämta närmare utredning rörande i vilken omfattning olyckshändelser eller sjukdomar förorsakas av ett inkompetent utövande av ifrågavarande yrke.

Till följd härav har Ni anhållit om medicinalstyrelsens uttalande i frågan, varvid såvitt möjligt uppgifter borde lämnas rörande antalet under senare år inträffade olycks- eller sjukdomsfall av angivna slag.

Då Ni funnit anledning antaga, att icke alla de till frisöryrket hörande arbetsuppgifterna äro förbundna med sådana risker, att kompetensreglering på grund härav kunde vara nödvändig har Ni tillika anhållit, att medicinalstyrelsen, i den mån styrelsen skulle finna dylik kompetensreglering av behovet påkallad måtte närmare precisera de arbetsuppgifter inom detta yrke, för vilka reglering ur ovan angivna synpunkter visat sig erforderlig.

Efter anmodan har yttrande i ärendet avgivits den 21 februari 1939 av medlemmen av medicinalstyrelsens vetenskapliga råd, professorn James Strandberg, vilket yttrande i avskrift bilägges.

Vidare har styrelsen till ett 30-tal styresmän för större lasarett i riket genom skrivelse, som i avskrift bilägges, anhållit om uppgifter i ämnet. En sammanfattning av de inkomna 24 svaren bilägges.

För egen del får medicinalstyrelsen anföra följande.

Vad först angår frågan om antalet under senare år inträffade olycks- eller sjukdomsfall förorsakade av ett inkompetent utövande av frisöryrket får medicinalstyrelsen framhålla att, även om det låte sig göra att från landets läkare införskaffa uppgifter om av dem iakttagna olycks- och sjukdomsfall i samband med utövandet av frisörverksamhet, den uppställda frågan icke kan på ett tillförlitligt sätt besvaras utan ingående analys av varje särskilt fall för utrönande huruvida skada eller ohälsa bör tillskrivas inkompetens hos den behandlande eller framkallats av annan anledning t. ex. genom ovarsamhet från den behandlades sida, olämplig sammanfattning av använda kosmetiska preparat med eller utan individuell överkänslighet hos den behandlade eller bristfällig apparatur.

Medicinalstyrelsen har efter överläggning med överläkaren vid Serafimerlasarettet, professorn i kirurgi Gustaf Söderlund kommit till den uppfattningen att skador, varom nu är fråga, vare sig de kunna tillskrivas bristande kompetens hos yrkesutövaren eller ej, endast i rena undantagsfall komma till behandling å sjukvårdsinrättning.

Under hänvisning till det anförda anser sig medicinalstyrelsen kunna göra det uttalandet, att legala kompetensfordringar för rätt att utöva frisöryrket för närvarande icke kunna anses motiverade av medicinska skäl.

Stockholm den 21 juni 1939.

På KUNGL. MEDICINALSTYRELSENS vägnar

MAGNUS HERRLIN.

/Peder Grönwall.

Till Kungl. Medicinalstyrelsen.

Begärd handläggning i ärende angående kompetensföreskrifter för utövande av frisöryrket.

I skrivelse, till vilken finnes bilagda yttranden av Svenska Frisörföreningen och Svenska Frisörförbundet, har 1936 års hantverkssakkunniga den 18 februari 1938 hos Kungl. Medicinalstyrelsen begärt upplysning om i vilken omfattning olyckshändelser eller sjukdomar förorsakats genom ett inkompetent utövande av frisöryrket.

De sakkunniga anhålla dessutom, att Kungl. Medicinalstyrelsen i den mån densamma finner en kompetensreglering beträffande rätt till utövande av frisöryrket påkallad, måtte ange erforderliga bestämmelser härför.

Ett någorlunda exakt svar på den framställda frågan torde icke kunna lämnas. Någon statistik uppgjord med tanke på skador och sjukdomar av denna art finnes nämligen icke upprättad. Erfarenheter ha dock visat att sådana kunna förorsakas genom frisörens arbete.

Smärre skärsår uppstå lätt vid rakning, dels om frisören bär sig klumpigt åt, dels om kunden gör en oförmodad rörelse under rakningen o. s. v. Liknande små olyckshändelser kunna väl aldrig fullt säkert undvikas, när rakning sker medelst kniv. Detsamma gäller i stort sett även beträffande smärre brännskador vid användning av het tång. Värre är det, när verkligt svåra förbränningar ske vid användandet av elektriska apparater vid ondulering och torkning av hår. I allmänhet torde det i dessa fall ha rört sig om dålig apparatur och genom kortslutning vid bristfällig sådan etc. Etskador kunna även ske vid förväxling av flaskor t. ex. när en etsande lösning såsom stark lut hållts i hårbotten i stället för såplösning eller hårvatten. Likartade olyckshändelser ha inträffat, men dock icke i någon större omfattning. Att detta helt skulle kunna undvikas genom förbättrad utbildning är icke sannolikt.

Infektioner i huden: skäggsvamp; hårsvamp hos barn, pyodermier på grund av osnygghet synas numera vara mycket sällsynta företeelser i samband med frisörbehandling och enligt min erfarenhet betydligt sällsyntare än för 10—20 år sedan, vilket vittnar gott om de nuvarande hygieniska förhållandena inom yrket.

Hudinflammationer, eczem och dermatiter, iakttagas tyvärr allt emellanåt på grund av diverse kosmetiska preparat, som komma till användning dels inom frisöryrket i egentlig mening, t. ex. genom hårvatten, rakvatten, hårfärgningsmedel, permanentoljor, dels ock företrädesvis genom den uppsjö av preparat, med vilka

den moderna s. k. skönhetsvården arbetar. Dessa hudskador äro oftast allergiska fenomen beroende på en individuell överkänslighet hos den skadade. Detta kan knappast föranleda en reformering i fråga om samtliga frisörers utbildning över hela landet, särskilt som sådana skador i flertalet fall orsakas icke av frisörer utan genom s. k. skönhetsexperter av olika slag samt genom självbehandling.

Den verksamhet och det upplysningsarbete som frisörernas facksammanslutningar utövat, ha tydligen bidragit till att yrket i vårt land följt sunda utvecklingslinjer och hållits på hög nivå. Den kontroll som hälsovårdsmyndigheterna utöva, synes vara tillräckliga garantier mot hygieniska missförhållanden på detta område. Erfarenheten från vårt land talar sålunda för att skador genom frisöryrket icke äro så talrika och allvarliga, att de nu böra föranleda särskilda åtgärder beträffande ytterligare kompetensföreskrifter för yrkesutövarna.

Stockholm den 21/2 1939.

JAMES STRANDBERG.

Till Styresmannen för lasarettet i

I skrivelse till medicinalstyrelsen den 12 februari 1938 hava 1936 års hantverks-sakkunniga för att kunna taga närmare ståndpunkt till frågan, huruvida legala kompetensföreskrifter för rätt att utöva frisöryrket äro av behovet påkallade, ansett erforderligt att inhämta närmare utredning rörande i vilken omfattning olycks-händelser eller sjukdomar förorsakas av ett inkompetent utövande av ifråga-varande yrke.

Till följd härav hava hantverkssakkunniga anhållit om medicinalstyrelsens uttalande i frågan, varvid så vitt möjligt uppgifter borde lämnas rörande antalet under senare år inträffade olycks- eller sjukdomsfall av angivna slag.

Då hantverkssakkunniga funnit anledning antaga, att icke alla de till frisöryrket hörande arbetsuppgifterna äro förbundna med sådana risker, att kompetensregle-ring på grund härav kunde vara nödvändig hava hantverkssakkunniga tillika anhållit, att medicinalstyrelsen, i den mån styrelsen skulle finna dylik kompetensregle-ring av behovet påkallad måtte närmare precisera de arbetsuppgifter inom detta yrke, för vilka reglering ur ovan angivna synpunkter visat sig erforderlig.

Med anledning härav får medicinalstyrelsen anhålla, att Ni ville skyndsammast möjligt inkomma med uppgift om *antalet* å lasarettets olika avdelningar vårdade sådana olycks- och sjukdomsfall under senaste tre åren med angivande av fallets karaktär (svårt, lindrigt) och om det kan anses bero på bristande kompetens hos yrkesutövaren.

Stockholm den 11 maj 1939.

På KUNGL. MEDICINALSTYRELSENS vägnar

MAGNUS HERRLIN.

/Peder Grönwall.

P. M.

öfver uppgifter om antal å lasarett vårdade olycks- och sjukdomsfall m. m. beroende på bristande kompetens hos dem som öföva frisöryrket i anledning av Medicinalstyrelsens skrivelse den 11/5 1938.

Sabbatsbergs sjukhus: —

Maria sjukhus:

Under de senaste 3 åren 0 fall.

S:t Görans sjukhus: —

S:t Eriks sjukhus:

0 fall.

Akademiska sjukhuset, Uppsala:

0 sammanställning. Resultatet av rundfråga på avdelningarna: 10 å 20 fall av eksem och brännskador. Om beroende på bristande kompetens kan ej bedömas.

Stocksunds lasarett:

0 anteckningar finnas om sådana fall.

Norrköpings lasarett:

1937 2 gånger brännskador efter »permanentondulering», läkts efter 6 veckor. 1939 »brändes en vårta» å halsen med »violettera» strålar. Vårtan visade sig sedermera vara cancer.

Linköpings lasarett:

Kan ej lämna uppgift, då statistik ej förts.

Jönköpings lasarett:

Ingen av lasarettsläkarna har erfarenhet av dylika fall.

Växjö lasarett:

Begärda uppgifter kan ej lämnas, då anteckningar å journal ej förts med hänsyn härtill. Kan ej erinra sig något fall.

Kalmar lasarett:

Under senaste 3 åren enstaka fall av skäggsvamp. I övrigt 0 fall.

Karlskrona lasarett:

0 fall.

Kristianstads lasarett:

Kan ej erinra sig något fall.

Malmö allmänna sjukhus:

På ingen av sjukhusets avdelningar har under sista 3 åren någon person varit intagen för olycks- och sjukdomsfall av omnämnt slag. Ett par gånger smärre brännskador efter locktänger.

Lunds lasarett:

Nästan ogörligt lämna uppgift då statistik icke föres. Å kir. pol. ett ringa antal lindriga brännskador och skäggsvamp.

Hälsingborgs lasarett:

0 fall.

Halmstads lasarett:

Statistik ej förd. Omöjligt lämna begärda uppgifterna.

Sahlgrenska sjukhuset, Göteborg:

Å kir. avdelningen 0 statistik. Enligt överläkaren å övriga avdelningar 0 fall.

Uddevalla lasarett:

Inga sjukdoms- eller olycksfall.

Vänersborgs lasarett:

Förteckning föres ej. Ej uteslutet att något fall kan påträffas. Personligt minne av dylikt fall — möjligen med undantag av skäggsvamp — finnes ej.

Borås lasarett:

0 registrering, synpunkterna ej beaktade vid journalskrivning. Kan ej minnas något fall.

Lidköpings lasarett:

Enligt lasarettsjournalen och uppgifter från lasarettsläkare intet fall under de tre senaste åren.

Karlstads lasarett: —

Örebro lasarett: —

Västerås lasarett:

0 statistik. Inga fall torde ha förekommit.

Fallu lasarett: —

Gävle lasarett:

Uppgifter stå ej att erhålla, då statistik ej förts.

Sundsvalls lasarett:

Under senare åren några enstaka fall (1—2 årligen) av brännskador, som sköttes polikliniskt. För 6—8 år sedan några fall av sycosis barb. vul. sköttes polikliniskt å röntgenavdelningen. Under senare år 0 sådana fall.

Östersunds lasarett: —

Umeå lasarett:

0 statistik, varför uppgifter ej kunna lämnas.

Bilaga 13 d.

*Till 1936 års Hantverkssakkunniga,
Sturegatan 14, Stockholm.*

Sedan Hantverkssakkunniga i skrivelse av den 2 innevarande månad anhållit om uppgifter, huruvida och i så fall i vilken utsträckning i vår verksamhet under senare år förekommit fall av skadeersättning på grund av olycksfall såsom följd av med frisöryrket och dess utövande förenade särskilda faror m. m., få vi härmed anföra följande.

De försäkringsbranscher, som i angivna hänseende kunna komma i fråga, äro olycksfalls-, ansvarighets- och brandförsäkring.

Olycksfallsförsäkringen anknyter till den skadades person, och förefintlig statistik över inträffade skadefall avser att belysa olycksfallens frekvens och svårhetsgrad inom skilda yrkesgrupper bland försäkringshavarna. Någon möjlighet att vare sig genom ifrågavarande statistik eller annorledes erhålla kännedom om huruvida någon större eller mindre del av inträffade skadefall kan härledas från med frisöryrkets utövande förenade särskilda faror står oss däremot icke till buds.

Ansvarighetsförsäkringen åter avser att å försäkringsgivaren överflytta försäkringshavarens skadeståndsskyldighet i anledning av uti den försäkrade verksamheten inträffade skador. Då hos oss gällande ansvarighetsförsäkringar för utövare av frisöryrket utgöra ett försvinnande fåtal, äro emellertid de å dessa försäkringar inträffade skadefallen icke ägnade att läggas till grund för en utredning i av Hantverkssakkunniga begärda avseenden. Å hos oss försäkrade damfriseringsrörelser hava sålunda sedan den 1 januari 1937 anmälts allenast tre skador, av vilka blott en är av natur att i förevarande sammanhang påkalla intresse. Fallet i fråga avser

vid s. k. permanentondulering åsamkade brännsår, vilken skada slutligt reglerats med 75 kronor. Av föreliggande utredning framgår icke, huruvida inkompetens hos frisören förorsakat eller medverkat till skadans uppkomst eller omfattning.

Vad slutligen *brandförsäkringen* beträffar kunna givetvis inträffade brandskador tänkas hava sin orsak i förhållanden, som i Hantverkssakkunnigas skrivelse avses, men då förefintlig statistik icke giver någon ledning i detta speciella hänseende, finnes ingen praktisk möjlighet att erhålla kännedom om huruvida eller i vilken utsträckning så verkligen är fallet.

Stockholm den 17 maj 1939.

FÖRSÄKRINGSAKTIEBOLAGEN SKANDIA OCH FREJA

G. STEDT.

|F. Åkerman.

Bilaga 13 e.

Kungl. Handelsdepartementet, 1936 års Hantverkssakkunniga.

Med anledning av Eder skrivelse av den 2 sistlidna maj hava vi gjort en genomgång av våra skadeärenden under senare år i hithörande försäkringsbranscher.

Inom olycksfallsförsäkringen hava vi ej kunnat finna något ärende, som har intresse för denna fråga.

Vad beträffar ansvarighetsförsäkring för frisörer, vilja vi nämna, att vår erfarenhet därav icke är stor. Vi hava dock några få gånger under de senaste åren utbetalt skadeståndersättningar, men dels hava skadorna varit av lindrig art och dels har det icke varit möjligt att med säkerhet kunna avgöra, huruvida olyckshändelsen berott på bristande kompetens hos frisören.

Det har i några fall sagts vara fråga om för lång »kokningstid» vid permanentondulering, vilket medfört, att håret delvis fallit av. Det har även gjorts gällande, att orsaken till detta skulle vara användning av mindervärdiga oljor. I en del fall har det uppstått brännsår i hårbotten, möjligen beroende på någon tillfällig felaktighet i apparaturen.

Då de av oss reglerade skadorna, som ovan nämnts, icke varit svårartade eller medfört några större ersättningsanspråk, har det i allmänhet icke gjorts någon ingående utredning angående skadeorsaken.

De egendomsskador, som uppkommit i direkt samband med själva utövandet av frisöryrket, inskränka sig för ansvarighetsförsäkringens vidkommande till obetydliga klädsador och dylikt.

Såvitt vi kunna erinra oss, hava vi icke heller inom brandförsäkringen haft något skadeärende, som kan hava betydelse för denna utredning.

Högaktningsfullt

FÖRSÄKRINGSAKTIEBOLAGET SKANDINAVIEN

S. LÖNNQVIST.

|Agne Carlberg.

Bilaga 14.

Antal mästarebrev utfärdade av Sveriges hantverksorganisation t. o. m. juni 1939.

	St.		St.
Bagare	58	Perukmakare	1
Blomsterbindare	2	Plåtslagare	48
Bokbindare	10	Rörinstallatörer	3
Boktryckare	15	Segelmakare	1
Borstbindare	1	Skomakare	25
Byggmästare	29	Skorstensfejare	15
Charkuterister o. slaktare	21	Skräddare	103
Cicelörer	2	Smeder o. hovslagare	22
Dekoratörer	1	Snickare	80
El. installatörer	5	Stenhuggare	7
Fotografer	5	Svarvare	2
Frisörer	38	Tapetserare o. sadelmakare	29
Färgare	4	Träbildhuggare	2
Förgyllare	2	Trädgårdsmästare	3
Garvare	3	Tunnbindare	3
Gelbgjutare	1	Urmakare	36
Glasmästare	3	Vagnmakare	3
Guldsmeder o. juvelerare	33	Vapensmeder	1
Gördelmakare	1	Vävare	2
Handskmakare	1		
Hattmakare	3		Summa 808
Kakelugnsmakare	1		
Kettingsmeder	1		
Konditorer	39		St.
Konstsmeder	4	1929	151
Kopparslagare	4	1930	121
Korgmakare	2	1931	149
Kvarnmästare	1	1932	232
Körsnärer	6	1933	47
Laxrökare	1	1934	17
Mekaniker	5	1935	14
Metallgjutare	1	1936	25
Murare	2	1937	20
Målare	103	1938	17
Optiker	14	jan.—juni 1939	15 808

Utdrag av »Norges Industriforbunds uttalelse av 30. mars 1939 til Handels- og Industridepartementet».

RESYME.

Gjennem den foregående fremstilling av håndverkermonopolets historie, dets stilling i fremmed lovgivning og dets funksjon i nutidens økonomiske liv, mener Norges Industriforbund å ha dokumentert:

at en revisjon av håndverksloven er et spørsmål av betydning ikke bare for håndverkerne, men også for andre erhvervsgrener og for hele samfundet,

at de økonomiske og sociale forutsetninger som motiverte eldre tiders håndverkermonopol, ikke lenger er til stede,

at håndverkermonopolet er ukjent i de fleste fremskredne kulturstater,

at håndverket i nutidens produksjonsliv ikke står i noen særstilling i forhold til andre næringer,

at håndverkermonopolet med nødvendighet fører med sig rettstvister både mellom håndverkerne og andre erhvervsgrupper og mellom de forskjellige håndverksfag innbyrdes,

at dette resulterer i en tvil og usikkerhet som er til den største skade for produksjonens utvikling,

at håndverkermonopolet i nutidens samfund er en hindring for den såvel økonomisk som teknisk og samfundsmessig mest rasjonelle produksjonsordning og dermed fører til fordyrelse for forbrukerne,

at håndverkermonopolet efter nutidens forhold hverken er nødvendig eller tilstrekkelig som garanti for håndverksarbeidets kvalitet,

at opplæringen innen håndverket er et spørsmål som kan og må løses uavhengig av spørsmålet om håndverkermonopol, og

at håndverkermonopolet representerer en upåkrevet og uberettiget særbeskyttelse for håndverket.

Ut fra disse betraktninger har Industriforbundet funnet at det vilde være mest i utviklingens ånd om håndverkermonopolet blev ophevet. Man har derfor antydnet retningslinjer for en ny håndverkslov på næringsfrihetens grunnlag med beskyttelse av mestertitelen og nyordning for lærlingvesendet.

Ved sin gjennomgåelse av Håndverkerforbundets utkast til ny håndverkslov, har Industriforbundet måttet konstatere:

at forslaget ensidig tar sikte på å tilgodese håndverksmestrenes interesser på bekostning av forbrukerne og andre erhvervsgrupper,

at utkastet ikke på noe punkt avhjelper den nugjeldende lovs mangler ved å finne frem til mere elastiske og samtidig klarere bestemmelser,

at utkastet tvertimot på alle punkter betegner en skjerpelse og utvidelse av håndverksmestrenes monopolstilling,

at især utvidelsen av håndverksloven til også å gjelde landdistriktene vil virke ødeleggende for håndverket på landet og skjerpe den økonomiske motsetning mellom land og by,

at den uklare og lite gjennomtenkte formulering av utkastets bestemmelser, vil fremkalle en rekke nye tvilsomme fortolkningsspørsmål og dermed ytterligere øke den usikkerhet håndverkermonopolet fører med sig for næringslivet,

at industribedrifter med spesialarbeidere i forskjellige håndverksfag vil komme i en helt uholdbar stilling som følge av de foreslåtte innskrenkninger i retten til håndverksdrift til eget bruk.

Man må derfor fastslå at det foreliggende utkast kun er å betrakte som et partsinnlegg som er helt uskikket til å legges til grunn for et videre lovarbeide.

En revisjon av håndverksloven bør fra første ferd av forberedes på objektivt og saklig grunnlag av en komité, hvor foruten håndverkerne også forbrukerinteressene og de øvrige interesserte næringer, særlig industri og handel, er representert. Først ved at saken på denne måte fra grunnen av blir belyst fra alle sider, vil der bli lagt et forsvarlig grunnlag for den videre behandling av saken.

Bilaga 16.

Instruks

for den offentlige autorisasjonsnevnd for bilverksteder. (Opnevnt av Arbeidsdepartementet.)

1. Nevndens formål.

Nevndens formål er å meddele offentlig autorisasjon til bilverksteder som oppfyller betingelsene herfor og å føre kontroll med at de autoriserte verksteder til enhver tid oppfyller de fastsatte krav.

Nevnden kan også autorisere spesialverksteder i bilbransjen såsom billakkeringsverksteder, bilelektriske verksteder o. l.

Nevnden kan tilbakekalle en meddelt autorisasjon.

2. Nevndens sammensetning.

Nevnden opnevnes av Arbeidsdepartementet og består av 4 medlemmer med personlige varamenn, representerende:

1. Veidirektøren,
2. Statens Teknologiske Institutt,
3. Bilarbeidernes Forening,
4. Automobilverkstedenes Landsforbund.

Når forholdene gjør det påkrevet eller ønskelig kan nevnden i det enkelte tilfelle bestå av 3 medlemmer. Det fjerde medlem — eller ved forfall dettes varamann — må være enig heri.

Autorisasjon kan hverken gis eller tilbakekalles med mindre 3 medlemmer — varamenn — er enig heri.

3. Betingelser for å opnd autorisasjon:

- a) Verkstedledelsen må besidde tilstrekkelig faglig innsikt.
- b) Verkstedledelsen må besidde tilstrekkelig forretningsmessig kyndighet. Det må føres et tilfredsstillende driftsregnskap som forelegges nevnden til kontroll.
- c) Arbeidsstokken må representere et rimelig nivå m. h. t. faglig ferdighet og bransjekunnskap.
- d) Lokalene må være formålstjenlige og tilfredsstillende rimelige krav m. h. t. belysning, oppvarming, ventilasjon og renhold.

e) Hjelpmidler i form av maskiner og verktøiutstyr må være til stede eller lett tilgjengelig i slik utstrekning og i sådan forfatning at de oppdrag verkstedet påtar sig kan løses hensiktsmessig og forsvarlig.

4. Søknad om autorisasjon.

Søknad om autorisasjon skrives på særskilt skjema og sendes nevnden sammen med det fastsatte gebyr.

5. Autorisasjonens meddelelse og varighet.

Blir et verksteds søknad om autorisasjon innvilget skal det få skriftlig underretning herom.

Verkstedet er da berettiget til å bruke nevndens skilt. Skiltet er nevndens eiendom og utlånes til verkstedet i autorisasjonstiden. Ønsker et verksted flere skilter kan nevnden innvilge dette. Det erlegges i tilfelle forskuddsvis en årlig leie kr. 5.— pr skilt.

På verkstedets egne trykksaker og i dets annonser i aviser, tidsskrifter og årbøker kan benyttes nevndens autorisasjonsmerke. Autorisasjon må ikke tilkjennegis på annen måte enn foran nevnt.

Autorisasjon gis for et år ad gangen og fornyes automatisk for samme tidsrum forsåvidt betingelsene for autorisasjon vedvarende er tilstede.

6. Avslått søknad om autorisasjon.

Et verksted hvis søknad om autorisasjon ikke er blitt innvilget skal gis skriftlig underretning herom og om grunnen til nektelsen.

Det skal samtidig meddeles oppgave over forandringer som må foretas før autorisasjonen kan innvilges.

Fornytt søknad om autorisasjon kan innsendes innen 6 måneder etter avslaget sammen med det under pkt. 9 fastsatte gebyr for fornytt behandling.

7. Tidspunkt for autorisasjon.

Nevnden fastsetter nærmere tidspunkt for når autorisasjon kan finne sted i de forskjellige distrikter.

8. Kontroll.

De autoriserte verksteder står under nevndens kontroll.

Nevnden avgjør når kontroll finner sted.

9. Gebyrer.

For autorisasjonen erlegges et autorisasjonsgebyr og for fornyelse et årlig fornyelsegebyr.

Inntil videre gjelder følgende satser:

	Aut.-gebyr kr.	Forn.-gebyr kr.
1. For verkst. med inntil 4 mann	100.—	25.—
2. » » fra 5—10 »	200.—	50.—
3. » » » 11—20 »	300.—	75.—
4. » » » 21 »	400.—	100.—

For fornytt behandling av tidligere avslått søknad om autorisasjon erlegges gebyr som for fornyelse fastsatt. Erlagte gebyrer tilbakebetales ikke.

10. *Tilbakekallelse og opsigelse av autorisasjon.*

Nevnden skal tilbakekalle en gitt autorisasjon:

- a) Når de under punkt 3 foran fastsatte betingelser for å opnå autorisasjon ikke lenger er til stede.
- b) Når de under punkt 9 omhandlede gebyrer for autorisasjon ikke er betalt.
- c) Når verkstedet har sagt op autorisasjonen. Opsigelse kan kun finne sted ved årskifte og må være innkommet til nevnden i rekommandert brev innen november måneds utgang.

Når verkstedet helt eller for en del overgår til ny eier kan nevnden tilbakekalle autorisasjonen.

Hvis nevnden finner at et verksted optrer forretningsmessig lite reelt eller utfører arbeide som ikke er faglig tilfredsstillende kan den tilbakekalle en gitt autorisasjon.

Når autorisasjonen er ophørt skal verkstedet uopholdelig tilbakelevere nevndens skiltter og være forpliktet til ikke lenger å bruke autorisasjonsmerket.

11. *Anvendelse av innkomne gebyrer.*

De innkomne gebyrer anvendes til dekning av de med nevndens arbeide forbundne utgifter.

Det velges innen nevnden kasserer for 1 år ad gangen. Regnskapet skal revideres av statsautorisert revisor.

Nevndens medlemmer tilkommer skyss- og kostgodtgjørelse for reiser utført i nevndens tjeneste efter det offentlige skyssregulative klasse 1 og oppebærer for sitt arbeide godtgjørelse efter de for parlamentariske kommisjoner til enhver tid gjeldende satser. Under fravær fra hjemstedet skal dog honoraret være 20 kr. pr. dag, hvillket også beregnes for reisedager.

12. *Nevndens opløsning.*

Opløsning av nevnden godkjennes av Arbeidsdepartementet som også fastsetter anvendelsen av mulige midler som måtte være til stede.

Bilaga 17 a.

Transumt.

Årsberetning 1936

for

Den offentlige autorisasjonsnevnd for bilverksteder.

Det blev i løpet av høsten 1935 holdt en rekke møter hvor alle medlemmer var tilstede. Ved enkelte av møtene var også varamannen innkalt. På disse møter blev nevndens arbeidsordning fastlagt og videre utarbeidet en instruks for virksomheten.

Instruksen blev godkjent av Arbeidsdepartementet under 21. november 1935. Våren 1936 begynte det egentlige autorisasjonsarbeide, som nu er tatt op i Oslo, Akershus, Østfold, Aust-Agder og Vest-Agder fylker.

Søknader fra Oslo, Akershus og Østfold fylker er ferdigbehandlet, mens det i Aust-Agder og Vest-Agder er foretatt befarung. I de to sistnevnte fylker vil sluttbehandlingen bli gjennomført i løpet av den nærmeste fremtid. Autorisasjonsarbeidet fortsetter nu i Buskerud fylke og det er meningen i løpet av 1937 å søke å komme igjennem det meste av det sønnenfjellske Norge.

Nevndens arbeide foregår i nøie tilslutning til instruksens § 3 som lyder:

§ 3. Betingelse for å opnå autorisasjon:

- a) Verkstedsledelsen må besidde tilstrekkelig faglig innsikt.
- b) Verkstedsledelsen må besidde tilstrekkelig forretningsmessig kyndighet. Det må føres et tilfredsstillende driftsregnskap som forelegges nevnden til kontroll.
- c) Arbeidsstokken må representere et rimelig nivå m. h. t. faglig færdighet og branchekunnskap.
- d) Lokalene må være formålstjenlige og tilfredsstillende rimelig krav m. h. t. belysning, opvarmning, ventilasjon og renhold.
- e) Hjelpemidler i form av maskiner og verktøutstyr må være tilstede eller lett tilgjengelige i slik utstrekning og i sådan forfatning av de oppdrag verkstedet påtar sig kan løses hensiktsmessig og forsvarlig.

Under autorisasjonsarbeidet blir det først satt op en nøiaktig beskrivelse av Vedkommende bedrift inneholdende nødvendige opplysninger om administrasjon, bokholderi, kalkulasjon, forretningsmessig ledelse, teknisk ledelse, verkstedsrummene, kontorer og ytre rum, maskiner og verktøi samt endelig arbeidernes utdannelse, så man får en tilstrekkelig oversikt over den faglige dyktighet.

Nevnden foretar derefter befarung og bedriften blir gitt skriftlig meddelelse om eventuelle krav som må oppfylles innen autorisasjon kan gis. Alt efter sin art må kravene etterkommes straks eller det gis en kort tidsutsettelse, hvor der foreligger gyldig grunn.

Når bedriften har etterkommet påleggene, eventuelt erklært å ville etterkomme dem innen den fastsatte tid, blir autorisasjon meddelt, och autorisasjonsskilt tildelt.

For å påse at de autoriserte bedrifter til enhver tid er i den stand som autorisasjonen forutsetter, foretar nevnden uvarslet og med uregelmessige mellomrum inspeksjon.

Nevnden er under sitt arbeide blitt på det rene med at en kontroll av bilarbeide og bilverksteder er ennu mere påkrevet enn man hadde kjennskap til på forhånd.

Utviklingen har vært den at da der blev behov for å få biler reparert, blev dette arbeide utført i tilfeldige lokaler og ved verksteder som ikke var beregnet på sådan virksomhet. Efterhvert har så bilreparasjonene fått bredere plass innen bedriftene, og på den måte er mange bilverksteder oppstått. Dette er grunnen til at lokalene ofte kan være lite egnede for øiemedet og at betingelsene for tilstrekkelig orden, renslighet og planmessighet i arbeidet ikke er tilstede.

Med hensyn til renslighet lar de fleste bilverksteder meget tilbake å ønske, og da nevnden er klar over at det må en upreget renslighet og orden til for å sikre et betryggende bilarbeide har man måttet stille strenge krav her. Da trafiksikkerheten i høi grad er avhengig av et pålitelig og nøiaktig bilarbeide har man måttet kreve særlig godt lys, rummelige og luftige lokaler, og stille fordring om at bilmotorer ikke kjøres inne i verkstedene. Exhaustgass er farlig, det kan lett gå på helsen løs for bilarbeiderne, og selv en svak grad av exhaustforgiftning kan føre til en skjevnesvinger nedsettelse av årvåkenhet og påpasselighet som er nødvendig i bilarbeide.

Men den rivende utvikling som for tiden pågår har det også vist sig å være et meget stort behov for faglig opplysning og veiledning, og nevnden ser manglene her så store og vesentlige at den har tatt op spørsmålet om i en eller annen form å sørge for den nødvendige opplysning gjennom et servicetidsskrift eller lignende. Dette er av den største betydning for et rasjonelt og økonomisk vedlikehold av bilmateriellet.

Man har funnet en stor opmuntring i den iver og interesse hvormed de autoriserte verksteder har iverksatt de forbedringer som nevnden har angitt, og man er blitt klar over at den vei som autorisasjonsnevnden har slått inn på for å opnå bedre arbeidsforhold innen bilbranchen er den rette. Et fortsatt arbeide efter de optrukne

linjeer er man overbevist om vil føre til større trafikksikkerhet og bedre bilreparasjonsarbeide.

Det foreligger allerede nu erfaringer som tydelig peker i den retning at det offentlige i langt større utstrekning enn hittil må kontrollere de forhold hvorunder bilreparasjonsarbeidet blir utført. Nevnden vil søke å utrede hvordan dette kan gjenneføres på en for våre forhold avpasset måte, og vil i tilfelle fremlegge forslag om offentlig tilsyn med bilarbeide eller om obligatorisk autorisasjon av bilverkstedene.

Inntekt for gebyrer for autorisasjon kr. 5 700:—

Herav er anvendt til:

Kontorhold, trykksaker m. v.	»	233:69
Annonser	»	166:10
Skilte og autorisasjonsbrev	»	686:96
Godtgjørelse for arbeide, befaring og møter	»	1 971:90
Reiser (skyss og diet)	»	1 040:20
Oslo Sparebank, innestående i	»	1 498:96
Kassebeholdning	»	102:19

Kr. 5 700:—

Man vil rette en opfordring til alle bilverksteder om å slutte op om autorisasjonen.

De vil derved utad få det stempel for faglig godt og pålitelig arbeide som autorisasjon betyr, og ved å underlegge sig nevdens kontroll viser de sin vilje til å oppfylle de krav som samfundet stiller om øket trafikksikkerhet.

Den offentlige autorisasjon har til hensikt å sikre et godt og pålitelig bilarbeide som de trafikerende kan være tjent med.

Oslo, 18. januar 1937.

Bilaga 17 b.

Transumt.

Årsberetning

for

Den offentlige autorisasjonsnevnd for bilverksteder for 1/1—31/12 1938.

Nevndens instruks, som blev godkjent av Arbeidsdepartementet den 21. november 1935, har vært uforandret gjeldende.

Under autorisasjonsarbeidet blir det først satt op en nøiaktig beskrivelse av vedkommende bedrift inneholdende nødvendige opplysninger om administrasjon, bokholderi, kalkulasjon, forretningsmessig ledelse, teknisk ledelse, verkstedsrummene, kontorer og ytre rum, maskiner og verktøi samt endelig arbeidernes utdanning, så man får en tilstrekkelig oversikt over den faglige dyktighet.

Nevnden foretar derefter befaring og bedriften blir gitt skriftlig meddelelse om eventuelle krav som må oppfylles innen autorisasjon kan gis. Alt efter sin art må kravene etterkommes straks eller det gis en kort tidsutsettelse, hvor der foreligger gyldig grunn.

Når bedriften har etterkommet påleggene, eventuelt erklært å ville etterkomme dem innen den fastsatte tid, blir autorisasjon meddelt, og autorisasjonsskilt tildelt.

For å påse at de autoriserte bedrifter til enhver tid er i den stand som autorisasjon forutsetter, foretar nevnden uvarslet og med uregelmessige mellomrum inspeksjon.

Autorisasjonsarbeidet er fortsatt i Oslo samt i Hedmark, Vest-Agder og Sør-Trøndelig fylker.

Følgende verksteder er meddelt autorisasjon:

I Oslo: (11 st.)

I Akershus: (4 st.)

I Østfold: (2 st.)

I Hedmark: (5 st.)

I Oppland: (2 st.)

I Buskerud: (5 st.)

I Aust-Agder: (4 st.)

I Vest-Agder: (5 st.)

I Vestfold: (4 st.)

I Sør-Trøndelag: (3 st.)

I de foran nevnte fylker er dessuten en rekke verksteder iferd med å etterkomme nevndens spesifiserte fordringer og derved kvalifisere sig for autorisasjon.

Samtlige autoriserte verksteder er inspisert uvarslet.

Særlig under inspeksjonsarbeidet har det vært anledning til å konstatere at nevndens arbeide på de fleste steder har båret frukt. Orden og renslighet er bragt op på et høiere plan og en rekke av de autoriserte bedrifter kan nu i så henseende karakteriseres som tilfredsstillende. På mange steder er det selvfølgelig også mangler av forskjellig slag. De fleste av disse bunder imidlertid i at bedriftene fremdeles har gamle, lite tilfredsstillende lokaler.

Nevnden har hatt den glede at såvel verkstedeierne som bilarbeiderne og publikum alt overveiende har uttalt sig anerkjennende om de nådde resultater.

Interessen for at man skal komme over til tvungen offentlig autorisasjon i en eller annen form er i sterkt stigende. Fra Jern- og Metallarbeiderforbundet samt fra Automobilverkstedenes Landsforbund er det til statsmyndighetene innsendt begrunnede forestillinger om at bilverkstedene bør være obligatorisk offentlig autorisert. Nevnden er bekjent med at Veidirektøren har utarbeidet et forslag herom — bl. a. på grunnlag av de gjennom den frivillige autorisasjon innvunde erfaringer — og at dette forslag formentlig om kort tid vil bli sendt de interesserte til uttalelse.

Regnskapet for 1938 viser følgende:

Inntekter:

Innest. i Oslo Spareb. pr. 1/1 1938	kr. 1 475:—
Innest. i kasse pr. 1/1 1938	» 134: 03
Innvunne renter 1937	» 47: 76
Tilbakeført renteskatt 1936 og 1937	» 22: 41
Innvunne renter 1938	» 48:—
Innvunne gebyrer 1938	» 3 020:—
Tilsammen kr. 4 747: 20	

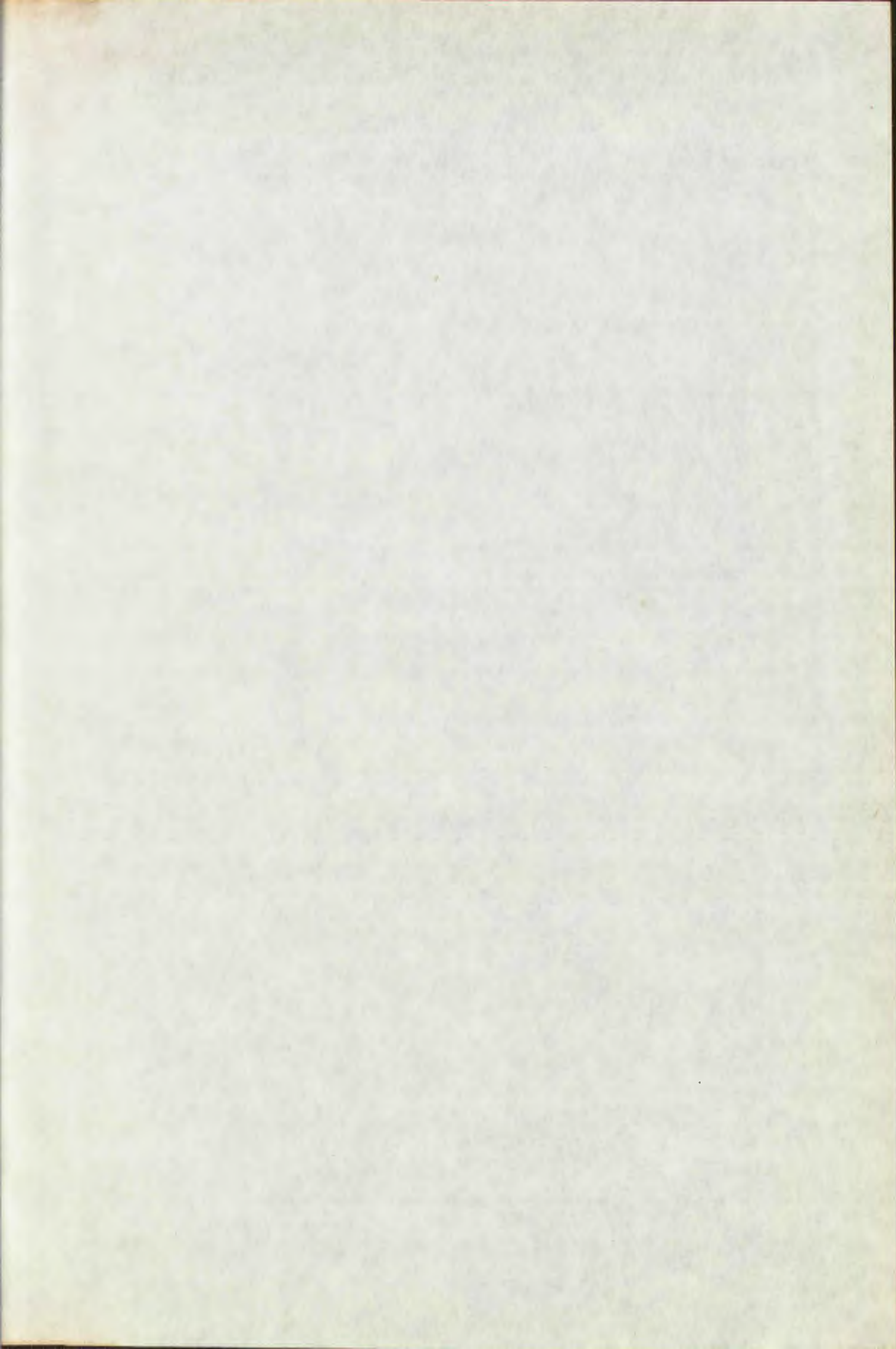
Utgifter og i beholdning pr. 31/12 1938:

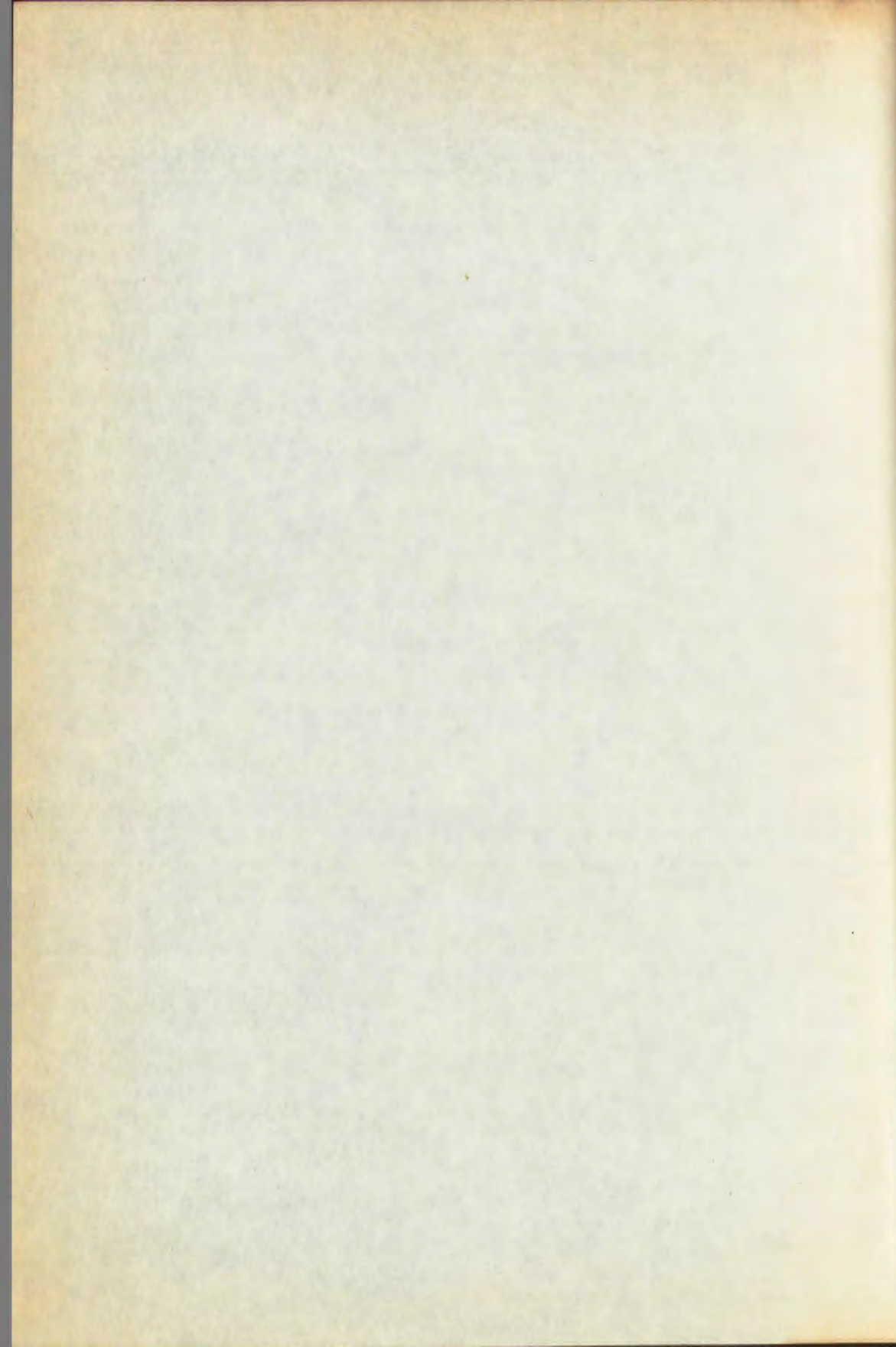
Kontorhold og administrasjon	kr. 902: 67
Annonser	» 102: 20
Skilter og autorisasjonsbrev	» 109: 58
Godtgjørelse for arbeide, befaringer og møter	» 1 250: 30
Godtgjørelse for reiser	» 732: 75
Inventar (arkivskap)	» 250: 99
Innestående i Oslo Sparebank pr. 31/12 1938	» 1 344: 59
Innestående i kasse pr. 31/12 1938	» 49: 12
Tilsammen kr. 4 747: 20	

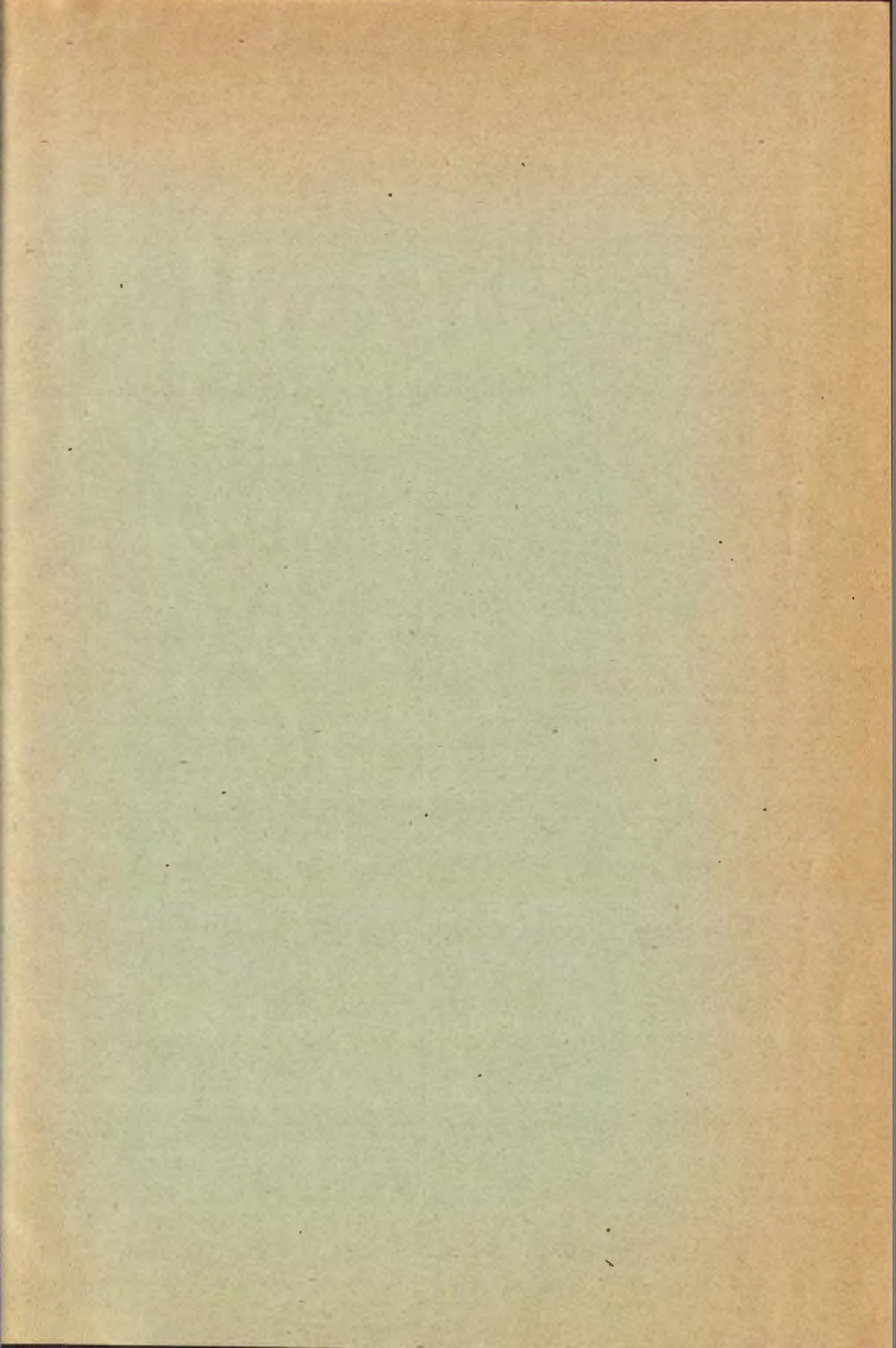
Nevnden opfordrer bilverkstedene til å slutte op om autorisasjonen.

De vil derved utad få det stempel for faglig godt og pålitelig arbeide som autorisasjon betyr, og de viser ved å underlegge sig nevnens kontroll sin vilje til å oppfylle de krav som samfundet stiller om øket trafikksikkerhet.

Den offentlige autorisasjon har til hensikt å sikre et godt og pålitelig bilarbeide som de trafikerende kan være tjent med.

Statens offentliga utredningar 1939

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning Rättsskipning. Fångvård.

- Betänkande med förslag till ändringar i vissa delar av sjömanslagen m. m. [21]
Betänkande med förslag till lag om arbetsfostran m. m. [25]
Betänkande ang. revision av tryckfrihetsförordningens ansvarighetsregler och därmed sammanhängande författningar. [32]
Betänkande med förslag till ändringar i förmynderskapslagstiftningen. [33]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

- Betänkande ang. justitiekanslerns, justitieombudsmannens och militieombudsmannens allmänna ämbetsställning m. m. [7]
1937 Års landsfiskals- och stadsfiskalsutredning. Betänkande med förslag till omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna m. m. [9]
Betänkande om statstjänstemäns ställning vid arbetskonflikter. [19]
1937 Års domsagoutredning. Betänkande med förslag till omorganisation av domsagoförvaltningen samt löne-reglering för domsagopersonalen. [29]
Utredning ang. statsdepartementens organisation och därmed sammanhängande frågor. [44]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

- Betänkande ang. revision av tjänsteförteckningen i vad avser statens affärsdrivande verk. [5]
1936 Års lönekommitté. Betänkande med förslag till militärt icke-ordinariereglemente. [10]
1938 Års arvsskattekommitté. Betänkande med förslag till förordning om arvs- och gåvoskatt m. m. [18]
Nytt förslag till riktlinjer för bestämmandet av ersättning för tjänstebostad. [36]
1936 Års lönekommitté. Betänkande med förslag till manskapsavlöningsreglemente. [38]
1936 Års skattekommitté. Betänkande med förslag rörande beskattning av stiftelser och ideella föreningar m. fl. juridiska personer m. m. [47]

Politi.

- Betänkande med förslag till vissa ändringar i beklädnadsreglementet för polispersonalen m. m. [20]
Betänkande med utredning och förslag ang. civilbefolkningens förseende med gasmasker samt inrättande av skyddsrum för luftskyddsändamål. [42]

Nationalekonomi och socialpolitik.

- Rationaliseringsutredningens betänkande. Del 1. Motiv och förslag. [13] Del 2. Verkställda undersökningar. [14]
Hembiträdesutredningens betänkande. 2. Betänkande med förslag till lag om reglering av anställnings- och arbetsförhållandena inom det husliga arbetet. [15]
Arbetslöshetsräkningen den 31 augusti 1937. Del 2. Arbetsförhållande m. m. [24]
Betänkande med utredning och förslag rörande tillgodoseendet av behovet av allmänna samlingslokaler. [30]

Hälsa- och sjukvård.

- Ledningen av landstingens hälsa- och sjukvårdsverksamhet. [23]
Betänkande ang. vissa med vården av civila patienter å garnisonssjukhusen sammanhängande organisationsfrågor. [31]

Allmänt näringsväsen.

- Betänkande med förslag till kungörelse med vissa föreskrifter ang. tillverkning av bröd efter vikt m. m. [37]

Fast egendom. Jordbruk med blöningar.

- Underlåttandet av kvinnornas arbete i de mindre lant-hemmen. [6]
Betänkande rörande ett ändamålsenligt utnyttjande av kronans fiskevatten. [28]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

- Betänkande ang. åtgärder till motverkande av vattenförorening m. m. 1. Förslag och motivering. [40]

Industri.

- Betänkande och förslag rörande befrämjande av avsättningen av den svenska stenindustriens produkter. [11]
Betänkande rörande industriellt utnyttjande av halm. [12]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

- Betänkande ang. grunder för intagning av enskild väg till allmänt underhåll ävensom ang. statsbidrag till enskilda vägar. [1]
Betänkande med förslag till taxa för befordring av gods m. m. å statens järnvägar. [3]
Betänkande med förslag till exporttariffer. [8]
Betänkande och förslag ang. vissa med beviljande av tillstånd till yrkesmässig automobiltrafik förenade frågor. [22]
Betänkande med förslag rörande skärgårdarnas behov av förbättrade kommunikationer. [34]
Dragbilar. Betänkande med förslag till klassificering av vissa för framdragande av släpfordon eller arbetsredskap ombyggda automobil, m. m. [35]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

- Svensk namnbok till vägledning vid val av nya släktnamn. [4]
Utredning och förslag ang. fortsatt förstatligande av kommunala mellanskolor. [16]
Utredning och förslag rörande fri undervisningsmaterieell för folk- och fortsättningsskolor. [17]
Betänkande med utredning och förslag ang. rätt för folkskollärare m. fl. att inskrivas vid universitet och högskolor samt där avlägga examina. [27]
Utredning och förslag ang. de kommunala flickskolornas organisation. [39]
1938 Års docentutredning. Betänkande och förslag rörande docentinstitutionen. [41]

Försvarsväsen.

- Utredning och förslag rörande plats i Stockholms skärgård för förläggning av Stockholms örlogsbas. [2]
Sociala försvarsberedskapskommittén. Betänkande. Del 1. Förslag till familjebidragslag m. m. [26]. Del 2. Förslag till bestämmelser om utrymningshjälp och avlöning av viss luftskyddspersonal m. m. [45]
Betänkande med utredning och förslag ang. rekryteringen av försvarsväsendets officerskårer m. m. [43]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.